

A free download from <http://manybooks.net>

Folkungaträdet

The Project Gutenberg EBook of Folkungaträdet, by Verner von Heidenstam This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Folkungaträdet

Author: Verner von Heidenstam

Release Date: September 4, 2004 [EBook #13371]

Language: Swedish

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK FOLKUNGATRÄDET ***

Produced by PG Distributed Proofreaders.

VERNER VON HEIDENSTAM

FOLKUNGATRÄDET

1.

Hur dvärgarna lämnade från sig hornet Månegarm och hur ett frö gömdes i mullen, innan ett stort träd kunde växa, det skall här beskrivas. Här skall berättas om en släkt, som vann högsta ära och sedan spårlöst sopades från jorden. Vad de mäktiga av denna ätt tänkte om sina guld kronor, när deras livsdagar stupade som kalla och slippriga trappsteg ned till helvetet, och de olyckliga och ömkade om sina fjättrar, det skall också bli sagt. Må de, som vilja veta det, lyssna. Ingenting skall bli förteget. Överskådliga avstånd breda sig mellan dem och oss, men alla människoöden susa under fingrarna på samma spinnerskor.

På landets östra kuster krökte sig en havsvik djupt in mellan klipporna. En sköldmö hade där blivit gravsatt på sin stol, i full härbonad med spjutet mot axeln. Högen var den väldigaste i nejden och syntes långt från yttersjön till ett märke för de seglande.

Många minnesstenar voro också resta på stranden, några ohuggna och mossiga, andra ristade med runor. Ingen väg ledde dit, och det var långt till någon köpstad eller gård. Under vintertiden syntes sällan några spår efter människor, fast ända till trettio skepp kunde stå uppdragna i snön, väl övertjällade med näver och granris. Först efter Göje månad, när det vårade, kommo vikingarna ned från bygderna. De förde då med sig verktyg och timmer på sina kälkar och åtföljdes av en mängd säljare, som reste sina vadmalstält i en rundel omkring sköldmöns hög. Under några veckor rådde där nu samma liv som vid en tingsstad. Yxorna högg och tjärgrytorna kokade, ända till dess skeppen blevo satta i vattnet och gingo till havs. Sedan låg snart trakten åter lika övergiven.

En gång på senhösten kom ett hårt väder från sjön. Måsarna kastades baklänges av blåsten och satte sig som kråkor innerst på ängsmarkerna. Det stod en vägg kring havet, så att solen gick ned utan aftonrodnad. I rämnan på en stormsky, som stannade över gravfältet, upptindrade redan den första stjärnbilden.

På sköldmöns hög stod den kvällen en finndvärg, som hette Jorgrimme. Han var helt och hållet klädd i ludna rävsinn. Trolltrumman hängde på ryggen, och i den silverkedja, som tjänade till bälte, bar han en mängd torsviggas och stenknivar. Han stod med ryggen åt havet och lyddes inåt landet. Slutligen lyfte han båda tummarna och böjde sig och ropade ned i högen:

--Högbor! Hören I? I kväll gråta kvinnorna i höganloftsalen på Föresvall. Lång är vägen dit, sju dagsresor lång, men aldrig förr hörde jag en sådan veklagan. Aldrig förr gick en sådan fasa ut över landet.

En stund sökte han i det frusna gräset och hopsamlade några torra örter, men sedan stannade han igen och lyssnade.

--Slå ett hårt slag på din sköld, högjungfru! sade han. Väck dina gelikar ur dödssönnen! Nu knarrar golvtäljan bakom offerstenen i svearnas heligaste gudahov. Det är Asa-Tors beläte, som skälver. Förbarmande, förbarmande över allt levande!

Som han ännu talade visade sig en hemvändande vikingaflotta vid synranden. Alla skeppen styrde jämsides i rad med lutande master och svällda segel. En lurs bölande ljud genom stormen, och tre av skeppen föllo därvid undan för vinden med sköldmöns hög till inseglingsmärke.

De andra brusade vidare österut i ett moln av yrsnö och vände runt landets udde mot norr. Det var de allvarliga och krigiska uppsvearnas skepp, två och tjugu i antal. Hotande voro de också att se med sina mordrunor på seglen och alla gapande drakar, grinande galtar och stångande tjuvar, som brottades med vintrigt Eystrasalt. Det gällde att före islägningen hinna till invatten vid Sigtuna, och några ämnade sig ända till de vassrika dystränderna vid Aros. Där skulle fetaktig offerrök hälsa dem från var sten. Horgabrudarna skulle

komma ända ned till vattnet och signa skeppen med blodstänkning och vifta med kvistar från det evigt grönskande, heliga trädet vid Uppsala högar. Till allt detta längtade svearna, och det fanns inga rev att taga in på deras segel. De hade svurit en ed att aldrig väja för en stormby eller gå i nödhamn.

Det mellersta av de tre skepp, som nyss med luren bjudit de andra farväl, bar däremot Freyjas huvud i förstammen. Det hade likväl slutligen blivit så stort genom alla hängande och uppåtvända istappar, att på detta beständigt växande havsvidunder ingenting längre kunde urskiljas av Vaners ljusa och öppna drag. Stambon, som fullt rustad satt i fören, tog därför yxan och lossade på ishåret och lyfte in huvudet under bänken, så att det ej skulle skrämma landvättarna. Skeppet var namnfäst med gudinnans binamn Menglöd, som också målats i stora runor tvärs över seglet. Ändå rådde där ingen freyjagladje ombord, fast där satt en värvad skara av det guldhåriga folk, som bodde sunnanskogs och som hela vintrarna igenom kunde rida från gästabud till gästabud för att dansa och leka. Till hemkomstens firande voro alla sköldarna uppsatta utefter relingen, men där var uppror och mummel. För var gång stambon böjde sig och utpekade sundet, där de skulle styra in, kastade han skällsord akter över. Till och med rorgängaren, som med hela sin tyngd lutade sig mot styråran utan att taga ögat från ättehögen under stormskyn, talade så högt om sitt missnöje, att ingen behövde fråga honom om hans tankar. Det fanns nämligen en sedvänja bland götarna från den kusten: så länge de rodde ledung eller voro ute på vikingafärd lydde de blint och tyst sin anförare, men den stund, som förflöt mellan hembygdens första anblick och ankarets fällande, fingo de fritt begagna till att överösa honom med allt det klander och hån, som under färden hopat sig i deras sinnen. Det stod dem öppet att prisa honom i en hjältesång eller att likna honom vid det mest föraktliga, de kunde finna. Och detta sista var just nu, vad de skyndade att göra av fullaste hjärtan. De ropade, att aldrig hade ett par ekplankor vanärats genom att bära en slaktfetare so. Där fanns bara en enda, som envist teg. Det var den utskrattade, som nyss befallt över dem alla, Folke Filbyter, hövdingen, sjökonungen.

Han satt borterst i lyftningen, en halv manshöjd ovan rorgängaren och en hel manshöjd ovan det andra skeppsfolket. Mitt på hjälmen reste sig en havsörns uppåtböjda vinge, som gjorde honom ännu högre, och ändå föreföll han icke att rätt passa till en så ansedd plats. Blåsten hade plockat vingen på hälften av fjädrarna, och kappan var full av stoppar, vilkas långa och sneda stygn läto ana, att han själv skött sömnaden. Axlarna voro breda och kullriga, och de knotiga, alldeles bara armarna tycktes gömma den sega styrka, som kan gräva och bära. Det ljusa linhåret, som blev vitt i skymningen, lindade sig långa stunder skylande om både haka och kinder. Det gav honom ett tycke av kvinnlighet, som underligt stred mot de tunga och stora lemmarna. Men var gång håret flög i sär blottades en bondes rynkiga och trumpna ansikte.

Han såg bort över skären, där själar knuffades om det bästa sovstället eller stodo uppräta i bränningen och spejade efter ett isflak, som kunde bära dem till havs för vintern. När han hörde deras hemska stön och svordomar, skakades han av ett drygt löje. Det var det enda, som vittnade om, att han var vid skarp hörsel, fast han satt tyst.

Stambon låg nu nästan framstupa i stäven för att hålla utkik på alla grund, och han var en vild och ärrig bärsärk. Han stack handen bakom ryggen, och den träffade med flatan rätt över hjässan på en liten gubbe, som satt med benen i kors om masten.

--Tala nu, du träl! sade stambon. Du har varit med för att koka vår mat och vakta över vattenkaret, och du har skött dig väl. Knappt mer än två eller tre gånger har du fått stryk. Men ännu ha vi inte hört, vad du tänker om hövdingen. Var nu frispråkig, du träl. Kan du likna honom vid något bättre än en so, då är du målsnällare än jag.

Trälen började genast lydigt att härma en skeppsskald genom att knäppa med fingrarna på mastrepet liksom på en harpsträng. Hans näsa med de rödsprängda ådrorna var mjukt och vackert böjd som på allt glatt folk sunnanskogs, och han gjorde munnen lustig och liten som en getpiga, när hon äter lingon. Sjungande i näsan vände han sig inåt skeppet och stämde upp.

--Fager var snäckan, när hon speglade sitt freyjahuvud i Niörva sund. Vi sågo Blålands berg, men ingenting såg vår hövding. Han såg ej kvinnorna, de lekande, som gingo ut i vattnet och badade. Utan strandhugg hade vi kunnat taga dem med oss. Aldrig utmanade han heller berömda kämpar till envig. Och då vi i kyrkorna spottade Kristmoderns beläte i munnen, stötte han undan oss för att få rycka till sig hennes fingerguld. Han trätte bara om guld och silver. Mycket visste vi inte om honom den första gången, då han värvade oss, ty han kom från avlägsna trakter. Men så ofta han höll träta, skröt han av sin härkomst. Bonde var hans far och bonde hans farfar, och bondeträtan går aldrig ur honom. Den blir arvet i hans gård, om han får några barn. Men jag tror inte han duger därtill.

--Vi ha en skickligare skald ombord, än någon kunde ana, sade stambon.

Trälen blev då ännu modigare och sjöng:

--Så blevo vi då vinddrivna ända till Jorsalalands ovänliga kuster. Där slutligen fick vår hövding stora ögon. Där steg han i land och stod och stirrade intill kvällen. Han såg, att kvarnarna där drevos av vinden, så att mjölnarna bara behövde hålla fram säcken för att få den fylld. Aldrig hade han hört om ett större under. Däröf talade han sedan under hela färden, när vi andra ville ha nattro. Hövding, har du förstått mig? Nu är du hemma! Mjölkonung, gack nu och hissa mjölsegel!

--Jag skall! svarade Folke Filbyter och steg upp. Nu först hade han rätt att svara.--Äro ni kanske inte alla från mjöldammets land sunnanskogs? Vore det sommar, skulle jag ända hit tro mig höra kornsuset från Östergyllen. Sannerligen, stambo, den gamle vid masten är mer snartalig än du.

Männen tystnade med ett undertryckt mummel, och två av dem stego i vattnet och buro Folke Filbyter i land. Med breda och säkra steg gick han upp på högen utan att stort giva akt på dvärgen, som ännu stod kvar och lyddes inåt landet. Ur ficksäcken på den trasiga kappan tog han upp en handfull jord och kastade den i gräset. Därvid böjde han sig framåt och talade till sköldmön nere i stenkammaren, som det var återkomna vikingars sed.

--När jag drog bort, sade han, tog jag denna mull ur din hög, att den skulle bringa mig lycka. Frikostigt har du hulpt mig. Arm var jag då jag for, bortjagad från fädernegården, där alltför många söner trängdes på bänken. Hemlös var jag som den klagande lommen under hösthimmeln. Ej har jag sedan dess tömt hornet under sotad ås, ej sovit på bäddad dyna, men sju borgar brände jag i Frankland. Nu är jag rik nog att köpa egen mark, och jag är trött och led vid det hav, som mitt knotande folk så ogärna vill lämna. Havets tjänare äro trälar åt en nyckfull husbonde. Trälar äro också de, som vrida sig under längtan efter berömmelse eller som i var dröm se en kvinna. Därför äro mina män trälar, men jag ensam är fri, ty jag har ingen längtan och jag älskar ingen kvinna och ingenting under solen. Högkvinna, när talade någonsin till dig en så fri man? När stod en så lycklig människa på din grav? Här offerar jag åt dig mina trältecken: hjälmen och svärdet. För mig må världen gå, som den vill. I ro skall jag njuta mina år. Tidigt var morgon skall jag gå till min varggrop för att hämta, vad den fångat under natten. Sedan skall jag på min torvbänk blunda i solskenet och höra kornet växa.

Han stötte fast svärdet i gräset och hängde hövdingahjälmen över knappen, så att han sedan stod barhuvad.

--Och jag säger dig, att bättre gjorde du, om du åter stege på ditt skepp, svarade dvärgen med ett gällt anskri. Jag säger dig, du hövding, du bonde, att är det frid du söker, då skall du fly. I oräkneliga mansåldrars tal har ingen skådat sådana ting som nu stunda. Asagudarna stiga nu ned till landet för att uppsöka ett växtkraftigt frö, och ingen vet, vilket de välja. Icke välja de det skönaste och ädlaste, utan det, som lovar att skjuta den starkaste brodden. Ur detta frö skall det växa ett lummigt träd med oväder och stilla stjärnor i sin krona. Så högt skall det trädet stiga, att det skall överskugga allt, som här är levande, icke bara människorna utan stridshästarna i spiltorna och öken vid plogarna, ja, de vilda djuren i skogarna. Ty alla skola känna, när det droppar solregn eller blod från grenarna. Och alla skola såras, då stammen rämnar och faller. Så tala i natt genom mig de höga asagudarna.

Folke Filbyter tog ett par steg fram mot dvärgen och knöt händerna över hans luva.

--Öva din trolldom på de döda under högarna, du dvärg, och sörj ej för de levande! På inga gudar tror jag men väl på egen kraft. Lång är vägen till de mäktiga på Föresvall, och i deras åker ämnar jag icke gräva. Och nu, skeppsfolk! Hitåt med säcken och tärningar och våg, så att vi få dela bytet, innan det blir ännu mörkare. Stora vagnen och Freyjas spånten brinna redan på himmelen.

Viken glittrade i den sista kvällsstrimman som ett nät av otaliga våta maskor, och männen stodo till knät i vattnet för att bära i land lasten. De hörde honom icke för det dån, som rullade utefter marken, men de förstodo honom på hans vinkande. På andra färder hade deras skepp blivit fyllda ända till relingen med vapen, tygbalar, vinsäckar och påsar med valnötter och kryddor. Här fanns det bara en enda säck, men den innehöll myntat eller nedbränt guld och silver. De måste vara många om den för att få upp den på högen.

Folke Filbyter löste förseglingen och rörde en stund bland mynt och guldtackor, liksom en bonde siktar säden mellan fingrarna för att pröva, att den är god. Noga och varsamt mätte han sedan ut på vågen åt var och en den utlovade andelen. Det förband folket att stanna kvar och se till, att skeppen blevo uppdragna och stöttade. I stambons hjälm kastades allra sist lott om normornas vängåva. Var karl, som slog upp minst fem ögon på tärningen, fick taga så mycket, som kunde läggas i öppna handen. Men då de framsträckta händerna blivit fyllda, strök Folke Filbyter girigt tillbaka i säcken så många mynt, som han i en hast kunde nå.

--God hövding kräver offergård, sade han och knöt fort igen säcken.

Med stor svårighet lyfte han upp den på sin rygg. Han såg ut som en stavkarl med påse, där han vandrade bort över gravfältet. Säcken var så tung, att han ofta måste stanna och luta sig mot minnesstenarna.

--Högbor! ropade dvärgen och vände sig återigen inåt landet. Jag hör blotbrudarna öppna porten till Uppsala tempel, och på tunet vid kungsgården springa svennerna med skridljus. Jag ser en vitskäggig gubbe ligga inne i lucksängen med öppna och orörliga ögon. Nu dör den sista drotten av Ivar Vidfamnes ätt.

2.

I två nätter vandrade Folke Filbyter inåt skogarna, där ett tunt hölje av snö redan låg över marken. Om dagarna dolde han sig under buskar och grenar av fruktan för stigmän, och till och med under sömnen höll han om säcken.

När tredje dagen var till hälften liden, kastade han sig på en låg kulle i skogen. Den var så tätt bevuxen med unggranar, att ingen snö trängt ned. Endast på ett ställe glesnade det mellan topparna, så att han kunde se hela solskivan, men den begynte att snurra och bukta sig och skifta färg. Hans huvud sjönk viljelöst åt sidan, så att örat blev tryckt mot marken. Han hade ingenting att förtära, och den snö, som han ibland lade på tungan, brände mer än den vederkvickte. Han stred mot sömnen genom att tvinga sina öron att lyssna och sina ögon att se på den raglande solskivan.

--Nu sover jag, sade han och satte sig upp. Hans ögon hade verkligen fallit ihop och somnat, fast knappt längre än under ett par andedrag. Men hörseln, som därigenom blev ensam om att vaka, hade dubbelt skärpts. Han var säker på, att ett egendomligt ljud skakat marken under hans öra. Sedan han väl en gång börjat att lyssna, kunde han höra det, också när han satt upprätt. Det lät närmast som en springdans, men det var icke något stampande av skor eller smällande av bara fötter, utan stegen voro mjuka och ludna. Någon slog takten på ett trumskinn, men endast med naglarna, ty det påminde om när en fågel hoppar med sina klor på ett nävertak. En sur röklukt stack honom i näsan, och som han ännu icke öppnat ögonen, var det nära att han på fulla allvaret somnat in i en dröm om svedjefält och hjälpsamma människors boningar. Men så kom han ihåg säcken, och med ett nytt tag om den såg han upp.

Han kröp försiktigt framåt för att pröva om ljudet på något ställe lät fylligare och närmare. När han hade hunnit ett halvt varv kring kullen, märkte han, att röken blev tätare och att det var den, som kom solen att bukta sig och darra. Han trevade sig fram ännu en armlängd genom riset, och då upphörde de stickande barren under fingrarna, och det kändes lent och mjukt, som hade han strukit över ryggen på en hund. Det var en skinnfäll. När han rörde vid den, gled den litet åt sidan från en trång öppning, som ledde in i den upplysta högen. Den var så full av rök, att han i början icke urskilde annat än ett par sprakande vedpinnar under en gryta och några ludna sockor, som dansade runt på jordgolvet. Småningom upptäckte han längre bort i vrån, ovanför några jaktbon och avgnagda ben, två händer, som med naglarna knackade på ett trumskinn. Under hela tiden viskade jordkulans invånare i takt med trumman, men alltid mycket noga, så att de tisslade fram vart ord på en gång och liksom med en röst. Det var beständigt samma återkommande besvärjelse:--Stenöga, Stenpanna, gud vid forsen, Umasumbla, hjälp oss!

Han lät fällen glida igen över ingången och grep åter om säcken, fullt besluten att icke längre än nödigt dröja hos så hemlighetsfulla varelser. Knappt fick han likväl upp bördan på sin värkande rygg, innan han hörde hur en dvärgkvinna, utan att med ett enda ord falla ur takten, flämtade fram:--Far, far, jag hör månhunden skälla. Månegarms runda gap vill nu sluka själva den bleka vintersolen. Far, far, fyll mig hornet, ty nu segnar jag!

Ett lerlock lyftes från en kruka och det plaskade och bubblade, när drycken rann i hornet. Då kunde han icke längre bemanna sin törst utan ryckte häftigt undan fällen. Röken störtade ut med ens, och han fann, att det var två dvärgdöttrar, som höllo varann i händerna och utan uppehåll svängde om på samma ställe. När de fingo se honom, släppte de varann och vacklade baklänges mot väggarna, och deras yra ögon stodo som blodbubblor. De voro alldeles nakna med mycket smala armar och ben och små utstående bröst. Det enda, som de buro på sina gulaktiga kroppar, var några slängande länkar av glaspärlor. Om fötterna hade de sina mjuka rävskinnsockor, som ändå icke kunde förtaga skakningen i marken. En dvärgman, som tycktes till åren, fast det flätade håret var ramsvart, reste sig förskräckt ur benhögen i vrån. Han sköt ifrån sig trumman och smackade med tungan mot gommen och talade med tummarna, som det var sed bland finnfolk.

--Lönnvandrare, asadyrkare, sade han, och hans ögon fylldes av falska tårar. Du gör mycket illa, som smyger dig över dvärgen i hans kula.

Röken stockade sig i Folke Filbyters torra strupe, och det dröjde en stund, innan han kunde svara. Därför fortsatte dvärgen:

--Mycket illa gör du, ty detta rum är inte för oheliga blickar. Vet du inte, främling, att när vi dvärgar dansa, sluta vi först, då vi falla. Då springer hjärtat upp i huvudet, så att det känns, hur det bultar under tinningen. Och då hänga vi över kanten på jorden och hisna. Vi tala då med Den enögde, med guden vid forsen, den blodgirige och grymme, som råder över oss. Han berättar oss allt, som händer och skall hända. Mycket har han också redan sagt oss denna morgon. Men vad söker du här? Vill du köpa dvärgasmide eller torsviggjar?

--Jag har kommit till en bygd av kummel och jordkolor! slungade Folke Filbyter in i högen, så snart han återfick målet. Är detta ett heligt rum, så vanhelgas det inte genom en god gärning. Den hungriga och törstiga, som skakar av vinterkyla, begär bara en stärkande klunk ur hornet. Stig hit ut, gamling, i stället att rycka dig i håret och kvida, och döm själv, om en vapenlös man med en säck på ryggen ser ut att komma av ond vilja.

--Också på kummel och jordkolor växer det nytt gräs var sommar, svarade dvärgen. Men vad som nu skall växa, därom må vi väl med dans spörja Den enögde. Mina döttrar, om vi också skulle fråga honom, vad denne vandrare bär i sin säck!

Folke Filbyter ryckte till och makade sig en smula åt sidan.

--I säcken har jag lappar och gamla skor, och barhuvad och obeväpnad man går säkrast för fridstörare. Säg mig nu, om det är långt till bebyggda marker.

--Ovanliga lappar, som skramla, sade dvärgen med gnistrande ögon, men utan att låtsas märka hans oro. Andras svettdroppar har du i säcken, men de ha blivit så hårda, att de klinga mot varann. Rovgods är tung börda, och ännu har du långt till gårdarna. Där gårdsfolk sätter rå och rör, får dvärgen flytta. Dvärgen minns varken mor eller far, vet inte varifrån han kommit. Ensam bor han i skogarna med sina döttrar. Vart järtecken förskräcker honom, och hela hösten har det stått hotande stjärnbilder på himmelen. En god konung har länge härskat över landet. Fager, fager var han till att hälsa, då han red till tings i sin ålderdoms vita krona. Djupt i skogarna hördes skölddundret och de fria odalmännens rop, när de delgävo honom sin vilja. Emund, han som var av långfedgäatt och härstammade från gudarna, förtryckte ingen. Lugnt steg röken från dvärgens kula, och de, som blotade åt Tor och Frey, hade hans skydd. Därför nämnde honom kristfolket Den slemme, men vi andra kallade honom Den gamle. Visserligen är han nu död, och jag säger dig, lönnvandrare, han är död utan son.

--Ni dvärgar tro er veta allt, svarade Folke Filbyter. Och nu känner jag igen, att det var du, som stod på sköldmöns hög. Hade du visat mig den genaste stigen, skulle du besparat mig mången omväg. Men vad angår det mig, vem som råder över Uppsala öd? En konung är en matfriare, som låtsas husbonde vid det bord, där andra bestå kosten. Mina fäder voro stormodiga odalmän, och ingen av dem sålde sig till hirdtjänst. Räck mig nu hornet, pyssling!

Dvärgen utstötte ett hänfullt väsande mellan framtänderna och tryckte båda tummarna mot bröstet.

--Har du aldrig hört talas om den största klenoden i Jorgrimmes kula? Har du aldrig hört om ulvhunden Månegarm, som tjutande och skällande jagar efter månen för att sluka honom? En urtidskonstnär tog en gång ett tjurhorn och satte det på fötter och sjöng runor över det. Han tvådde det med sötaktig odört, som gör människorna galna, och lejkingräs, som gör dem stela och hårda. Det hornet namnfäste han efter ulvhunden, ty den, som dricker därur, grips av en så vild segerkänsla, att han vill svälja både månen och stjärnorna och allt som är synligt. Till sist förskräcktes konstnären för sitt eget verk och gömde det i en ihålig trädstam högt uppe på ett berg. Bina byggde sina vaxkakor över hornet och fyllde dem med honung, men Jorgrimme tog råd av sina gudar och hittade klenoden. Är det ur hornet Månegarm du vill stilla din törst? Det är mycket begärt.

--Jag tror lika litet på dina ulvhundar som på dina gudar.

Jorgrimme kom långsamt till ingången med krukan i den ena handen och det våta hornet i den andra. Det var ett kort och trubbigt tjurhorn på två klumpiga järnfötter med en grov ring av järn omkring den öppna rundelen och en träplugg i spetsen.

--Du skall aldrig förneka några gudar, sade han. Vi dvärgar veta så mycket mer om dem än du. Ju längre bort vi flytta från människorna, dess oftare kunna vi överraska gudarna och se och tala med dem. Det bor gudar i var källa, vart träd, var mistel i de höga ekarna. Det bor gudar i mjödet, i hanen, som ropar på soluppgången, och i fisken, som står i vattnet nedanför forsen. Herdarna kunna berätta dig om den godmodige Tor, som sitter uppe i bergskrevan med sina bockar. När han får se oss, slår han vredsint hammaren i klippan, så att stenviggarna stänka efter oss, men vi plocka upp dem och gömma dem i vårt bälte till försvar. Skulle vi tillbedja alla gudar och tänka på att göra dem nöjda och glada, då bleve aldrig tid till annat. Därför valde vi dvärgar stenen till gud, ty i honom slumrar det, som vi älska mest: guldet och silvret. Det är stenens ädlaste inälvor. Och nu frågar jag dig, främling: är det inte skönt att gå fram i en värld, där allt sjunger av gedom? Ler du ännu åt Jorgrimmes visdom?

--Jag ler åt Jorgrimmes visdom, svarade Folke Filbyter, men om guldet och silvret är det, som du älskar mest, är jag kanske man att gälda en vederkvickande dryck efter värde. Säg ut, vad du begär.

--Vi dvärgar begära ingenting, ty vi få ändå aldrig så mycket, som vi önska. I tysthet bestämma vi själva, vad vi anse rättvist, och ställa så att det sedan blir vårt. Redan på ättehögen band jag dig genom att rita tecken i gräset, så att du skulle gå vilse och ändå slutligen stanna just framför min kula. Jag kände, att dina och mina

öden sökte varann. Tag nu hornet och drick. Det kan inte vara vågsammare för dig än för oss, efter du inte är kristen. Och nu säger jag dig något, som du skall lägga på minnet. Det är en sägen, att om en kristen dricker ur Månegarm, då kommer han inte bara att längta efter stjärnorna och månen utan också efter det osynliga därbakom. Och en sådan människa blir fruktansvärd.

Folke Filbyter tog hornet och tömde den sura drycken med välbehag. Under tiden drog dvärgen en torsvigg ur bältet och skar oförmärkt en rispa i hörnet under säcken.

--Ditt enbärsöl är gott, sade slutligen Folke Filbyter, och jag känner mig styrkt. Efter du ingen lön begär, så tack och lev väl!

Han makade säcken bättre upp på ryggen och fortsatte sin färd.

Mellan granarna framskyntade till sist öppna ängsmarker och en vasskantad sjö. Ännu längre bort i fjärran breddde sig odlade fält med enstaka gårdar, och han inbillade sig, att säcken blev lättare att bära.

På en sluttning bevuxen med avlödade ekar upptäckte han en övergiven fäbod utan dörr. Där satte han sig till en stunds vila på tröskeln, som var lika hög som en bänk.

När han skulle ställa ifrån sig säcken, stannade hans ögon alldeles orörliga och han bleknade under solbrännan, skakad av en frossbrytning. Han såg, att säcken hade sjunkit ihop något i ena hörnet som en vissnad frukt. Med fingret kände han rispan, genom vilken en liten del av det gyllne innehållet redan hade runnit ut. Han slog en knut om rispan och följde sina spår tillbaka till jordkulan, men den var tom. Endast askan på golvet visade, var elden hade brunnit. Med ännu tyngre steg, än då han bar den fullastade säcken, kom han efter en stund åter till fäboden. Några mynt hade han hittat, men många voro de icke, och snön låg djup nog att gömma de förlorade åt dvärgarna ända till nästa tö.

Han satt på tröskeln, och dagen var klar. Den bondtrygga segheten i hans själ började småningom att återgiva honom hans vanliga lugn.

--Varför skulle hemlös viking längre ströva omkring och söka efter jord! utropade han slutligen så högt, som ville han, att var ek och var buske skulle höra honom. Här är kulligt och vänt. Har jag sått mark med myntat guld och silver, får jag också stanna och själv bärga skörden. Här skall jag bygga mig en gård, och den skall heta Folketuna. Och ni, finndvärgar, ni skola bli mina trälar.

3.

Innan Folke Filbyter hämtade eld från gårdarna och begynte svedja och röja, tog han laga fasta på sitt köp. Fem goda minnesmän följde honom genom skogarna och uppsatte råmärkena. Han var så lysten efter mark, att han icke försmådde det värdelösaste kärr. Allt betalade han i vittnens närvaro, och Ulv Ulvsson, som var säljare, nedsmälte genast köpsilvret i små stänger och grävde ned dem på ett obekant ställe.

På den tiden fanns det inga fattiga eller tiggare varken sunnanskogs eller i svearnas land. De, som ingenting ägde, sutto hos de rikare och voro nöjda. I en trakt, där det mest bodde vilda jägare, som tillbådo stridsguden Ti, fortlevde därför en gammal lag. Det hette där, att den, som tog annans gods med kraft, skulle få behålla det; den, som stal, skulle återbära hälften, men den, som tiggde, skulle mista livet. Andan i den lagen rådde också bland de bofasta bönderna, men det fanns gott om oroliga sinnen. De lockades av allt nytt och särskilt av ryktet om Folke Filbyters rikedomar. Nästan genast fick han därför fullt upp med folk. Några blevo bodsätar eller stubbekarlar, men de flesta togos till gåvoträlar, och om nätterna vankade en talrik vakt kring eldarna på sveden.

Folketunas väldiga stuga stod snart under ås, sammanokad av friskt ektimmer och tätad med ännu grönskande mossor. Starka smällar hördes i väggarna, när virket började torka i sommarsolen. Där funnos inga högsätessolpar eller lucksängar, inga fällor eller hyenden. Husbonden kände sig nöjd med en långbänk vid härden och en halmkärve på det tilltrampade golvet. Det första, som han skaffade sig, var varken väggbonader eller prydliga skålar utan tolv vita höns med en röd hane. Sedan köpte han getter och får. Åt alla dessa flaxande eller trampande djur uppsatte han en avbalkning i hörnet, så att de fritt kunde gå ut och in genom stugan. Dörren till förstugan vid gaveln stod nästan beständigt halvöppen. Den var så låg, att den inträdande måste buga. Och var det en fiende, väntade honom banehugget från den masurklubba, som alltid låg på bänken.

Småningom fyllde han också bodar och fällor med brandig boskap och små lurviga hästar. Ingen satte heller en mjölksteva till munnen med en så skinande hälsa och belåtenhet som han. Kinderna voro rundare än på en husfreyja, som har vanan att alltför länge dröja bland sina bunkar. Rösten var djup och mörk som en jättes, och hans händer sågo ut att kunna bräcka upp käftarna på en slagbjörn. Var morgon, när den röda hanen gol på avbalkningen, reste sig Folketunas husbonde utsövd ur halmen. Hans första steg gällde varggropen, men som den alltid befanns tom, gick han sedan till trälarna på åkern. Storplogen höll han i en sådan heder, att ingen träl någonsin fick sätta den i jorden eller hålla om styret. Han mjölkade själv sina kor och ryktade sina oxar och hästar, och han förde med sig en lukt av herde, då han kom tillbaka i salen.

Han var aldrig hård mot sina trälarna, ty de voro som hår på hans egen hjässa och hud på hans egen arm. Det var tvärtom hans stolthet att kläda och föda dem väl. Fast de knappt kunnat hitta en bättre husbonde, skulle de dock gärna ha förlåtit honom, om han slagit och svält dem, bara han hållit sig högre och förnämligare, så att avståndet mellan honom och dem blivit större. De önskade, att han skulle ha hängt bjällror på hästarna, blådragit stugan med dyrbara bonader och brett en vit duk på det bord, som de icke själva fingo sitta vid. Därmed hade det kommit mer glans och anseende över gården. När nu en främmande steg in, började han sin hälsning med att dra på munnen åt husets herre och åt all hans tarvighet mitt i rikedom. Detta förgrymmade till den grad trälarna, att de ofta blevo buttra och ovilliga. Men då höll han bondeträta och blev seg som bast och omöjlig att flytta som en sten.

Vägfärdande köpmän kommo ibland med halländskt salt, som hade blivit dyrt under de oroliga tiderna. Händet det, att de klövjade genom skogarna med ännu större dyrbarheter, skickade han ut sitt folk och lät plundra dem. På det sättet växte beständigt hans rikedom. De ihjälslagna blevo sänkta i ett kärr, som han sedan aldrig själv tordes rida förbi annat än i stort följe och vid full dager. Både Tor och Frey och Oden och Kristus hädade han av hjärtans lust och trodde på ingendera. En torsvigg, som hittades i åkern, högg han ändå fast i dörrträt, för att den skulle skydda mot eld. Och i smyg, så att ej trälarna skulle se det, lät han en kristen man läsa över storplogen. Han trodde lika litet på mannen som på torsviggen, men han ansåg, att i så allvarliga ting var en god bonde i sin rätt att försöka alla medel. Varken regn eller snö kunde heller avhålla honom från att på Tors dag tåga åstad med sitt husfolk för att blota. Han begav sig då till något av de små skurdtempel, som byggda av pålar och alldeles runda stodo under ekarna vid vägen med insjunkna nävertak och mossiga beläten. Visade sig hotande järtecken i offerdjurets inälvor, greps han av så vidskeplig ångest, att han hela natten lät bränna facklor och utsätta vakter. Knappt tändes likväl den första ljusningen på skyn ovan vindögat, innan han åter blev lika stormodig och trygg för sju dygn.

Allt detta genomskådade trälarna och de försökte att ödmjukt lyda honom, men de aktade honom icke.

En morgon, när han gick sin vanliga gång till varggropen, kastade han spaden över axeln. Trälarna höllo på att skära gräs och han sade till dem:

--Stort och ljuvligt är mitt Folketuna, fet och lucker är jorden, och allt här är till nytta. Varggropen är det enda, som aldrig givit mig något, varken en päls för vintern eller ett villebråd för spettet. Därför tänker jag nu så, att det är lika gott att fylla den. Vad mena ni om det, barn?

--Vi mena, svarade bryten, som var trälarnas förman, att det vore oklokt arbete. På tom strand kan en vacker dag ligga den grannaste mussla.

Dejan, som var trälkvinnornas förestyre och bar nycklarna till skämman, ville också säga något, men hon tvekade. Först då hon märkte, att han enkom vände sig till henne, sade hon:

--Ända hit kan du själv se, att grankvistarna som äro lagda över varggropen, blivit rubbade. I dag får du byte. Men jag säger dig, husbonde, är det en grann mussla, så akta dig att den inte skär dig i fingrarna.

Det hade han icke väntat, och varskodd av deras ord lyfte han spaden till hugg som en yxa. De sista stegen gick han smygande.

Så snart han böjt sig över gropen och makat kvistarna åt sidan, lät han åter spaden sjunka. Den trygga munterheten i hans själ susade upp som jäsande vin, ända till dess hela ansiktet blev blodrött.

--Du hjulbente och kutige Asa-Tor! utbrast han. När hittade en bonde en sådan fångst i sin varggrop!

En så lång stund stod han sedan orörlig och tyst, att trälarna varken förr eller sedan hade sett honom försjunknen i så djupa tankar. Det var nu full sommar. Tunga humlor brummade i luften. Baldersbrå och Friggas öga blommade på tunet, och på åkervallarna gulnade länge sedan kornet. Borta på sjön vickade en fiskare sin ekstock, och den var ännu svart efter elden, som hade urholkat den.

Trälarna kommo efter hand också fram till gropen och ställde sig i en ring. Endast dejan, som förut hade kastat en blick mellan grankvistarna, höll sig ett stycke bakom de andra. På botten i gropen satt en liten späd finnmö och lyfte skrämt och bedjande sina händer. Fast hon ända upp under kinderna var gömd i sin pösiga rävpäls, igenkände han henne genast. Därom misstog han sig ej. Hon var en av dvärgdöttrarna, som dansade i högen, fast hon då icke hade annat på sig än skinnsockorna och de slängande länkarna av glaskulor. Länkarna voro nu hopvirade om halsen och glimmade i rävåret som regn. Ögonen, som då voro yra och liksom fyllda med blod, brunno nu stilla och djupa som två bruna vildsjöar, men de voro ändå desamma. En gång sedan dess hade han drömt om henne. Då i drömmen hade hon suttit och brutit sönder glaskulorna som nötter, och ur alla kröp det små svarta larver med horn.

--När jag ser rätt efter, sade han, upptäcker jag på ditt bälte en hel rad av de mynt, som jag förlorade i snön. Du kan inte skylla mig för att ha brådskat med att taga hämnd på er, dvärgar. Säg nu, hur har du kommit hit?

--Ensam och vilse gick jag i nattmörkret, kvidde hon och smällde med tungan och talade med tummarna på finnviss. Ingen hade öra när vildmannens dotter ropade. Ingen hjälpte henne, när hon stupade genom gillret, och hon var för liten att taga sig upp.

Dejan kom nu litet närmare.

--Hon är nog frid och väl danad, den lilla, men du skall inte höra på henne, husbonde. När en av hennes folk ser en röd räv, kallar han den vit, bara därför att en dvärg aldrig kan säga något sant. Var du säker, att här är något försåt med i detta. Jag har hört mycket ont om Jorgrimme och hans kula. Hade han ärligt i sinnet, komme han själv till gårdsgrinden med sina döttrar och bad dig att köpa dem. Upptar du henne bland husfolket, så kan därav komma mycket ont.

Han stötte fast spaden i marken och började tänka.--Tror ni då, frågade han slutligen, att jag skall sitta ensam i alla mina dagar och inte ha annan ögonfägnad än era sotiga huvud?

--Vad oss trälfolk angår, svarade hon, känner jag mer högättade odalmän än du, som inte hållit sig för goda att sätta trälkvinnorna bredvid sig på dynorna. Jag har varit i gårdar, där var trälinna hade en påse på ryggen, och

i var påse skrek det ett barn. Så brukar det gå till här sunnanskogs.

--I min stuga får trälkvinnorna nöja sig med halmen.

--Vi menade också bara, att du skall låta henne sitta kvar i gropen, så att ingen behöver röra vid henne. Vill hon taga sig upp, känner hon nog runor, som hjälpa henne lika bra som någon stege. Och så menade vi, att du borde tänka på att skaffa mer heder åt gården. Du är redan över din medelålder, och en så rik bonde som du behöver väl bara åka till närmaste granne för att göra ett gott brudköp.

Han vände henne ryggen och begynte gå utåt åkern. När trälarna sågo det, följde de efter och togo vid igen med arbetet. Under tiden mumlade han:

--Jag har nog hört om de stormodiga bondedöttrarna, som draga sina bröder med sig in på bänken och slå efter husbonden med nyckelknippan.

När det hade lidit om en stund och dagvarden blev framsatt, kom han tillbaka till stugan. Han tänkte på dvärgdottern och mindes henne, som han hade sett henne i drömmen och den gången hon dansade. Men på samma gång tänkte han på något helt annat, som i grunden sysselsatte honom vida mer, och det var att trälarna begynte tredskas och ville giva honom råd. Det var då lönen för att han var en god husbonde, som lovat dem nya vadmalskläder varannan höst. Därför teg han envist och blev återigen seg som bast. Då han emellertid såg, att trälarna icke genast följde med in utan togo spadarna med sig och i en grå flock linkade bort till varggropen, ropade han på bryten.

--Vi tycka att det är bäst att skotta igen gropen, så får hon bli där, sade bryten och hejdade ett ögonblick sin gång. Det enda är med allt guldet och silvret, som hon har på bältet, men det kunna vi taga upp sedan till nästa sommar och lämna dig då.

Folke Filbyter satte sig på bänken, där grötfatet redan stod och rykte. Han tog skeden full och blåste på den, och genom dörren såg han hur trälarna ställde sig kring gropen. De väntade på bryten, och när han utan att göra sig någon brådska slutligen hade hunnit fram, rådgjorde de en stund. De gingo än till den ena sidan, än till den andra och sågo ned i gropen. Bryten tycktes vilja övertala dem att först giva sig en stunds ro och icke låta maten kallna, ty han pekade mot stugan, men de voro oroliga och otåliga.

--Vad ont har jag gjort er, efter ni vilja mig så illa? klagade dvärginnan ur djupet. Spring till min far i skogen. Han skall giva er mycket silver för mitt liv. Stenöga, Stenpanna, gud vid forsen, Umasumbla, hjälp oss!

--Nu kan ingen stengud längre skydda dig, hånade bryten nästan godmodigt. Men blunda och böj dig litet framåt, så går det fortare för dig.

Trälarna plockade undan grankvistarna. Ryggarna, som redan voro krokiga förut, böjdes ännu mer och förskinnen smällde. En sakta gråt var annars det enda, som hördes, och spadarna kastade jord och sand i den grav, som var ämnad åt vildmarkens vargar och rävar men ej åt hennes olyckliga dotter.

4.

Folke Filbyter gav sig god ro, och det gjorde han för att dubbelt kunna visa sin vilja och makt. Först när han hade ätit sig mätt, sköt han ifrån sig fatet och gick till varggropen.

--Vi fylla gropen för vår egen skull, men ändå mer för din, husbonde, sade bryten och makade på piskan i bältet. Du kommer att bli nöjd med oss sedan efteråt.

Folke Filbyter gav honom icke något svar. När han böjde sig fram, såg han, att hon ännu hade huvudet fritt och bart. Hon höll den ena handen sträckt uppåt liksom för att i det sista räcka sig efter hjälp. Han grep henne stadigt om armen och lyfte henne upp i solljuset. Hennes hud var så het, att han kände, hur det sved inne i handen på honom. Utan att släppa sitt tag, bar han henne med sig som en docka ända in i salen och satte henne i halmen.

Därefter gick han bort i hörnet och öppnade kistan. Den hade många hänglås och bommar och var dessutom kantad med fastlänkade gråstenar, så att den skulle bli ännu tyngre och tarva många mäns kraft för att flyttas ur stället. Det klingade och rasslade, när han rörde i kistan bland smycken och silvertackor, och en stund letade han något och tycktes tveksam. Så tog han upp en guldkedja och kastade den över takbjälken mitt i salen, två steg från härden. Det var en kedja av fina ringar och med många små och stora pärlor. Knäppet glänste på långt håll med blåaktigt och stilla sken som en aftonstjärna.

--Vad heter du? frågade han.

--Jag heter Jorgrimmes dotter.

Han klappade henne på luvan.

--Sörj ej, du lilla dvärgmö, sade han, ty nu skall du stanna hos mig på Folketuna och aldrig mer behöva skrapa ett rävskind till kjorteltyg. Var dag skall du betrakta denna guldkedja, när du går i dina sysslor. Den skall vara det sista för dina bruna ögon, då du somnar, och det första, när du vaknar. Och när jag blir nöjd med dig, skall du få hämta den kedjan från bjälken och behålla den som din.

Då torkade dvärginnan bort sina tårar och begynte trivas i gården, så att hon sedan nästan aldrig gick bort till de sina i skogen. Endast vid klart stjärnväder smög hon sig ibland undan till sin syster för att dansa och spå. Med svek eller fagert tal ställde hon det då alltid så, att hon på återfärden hade med sig några av de mynt, som hade fallit ur Folke Filbyters säck och som dvärgarna sedan plockat upp efter snösmältningen. Gårdsfolket begynte därför småningom förlika sig med henne, efter hon drog rikedom till huset och aldrig var oglad. Tunet framför stugan var omgärdat med en skidgård, och slutligen hände det ofta nog, att Jorgrimme och hans andra dotter smögo sig fram till grinden. Där stodo de med luvorna ända innanför grindstolpen och bådo att få låna en kittel eller byta till sig ett stycke vadmal mot något fällt villebråd. Hon lade då ut det begärda i gräset och gick sedan in i stugan med alla trälarna och slöt dörren. Dvärgarna skyndade sig att verkställa utbytet och sprungo sedan till skogs. Men ibland, när Folke Filbyter ville ha lustigt, stod han i vindögat och sköt efter dem med pilar.

Nästa sommar födde hon honom en son. Då lyfte Folke Filbyter henne från golvet och bar henne bort till guldkedjan, så att hon själv kunde lösa den från bjälken. Sedan låg hon i halmen och lekte både med pilten och smycket, och redan nästa dag stod hon vid härden igen och skötte kitteln. Hennes plats var bland trälarna, ty hon bar varken nyckelknippa eller kappa som en lagköpt odalkona. Hon gav ej heller gossen di utan stack då och då litet djurmärg i hans mun och lät honom sedan ligga.

Gossen fick namnet Ingemund. Sedan födde hon Hallsten och på tredje sommaren Ingevald.

Hon tog ofta barnen med sig i en påse på ryggen, när hon strövade i skogarna. De lärde sig tidigt att med skidor under fötterna gå i kapp vargen och slå av hans rygg med staven. När de blivit halv vuxna gingo de in för fadern, där han satt på bänken. Han frågade då om de ville kasta lott om sin arvsrätt till Folketuna eller gå till hirdgårds som andra rika bondesöner. Det gjorde han endast för att pröva dem. Ingemund och Hallsten visade honom, att de redan skäftat tre tolfter pilar var och att de kunde slunga masurklubban tvärs igenom salen ända ut i gräset. Ingevald, den yngste, var oraskare och hade ingen annan färdighet att visa honom än att han var snartalig och kunde svara på vilken gåta som helst.

--Välan, sade Folke Filbyter till sina söner. Du, Ingevald, som är yngst och svagast, får stanna under mitt ris, så länge jag lever. Men sedan ärver du också ensam hela Folketuna. Åt er båda andra skänker jag däremot genast så mycket ur kistan, att ni kunna värva femtio män och skaffa er själva goda brynjor och vapen. Mitt skepp Menglöd och två andra skepp, som också voro mina, stå ännu på havsstranden vid sköldmöns hög. Dem skola ni taga. De äro av ek och väl övertjällade, och ni skola medföra verktyg och timmer för att sätta dem i stånd. Några råd för livet kan jag inte giva er, ty jag är en fåkunnig man och har långt till ord. Åt inga gudar kan jag anbefalla er, ty ni få se många olika, och alla svika de er, när er egen arm sviker. Men sitter jag i högen, när ni återvända, blygens att beträda den, om ni komma för att tigga.

Ingemund och Hallsten drogo nu i österviking, men Ingevald fick sitta hemma hos trälarna. Han var moderns kelpilt. Hon klädde ut honom i skrikande tyglappar efter dvärgfolkets tycke, men han följde trälarna i arbetet och högg störar och repade vidjor som de andra. Om kvällen kröp han in mellan dem, när de sutto kring härden och bundo bast eller gjorde kardor, och han lärde sig att härma deras tungsinta och släpande tal. En träl förblev han i alla sina tankar, ty han visste ingenting annat om världen än vad trälarna visste.

Det var Folke Filbyters fröjd att hålla bröllop för sina trälarna. Helst ställde han det så, att han gifte ihop en ung träl med någon av de fulaste och skrumpnaste gummorna. Nu hade han en trälkvinna, som han kallade Tova Halmkär, därför att hon var gammal och utsliten och mest låg bakom avbalkningen och suckade. En dag, när tiden blev honom lång, gjorde han bröllop för henne och en ung träl, som hette Kalv. Bryten manade in alla trälarna och ställde upp dem med viskor under armarna, som det var bruk när de skulle leka bröllopsdans. Han var miskundsam mot dem, när de arbetade, ty han var mån att likna sin husbonde; men när de skulle leka, voro de så tröga, att han måste taga till piskan och snärta efter deras långa hälar och platta fötter.

--Tova, Tova! ropade Folke Filbyter och log, så att det skymde för ögonen. Tror du, att du får ligga kvar hos baggen i fårfällan, när du skall i brudhalmen? In med dig vackert i leken. Nej, vänta litet, Tova! Säg oss först, om det är sant, att du fordom i din ungdoms och dårskaps dagar rövades från skepp till skepp för dina vita armars skull?

Hon strök sig över hårfästet med sina tjocka och krumpna fingrar och stod alldeles förbryllad mitt i ringen. Det eggade husbonden ännu mer till att fortsätta gycklet.--Du är för blyg att svara på sådant, Tova lilla. Och du är rädd för brudgummens vrede. Han är så ung och hetsig, brudgummen. Men säg oss då åtminstone, om det verkligen kan vara sant, att du är dotter till en stor och mäktig hövding i Frisland?

--Honom minns jag inte, svarade hon långsamt och släpande. Men jag minns en ung kvinna, som var min mor och som satt i det trånga borgfönstret och plockade körsbär åt mig från trädtopparna.

--Trodde jag inte att det var sant! Du får en ädel brud, Kalv. Och hon blir liggkär och stillsam. Smäll nu i med fötterna! Mana på dem en smula, bryte! Stryk brudgummen om hälarne! Så skall det låta.

Ingevald höll sig gömd bland de bortersta och mest förlägna, som voro omöjliga att få fram på golvet. Några voro så vana vid arbete, att de leddes vid att stå och hänga med armarna. De begynte feja i vråarna och hissa på kitteln, under det att de sågo på. Hönsen lupo kacklande utefter väggarna, och stickor, barkbitar och halm yrde högt upp. I den täta röken vände sig de dansande. Den knappa dagern föll då och då på trumpna och hoptryckta ansikten, men försvann sedan åter igen lika hastigt.

Dejan hade redan hållt upp honungsgröten och satt den på bänken framför Folke Filbyter. Hon stod och torkade hornet för att gå till brygghuset och hämta mungott. Sävligt och godmodigt banade sig då bryten en väg mellan armbågarna. Genom att höja piskskaftet upp- och nedvänt gav han trälarna ett tecken att hålla upp.

--Husbonde, sade han, det har kommit någon främmande oxe på ägorne, ty våra oxar råma i fäboden.

--Du talar rätt, svarade Folke Filbyter och pekade mot dörren, där en blåmålad vagn stannade.

Den var förspänd med en silkesglänsande och välryktad ox. Tömmarna hade tofsar. Oket var utskuret med rosor och löv i alla sommarens färger och fullsatt med oräkneliga små pinglande klockor och bjällror. Mannen, som steg ur och kastade tömmarna, hade benen ända till knät korsvis lindade med band. Ett grått och ärevärdigt skägg bredde sig över hela bröstet, men hans klara och kloka ögon blevo först synliga, när han böjde sig ned utanför den låga dörren och förundrad såg in i salen. Hönsflocken mötte honom på tröskeln och vände flaxande och spridde sig återigen utefter väggen i en lång och springande rad. Och trälarna stodo där med sina viskor utan förstånd att gå ur vägen. Det dröjde tydligen också en stund, innan han vände sig så pass vid röken, att han upptäckte Folke Filbyter, som satt kvar på bänken med grötfatet mellan knäna.

--Ulv Ulvsson, grannen, hälsar gårdsbonden, begynte han. I stället för att därvid hånle som andra främlingar alltid brukade på Folketuna, rynkade han ögonbrynen och stannade fientligt flera steg från bänken.--Törhända minns du, att det till stor del var av mig du köpte din myckna jord. Sedan dess ha vi inte sett varann. Och nu skall jag giva dig en lätt gåta att tyda, Folke Filbyter. Nämn mig den man, som borde fruktas som en slagbjörn och hedras som en odalman, men som nu alla se snett på med löje.

Folke Filbyter stötte fast skeden mitt i gröten.--Ingevald, Ingevald, min son, sade han, kom hit och visa, att du är ordsnäll och har din mors huvud! Din far förstår sig inte på gåtor. Tala nu inte släpande, som när du sitter med trälarna. Kom fram utan försagdhet, Ingevald! Nämn mig den man, som borde fruktas som en slagbjörn och hedras som en odalman, men som nu alla se snett på med löje.

Ingevald strök sig bondblygt mot väggstolparna, men så tog han mod till sig. Han hade kvicka bruna ögon och moderns gulaktiga ansikte. Silverringar sutto i öronen. En mängd gula och röda lappar voro fastsydda på kläderna, och mitt i sin förlägenhet kände han sig smickrad och lycklig över att beskådas. Smal och trasgrann gick han fram ända till härden och svarade djävt:

--Det är Ulv Ulvsson, när han kommer obuden till bröllop just då välfägnaden burits fram.

Ulv Ulvsson bet sig i läppen.

--En god gåta kan ha flera tydningar, sade han. Blir jag utskämd i ditt hus, Folke Filbyter, så får jag tåla det. Själv kommer jag inte för att visa dig någon ära. Svårt är det också ana, att här hålles bröllop. Jag ser inga lövruskor i vråarna, inga blommor på golvet. Men nog snavar jag i groparna över barkbitar och spånor. Takbjälkarna äro på undersidan sotiga och svarta men ovanpå vitkalkade av hönsens spillning. Och nog har jag hört att bröllopsstugan brukar blådragas med bonader, men de halvfärska kalvhudar, som du här torkar på väggarna, sprida en sådan lukt, att den genast botar både hunger och törst. Här sitter du och tämjer trälur utan tanke för annat, och ändå är du storrik och kunde gälla mest i hela häradet. Det var dig jag menade med min gåta, om jag nu skall behöva säga dig det. Det finns inte en krämare, som inte skrattar dig i synen, när han ser dig sitta och pusta över grötfatet.

Folke Filbyter stirrade på honom och kände hur öronen och huvudet fylldes av hans ord, men han förstod dem icke. Det fanns hos honom en bred fromhet på botten, fast ingen hade lärt honom att bruka gåvor, som syntes honom själv så misstänkta. Det vållade honom en nästan blyg förlägenhet, om de någon gång kommo till synes. Han förstod icke annat, än att han var den bästa bland husbönder, men han hade ändå en förnimmelse av, att Ulv Ulvsson i allt var hans överman--och han gladdes icke åt att se honom.

Ulv Ulvsson stod kvar på avstånd.

--Varför kommer du aldrig till tings som andra odalbönder? frågade han. Vi behöva män. Eller vet du inte, att när gamle konung Emund väl blev satt i högen, kom hans jarl Stenkil till makten? När han sitter vid vinterblotet i Uppsala, dricker han inte gudarnas minnen utan ser ned på marken och viskar med sin kristna hird.

--Stenkil klipper inte mina får, svarade Folke Filbyter, och skor inte mina hästar. Här på Folketuna råder jag och ej den usla jarlaätt, som upprest sig och trotsar Uppsala gudahov. Har du ingenting viktigare att förtälja, Ulv Ulvsson?

--Jag har.

--Säg det då fort, ty jag vet inte mycket, som jag fruktar.

--Nåväl, så skall du nu höra min nyhet. I går kom till vår bygd den första tiggaren.

--Jag förstår dig inte, Ulv Ulvsson.

--I går kom för första gången en man, som vandrar kring och ber om nådegåvor.

Folke Filbyter reste sig, rödflammig av harm.

--Det är stor skam att höra om sådant. Låna mig den löskekarlen. Jag skall taga honom med mig ut på åkern och spänna honom för kroken. Har han då en snål och dålig herre, som inte kläder och föder honom?

--Därom får du själv fråga honom, när han kommer, ifall du vill byta ord med en, som tigger: Men kom ihåg: dräper någon utländsk präst, böte för honom som för inländsk man. Det säger redan vår lag för att skona de kristna. Han är på väg hit, och jag har åkt det fortaste jag kunde, så att jag skulle hinna före honom och varsko dig. Du skall inte tro, att jag gjorde det för din skull. Du lär inte stoppa många gåvor i hans påse. Men jag vill ärligt säga dig, att i onda tider som nu få vi tänka på att hålla ihop, vi två, fast ingen av oss likar den andra. Och ser jag rätt, är det han, som redan närmar sig där ute på gräsvallen.

Alla vände de sig nu igen mot dörren. I solskenet kom en gammal man med en knotig stav i den ena handen och en liten pung i den andra. Han bar ett grovt rep om livet och var barfota och gick så fort och ivrigt, som såge han en lång väg framför sig och fruktade var onödig vila. Så snart han hade kommit fram mitt för salen, bredde han ut armarna vänligt och utan stora åthävor och sade helt sakta:

--För Jesu Kristi sons skull, giv mig en allmosa. Jag heter Jakob. Har ingen talat med er om den gamle Jakob? Det är inte för min skull jag tigger utan för min gode herres skull. Ödmjukt tackar jag för det minsta, men är du rik, bonde, så giv tiondet, och är du rättfärdig, så skänk allt.

--Ingevald, min son! sade Folke Filbyter, och hans röst stockades av växande vrede. Här är inte sed att giva utan att taga, ty marken är min. Tag du pungen från den gamle. Giv honom sedan två slag med hans egen käpp, det ena för hans egen skull, det andra för hans herres, efter han kläder och föder honom så illa, att han behöver tigga.

Ingevald gick ut och ryckte till sig pungen. I den lågo några mynt och fingerringar och ett stycke torrt bröd. Brödet lät han honom behålla, men pungen knöt han fast vid sitt eget bälte. Sedan gav han honom med glad lust det första slaget över ryggen, så hårt han förmådde. Men redan när han skulle utdela det andra slaget, föll det lamare och mjukare. Han kände sig rådvill, ty den gamle tog honom om halsen och kysste honom på båda tinningarna.

--Jag tackar dig, mitt dyra barn, att du låter mig lida för min gode herres skull, sade han. Och jag tackar och välsignar er alla, ty ingen kan älska er mer innerligt än jag, kära, kära bröder. Jag hade tänkt att få stanna något hos er och tala till er om min herre, men jag ser, att i dag skulle ni inte höra mig. Jag får välja en bättre stund.

Därefter fortsatte han genast sin vandring med samma brådskande iver, och hans ögon, som fuktats under

smärtan, glänste så lyckliga som i den största glädje.

--Det där är farligt folk! mumlade Ulv Ulvsson och slog ned ögonen och strök genom skägget. Folke Filbyter förstod alltjämt ingenting utan höjde bara ännu myndigare sin röst.

--Kom hit, Ingevald! Du gjorde din sak väl, och nu skall du ställa dig framför Ulv Ulvsson, så att han får fästa dig med handslag. Var inte rädd, Ingevald. Han är vår granne och vill dig inte illa. Kom bara hit, så skall jag själv leda dig fram till honom. Han talade med stränga ord som alla storbönder, men nu börjar jag ana, vad han menar. Det behövs män på tinget. Men jag har långt till ord, och jag har suttit länge stilla. Min brynja hänger så ihoprostad, att jag inte längre kan skaka ut den. Du skall få vapen och en ny brynja, Ingevald, och du skall gå till tinget i mitt ställe.

Han sköt fram sonen, men Ulv Ulvsson, som ännu mindes det spetsiga svaret på gåtan, kände föraktfullt på hans sträva hästhår och gav honom ett slag tvärs över kinden.

--Se här, sade han, din son har hästhår, och kinden är läderaktig och kan inte rodna, inte ens för ett slag. Det är tecken på finnblood. En finndvärg kan inte rodna, hur mycket man nyper och slår honom i ansiktet eller skämmer ut honom. Bland fria män på tinget skulle inte många lyssna till en sådan, om du också själv ginge med och erkände honom. Det hade varit bättre, om du i tid satt ut det barnet i skogen. Bonde, är det med slik avkomma du tänker grunda gård och ätt?

Folke Filbyter grep honom i manteln. En sådan skymf mitt inför det samlade husfolket hade han aldrig varit med om, och Ulv Ulvssons högdragna och lugna hån förbryllade och förstummade honom. Den storrika husbonden på Folketuna började stamma, och Ingevald viskade till honom:

--Vill du, far, så går jag och stänger dörren, medan du slår ned honom. Bryten och jag får sedan bära honom till kärret.

--Jag har god hörsel, fortsatte Ulv Ulvsson. Jag vet nog också, att om jag kärar mot dig vid tinget och låter gräva i kärret, blir du illa fast. Därmed skulle jag heller inte dröja en enda dag, om inte klokheden sade mig, att vi bönder och grannar nu behövde hålla samman mot de kristna.

Folke Filbyter besinnade sig och släppte hans mantel.

--Du är vapenlös, Ulv Ulvsson, och du står under mitt tak. Är det med skymf du tänker lämna mig, då lovar jag, att ditt hus skall brinna redan i natt. Men var det allvar nyss, när du ville, att det skulle bli annorlunda här på Folketuna och att vi skola bli bundsförvanter, då kör du mig nu strax i din egen vagn till den rikaste gården i hela häradet. Och där blir du böneman för min son, så att han gör ett gott gifte. Jag har nog själv länge betänkt, att allt inte kan gå som hittills. För min del kan det vara detsamma, men Ingevald börjar bli vuxen och han får ett stort arv. Har du förstått mitt villkor, så låna mig nu din blå mantel. Min grå vadmal är ingen brudfägnad. Jag vill se den bonde, som kan säga nej, när Folke Filbyter friar för sin son med dvärgkvinnan!

--Den rikaste gården i häradet, näst Folketuna, det är min.

Folke Filbyter ryckte till, som hade en löndörr oväntat sprungit upp och visat honom en trappa, om vilken han förut aldrig haft en föreställning. Han var icke skicklig nog att förstå sig. Nya och plötsliga tankar korsades i hans huvud. Det föreföll honom, att han själv i en hast hade förvandlats till den överlägsne, som hade att tala och råda. Med en sidoblick, som blev förnärmande i sin misstro, sänkte han rösten och halvviskade:

--Granne, du bär flera ärenden på hjärtat än du låtsats.

Därmed gav han Ulv Ulvsson ett slag på skuldran, men ännu en gång ryckte han till av förundran. Det var inför det dystra allvar, som vid hans ord lägrade sig på gästens ansikte.

--Mitt ärende har jag redan sagt dig, svarade slutligen Ulv Ulvsson efter att länge ha stått tyst, som ville han helst slippa alla bekännelser. Likväl bör jag inte neka att under vägen hit kom jag på många tankar. Hur du hade det inom skål och vägg visste jag inte mycket om. När jag stod vid råmärket mellan våra ägor och vattnade oxen i bäcken, besinnade jag, att du kanske hade barn liksom jag och att ett gifte säkrare än annat kunde betrygga ett förbund mellan gårdarna.

--Nu talar du uppriktigt, Ulv Ulvsson.

--Och därmed skall jag fortsätta. När jag fick träffa dig i din sal och se din son, voro de tankarna fort bortblåsta. Din son är en vanbörding, och jag håller min dotter för god att bättra upp ditt ätteblod.

--Dagarna bli långa för en mö, som sitter och väntar på friare, kära granne, och du skall inte vara hård mot henne. Här skall din dotter få det bra. Hon skall få bo hos mig och vara samman med mig om disk och duk.

--Ännu har jag inte sett någon duk i ditt hus, Folke Filbyter, och min dotter trivs gott där hon är, under mitt ris. På ditt Folketuna råder varken skick eller sed. Trälarna stirra, som om de aldrig förr sett en människa i hela kläder.

--Vet du, att jag har varit hövding och haft tre skepp på havet?

Ulv Ulvsson log.

--Det låter som en saga, men det sägs, att den skall vara sann.

--Den förste tiggaren har i dag kommit till trakten, Ulv Ulvsson. Vad sådana vår fåglar varsla, har du nyss sagt oss. Välj själv, om du vill ha förbund eller strid mellan gårdarna.

Ulv Ulvsson vände sig halvt åt sidan för att gå, men betvang sig.

--Däröver bestämmer inte jag ensam, svarade han motsträvigt.

--Du har då vuxna söner?

--De bli hårda nötter att knäcka på en fästningastämman. Du skall likväl inte tro, att jag är övermodig, därför att jag är av gammal lagmansläkt. Vem kan säga det förut, om inte din smalaxlade sons granna klutar bättre behaga mina barn än mig? Jag har trätt in under ditt tak, och du är därför i din rätt att också stiga under mitt. Du kan då själv framställa vilka frågor dig bäst lyster. Vill du utsätta dig för avslag och kanske spe, blir det din sak. Så hotande som tiden är, skulle jag åka hem lugnare, om jag kunde tänka mig en klok uppgörelse. Vänner bli vi aldrig, men det är min önskan, att vi åtminstone aldrig bli fiender. Här har du min mantel. Var det inte så, att du ville låna den?

Folke Filbyter svepte om sig manteln och häktade den. Han gick bort i hörnet till sin kista och tog fram en ask av lindträ. I den låg det en liten krona, vars gyllene eklöv voro alldeles mjuka och böjliga som på en levande krans. Trälarna hade aldrig beskådat en sådan härlighet. De sträckte sig över varann för att kunna se bättre, och i detta ögonblick kände de för första gången en verklig vördnad för sin husbonde.

--Denna skall hon få, sade han. Och en silversömmad huvudbindel skall hon få och fingerguld och ärmkappa och nyckelring... och en sadlad mjölkvit gångare. Du skall se, Ulv Ulvsson, att jag kan bjuda högt!

Ulv Ulvsson hjälpte honom tankspridd upp bredvid sig i vagnen, som var trång för en så bred sidoman. Folke Filbyter satt med asken i knät, och under det att vagnen vände på gårdsvallen och åkte bort, hörde de kringstående trälarna, hur han fortsatte att bjuda.

--Två silverskedar skall hon ha, ropade han, och två hundraden vadmal och tjuvu alnar linne... och åkläde och underdyna, stoppad med fågeldun... och bänkdyna med gudväv... och femtio mark bränt silver med flämskt stadsmärke. Och var och en av bröderna skall ha en skjorta med silverknappar... och själv skall du ha så mycket tröskad säd, som två par oxar kunna köra i två vännor. Jag vill se vem som säger nej. Du kutige och hjulbente Asa-Tor!

5.

Det blev tyst i huset, när vagnen hade rullat bort. Genom att ännu en gång höja piskan omvänt lät bryten trälarna förstå, att de voro lediga för kvällen. De linkade ut i en grå flock.

Ingevald stod kvar innanför dörren. Skymfen brände i hans sinne med en sådan smärta, att den tycktes honom oläsklig. Med ens hade den öppnat hans ögon, så att han såg barkbitarna och smutsen i rummet. Han kände för första gången, hur fränt det luktade från hudarna på väggen. Han såg pinsamt klart, hur förvildad och litet vördnadsbjudande fadern tett sig, när han med sin ask i knät skrytande och högröstad åkte bort bredvid den allvarlige Ulv Ulvsson. Ingevald hade aldrig hört någon tala så stolt och manligt som Ulv Ulvsson, och begärligt hade han lyssnat efter vart hans ord. Det gnagde och plågade honom också, när han tänkte på den gamle Jakob, som han hade slagit. Ännu kunde han på sina tinningar känna de kalla läpparna.

Han sprang ut för att följa med trälarna, som han brukade, men han kunde ej finna dem. Vad var det då de viskade om nyss, när de gingo förbi honom? Det förundrade honom också, att Tova icke kröp tillbaka in i fårållan i hörnet utan gick ut med de andra.--Ingevald! ropade en släpande röst från bodarna, men när han kom dit fanns ingen människa. Kreaturen voro i vall, och han gick utefter de tomma båsen, där spindlarna spunno.--Ingevald! ropade en annan trälstämma långt borta på andra sidan stugan, men där kunde han heller icke hitta någon. Han började ana, att trälarna smögo sig undan och med flit sökte vilseleda honom genom att kalla på honom från olika håll. Hade han då nu blivit så föraktad, att till och med trälarna gömde sig för honom? Var det då hans skuld, att hans mor icke var en fri odalkvinna?

Hur han än letade, kunde han icke träffa någon. Den smala och trasgranna bondesonen, som skulle ärva hela den storrika gården, stod ensam mellan hjulspåren i det nedtrampade gräset, och på gavelhörnens ormhuvad sutto skatorna och skrattade åt det öde Folketuna.

Då drog han sig till minnes, att flera av trälarna smugit sig bort under de sista nätterna. De andra hade viskat med varann och ibland snyftat men alltid tystnat och låtsats sova, så snart han satte sig upp i halmen. Det var något, som de ville dölja för honom. Han ruvade därpå, förbittrad som han nu kände sig mot alla på gården och mot sitt eget liv.

Han begynte gå utan mål och mening uppåt skogen, endast för att kunna kväva den gråt, som tryckte honom om strupen. Sommarkvällen bredde sig klar och stilla, och ekarna föreföllo ännu större i sin orörlighet. Flitigare än bina brummade ännu en stund de raggiga humlorna i luften, innan de kröpo in i sina mossbon. Utan att veta det stod han länge och såg på en ekorre, som stack ut huvudet genom fönstret på sitt hus för att undersöka vädret. Då det befanns klart och utan minsta stormsky, slet den röda väderspåmannen bort stoppningen ur dörren och begynte att kasta ut nötskal över skurdtemplet nedanför trädet. Smattrandet mot det trasiga nävertaket väckte Ingevald, och han vände sig bort för att slippa se belätet inne i templet. Det gjorde han halvt av rädsla men ännu mer av blygsel. Han tyckte sig icke längre tillhöra den stam, som skogstemplens gudar beskyddade.

Vid vägen låg också en källa, som var berömd för sin goda och människovänliga vattenande. Han brukade ofta sitta där och självförälskad spegla de skrikande lapparna och öronens stora silverringar. När han mycket länge såg i det klara vattnet, hände det, att han till sist tyckte sig skönja källdisens bleka ansikte och greps av en vild lust att kasta sig ned till henne i hennes armar. Men när han nu böjde sig över källan, såg han sig själv med Ulv Ulvssons ögon.

--Se här, snyftade han, kinden är som läder. Hur hårt jag nyper och slår, kan den inte rodna. Och håret är strävt hästhår. Aldrig får jag stå på tingsstället bland friborna odalmän. Går jag nu dit, lär ingen vilja höra mig. Och alla komma att le åt mina klutar.

Han slet i den brokiga skjortan och spottade föraktfullt på sin egen bild i källan.

Beständigt driven framåt av sina gäckade önskesyner, var det hela tiden just mot tingsstället som han vände sin gång. Den blev allt häftigare och snabbare. Han mumlade, att finge han aldrig stå där med andra, skulle han åtminstone ensam tala till de döva domarstenarna om sina olyckor.

Ekskogen glesnade småningom för odlade fält, som längre bort kantades av mörka åsar. Där gärdet tog vid, reste sig tingshöjden. Till sin häpnad fann han, att det var fullt av människor innanför ringen av de väldiga stenarna. Därför att han vant sig att alltid känna som en träl, var hans första tanke att gömma sig, liksom om han varit ute i olovliga ärenden. Han böjde sig ned bakom en buske. Likväl upptäckte han snart, att det icke fanns några blå mantlar bland de församlade utan endast trälars grå vadmal. Han igenkände flera av de trälarna, som hade smugit sig undan från faderns gård, och vid en av stenarna satt den livströtta Tova och suckade som alltid. Det var då för att i skymning och hemlighet hålla träl-ting, som de varit borta de sista nätterna? Och lagmannen, som stod i mitten och talade, var den gamle Jakob med sin stav. När han stundvis knäppte händerna och bad tyst, blev det alldeles stilla, och gräshopporna slipade i det våta och doftfyllda gräset.

Ingevald hörde, hur den lågmälda predikaren slutligen stannade framför Tova och frågade, vad hon trodde om döden.

--Därom tänka vi trälarna ingenting, svarade hon. Tor och Frey missakta oss, och Den enögde vid forsen är finndvärgarnas gud. Jag vet bara, Jakob, att jag har stor tröst av att höra dig.

--Bättre än du, Tova, har jag då förstått, vad Jakob talat med oss om, sade bryten, som stod bredvid henne och ännu hade piskan i bältet. Nu ha vi trälarna också fått en gud.

--Så är det, så är det, upprepade Jakob. Jag har talat med er om honom för att ni skola glädjas och vänta och inte sätta er upp mot era husbönder, om de en dag befalla er att dyrka den nye guden. Konungen trivs inte längre hos de blotande hedningarna i Uppsala utan bor hellre när mina bröder i Skara. Hundratals tignarmän och hövdingar samlas där var påsk och midsommar för att taga kristnan. Tålmod, tålmod och längtan, det var er arvedel, men hädanefter skall den tindra. Jag giver er nu var och en en nypa salt, så långt saltet räcker i min påse. Jag besvärjer dig, saltets väsende, vishetens låga, att du i din hemlighetsfulla kraft blir ett hälsosamt botemedel till allt onts fördrivande. Jag besvärjer dig vid den nye guden och hans sons kärlek. Och jag går nu fram till så många av er, som jag kan nå, och blåser er över ansiktet. Fly bort, du mörksens hövding, du djävul, ur de kroppar, som jag inviger till boningar åt Gud Herren. Korsets bild tecknar jag med sot och salt mellan era ögonbryn, att Satan måtte förskräckas, om han vänder sig om för att åter krypa in i ert innanmäte. Enfaldigt som jag har lärt det, primsignar jag er alla, både de som stå närmast och de som hålla sig gömda bakom stenar och buskar. Jag signar och viger er till Guds kärleks verktyg.

Jakob lade sina händer på Tova och bryten och bad länge. Sedan kysste han de närmaste och tog upp tiggarpungen ur gräset och begynte åter sin brådskande vandring. Trälarna kände sig stolta och styrkta, ty de trodde, att det var Tors hammarsmärke, som han hade tecknat mellan deras ögonbryn. Mest förundrade det dem likväl att höra berättelsen om, hur han på det vilda Folketuna tackat för käppslagen.

--Månne han är en träl liksom vi? frågade de och började skiljas åt för att smyga sig hemåt.

--Jag ser röda lappar bakom enbuskarna, viskade då en kvinna. Det måste vara sonen från Folketuna. Har han också lyssnat?

--Jag skall inte angiva någon, svarade Ingevald mellan tänderna. Nu har jag fått veta, var min gud är att finna. Till honom skall jag gå. På klippan vid forsen står dvärgarnas gud. Där står Den enögde, som jag kan misshandla och slå, utan att ens en träl skall ömka honom.

Han hörde, att någon följde efter honom med ludna och trippande steg, men han vände sig icke om. Han vek av åt sidan in på ljungen under tallarna. Några nästan igengrodda skåror i trädstammarna visade honom, att han var på rätt stråt, men det hade blivit sent och ibland måste han stanna för att urskilja dem. Då stannade också stegen bakom honom.

Hans skjorta fastnade oupphörligt mot kvistarna. Det var honom en fröjd att häftigt rycka den med sig, så att lapparna sletos loss och hängde som trasor. Suset från forsen sade honom snart, att han icke längre kunde gå vilse. Här ledde en upptrampad stig, ty här låg Jorgrimmes kula, och längre ut bakom stenrosen yrde skummet.

Där stod guden i halvljuset på hällen utan att kasta någon skugga. Upplyft på fyra andra mindre stenar var han föga ansenlig till sin storlek och smalnade uppåt som en mortelstöt. Mitt ur klippstycket stirrade ett mörkt hål som efter en jättes finger, och det var den fruktades öga.

Ingevald lutade sig på armbågen över guden och såg ned i forsen. Han märkte fortfarande, att han icke var ensam. De vittrande horn och ben efter offerdjur, som övervuxna med mossa lågo kringströdda över berget, knastrade bakom honom som trampat ris. Han förstod också, vem det var. Genast från första stunden hade han anat, att det var modern, som följde efter honom.

När han böjde huvudet litet åt sidan, kunde han igenkänna henne. Hon stannade ett stycke från honom vid branten och såg också ned i det brunsvarta skogsvattnet, som först i virvlarna skummade upp och blev vitt. De stodo länge på det sättet, som hade de icke vetat av varann. Aldrig förr hade han lagt märke till att hon var så liten och redan så förhärjad och avskräckande ful. Är det hon, som har fött mig till livet? tänkte han.

--Ingevald, sade hon slutligen. Jag var bland de andra trälarna, och jag hörde, vad du mumlade mellan tänderna. Därför gick jag efter dig.

--Du är rädd, att jag skall gissla Umasumbla, stenguden?

--Nej, jag fruktade att du inte skulle ha mod därtill. Tag du hämnd, min son. Hämnden är lisan och fröjden i världen. Och lär dig sedan att älska allt, som är av guld och silver. Det är det enda, som är värt en dags mödor.

Hon gick litet närmare. När hon stod där alldeles invid honom och tuggade stensöta och smällde med tungan och talade med tummarna, fick han avsky för henne, så att han ej längre kunde kalla henne mor.

--Jag känner nog, sade hon och skälvde på rösten, det du i natt lånat Ulv Ulvssons ögon och att det är med dem du ser på mig. Bättre vore, om de brunne som en verklig skogsulvs. Svider det inte ännu i din kind efter slaget? Inte en stund längre vill jag stanna hos en husbonde, som utan att hämnas låtit oss svälja en sådan skymf som i dag. Jag skulle då förgiva honom eller sticka ned honom under sömnen.

--Så gå då! Gå hem till Jorgrimmes kula!

--Jorgrimme är död. Här på hällen offrade han min syster åt Den enögde för att förlänga sitt liv. Men från den

stunden blev han oglad och kände aldrig mer någon trevnad. Då gick han in i högen och stack sig själv med stenkniiven. Och när jag kom dit och fann, att han var död, ställde jag hans fiskdon och grytor omkring honom. Och hornet Månegarm satte jag i hans stela händer. Sedan täckte jag över ingången med jord och torv. Älgen betar över hans huvud. Ingen skall hitta dit, liksom han själv ej visste varifrån han kom. Ja, gå, gå, dvärgkvinna! Det sägs, att du stammar från forna hövdingar, som bodde långt i norr, där kvinnorna ha skägg och jaga uroxen med pilbåge och övervinna jotnarna med sina besvärjelsesånger. Där voro de vida öknarna fulla av snö och villebråd, och där härskade dvärgarna. Ack, de ha blivit fattiga och få! Nu hör man nästan aldrig, att någon möter en dvärg i skogen, och här i bygden voro vi de sista. Ja, gå, gå, dvärgkvinna, i dagar och nätter, du möter ändå ingen gelike. Men när dvärgarna sluta att tala, glömma de snart alla ord och kunna bara vina och skria med stormen.

--Ja, gå, gå! upprepade han bittert. Vada över strömmen nedanför det sista fallet. Där sluta alla stigar. Där börjar ödemarken. Varför gav du mig livet, om du inte vågar att taga det ifrån mig? En träl kan köpa sig fri och bli lika god som någon annan, men hur skall jag någonsin kunna köpa mig fri från allt det onda, som jag ärvde från dig. Mina bröder visste vad de gjorde, när de gömde sig i avlägsna länder. Vad skall det bli av Folke Filbyters gård och ätt? Varken örnar eller duvor krypa fram ur en mullvadsgång. Till oss kommer man för att sälja salt, och sedan spottar man på tröskeln. Om jag också rakar mitt huvud och färgar mina kinder, så sitter ändå blodsarvet efter dig i mina inälvor. Kan någon olycka vara större? Stengud, Stenpanna, Umasumbla, gud vid forsen, hjälp oss!

Med ett gapskratt slog han armarna om stenguden och lyfte honom. Han visste icke varifrån han fick en sådan styrka. Följd av gnistor och dunder störtade Den enögde från sin tron och rullade ned i forsen. Där blev han liggande med ryggen uppåt och översköljd av skummet, så att ingen mer kunde skilja honom från de andra stenarna.

--Dvärgbarn, dvärgbarn! framstötte modern med ett segerrop. Nu var det mitt blod i dina armar. Nu förspörjer jag, att du har hämndens eldslåga. Varför lät jag dig aldrig dricka ur Månegarm? Varför satte jag hornet hos den döde och otörstige? Vi skola riva upp högen, Ingevald. Vi skola plundra Jorgrimme i hans gravkammare och taga från honom hans klenod. Ser du, alla människor ha önsknigar, men de ligga som små vackra barn i sina hängvaggor och småle utan att veta, vad de vilja. Men jag skall bjuda dig en dryck, så att de små barnen resa sig ur vaggorna som vidunder och varghundar och till sist vilja sluka både stjärnor och måne. Och vore du kristen, skulle du till och med åtrå det osynliga bortom tingen. Visa mig dina händer, så att jag får se, att du har nog vassa naglar för att gräva. Och säg mig om du vill?

--Jag vill! svarade han.

Hon tog honom om handloven och de sprungo över ormbunkarna till Jorgrimmes kula. De revo upp torvorna och jorden och näverstyckena och kröpo in till honom.

--Jorgrimme, ropade hon i örat på den döde. Här sitter du bland dina fiskdon och grytor, men vi komma för att taga ifrån dig det bästa du äger.

Jorgrimme var styv och torr, och när hon släppte honom, föll han mot väggen. Där blev han sittande med knäna uppdragna och händerna om Månegarm. Då tog hon ifrån honom hornet och fyllde det ur krukan och drack. Sedan räckte hon det åt sonen. Gång på gång fyllde hon det, så att det rann över.

--Drycken är surnad och besk, men jag är törstig, sade han.

Då fyllde hon det för sista gången med den grumlade bottenlagen i krukan.

--Jorgrimme! ropade hon. Ännu sitter du och räcker ut händerna, men de ha ingenting att hålla om. Vi ha tagit ifrån dig hornet.

Hon rörde på läpparna för att forma flera ord, men de ville icke längre lyda henne, och vansinne tändes i hennes ögon. Det var det vansinne, som alltid låg på lur i dvärgarnas själ, men som icke gjorde dem slösinta och sorgsna utan kom som en glad lättnad och oändlig lycka. Vansinnet lät deras människohamn falla, så att de återförenades med allt det hemlighetsfulla omkring dem, med vind och väder och vildmark och djur. Hennes önskningskröpo nu ur sina små barnvagnar som rysliga varghundar. Hon längtade att bli en av de vittberömda valor, som med långa kattskinnshandskar och framdragna huvor brukade komma till gårdarna. Med vördnad och förskräckelse blevo de inledda i stugorna och rikligt undfägnade, och överst på anrättningen lades ett stekt ormhjärta. Det visste hon. Att skrämman människorna, att bli skydd för sin ondska och höra gråt, det var vad hon längtade till. Lätt som en liten fågel med yviga dun och stora vingar skulle hon flyga med stormen utefter skogsåsarna och utefter dikesrenarna. Mitt i natten skulle hon rycka upp stugdörrarna, kasta omkring kvastarna, hålla vatten över glöden på härden och med ett ohyggligt skrik väcka de sovande utan att någonsin bli sedd och fångad. Små spenbarn skulle hon stjäla och byta bort. Hon skulle gå många mil för att under den heliga midvintersnatten lägga dem hos en främmande mor eller hos en ung mö. Flera gånger försökte hon att tala. Munnen gick oupphörligt och blev än smal och lång och än rund och öppen. Men hon kunde icke draga sig till minnes några andra läten än de, som hon förr i tiden hade hört kring Jorgrimmes hög. Hon pep som en syrsa och knarrade som en gräshoppa. Under det att hennes ansikte med många ryckningar förvred sig på olika sätt allt efter de olika ljuden, härmade hon nattskärrans spinnande och surrande. Slutligen knäppte hon händerna om nacken på sonen och med ansiktet lyft uppåt framvislade hon ett skärande och genomträngande vin. Då han såg på henne, tvangs han oemotståndligt att stämma in i samma ihållande vin--och det genskallade över skogarna.

Blodet steg upp för hans ögon så att han tyckte sig stirra på henne genom rödaktiga hinnor. Sedan försvann för långa stunder allt klart medvetande, och han visste icke, hur han åter tog sig upp i det fria eller hittade hemvägen. Hon framvislade flera gånger samma stormgnyende vin, och för var gång föll han in med vild styrka, men hon var redan långt borta. Rösten kom från vadstället, där alla stigar upphörde och ödemarken begynte. Hans tinningar bultade och voro iskalla. Och det förundrade honom att han gick och bar något i famnen, som var halt och glatt att hålla i men icke tungt.

Först då han blev våt om fötterna och kvistarna slutade att sticka och riva honom, förstod han, att han åter trampade i högt ängsgräs. Han kände igen, att det var Folketunas mörka gavel, som äntligen kom emot honom i skymningen och stängde vägen.

Trälarna voro redan tillbaka och snarkade på golvet i stugan. Innanför avbalkningen låg Tova bland getterna och fåren och suckade. Utan att släppa hornet, kastade han sig ned i halmen på första fria och lediga ställe. Det föreföll honom att modern satt på hans bröst och framvislade sitt ihållande vin, men att han icke längre kunde stämma i, därför att hon stödde armbågen på hans strupe.

--Du jämrar i sömnen, sade Tova. Vänd dig på andra sidan.

--Ja, svarade han. Jag hittade ett gammalt dryckeshorn i skogen och det vållar onda drömmar.

Mot morgonen hemkom Folke Filbyter. Han bar ännu Ulv Ulvssons mantel, fast den nu var överstänkt med fläckar av mjöd och mungott. Han ropade till Tova, att hon genast skulle stiga upp och fyra på under kittlarna.

6.

Folke Filbyter tog ut sina bästa sadeldon på gårdsvallen och lät feja dem, ty han och sonen skulle rida till Ulv Ulvsson på fästningastämma. Under det att trälarna sysslade härmed, begynte de ropa och peka mot skogen. Fortare än någon förmådde att uppfatta, vad som var på färde, hade de flockat sig framför dörren.

Mellan ekarna närmade sig en brunsvart hop av besynnerliga människovarelser. Finndvärgar var det ej, därtill voro de för stora. Ej heller voro de av Ulv Ulvssons husfolk, ty de buro icke trälars grå vadmål utan skjortor

och mantlar av alla möjliga tyg och färger. Och mitt ur trasorna blänkte de allra präktigaste söljor och knäppen. Deras ansikten voro otvättade och mörka som klumpar av fräknig ekved. På männen växte skägget ända upp över kinderna. Några av kvinnorna hade huvudkläden, som fordom varit vita och som visade, att de voro förfallna och förvildade horgabrudar, som lupit bort från sina offerställen och källor. Främst gick en man, som var högre än alla de andra, och på axeln höll han en klubba av det vanliga slag, som bönderna brukade, när de slog pålar i jorden. Han räckte upp högra handen för att visa, att han var god vän och att det icke var fråga om något överfall.

--Har ditt folk blivit blint, Folke Filbyter, sade han, efter det inte känner igen gamla vänner? Vi ha annars ofta råkats vid kärret och hjälpt varann med de motsträviga vägfarna. Har du blivit rädd för Älg Klubbehövding och hans stigmän? Eller har din bekantskap med den ädle Ulv Ulvsson gjort dig så högfärdig, att du inte längre vill kännas vid så tarvliga strykare? Säg bara ut, så att jag får besked.

Frukten var något, som aldrig fått rum i Folke Filbyters sinne. Så snart han såg, vilka han hade framför sig, befallde han genast trälarna att åter gå till sina sysslor. Men då begynte Älg Klubbehövding och alla hans följeslagare att hälsa med de djupaste vördnadsbetygelser, och den mest hängivna och oförställda beundran lyste ur deras ögon. Det var första gången som någon hälsade Folketunas bonde med sådan aktning.

--I ett fall äro vi jämlikar, vi två, fortsatte Älg Klubbehövding och böjde sig allt ödmjukare. Du har begått urbotabrott som jag. Du har låtit överfalla badande och sovande. Du är nidingsman som jag, men tillika vet du att hålla dig som storbonde på din rika gård, och jag är vid din sida bara en fuskare i yrket. Därför hysa vi också alla här för dig en uppriktig beundran. Vi ha alltid behandlat dig som en av de våra utan att ens taga så mycket från dig som ett betande får. Det har varit svårt nog ibland, ty vi få både frysa och svälta, men dig vilja vi inte göra emot.

Trälarna skrattade hånfullt och Folke Filbyter slog ned ögonen.

--Det där är gott och väl, svarade han med en smula större hast, än han annars brukade, men vad vill du mig nu?

--Jag vill bjuda dig vänskap och förbund. Jag har noga reda på vad som sker här i bygderna. Jag vet att du tänker dig till Ulv Ulvsson på brudköp. Slutar det besöket illa, då blir det osämja mellan dig och den ädle, liksom det alltid varit det mellan mig och honom. Han och jag växa inte på samma rot. Men då skall jag hjälpa dig och taga från honom allt, vad han för på vägarna. Han är fattig bredvid dig och har ont om folk, men behöver du en dag hjälp, kan jag komma på vakt till din gård.

--Och vad begär du för en sådan tjänst?

--Bara en enda sak. Men det blir en stor ära för mig och en lika stor förnärmelse mot Ulv Ulvsson, när du friar i hans högmodiga hus för din son. Det enda jag begär som villkor, det är, att du nu på stället ingår fostbrödralag med mig.

Ådrorna reste sig på Folke Filbyters korta hals. Men när han så hörde husfolkets skratt och betänkte, hur gärna han ville utmana sin granne, på samma gång som han sökte att vinna honom, steg ett blint trots i hans sinne. Han kände sig nog rik att icke fråga efter de lagkära bönderna, som timvis stodo och trätte vid tingsstaden i stället att slå till.

--Husbonde, du vill inte förnedra gården ännu mer än du redan gjort, sade bryten. Låt oss gå in efter våra huggtyg och försvara dörren.

Det var okloka ord av trälen, ty i stället att svara, vecklade Folke Filbyter upp skjortan från armen. Genast gjorde Älg Klubbehövding på samma sätt och kom honom till mötes.

Trälarna vände sig bort med avsky och lomade av till de upphängda sadlarna, men vände sig ändå om av nyfikenhet.

De sågo, hur stigmannen drog sin kniv och bröt upp en torva ur jorden. Sedan gjorde han utan många omsvep en rätt djup skåra i Folke Filbyters framräckta arm och i sin egen. När bådas blod hade blandats i gropen, lade han tillbaka torvan på sin plats, så att gräsrötterna kommo i blodet.

--Väx, väx, gröna gräs, liksom vår vänskap! sade han. Folke Filbyter, nu är du fosterbroder med den sämst ansedda mannen i hela bygden.

Därvid fattade han om hans hand och böjde sig åter lika djupt som nyss med ögonen tindrande av tillgiven beundran.

--Du stigman, sade Folke Filbyter och förde honom en stund med sig in i stugan för att dricka honom till. Jag har aldrig förr ingått fostbrödralag med någon människa.

--Och jag har nu uppnått min ärelystnads högsta mål, svarade Älg Klubbehövding. Jag begär ingenting av dig. Du gav mig mer än nog, då ditt blod rann ned i mitt. Men hälsa Ulv Ulvsson, och kalla på mig, ifall det blir av nöden.

När han åter reste sig och drog bort med sin skara, ledde trälarna ut två hästar och betslade dem.

--Hur skall det till sist gå med oss alla här? viskade de.

Folke Filbyter tog nu sonen med sig och red till Ulv Ulvssons gård.

Vad Ingevald där fick se, hade han förut bara hört trälarna berätta om, och han blev tyst och försagd, redan där han satt i sadeln. Den sista biten av vägen var slätare och jämnare än golvet på Folketuna. I lunden, som beskuggade den, låg en ättehög med offeraltare, och han räknade ända till fem runstenar, uppställda till ädel hågkomst av fjärran fallna fäder och bröder. Fotstegen hördes knappt, när han kom in i salen, så djupt var där strött med enris och friska ängsblommor. Väggarna voro blådragna med bonader, på vilka fullrustade vikingar seglade i sina skepp eller rände spjutet genom gapande drakar. Bordet var täckt med en vit duk, och runda bröd lågo bredvid vart träfat. På högsätetsstolparna blänkte vapen av urgammalt dvärgasmide, och under solljuset, som strömmade ned mot härden, glänste till och med kittlarna alldeles blanka i den svarta askan. Trälarna, som sutto i en ring och flätade korgar, reste sig genast höviskt, när de sågo de främmande, och ingen av dem hade någon piska i bältet. Framför kvinnobänken vid gavelväggen stod Ulv Ulvssons äldsta dotter och mätte ut tråd, och hon talade glatt och fritt med trälinnorna som med gelikar. Då en av dem tappade nystanet, böjde hon sig och tog själv upp det.

Ingevald hade aldrig trott, att en sådan prakt kunde finnas annat än i de vakna drömmarna hos någon träl, som låg i halmen och satte ihop sagor. Han kände sig styv och stel i den nya blå klädnad, som han i dag hade fått till skänks, och han höll sig bakom fadern. Steg för steg följde han efter honom och försökte att i allt göra på samma vis som han. Men när Folke Filbyter bredde ut sig i gästbänken och lät sin röst eka genom rummet, märkte Ingevald, att det icke var rådligt att härma honom i allt. Han trängde sig in bredvid honom och behöll envist sin hopklämda plats, därför att han icke vågade flytta sig, knappt se upp, men han blygdes över honom, så att han skulle ha rodnat, om han hade kunnat det. Smal och tyst satt han på den mjuka bänkdynan och längtade hem till trälarna på Folketuna.

Inte ingenting i hela salen ingav honom dock en sådan fruktan och vördnad som Ulv Ulvsson själv. Han satt i högsätet och glättade pilar. Men så fort han fick syn på gästerna, gick han dem till mötes och vinkade på sin dotter Holmdis och sina båda söner. De voro honom båda ganska lika, endast mycket yngre, och Ingevald kände på deras fasta handslag, att han hälsade unga hövdingar, som voro vana att handla och råda. Holmdis

bar fram mjödhornet, och sedan gästerna blivit välkomnade, satte sig Ulv Ulvsson på nytt i högsätet och förtäljde kämpasagor. Stundom tog han också harpan från stolpen och spelade.

Han hade också en yngre dotter, som hette Ulva, men hon satt för sig på kvinnobänken och lekte.

Alltemellanåt återkom Holmdis med ett nytt horn. För var gång var det ännu större och präktigare än den föregående, men Ingevald visste varken hur han skulle mottaga det eller hur mycket det var anständigt att dricka. Han litade icke längre på fadern utan försökte att skicka sig på samma sätt som Holmdis' bröder, men det var en svår konst. Hon talade flera gånger till honom frimodigt och ljust, men hans tunga var liksom bunden, så att han ingenting kunde svara. En gång kom hon honom så nära, att hennes hår strök över hans händer, och därvid blev det alldeles genomstrålat av solstrimman. Hon log och vände sig om.

--Akta dig för mitt hår, sade hon, ty det är starkt nog att tvinnas till en bågsträng.

En lätt rynkning med ögonbrynen flög hastigt över hennes öppna blick som ett eko av det sista ordet. Först då blev den tanken fullt klar för honom, att det var hon som var ämnad att bo med honom på Folketuna. En sådan gränslös lycka tycktes honom omöjlig att tro på och fåfång att begära, och han blev ännu räddare för henne. Han såg uppåt ljusöppningen i taket, och hon förstod icke, att han gjorde så i förlägenhet, utan sade till honom:

--Du lyssnar efter något.

--Vad är det som brusar i luften? frågade han och kände sig befriad av att äntligen finna något att säga.

--Vet du inte det heller? svarade hon. Det är den stora linden, det är vådrädet. Det är nu så gammalt och år för år grenar det allt mer ut sig över huset. Den första av Ulvungarnas ätt satte det för länge, länge sedan, och lövdisen, som bor i den höga stammen, vakar över oss alla här, ända från det vi äro små. Därför vaka vi också över henne och hennes träd. Kom ut med mig, så att jag får visa dig kring på gården.

Han tog fatt om bordshörnet för att kunna resa sig och göra sig fri ur sitt trångmål på bänken. Folke Filbyter pekade med huvudet efter de båda unga, när de gingo ut, men Ulv Ulvsson fortsatte att spela på harpan.

Det var det präktigaste solväder. Ett sådant sken flög genom hennes hår och från soljan på bröstet, som hade ljusfloden samlat sig just omkring henne och följt henne. Skuggan ringlade sig i kapp med vart steg och försvann under hennes fötter. Alla blommorna i gräset stodo vidöppna, och genomträngda av solelden hade löven en ännu klarare grönska än annars. I var källa och var bäck låg en sol. Till och med i de vattenfyllda fördjupningarna på hållarna lågo små och stora solar, och alla kastade tävlande sina strålar tillbaka upp mot den lysande modern på himlavalvet.

--I dag sitta Oden och Frigg i tornet Lidskjalv och se ut över världen, sade Holmdis. Vad månne det vara, som så kan fröjda det högheliga gudaparet, att de låta allt skapat glimma så härligt just nu?

Hon pekade upp i det brusande vådrädet och visade Ingevald, att det skulle behövas tre eller fyra människor för att med armarna nå om stammen. Och hon beskrev, hur hon och trälkvinnorna under vinterfesten prydde grenarna med äggskal och hanefjädrar för att glädja lövdisen och tacka henne för ett gott år. Sedan skyndade hon sig några steg före honom, efter det var hon, som kände vägen. Det förvånade honom icke, att hon var glad, då hon gick i ett sådant ljusglitter, men han skämdes över att ingenting ha att säga.

--Jag har hört, att du skall vara snabb i att svara, sade hon och frågade honom vilka blommor, som voro de fragaste, de vita eller de blå.

Därpå kunde han icke svara. Först när de kommo in i stall och fäbodrar, tyckte han sig mera hemmastadd och

modig.

--Den här oxen har för långa klövar och blir aldrig någon god dragare, begynte han och blev genast en smula säkrare på rösten. Och rid aldrig den här hästen. Han har opålitliga ögon. Hästar äro besynnerliga djur och det är svårt att bli klok på dem. Att tämja hästar är som att tämja kvinnor, säger far.

--Det är gott, att man inte kan döma efter hästhåret, svarade hon med en hastig blick åt hans eget huvud. Jag var så nyfiken på att få se dig, Ingevald. Jag trodde så säkert, att du skulle ha på dig den där långa skjortan av granna lappar, som far talade om, när han kom från Folketuna. Nu fick jag bara se de stora silverringarna i dina öron. Är det sant, som trälarna påstå, att du ibland brukar ligga på knä över en källa i skogen och spegla dig?

Han märkte, att hennes glättighet icke var så alldeles harmlös, som han först hade trott, utan att hon gäckades med honom. Han stod kvar inne i spiltan och fortsatte att hålla upp hästens öga och granska det.

--Nu vet jag svaret på din fråga om blommorna! utropade han plötsligt och vände sig om. De vita äro fagrast, ty vitblommig är porsen, och ett kallt porsöl på en het dag går över allt, säger far.

--Nej, det är de blå, för dem sätter man i brudkransen, svarade hon lika tvärt. Och nu skola vi inte längre stanna här inne utan gå tillbaka ut i solskenet.

--Den som får sätta brudkransen på dig, Holmdis, blir nog för yr i ögonen att se färgen på blommorna, sade han.

Han sökte henne med en fast blick, ty nu var han själv nöjd med sitt svar. Hon hade skjutit upp dörren och gick åter ett par tre steg framför honom.

--Den som får sätta brudkransen på mig! Ja, Ingevald, kanske lekte jag med honom en gång som liten. Men nej, därpå törs jag inte nu tänka. Kanske har jag ännu inte mött honom, men jag har hört mina bröder tala om många ädla och hugstora kämpar. När den stoltaste och mest berömda av dem rider in genom min fars grind, då kunna vi börja tala om min brudkrans.

--Övermodig mö får länge sitta och vänta.

--Och medan hon väntar, spinner hon gladeligt och sjunger om sin kämpe, som styr snäckan långt ute på havet. Ack, hon hör så klart, hur han också sitter och sjunger om henne, fast han ännu kanske varken vet var hon bor eller vad hon heter.

--Och så sätter hon till att gråta... och tar bonden i granngården!

Hon böjde sig och bröt en dunig maskros och blåste på den.

--Nej, till bonden i granngården säger hon: akta dig, bonde, för mitt hår, ty fast det inte är hästtagel, är det starkt nog att tvinnas till en bågsträng.

Han tvärstannade också och sökte ett hatfullt ord för att kasta det efter henne som en kall stenkniv, men hon reste sig upp och sade lugnt till honom:

--Det är orätt av mig att föra dig omkring här ute så länge, då far ännu spelar på harpan. Du kunde ha större glädje av att höra på honom, ty säkerligen ha ni ingen harpa på Folketuna. Vi ha nu fått talas vid, och jag tycker nu bäst, att vi gå tillbaka igen till de andra.

När de kommo i salsdörren, avbröt Folke Filbyter sin värd mitt i harpspelet och ropade:

--Du leker för omständligt på strängarna, Ulv Ulvsson. De unga äro redan tillbaka, och ännu har fästningastämman inte begynt. Det är inte sed, att de själva skola vara närvarande och därigenom hindra oss att tala fritt vid en så allvarlig förhandling.

Ulv Ulvsson hängde upp harpan på högsätesstolpen. Till tecken att fästningastämman begynte satte sig alla med fötterna i kors och med händerna korslagda framför sig på bordet.

--Det är sant, sade han och hans röst lät icke lika klar och bestämd som annars, att de unga inte själva bruka få vara inne. Men jag ger dem lov därtill, så att vi också få höra deras tanke. Må de sätta sig ned på sina tillbörliga platser, så att jag får min dotter hos mig och du din son hos dig. Låt oss nu höra ditt ärende, granne. Jag frågar dig först efter gammalt bruk: vill du köpa mark?

Folke Filbyter steg upp.

--Nej.

--Då frågar jag dig, om du vill köpa säd?

--Nej, jag vill köpa en av dina döttrar, Ulv Ulvsson, och helst den äldsta. Jag spörjer inte om hennes mor, ty hon är död. Din dotters frida väsen talar bäst för hennes eget värde.

--Det är väl sagt, svarade Ulv Ulvssons söner. De visade sitt instämmande genom att slå ett hårt slag över den vänstra handen, som fortfarande låg utsträckt på bordet.

--Så långt äro vi då eniga. Jag ber er att inte heller spörja om Ingevalds mor, ty hon har rymt tillbaka till skogarna och kan därför också kallas död. Lika mot lika.

Ulv Ulvssons söner mumlade något om »finnkvinna», men Folke Filbyter skyndade sig att fortsätta, ty han hade på förhand noga lagt upp sina ord i minnet.

--Törhända förundrar det er, att jag med ens blivit så ivrig i en sak, som ännu för några dagar sedan inte fanns till för mina tankar. Skulden är i så fall din, Ulv Ulvsson. Du kom till mig. Du talade i mycket som en klok granne, men på samma gång så skymfligt, att jag bara ser en utväg till försoning. Och det är ett avtal om gifte mellan våra barn.

Ulv Ulvsson nickade eftertänksamt.

--Blev du skymfad av att höra sanningen, Folke Filbyter, så måste du veta, att det dock finns många sätt att få en uppgörelse. Anser du, att vi båda suttit för länge hemma för att rätt kunna sköta ett svärd, ha vi ju söner, som äro unga nog till ett envig. Det oaktat får jag inte glömma, att du i dag som gäst står under mitt särskilda skydd och att det var jag själv, som från början kom att tänka på ett gifte. Ja, jag sätter en lugn klokhet så högt, att jag för min del vill taga tillbaka mina häftiga ord och åtminstone inte motsätta mig ditt förslag. Jag råkade i vrede, när jag fick se dig och din son och ditt Folketuna. Det får du tillgiva, om du vill vara klok liksom jag. Men på samma gång måste jag påminna dig, att vid en fästningastämma är var och en fri att säga sin mening rätt fram, utan att den andra får misstycka. Och nu vänder jag mig till er, mina söner. Betänk att jag börjar bli gammal och att jag sitter ensam här hemma, när ni äro ute på skeppen. Jag behöver någon, som hjälper mig att värja gård och grund. Ingen vet snart rätt, vem som är herre över Svea välde. Valkyriornas hästar skria efter en blodsåker.

Holmdis sprang upp från dynan bredvid honom. Och nu var all sol borta från hennes ansikte, fast hon ännu en

gång stod mitt i solstrimman.

--Far, sade hon, giv mig ej till den mannen. Aldrig följer jag honom godvilligt, om han också rågade din sköld med guld. Och till er, goda bröder, vänder jag mig för att få hjälp.

Folke Filbyter slog vredsint i bänkkarmen. Som han stod där i sin vilda styrka och hälsa med Ulv Ulvssons nedfläckade mantel ännu häktad över bröstet, liknade han närmast en jättelik vildman. Hans tafatthet i alla åtbörder och hans obehärskade och mullrande stämma tycktes också snarare stamma från klyftor och skogsstigar än från det fredliga vardagslivet på en gård. Ändå var det omöjligt att ej genast igenkänna den storrika bonden. Den svällande fetman tyngde hans gestalt som en börda. Magen var mer framskjuten än bröstet, så att rocken framtill tycktes för kort. Han stod brett isär med fötterna, och linhåret hängde blankt och slätt på båda sidorna om det runda, kvinnligt skägglösa, skärhyade ansiktet. Det löje, som så envist alltid mötte och följde honom var han kom och gick, kringrande honom åter ett ögonblick på alla sidor, utan att han själv märkte något därom.

--Ulv Ulvsson, tämj din dotter, ropade han. Lär henne, att ett klokt avtal är det enda, som grundar barns lycka. Jag är man att göra ett frikostigare brudköp än någon annan. Säg henne, att hon skall få två hundraden vadmal och tjugu alnar linne... och femtio mark bränt silver med flämskt stadsmärke och...

Ulv Ulvsson satt förlägen och såg i askan på härden.

--Lugn, lugn, granne! sade han. Det är inte mer än billigt, att också hon får ett ord med, ty frågan om ett brudköp är mera invecklad denna gång än den brukar vara. Din son har aldrig varit ute med något skepp och har inte den glans omkring sig som en viking. I tre dagar har jag redan talat med henne om din rikedom och ditt anbud. Men det är blyga ungmörs sed att neka i förstone. Kanske lyssnar hon därför hellre till sina bröder än till oss gamla.

Nu reste sig Holmdis' bröder och talade. Den yngste nickade vänligt till henne och talade först.

--Min syster får ingen tvinga, sade han kort.

Folke Filbyter tog ett par steg fram över golvet som för att gripa fast var och en som han talade till.

--Ni äro från vettet, unga människor! ropade han. Åt er, bröder, har jag lovat var sin tröja med silverknappar. Men jag är villig att bjuda ännu mer. Vet ni vad, Ulvungar! Bonader ha ni på väggarna och blomster på golvet, men ni äro fattiga. Om också er gård, näst min, har de största ägorna, så äro ni ändå fattiga, fattiga!

Den äldre brodern tänkte sig för länge. Sedan sade han:

--Jag kan inte giva min yngre broder rätt. När två unga flytta ihop bara för sitt tyckes skull, ha de inte mycket att bygga på. Kärleken är ett mjöd, som snart surnar, men ett klokt och rikligt avtal ger något att gemensamt akta om. Äro de också i början kalla i sinnet, märka de med tiden de goda sidorna hos varann, och då glädjas de däråt och bli nöjda. Därför skola aldrig de unga själva sysselsätta sig med sitt gifte utan överlåta den angelägenheten åt andra, som se klart och lugnt och ställa allt till det bästa. Kära syster, jag kan en gammal visa. Gifte av kärlek, det blir sorg, men gifte av klokhet, det blir fröjd i borg.

Folke Filbyter ljusnade upp och gjorde sig i ordning att åter sätta sig.

--Holmdis, där kan du själv höra, sade han. Din äldre bror har ärvt Ulv Ulvssons försiktiga klokhet.

--Väl om så vore, fortsatte den äldre brodern, men ännu har jag inte talat till slut, granne. Det är sant vad du säger, att vi Ulvungar äro fattiga vid sidan av dig. Näst din gård är vår den, som har de största ägorna, men det

växer inte guld och silver i skogar och kärr--annat är när du går förbi med ett hål i säcken. Nog bruka vi bröder annars om somrarna ligga i västerviking, men där ha vi mest fått handskas med järn och sällan med andra metaller. Vi ha följaktligen skäl att lyssna på ditt anbud men få därför inte glömma det enda rätta svaret. Och nu vänder jag mig till dig, Ulv Ulvsson, min fader och husbonde. Illa höves det oss, vi som äro av gammal lagmansätt, att knyta förbund med Folketuna. Guld når långt, men inte längst. Från Folketuna kommer aldrig någon son, som med makt och anseende kan bli vår broder och glimma som ditt svärd i din ålderdom. Ur ett förskämt frö växer intet träd. Kan du tänka dig Folke Filbyter som stamfader till en mäktig ätt? Folketuna är en föraktad gård, uppförd av en främling, om vilken vi inte veta annat än ont. Må han gifta ihop sin son med trälfolk eller finnfolk. Det anstår den, som efter en mansålder skall ligga glömd utan minnessten. Vi tro, att du menade väl, fader, då du fick din olyckliga tanke på denna sak, men frimodigt säger jag dig, att i den stunden svek dig din vanliga förtänksamhet. Tiden står molnig och hotande, det är sant, men åt en avkomling från Folketuna är min syster för god. Vi bröder säga nej och resa förbud, ty vi vilja att vår ätt skall stiga uppåt mot höjderna.

Ulv Ulvsson var den enda, som ännu förblev sittande. Han vände sig åt sidan och tog sin dotter om armbågarna.

--Skåde min goda fylgia i mitt sinne, ty rent är mitt uppsåt! Och du, min dotter! Friboren är du liksom jag. Tre frejdade ätteled kan du räkna bakom dig i tiderna. Hjäaltenamn, som ärats i Svitiod, kan du läsa på stenarna i minneslundan. Glädjefullt kan du drömma om de bröder, som skönt fingo somna på sina sköldar under drabbningar i främmande land. Därför bjöd jag dig också att närvara i dag och föra din egen talan. Hur högt min granne värderar dig, kan du bäst döma av hans anbud, och jag har ödmjukat mig inför klokheden hellre än att skryta om ättetal. Det oaktat bör du också lyssna på dina bröder. Bestäm nu själv!

--Jag har bestämt. Aldrig lämnar jag mig godvilligt åt Ingevald Folkesson.

--Då återstår mig bara att räcka dig handen, granne, sade Ulv Ulvsson och gick ned ur högsätet. Glöm mina förnärmelser sist och mina söners ungdomliga häftighet i dag, så att frid får råda mellan gårdarna. Dina gåvor skola ärligt återskickas till Folketuna. Vill du, så uppsätta vi gemensamt en väpnad skara till vårt försvar, ifall konungen skulle komma för att döpa oss med svärds makt. Här står jag och väntar på dig med handen framräckt.

Nu tilldrog sig något, som ingen hade väntat. Det skulle ha förefallit alla vida rimligare och tryggare, om Folke Filbyter brusat upp och slagit i bänkkarmen som nyss, men icke ett drag förändrades i hans ansikte. Han stod där lika klippfast orörlig och tyst, som hade var blodsdroppe i hans kropp mist sin värme och stannat. Uppfödd bland bönder, girig och grym av ovetenhet och vana, men godmodigt förnöjd med litet eller ingenting, blev han en helt annan, när det gick honom emot. Han stelnade då till den sega kraft, som ödesdiserna just bruka förläna, där de ämna att lägga på de största olycksbördorna. Ulv Ulvssons skymfliga besök hade väckt hans lust att skaffa mer anseende åt sonen, men han blev enträgen och envis först därigenom att han mötte motstånd. Ett brudköp, som en annan kanske genast skulle ha fått till stånd, visade sig för honom mot hans förväntan nu som en omöjlighet. Han kände sig stå i ett hål djupt nere i jorden, inklämd mellan milstjocka och ogenomträngliga jordväggar. Det föll honom icke in att grubbla över, om han själv bar skulden och om det fanns något sätt att taga sig upp ur trångmålet. Han blev endast tvär och stum, och de, som nyss hade dragit på munnen åt hans otymplighet och skryt, blevo oroade och själva tystade.

--Din hand? svarade han efter lång väntan i salen. Nej, Ulv Ulvsson, nej! Besutte jag din kloka förtänksamhet, skulle jag kanske svara annorlunda, men bonden på Folketuna är ingen klok man. Han är ingen passande vän för dig. Känner du Älg Klubbehövding?

--Jag önskar, att jag hade den nidingens huvud på golvet här framför mig.

--Sedan i morse är jag hans fosterbroder... Ulv Ulvsson, har du sagt till, att hästarna bli framledda?

Trälarna sprungo till och hjälpte honom upp på hästen. Fet och tung som han var, red han sin väg i långsamt gående, och sonen red bredvid lika tyst.

Om kvällen satt Ingevald efter vana inkrupen bland trälarna och viskade släpande och klagande om dagens händelser, men till fadern vågade han ingenting säga. Folke Filbyter dröjde länge vid grötfatet. Ända till dess det blev sent talade han lugnt med bryten om den följande dagens nödvändigaste göromål på åkern.

Först om natten kände Ingevald med sig, att han icke längre kunde bära tystnaden. Utan att veta det hade han lagt sig i halmen alldeles bredvid fadern.

--Far, du ligger vaken, sade han. Det finns ingen människa, som jag hatar så som Ulv Ulvsson.

--Han är min värsta fiende, Ingevald. Det är hans försiktighet och klokhet, som gör, att man hatar honom.

--Beständigt skymfar han oss, far. Vet du varför finnkvinnan smög sig bort i skogarna och lovade att aldrig mer komma igen? Jag råkade henne om natten och vi gingo ned i Jorgrimmes hög och togo från honom hans mjödhorn. Det är det som står där i vrån. Då talade hon om dig. Hon kände att hon måste förgiva dig, om hon stannade i gården. Hon kunde inte längre tåla en husbonde, som underlät att hämnas hela gårdens skymf. Kom ihåg, att jag har hennes blod, far. Du får mig aldrig lugn igen och kan aldrig en natt förlita på mig, förrän du tager hämnd på Ulv Ulvsson och hans söner.

Ingevald hörde huru trälarna togo fram yxorna. Ingen hade befallt dem därom och de bullrade mer än nödigt. Han förstod, att de gjorde så för att mana husbondfolket att tänka på gårdens heder. Han intalade sig, att det också uteslutande var skymfen, som sved och brände, så att han icke själv kunde sova. Men han mindes knappt längre något av det, som hade blivit sagt hos Ulv Ulvssons. Det var för honom en storordig bondeträta, som han hade väntat på, redan då han färdades dit. Han mindes bara Holmdis, och han såg henne mycket tydligare för sig nu, än då han satt framför henne i salen. Då hon mätte ut tråden åt trälinnorna, var det ljust omkring henne, så att arbetet blev en glädje. Då hon gick, lutade hon på huvudet som en sjungande, fast hon strödde omkring sig de hånfullaste ord för att visa honom ifrån sig. De hade träffat honom mitt i bröstet, så att han från den stunden icke kunde tänka på annat än på henne. Hon förföljde och plågade honom under det han kastade sig i halmen och inbillade sig att han upprepade brödrens långa och förnärmande tal. Genomlyst av solstrimman strök hennes hår över hans händer, och han kände hur starkt det var och hur härligt det skulle vara att sno det till en bågsträng.

--Jag säger dig, far, viskade han med osäkrare röst. Ingen annan kvinna än Holmdis vill jag någonsin taga till Folketuna. Jag skall sätta henne framför mig på hästen och hämta henne hit med våld, därför att hon trotsade oss och därför att jag hatar henne. Jag skall tämja Ulv Ulvssons dotter att krypa fram över golvet till matskeden.

--Det är manligare talat, än jag väntat av dig, Ingevald, svarade fadern hastigt, liksom med en känsla av äntlig lättnad. Är det nu också bara sant, som du säger, så att du inte förställer dig och ligger och pinar dig med längtan efter den kvinnan? Då ville jag inte akta dig mycket. Jag är rik nog att köpa dig en husfreyja, som skall rosa sig lycklig att få bära nyckelknippan på Folketuna.

--Du skall tro mig, far, att jag hatar henne. Och varför heter hon Holmdis? Det var i solstrimman hon stod första gången, och Soldis skall jag kalla henne. Soldis! Soldis! skall jag ropa över hela Folketuna.

Folke Filbyter vände sig om med ryggen mot honom och drog bättre ihop halmen under huvudet.

--Du är en stackare, sade han och lät åter trög och likgiltig. Jag kan nog höra, hur pass mycket du hatar henne. Du vill hämta dårskap till gården! Det är, vad du vill. Men gör som dig lyster. Jag hade tänkt att följa med och hjälpa dig, men nu får det vara. Tag med dig bryten och de starkaste trälarna, om du inte kommer på

förnuftigare tankar och stannar där du är. Jag råder dig blott att under vägen offra en vit höna vid skurdtemplen för god medgång, änskönt jag intet föraktligare och ömkligare känner än gudarna.

Ingevald sprang upp och skakade av sig halmen. Bryten och de yngre trälarna hade redan snört på sig skorna och stodo beredda, fast ingen hindrat dem att gå till sömns. När han kom bort till dem, svingade de med yxorna i halvmörkret, ty de kände sig skymfade samman med hela gården.

För att göra hämnnden stoltare och bittrare påtog han sin dräkt med de gula och röda klutarna, fast den nu var alldeles sönderriven på ena sidan. Bryten tände en fyrsticka i askan och lyste honom. När de gingo förbi Folke Filbyter, sågo de, att han fortfarande låg med ryggen åt rummet utan någon nyfikenhet för deras åtgöranden. Var och en av trälarna fick visa, att hans yxa satt någorlunda stadigt och fast på skaftet och att han till skydd mot återhugg bar en luden vante över högra handen. Det var samma yxor och vantar, som de brukade använda, när de voro ute i Folke Filbyters hemliga ärenden för att plundra vägfarande, och de voro lika vana att beväpnat sig som att fatta spaden. Ingevald gav sig därför icke lång tid med dem utan var full av otålighet och hetta. Men åt sig själv utvalde han en knippe nyskäftade pilar och en båge utan sträng.

Sedan skyndade han sig till stallet och satte sig upp på den bredaste och kraftigaste gångaren. Trälarna flockade sig omkring honom till fots och följde honom med långa och släpande steg och yxorna hängde över skuldrorna.

Utanför det första skurdtemplet vid vägen stannade han och slaktade en vit höna, såsom fadern hade rått honom. Vildhumle och nypon klängde kring det lilla runda pålhuset, som nästan gömde sitt tak under en lummig hasselbuske. När han gick in med offerblodet, sade han:

--Riv upp ett stycke av nävern från taket, ty visserligen är natten ljus nog där ute, men här inne är det skumt. Jag vet ju, att det är Freyja, som sitter här med sitt äpple i handen, men hon brukar vara så full av mossa, att hon mer liknar en vittrad trädstam än en gudinna. Det förundrar mig därför, att hennes anlete i natt kännes så litet och blankt, när jag bestryker det med offerblodet.

Bryten slet upp ett näverstycke, så att det föll in mer dager, och sträckte sig själv till hålet för att kunna se.

--Ingevald, detta är förfärligt, ropade han till. Vad har här skett? Är det människor eller skogsandar, som varit här? Det är ett nytt och främmande beläte, som du sätter röda kinder på. Och det är inte något äpple utan ett barn, som den nykomna håller i knät. Freyja var snidad ur ett enda ekstycke och vida högre.

Ingevald vek tillbaka ända till ingången och stod där, blodig om händerna med den slaktade hönan.

--Freyjas bruna och maskfrätta spillror äro kastade åt sidan, sade han, och tvärs över dem ligger en käpp. Kom litet närmare, träl! Svara mig, ha ni förr sett den käppen?

De höjde på yxorna som för att försvara sig mot något osynligt, och när de försiktigt gått närmre, stannade de.

--Det är den gamle Jakobs stav!

--Ja, det är hans stav, svarade Ingevald. Jag skulle känna igen den bland tio andra. Allt hos den mannen har bränt sig fast i mitt minne. Men ingenting kommer jag tydligare ihåg än den stav, som jag misshandlade honom med. Nu har den förrätt honom. Hur kunde ändå den fromme begå en sådan illgärning?

--Ingevald, viskade bryten och drog honom i den brokiga kjorteln. Jakob gör ingenting hemligt. Du kan vara viss, just därför har han lagt sin stav över de sönderslagna trästyckena, att var och en klart skulle se, vem som var den skyldige. Hur lätt hade inte någon av oss eller en annan oskyldig kunnat bli misstänkt och straffad.

--Nåväl, utbrast Ingevald med häftighet och vände sig mot bilden. Jag känner dig inte, gudinna, men ännu är ditt anlete blankt och ungt, så att det lyser om det, och jag har lärt dig att rodna. Nu skall jag ända till fötterna göra dig så fageröd som en välsk drottning--och kan du, så hjälp oss!

Därmed kastade han allt det offerblod, som fanns kvar, över bilden och ryckte åter hästen från trälarna, och över dem brusade och skakade de väldiga ekarna.

Han hade fått blod på armen, men gav sig ej ro att tvätta bort det. Under hela vägen tänkte han på Soldis och blev allt hämndgirigare och vredare.

När de kommo till Ulv Ulvssons gård, grydde redan dagen. Det var ingen rök över taken och alla bodarna stodo stängda. En häst, som tjudrad betade mitt på tunet, begynte gnägga, men de fällde honom i ett enda slag med yxhammaren. Sedan höggo de fast några yxor i väggen på stugan, så att dessa sutto lika stadigt som trappsteg till ett loft. På dem klättrade de tyst och försiktigt upp till taket. När de hade krupit ända fram till vindögat, kunde de se ned i stugan och övertyga sig om, att inga voro vakna. Ett varmt brandos steg ännu från härden mitt under dem, där jord och aska blivit hopkardade i en hög över glöden, så de skulle hållas vid liv till morgonen. De knöto ihop tre bälten och hissade sig ned, en efter en. Alla kommo de mitt i askan, så att den yrde högt upp, och de måste hjälpa varann att släcka den eld, som begynte pyra i deras kläder och ludna skodon. Till sin belåtenhet hade de redan funnit, att trälarna icke här sovo inne hos husbondfolket som på det vilda Folketuna utan lågo för sig i något särskilt sömnhus. Men lucksängen stod halvöppen, och de sågo, att Ulv Ulvsson låg där och sov med sina söner. Ingevald gick sakta fram och sköt igen luckorna. Sedan fällde han haspen och ställde fyra trälur med ryggarna mot luckorna, så att de liggande icke skulle förmå att öppna inifrån. De andra trälarna drogo undan bommen från stugdörren, så att vägen till flykt blev öppen.

Alla dessa förberedelser utfördes varsamt och ljudlöst. Först när de en stund noga hade hört efter att allt fortfarande var lika stilla i gården, begynte Ingevald att leta efter Soldis. Han hade icke heller gått mer än halvvägs genom salen, då han fick syn på henne. Yrvaken, barfota, baraxlad och omsvept med ett brunt åkläde stod hon i en sidodörr och stirrade på honom. De stora silverringarna blänkte i hans öron, och alla de gula och röda lapparna flaxade, under det att han, nästan springande, kom emot henne. Hon började ropa på de sina, först av förskräckelse, sedan av harm. Männen vaknade i sängen och svarade henne, men trälarna höllo igen luckorna med sina ryggar. De dunkade och bände inifrån men haspen var av järn och trälryggarna voro sega, och fötterna togo spjörn mot en av stockarna i det ojämna golvet.

Ingevald grep fatt henne, och så snart hon blivit bunden, tog han saxen, som låg på bordet bredvid ett tygstycke och några nystan. Han klippte av det gula och tjocka håret och räckte det till bryten.

--Sno mig en bågsträng, sade han.

Bryten tog av vaxet, som låg i en ask bredvid sömnaden, och snodde en sträng. Den knöt han vid bågen.

--Öppna nu luckorna! sade Ingevald.

Trälarna lyfte då haspen ur öglan och veko åt sidan, så att luckorna flögo upp.

Ulv Ulvsson satt upprätt i bädden och det var lätt att få sikte på hans vitsprängda skägg, som bredde sig över bröstet. Sönerna lågo längre in, så att de icke kunde komma ut före honom, och ingendera av dem hade några vapen hos sig. Ingevald tog den längsta pilen och lade den på bågen.

Det väste till genom salen som hade en jätteödlas av gammalt drakryngel slungat fram sin gadd. Det var pilen, som ven mot sitt mål. Men Ingevald var ingen god skytt, och hans armar darrade av iver. Pilen träffade endast Ulv Ulvsson genom handen och naglade fast den vid sängstolpen, så att han icke kunde göra sig fri.

--Nu sitter du där med dina söner, Ulv Ulvsson, förtänksam och klok som alltid, och kan varken komma in eller ut, hånade Ingevald. Minns du vad det var, som vi talade om förut i dag? Sannerligen, om jag längre kommer ihåg det, Ulv Ulvsson. Och nu tar jag din dotter med våld. Soldis, det är vad hon hädanefter skall heta. Soldis, Soldis! Berätta mig nu, Soldis, var din far gömmer sitt mjöd, ty jag är törstig, och på ett sådant brudköp bör det drickas.

Sönerna bemödade sig fåfängt att frigöra Ulv Ulvssons hand och att komma förbi honom ut ur det låga fängelset.

--Ingevald, viskade bryten. Ser du inte, att våra trälarna kasta yxorna och springa ut genom dörren? Bullret har väckt gårdsfolket, och det är redan full strid ute på tunet. Vill du gå miste om ditt rov och kanske om ditt liv, bara för ett tomt ordande?

Men Ingevald ville icke sluta, utan hatet och kärleksruset ropade allt yrare och övermodigare genom hans mun.

--Hör mig nu, käre Ulv Ulvsson, medan du sitter så lugnt och gott med dina söner. Det är ingen brådska, men trälarna äro otåliga, därför att du sölar med välkomstölet. Räkna upp för mig namnen på alla de höga hjältarna i din släkt. Vad får jag annars att säga, när din dotter föder mig en son och han frågar mig om Ulvungarnas långfedgatal? Om jag ingenting vet, kan jag bara svara honom, att han skall skäfta sin första pil för din räkning, Ulv Ulvsson, och sätta den lika fast i din vänstra hand som jag nyss satte min pil i din högra.

Bryten ställde sig framför Ingevald, så att han skymde lucksängen. Mycket betydande såg han icke ut med sin simpla vadmal och sitt tillplattade ansikte, som var genomvävt av otaliga små rynkor. Men han var den första, som kom till sig själv, och nu kände han sin makt.

--Vart ögonblick kan bli det sista, Ingevald. Ännu så länge är du inte stort mer än en träl på Folketuna och för trälarna ansvarar jag. Vakta dig att inte lyda mig. Jag har piskan med mig i bältet. Här kan du se den.

Det var ord, som väckte trälvanan i Ingevalds sinne, och genast kände han, att han måste lyda. Bryten tecknade åt honom att fatta Soldis under armarna. Själv tog han henne om fötterna och springande buro de henne på det sättet ur salen. Men i dörren vände Ingevald sig om ännu en gång och ropade inåt lucksängen:

--Du ser själv, kära fader Ulv, hur ivriga trälarna äro att få oss i brudhalmen. Din dotter är också alldeles ifrån sig av längtan. Det är bara jag, som är lugn och förständig och tycker, att jag väl kunnat leta upp en anständigare kvinna. Hon har ju inte ens behållit kläderna på sig. Vore du inte så trög med att stiga upp, kunde du ännu kanske hinna att hämta fram hennes brudelin. Men sitt nu där du sitter, efter du har det varmt och mjukt, och tänk på dina barn och gör stora löften till gudarna.

Han lyfte upp henne i det bruna åklädet och satte henne framför sig på hästen. Utan att akta på de flyende trälarna, som sprungo omkring honom, jagade han bort över stubbar och ormbunkar. Han tänkte icke på att värja sig, fast ekgrenarna stötte honom i bröstet och ryckte lapparna ur rocken.

--Soldis, Soldis! jublade han och överhöljde henne med vilda och ömma smekningar.

* * * * *

Folke Filbyter stod i sin grind, när den vilda ritten gick förbi ända in på gårdsvallen. Han såg blodfläckarna på sonens ärm och frågade:

--Hur många män ligga nu på likbänken i Ulv Ulvssons sal?

Ingevald höll in den svettdrypande hästen utan att i förstone kunna reda sina tankar. Slutligen kom han ihåg, att det var offerhönans blod, och andfådd berättade han, hur allt hade tillgått.

--Manligare skulle du ha skött din pil, svarade fadern, om inte bågsträngen hade varit en skön kvinnas hår.

Ingevald lyfte ned Soldis från hästen. Under tiden fortsatte han att tala om offret vid skurdtemplet och om den gamle Jakobs käpp.

--Den gamle lär gå omkring och predika om en gudinna, som han kallar Jesu moder. Jag tror, att det nya belåtet var hennes. Det var Jesu moder, som så ledde pilen, att Ulv Ulvsson varken kunde dödas eller döda.

Folke Filbyter svarade honom föraktfullt:

--Om det är, som du säger, då är Jakob modigare än jag trodde. Själv har jag ofta känt håg att göra som han och slå sönder de eländiga gudabilderna. De stå likväl på mina ägor, och där råder ingen annan än jag. Men låt oss i alla fall vara kloka, om vi också inte besitta Ulvungarnas höga vett. Tag rätt på hans käpp, som ligger kvar vid Freyjabilden, och sätt den över stalldörren. Vem vet, om den inte kan skydda mot eld och tjuvar. Och gå nu till stugan, Ingevald. I vrån, som är till vänster om fårållan, har jag tjallat åt dig och kvinnan med stolpar och fällar. Det ser ut som ett gråhårigt finntält, och där inne får du det varmt till vintern. Jag har också satt ett nytt lås för stugdörren, så att du kan stänga den utifrån, till dess du får henne spak och trivsam.

Han ägnade icke Soldis en blick, utan lät sonen ostörd få bära in henne i stugan. Sedan ställde han sig åter i grinden. Han räknade noga trälarna, som kommo tillbaka från den nattliga striden, så att han skulle vara viss, att ingen felades. Några av dem blödde i ansiktet och han tvättade själv deras sår och förband dem med jord. Han synade också noga alla hål i deras vadmal och visade, hur de bäst skulle kunna laga dem. Bryten fick stort beröm för sin rådiga stränghet mot sonen, och när allt var i ordning, bjöd Folke Filbyter de uttröttade på en god och riklig dagvard med mycket mungott.

--Kanske var det bäst som skedde, sade han, fast jag hellre sett Ulv Ulvsson på libbänken. Men efter detta ha vi mycket ont att vänta. Ulv Ulvsson är inte en så enfaldig man, att han mödar sig att gå till tinget och kära mot mig. Har jag ännu inte haft tid att rida till tingsstället, får jag det ännu mindre hädanefter. Däremot måste vi betänka, att hans söner äro djärva och stormodiga, men det är ont om folk i hans gård, och hans trälar äro inte vana att sköta vapen. Därför dröjer det nog om innan de få rustat, och vi kunna hinna att befästa oss. De av er, som förstå smidets konst, skola nu raskt elda på i smedjan. De andra skola taga ut hästarna och alla våra vagnar och kälkar, fast det är sommar, och hämta sten ur skogen. Något berg finns här inte i närheten, men framme vid åkern ligger en kulle, som herdarna bruka kalla Bjällerbo, därför att de där gjort en inhägnad åt getterna. En god källa finns där också, som är prisad för sitt rena vatten och sin människovänliga vattenande. Där skola vi i hast lägga upp en rundel av stenar och bråte, så att vi ha en tillflykt, om det går så illa, att vi överfallas och inte kunna hålla själva stugan. Jag hade tänkt att få sitta här i ro med mina plogar och spadar, men fortare än jag ännu för några dagar sedan kunde drömma, har ovädersmolnet stigit upp. Nu finns inte längre någon återväg, och möter jag Ulv Ulvsson, så dräper jag honom.

Uppfriskade genom den starka måltiden och nöjda med hans vaknande lust att värna om gårdens heder, skyndade sig alla att beredvilligare än någonsin lyda hans befallningar. Hela dagen arbetades det på Folketuna och kälkarna gnisslade i ljungen, när de släpade fram de tunga stenarna. Sot och gnistor sprutade ur hålet på smedjans torvtak, och Folke Filbyter satt själv på den sotiga kubben bredvid städet. Hans gamla ringbrynja blev upprullad och rengjord från rost, och han lät förfärdiga en hjälm av alldeles särskilt slag. Han letade fram en av de vanliga små och kupiga hjälmarna, som lågo i vapenskämman, men runt omkring lät han sätta brätten, som förvandlade den till en sorts kittelhatt. En enda gång i sitt liv hade han sett en sådan järnhatt på en ensam kämpe under en stormning vid Danelagen och märkt, att den gav gott skydd mot allt, som föll, antingen det var pilar eller stenar. Smederna funno den misspydande och tung och ville knappt slå fast nitarna, men han tvang dem att fortsätta med arbetet.

Trött av nattvaket och dagens många ovanliga bestyr sänkte han småningom hakan mot bröstet och somnade, som han satt på kubben. Ännu i drömmen såg han smederna vända hjälmen över städet och hamra på nitarna.

Han drömde att han satt i de underjordiska verkstäderna, där Muspelhems sotiga väsen lupo kring med sina glödgade järnstycken utan att känna någon sveda från gnistorna, som hundravis fäste sig på de håriga och krokiga benen. De skuro tändar och sträckte glödjärnen mot dörren, liksom väntade de därifrån ett besök av allt, vad de mest hatade och skydde. Därute trampade det och skrapade med stavar och spjut i sanden. Det kunde icke vara några andra än asagudarna, som Jorgrimme hade berättat om och som ännu gingo omkring och letade. Men Freyja kom in i gnistregnet, stor och rund och med så breda och glesa tändar, att de liknade äppelbitar instuckna under läpparna.--Där gå de och leta, viskade hon och hängde sig över hans axel, så att det klingade och spelade i bröstsmuckena, och ingenting märka de! Det frö, som de söka efter, har jag nu redan satt i livgivande och växtkraftig jord.

Han vacklade under den sköna gudinnans tyngd och grep henne om armen. Aldrig hade han känt en arm så len och glatt och ändå så järnhård. Just som han fattade om den, blossade ett sken upp ur ässjan och stack honom väckande i ögonen.

--Är det så ni sköta er syssla? sade han till smederna. Om jag för en kort stund slumrar till i en meningslös dröm, genast hålla ni upp att arbeta. Ändå är hjälmen långt ifrån färdig, och vad det lider ha vi kväll.

--Ja, svarade smederna och stödde sig mot sina släggor. Du sträckte ut handen och grep tvärs över städet. Ville du kanske, att vi skulle ha slagit till?

7.

Under den tid, som nu följde, blev Soldis ej ofta sedd utanför stugan. Ingen hörde henne någonsin tala ett vänligt ord varken med husbondfolket eller trälarna. Vid minsta ljud om natten stod hon upprätt på golvet och lyddes. Ända till morgonen kunde hon ibland stå på det sättet, vitare än en lilja och orörlig som en spjutjungfru på en väggbonad. Alltid lyddes hon åt skogen till, ty därifrån väntade hon att först få höra brödernas hästar.

Ingevald vaktade henne och satt inne i tjället mellan de nedhängande fällarna. Han blygdes inför trälarna att ej kunna tämja henne. Så ofta någon hörde på, låtsades han grym och befallande och gav sig till att både hota och skymfa henne. Eller också ställde han sig, som om allt blivit väl mellan dem, och smekte henne med de fagraste ord. Men när de andra sovo, kröp han fram till henne över golvet och tiggde om kärlek och kysste hennes kjortel och böjde sig ned framför henne i halmen, som hade han bara begärt, att hon skulle trampa på honom. Mitt i sin olycka fylldes han också av svindlande lycka och det spelade och sjöng i hans stackars rolösa hjärta. Han levde i en yra av glädje och förtvivlan. Kärleken slet undan förlåten från världen, så att världen kom honom närmre, ända till dess han speglade henne som en sjö. Saker, som förut varit honom likgiltiga eller solklara, förvandlades till frågor. Han började grubbla på liv och död och gott och ont. Världsträdets eviga brusande, som endast höres av grubblare och förälskade, flög genom hans tankar och lyfte dem i höjden som örnar och duvor. Det fanns ingenting ädelt och stort, som han icke skulle velat utföra, endast därför, att det för honom fått en tjusning, som han förr ej vetat något om. Han drömde om asynjornas höga skönhet och om Jesu moder. Deras ljusglänsande väsen ställde sig mellan hans ord, så att han knappt längre kunde tala om det vardagliga och obetydliga. Ångern över brudrovet drunknade i en känsla av, att det var en stolt och oförvägen bragd. Fast han satt hela natten utan en blund och vaktade Soldis, när hon stod på golvet och lyddes, såg han blint på den bittra verkligheten och trodde, att han endast satt så för att beundra henne och tänka sina lyckliga tankar. Om morgonen, då Tova begynte sucka i fårållan och trälarna samlades för att karda glöden ur askan, reste han sig hastigt.

--Soldis, Soldis! kunde han då ibland säga. Dellings dvärg sjunger nu från Breidablik i morgonrodnaden sin hälsningssång till världen. Gott måste du ha sovit, som redan är vaken. Skall jag följa dig till källan, att du får

två dig och sitta i gräset och binda önskekransar? Eller skall jag föra dig till hagen, där trettio hästar stå i flock och stödja sina huvud på varandras halsar? Där skall jag lyfta upp dig på en gren i någon av ekarna. Och jag skall leka för dig med fålarna. De äro svårast att fånga, ty de stå innerst i flocken hos sina mödrar. Men varför lyss du mer till skogen än till mig, Soldis? Vet du inte, att dina bröder ha få hästar och få män? Längre dröjer det om, innan de hinna att rusta sig. Om det sker, har Folketuna till dess en ringborg med en järnport, som kommer att trotsa både eld och hugg. Och jag lämnar dig aldrig levande ifrån mig.

Hon svarade honom aldrig, men när det blev full dager, gick hon in i tjället och lade sig ned och somnade.

På det sättet gick hela den långa vintern, då golvet närmast omkring härden ofta om morgnarna var alldeles vitt av snö, som hade fallit genom vindögat. Någon enstaka gång hände det, att han tog henne med ut i släden, men då hade han alltid ett svärd hos sig under vargfällena. Och så snart skogen blev tätare omkring dem, vände han genast och körde hem.

En dag kom hennes lilla syster Ulva ensam gående genom skogen. Kölden hade nupit henne i kinderna och hon var rödblommig och vit. Ingen kunde förstå, hur hon hade hittat den långa vägen, men folket nändes icke göra henne något ont utan ledde in henne i salen. När hon fick se Soldis, begynte hon dansa och sprang fram och kastade sig om hennes hals, men Ingevald gissade, att hon kom med något budskap, och ställde sig tätt bredvid dem.

--Nog märker jag, att du är oglad, syster, viskade Ulva, men vad jag är lycklig att få se dig igen!

Soldis prövade, hur hon skulle kunna lägga sina ord nog klokt för att få veta något, och slutligen frågade hon:

--Bröderna ha väl fått många nya hästar sedan sist?

--Nej, nej, syster, bröderna ha inte fått några nya hästar, svarade den lilla.

--Då har väl far i stället köpt så många fler nya trälar?

--Nej, han har inte köpt några trälar. Han har bara de gamla. Och äldre och äldre bli de för var dag. Minns du inte Snygg, hur halt och gammal han var? Nu kan han knappt gå längre. Det är vinterkylan, som han inte tål. Och Anne, den gode och trogne Anne, han har gjort sig illa i handen. Det var med yxan han högg sig, när han skulle spänta stickor. Rådsnälla är nog den duktigaste att arbeta. Far har så gamla trälar, men de ha ju alltid varit på gården och han trivs bäst med dem, säger han.

Soldis blev villrådig.

--Du har vuxit, Ulva, och blivit frid att se, som det anstår en liten odalmö. Men säg nu, var det far, som skickade dig hit?

--Far visste inte, att jag gick.

--Barn, har du utan fars lov gått den långa och farliga vägen?

--Ja, far var ute och jagade.

--Nå, far visste ingenting.

Ingevald skrattade till.

--Nej, far visste ingenting, föll han in, men bröderna, bröderna?

Flickan blev rädd och steg litet åt sidan.

--Varför tala ni båda så hårt till mig, när jag bara kommer för att få träffa dig, syster?

Han grep henne häftigt om armbågarna och skakade henne.

--Säg du genast sanningen, att det var bröderna, som skickade dig!

Hon begynte gråta och han måste släppa henne igen.

--Jag får ingenting säga, snyftade hon och kröp intill väggen.

--Förstå mig nu, Ulva, sade Soldis. Det är bättre, att du förråder allt för oss båda här, så att jag åtminstone får veta något, än att jag ingenting får veta. Du ser själv, att ohörda av andra få vi ändå inte talas vid... Komma aldrig mina bröder för att hämta mig?

--Hämta dig?

--Ja, vad sade bröderna till varann den natten, då jag blev bortrövad?

--Då sov jag, syster. Aldrig visste jag, det du blev bortförd mot din vilja. Därom har aldrig någon talat med mig. Jag trodde det var skick, att en brud skulle rida bort med stavljus och svenner under natten.

Soldis bleknade och kysste den lilla på pannan.

--Är jag då alldeles glömd nu i min faders gård?

--Nej, nej, syster. Far och bröderna tala inte om annat än om dig, när de sitta vid elden och slöjda. De säga, att för dem finns det inte något annat än du i hela världen. Och de ha letat fram dina gamla kläder och lagt dem i kistan, som står i skämman. Jag har nog märkt, hur ibland den ena och ibland den andra smyger sig dit in, när han tror, att ingen ser det. Och jag har nog försökt att smyga mig efter, men då har alltid dörren varit stängd inifrån.

--Och det var bröderna, som skickade dig hit?

--De ville, att jag skulle se, hur du hade det. De visste, att mig skulle ingen göra något illa. För säkerhetens skull togo de av mig allt, som var av silver.

--Och ingenting skulle du säga mig, Ulva?

--Jo, tre ord skulle jag säga dig. Tålomod, tålomod, tålomod!

Soldis blev stel och rak och ännu blekare. Hennes blick gick bort över den lillas huvud utan att se.

--Överbringa då till bröderna kyssen, som jag gav dig, sade hon, men sedan blev hennes röst hård. Hälsa dem, att jag är en lycklig odalkona på det rika Folketuna, gift med en ädel och frejdad bondeson.

Ingevalds uppjagade sinnesstämning, som beständigt vägde mellan ömhet och segertörst, rustade honom med fin hörsel. Han förstod till fullo det trotsiga hånet i hennes svar, men han märkte också mycket väl den förtvivalade hjälplöshet, som orden voro ämnade att skyla--eller att blotta, allt efter hur man tog dem. Han kände, att trotset denna gång icke heller gällde honom enbart utan också bröderna. Han njöt med en svindlande glädje av vad hon hade sagt och upprepade det två gånger för den lilla, så att hon icke skulle

glömma något. Sedan tog han henne om handen och ledde henne med sig ut ur stugan. Hon grät ännu, fast tyst. Förvirrad såg hon sig omkring utan att dock längre våga tänka på att springa tillbaka för att en sista gång slå armarna om den stränga systemen.

När han kom ut, tillsade han två av trälarna att hämta sina yxor och följa med upp på skogen. Då de hade gått ett stycke, fingo de syn på två av Ulvssönernas trälarna, som stodo och väntade, också beväpnade med yxor. Han släppte då flickan och bad henne återigen att inte glömma Soldis' svar. Sedan vände han om hem med sina följeslagare utan att närma sig de beväpnade männen från fiendegården.

Han undrade mycket, vad Ulvssönerna hade menat med den trefalt upprepade hälsningen: tålamod. Han tänkte sedan ofta på den, stundvis med ökat lugn men ännu oftare med obestämd och växande oro.

Han såg, att Soldis från den stunden vissnade bort och aldrig mer steg upp om nätterna för att lyssna. På försök gick han ibland ut mitt i natten och lämnade stugdörren öppen efter sig. Så länge han kunde uthärda kölden, höll han sig gömd bakom stallgaveln, men det hände aldrig, att hon ens reste sig upp och gick fram till dörren. När han kom tillbaka, låg hon och sov likgiltigt och tungt. Andra nätter, när han hörde, att hon var vaken, låtsades han själv sova för att bättre kunna speja på henne. Med skinnfällan uppdragen ända under ögonen låg han och såg, hur månskenet, som flöt ned genom vindögat, darrade av frostglitter. Eller också fördrev han tiden med att försöka igenkänna trälarna på deras olika snarkningar. Beständigt låg hon dock kvar lika stilla på sin plats med ryggen vänd mot honom utan att längre tyckas tänka på någon flykt eller hjälp.

Småningom led då vintern mot sitt slut, och det somrade på nytt över äng och åker. Lycklig och ändå främmande satt han bredvid henne, då hon slutligen födde honom en son.

Gamla Tova, som var gårdens jordemoder, bar ut barnet på tunet till Folke Filbyter. Han satt på stenen och vilade sig efter arbetet. Hon lade gossen splitt naken framför honom på de gula blommorna.

--Soldis har nu fött oss detta gossebarn, sade hon. Det tillkommer dig, husbonde, att bestämma om jag skall sätta ut det i ödemarken eller lämna igen det till modern. Vill du höra på oss trälarna, så säga vi: låt det leva. Måtte en god fylgia taga sig an den spåde. Här ha inte fötts många barn på din gård. Finnkvinna har rymt till skogarna, och på många långa år har du ingenting försport om dina äldre söner. För ibland hörde jag dem viska med varann under nätterna, och jag vet, att här kände de aldrig någon rätt trevnad. Ungdomen längtar efter äventyr och dåd. Törhända ha de så fäst sig vid sitt skepp och det fria havet, att de aldrig vända tillbaka. Kanske ha de som många andra vikingar tagit sig borg och mark i andra land. Kanske äro de redan fallna.

Hennes hjärta bultade hårt, under det hon försökte att lägga sina släpande ord så vackert och frestande, som hon kunde. Och ännu ängsligare blev hon till mods, då husbonden icke genast svarade henne utan tycktes falla i tankar.

--Det talas mycket ont om Folketuna, mumlade hon och kände sig varsamt för, men vi trälarna veta, att du i grunden är en god husbonde.

Han såg upp.

--Varför voro inte mina söner förnöjsamma som jag? Kunna ett par upprädda timmerträn skänka heder åt en gård, bara därför att de kallas högsättesstolpar? Varför måste allt här vara som hos andra? Varför skall allt vara lika? Varför får inte människan leva, som hon vill? Sover jag sämre i min halm än Ulv Ulvsson i sin lucksäng? Nej, nej, det vilda Folketuna skall förbli, som det är. Alla buskar kunna inte bära kvalmiga nypon. Det talas mycket ont om oss, och många ihjälslagna vägfärdare ligga i kärret. Ingenting ångrar jag, ni erbarmliga gudar, men med detta barn skrämna ni mig.

Hon vinkade på de andra trälarna, för att de också skulle komma till och allesamman hjälpa henne att bedja.

De ställde från sig sina verktyg och redskap och kommo långsamt, en efter en, ända till dess det var en tät ring omkring honom. De kände med sig, att av allt, som hittills skett på Folketuna, var denna stunden den betydelsefullaste. Husen och de heliga åkrarna och de själva, allt skulle ju en dag tillfalla detta nyskapade väsen, om det fick behålla livet som en nådeskänk.

När hon såg hela skaran samlad, blev hon modigare och mindes sin plikt och myndighet som jordemoder.

--Det är sedvänja, sade hon, fast i början ännu litet darrande på rösten, att jordemodern skall bedja för barnet. Därför får du ha tålmod med mig, husbonde, och inte taga det illa. Vi trälarna ha ännu inte glömt de skymfliga förebräelser, som vi en gång hörde här i stugan från Ulv Ulvssons mun. Nu har här fötts ett barn, som är av ditt blod och hans blod. Och du skulle inte låta det leva, bara därför att han är din värste ovän? Låt gossen växa och en dag hålla styret på storplögen. Låt honom då rida till tingsstaden och ställa sig framför den största stenen i domareringen. Det skall bli Folketunas domsten, och från den skall han tala för oss till de andra odalmännen, så att det kommer heder och anseende över oss. Befall mig hellre att utriva ditt eget öga, husbonde, än att bära bort gossen.

Hon kände sig redan halvt segerviss, ty runt om hörde hon de andra trälarnas högljudda bifall. Hon tyckte sig märka, att husbonden ljusnade och var närmre hennes egna tankar, än han ännu ville visa. Han såg hela tiden ned på barnet, och efter ännu en stunds besinnande sade han:

--Förr var jag fruktad och trygg och skulle likgiltigt ha gått in i dödssömmen, men Ulvssönerna lära varken ha glömt mansskadan eller rovet. Till sist komma de, och kunna de, taga de nog också med sig barnet. Hur har här inte på mindre än ett år vuxit olycka och missämja ur intet! Jag har ingenting annat att förlita mig på än mina egna livsår, som äro hastiga och korta, och på er, trälarna. För första gången behöver jag människohjälp. Jag har klätt och fött er som mig själv. Min vadmal och min mat har varit er vadmal och er mat. Ni ha fått sova och vila, och jag har varit mån om att låta er leka och förlusta er. Kunna ni nu också vaka och vakta och vid första hovtramp stå färdiga med yxorna framför grinden?

--Det lova vi dig vid Frey den gode! Och något kan du väl också lita på stigmännen, ropade genast alla trälarna.

Utan att vänta ett ögonblick längre, skyndade sig genast Tova, så pass hennes stela ben förmådde, att begagna sig av den ljusnade stämningen. Hon hämtade en skål med vatten och bröt av en nyss utslagen lökvist och räckte den åt husbonden. Sedan lyfte hon upp barnet i hans knä.

Han namnfäste då gossen genom att doppa lökvisten i vattnet och rita Tors hammarsmärke på hans panna och på hans bröst. För att visa honom en särskild heder, kallade han honom Folke efter sig själv och upprepade därefter fem olika gånger namnet.

--Lägg nu barnet hos modern, sade han sedan till Tova. Under tiden gå vi andra att offra en hane vid skurdtemplen, efter seden bjuder så och efter det är Tors dag.

Ingevald satt kvar inne i tjället hos Soldis utan att blanda sig bland förebedjarna. Men när han fick se Tova komma igen med barnet, glänste hans ögon. Om han hade kunnat rodna, skulle ansiktet ha färgats av glädje, då han stack ut huvudet mellan de hängande fällarna. Lika hastigt överfors det dock av en tungsint trötthet, och han viskade:

--Soldis har legat i en tyst och lång sömn och hon andas så sakta, att jag knappt längre kan höra det. Soldis, Soldis, ännu har du inte förlåtit mig! Varför går du ifrån mig just nu?

Tova lade barnet ned till modern, men ingenting förmådde att väcka henne. Då begynte den omtänksamma och mångförfarna trälkvinnan att leta bland allt gammalt bråte innerst i tjället. Slutligen hittade hon det horn,

som Ingevald hade tagit från Jorgrimme i hans hög. Därom visste hon ingenting och gjorde heller inga frågor. Myndigt och bestämt satte hon gossen i sitt knä och lärde honom att dia tjurhornet, sedan hon fyllt det med ljum mjölk och ryckt träpluggen ur den genomborrade spetsen. Annars var det tyst och stilla i rummet. I kitteln, som hängde på kedjor över elden, kokade några hälsogivande örter, röken slog in, så att det var svårt att se, och svalorna ilade fram och åter under takåsen.

--Jag fruktar, att mina örter bli till ingen nytta, sade hon sakta till Ingevald. Gå ut på tunet och bind dödskransen åt din älskade!

Redan om kvällen hade Soldis upphört att leva. Hela natten flammade en väldig eld på härden för att med sina slickande tungor värja huset mot onda makter. Ingevald satt hela tiden kvar hos henne i tjället, och kärleksruset höll ännu hans själ så högt över jorden, att hans tankar fortsatte att tindra och glindra som en hel stjärnhimmel. Olyckan plågade honom icke utan blev en vemodig sällhet, och han fortsatte att tala till Soldis och framställde de mest noggranna och vetgiriga frågor om livet och döden, fast han aldrig fick något svar. Trälarna kommo ibland fram och gläntade på fällarna för att få se på henne. När de hörde hans för dem nya och främmande frågor, sade de till varann:

--Han kommer själv att gå under på detta. Så är det med alla av dvärgfolket. När de en gång få tycke för något, kunna de inte längre sluta. Och när de börja att grubbla och fråga, brister deras själ sönder och flyter ihop med luften och vildmarkerna omkring dem.

Nästa dag bröto de två stockar ur stugväggen, så att de kunde lyfta ut Soldis utan att behöva föra henne genom den dörr, som var de levandes. För första gången bar hon krans på huvudet och brudelin, och hon blev uppsatt på samma gångare, som Ingevald hade ridit, då han hämtade henne till gården. Han höll henne i ena handen och bryten höll henne i den andra, och på det sättet förde de den tysta ryttarinnan till en öppen plats i ekskogen alldeles framför Jesu moders skurdtempel. Där var redan torr ved upplagd i en trång rundel med en ingång på ena sidan. De tvungo hästen att stryka baklänges in i rundeln och satte sedan igen ingången med ved ända upp under betslet. Därefter gav bryten hästen ett hammarslag i pannan, så att han stupade på knä, men veden stödde det dräpta djuret på alla sidor, så att det icke kunde falla. Därför satt Soldis alltjämt lika upprätt i sadeln. Ingevald sträckte sig över veden och höll henne ännu så fast i handen, som om han aldrig ville släppa henne. Och hela tiden fortsatte han med sina frågor.

--Är du då in i det sista så hård och stolt, att du inte vill svara mig? Vad ser du nu? Du sitter högt, så att du bör se långt, om det också är aldrig så trångt omkring dig av gubbar och kvinnor och barn, som var stund samlas utanför Hels port? Soldis, du kommer till häst som en sköldmö. Har nyckeln redan vridits om? Är det mörkret, som vållar att du ingenting ser och därför ingenting har att svara mig? Är det vinet av heiptornas törngissel, som förfärrar dig? Du har ingenting att frukta, Soldis. Sätt dig trygg på bänken vid Urds tingsstad och vänta dina domare. Har du också inga målrunor att värja dig med, så har jag i natt inlärt din goda fylgia allt vad hon skall säga. Eller går du redan bland honungsblommorna på glädjestigen och låter mina frågor flyga förbi likt små svarta flugor, som ingen bryr sig om att fånga? Om du bara svarade mig för en enda gång med ett aldrig så sakta viskande, skulle jag veta något. Nu måste jag själv svara mig på alla mina frågor, och du anar inte vad jag svarar. Jesu moders beläte sitter inte tystare under sitt nävertak än du på din orörliga gångare. Kommen hit, trälare, och hjälpen mig att fråga! Och kom ut, husbonde och far, och gäckas med gudarna, som du föraktar! De ha rånat i din gård.

Trälarna ville icke höra på honom, och slutligen förmådde de honom att släppa hennes hand och slunga facklan i bålet. Ett fat med signat mjöd blev utlyft i gräset, och ju mer de drucko, dess vildare blev deras smärta. Kvinnorna skakade ut sitt hår och klagade med långa drillande jämmerrop. Tova sprang fram ända till elden och kastade två tärningar till den döda.

--Tiden kan bli dig lång, husmoder, ropade hon. Med tärningarna kan du förkorta en dyster stund. De äro skurna av ädel elefanttand, husmoder, och de voro det enda jag hade kvar från min ungdom.

Då begynte de andra springa ända in i lågorna med olika gåvor, och smärtan skiftade om i vrede.

--Här har du nål och tråd och vax, ropade de om varann och skakade den döda i armen för att göra sig hörda. Hur skulle du annars kunna hjälpa dig, när dina kläder gå sönder? Dina naglar äro klippta, och vi ha omsorgsfullt tvätt dig och kammat ditt hår. Här har du helskor, som skydda dina fötter mot törnet i mörkdalen. Här har du en stekpanna att laga din mat i och en tänd tranlampa att lysa dig med. Visa dem för dina domare, så att de må se att vi hedra dig som en lagköpt odalkona, fast du knappt var mer än en fånge. Och fråga dem, fråga dem från oss trälarna, om de ha glömt Valands ed! Spörj dem, om de hörde Ivaldesonens ed, att när han hade förgjort både deras guldsalar och dem själva, skall ingen träl mera finnas på jorden!

Upptänd av mjödet och den allmänna yran, där ingen längre kunde skilja mellan sorg och hämndbegär, knäppte Ingevald slutligen de stora silverringarna ur sina öron och trängde sig in under lågorna.

--Där har du gott silver, husfreyja, ropade han. Det är finnkvinnans arv. Håll fram det inför de isskägga i domaresätet. Berätta dem, att Mimer var närvarande också när dvärgarna skapades av Ymers lemmar. Häng ringarna om Freyjas öron och hälsa henne, att när jag red bort för att hämta dig, blotade jag till Jesu moder. Det var hon, som räddade din faders liv. Det var Jesu moder, som halv mig från att bli baneman.

Röken från bålet, där Ulv Ulvssons mest älskade dotter förbrann, vältrade sitt tunga moln över gården och ända in i stugan. Där satt Folke Filbyter aldeles ensam med barnet utan att vilja visa Soldis någon sista gård av aktning. Däremot hade han befallt, att det icke skulle snålas med mjödet. Det dröjde därför länge om, innan gravölet blev drucket och askan satt i jorden.

Till sist kom en knäsvag och vacklande flock i dörren och skrattet ekade genom huset. Mjödet stod ända upp i ögonen och rann ut över kinderna, och trälarna omfamnades och kysstes, under det att de fortfarande utstötte sina drillande jämmerrop. Men de flesta sysselsatte sig med att uppfinna allt mer förnärmande och oanständiga beskyllningar, som Soldis skulle frambära till asagudarna och särskilt till asynjorna. De skreko varann i ansiktet, kastade händerna upp i luften och togo varann om livet och hoppade på stället i en sorts dans.

Ingevald syntes ej till, men trälarna funno det riktigt och självklart, att Folke Filbyter från nu tog sig an barnet med samma faderliga omtanke, som han förut vårdat sig om dem. Det var dock blod av hans blod och ben av hans ben, och det förvånade dem icke det minsta, att den forne sjökonungen satt och svängde på hängvaggan som en kvinna. Men heta och fulldruckna som de voro, ville de nu glamma. De ställde sig därför omkring honom och krökte knäna under nya skratt, när de sågo, hur pass ovan han ännu skötte sitt göromål. Orolig att Ulvssönerna just den dagen kunde tänka på ett överfall, hade han brynjan på sig och ett kort saxsvärd vid sidan. På bänken bredvid honom låg den väldiga kittelhatten, som ännu var silverblank kring nitarna.

Trälkvinnorna trodde, att han ville skrämma barnet, när han lutade sig över skinnpåsen. Så trumpet var hans stora ansikte och så klumpigt och tjockt det finger, som han ibland stack i den lilles mun för att lugna honom. Och när han skulle rycka tappen ur spetsen på tjurhornet, brukade han en styrka, som hade det gällt att slita pilen ur ett älghuvud. Varken Tova eller de andra hade heller hört liknande vaggvisor, ty husbonden sjöng det enda han kunde. Det var mörka stridssånger, som han hört vikingarna stämma upp i vindstilla nätter, när de sutto vid åorna och ljusen på Franklands kuster blinkade lika avlägsna och små som stjärnorna.

Vid sådana sånger var det Folke Ingevaldsson sövdes till sina första drömmar och sög den starka och gula mjölken ur spetsen på ett tjurhorn.

8.

Gossen lärde sig att icke frukta farfadern och hans tunghänta lek, och det blev en sådan vänskap mellan dem, att den var lätt att se.

Folke Filbyter kallade honom alltid sin son, som hade Ingevald aldrig funnits till. Han visade trälkvinnorna, att gossen hade ett litet stjärnuddigt födelsemärke inne i vänstra handen, och de trodde, att det var ett gott tecken. När vädret var soligt, knöt han in honom i skinnpåsen och tog honom med sig på åkern, och varken natt eller dag voro de skilda. Där den ena var, där var också den andra. Hördes barnskrik, kunde man också vara säker att lite efteråt få höra den djupa mansrösten, som lät liksom när någon talar i en tunna. Trälarna kallade dem »de båda vännerna». För vart klippstycke, som vältrades uppför kullen till ringmuren, för var pilspets, som smiddes, kände de, att nykomlingen numera var den viktigaste personen på gården och att allt ytterst avsåg hans säkerhet. De vande sig att tala om honom som om en i minsta skrymsle närvarande makt, och de tyckte, att en ny dag hade begynt med honom. Det var som skulle den lille i hängvaggan under den sotiga bjälken redan ha fläktat bort något av den skam, som hängde över det vilda Folketuna. Snart fanns det knappt en enda bland dem, som icke med en god träls omutliga trohet skulle ha offrat livet för honom.

Med Ingevald talade fadern lika litet som förr. Ingevald hade ingenting att sköta och ingenting att bestämma över. Till skogen vågade han sig ej längre utan en livvakt av väpnade trälarna, och inför barnet kände han sig underligt blyg och försagd. Han gick alltid tyst förbi hängvaggan, ofta med en lång krök utefter väggen. Sedan lade han sig bortvänd i vrån innanför fällarna. Liksom husfolket sommar och vinter var afton spadade askan över glöden på härden för att bevara elden, försökte han också att rädda de sista glöden i sitt hjärta genom att var kväll gömma dem under de många bittra minnena. Men då slog lågan i stället rätt upp mot himlen, och den hade fått en ännu djupare färg än kärleksrusets. Slutligen blev han nästan beständigt liggande i en slö dvala. Trälarna stucko in huvudet och ruskade på honom, och över honom hängde de en mistel, som de letat rätt på högt uppe i en ek.--Men den kan nog inte bota dig längre, sade de. Det var det vi anade, att du skulle få helsot.

En klar solskensdag skulle storplojen sättas i åkern. Ingen annan än husbonden fick hålla styret, och för första gången beslöt han att en kort stund skilja sig från gossen. Han lät sätta ut vakter kring gården och skickade upp spejare i trädtopparna med stränga tillsägelser att noga akta på allt, som hände.

Ännu satt han med barnet i sitt knä och hade svårt att komma sig för att gå, men slutligen reste han sig, ty vakterna började ropa. Litet efteråt bultade det också på dörrstolpen. Det var gamle Jakob, och han skyndade sig in i stugan med sin vanliga brådska och ett långt steg över tröskeln.

--En god salus önskar jag er, kära vänner, hälsade han. Jag har så ofta längtat efter att ännu en gång få träffa er. Men vad har skett min unge broder, att han ligger så sloknad? Ända hit kan jag se hans trötta ansikte mellan fällarna. Nu förstår jag, att jag kommer i rätt stund, och jag tackar dig, Herre, som ledde mina steg.

--Din herre gjorde bättre i att hålla dig till arbete än att jämt låta dig stryka kring, svarade Folke Filbyter och mulnade.

Det förtröt honom, att gossen begynte strida med armarna liksom för att bli buret till den nykomne. Han lade ned gossen i hängvaggan och knöt hårt igen skinnremmarna om honom ända upp under hakan.

--Du påstår att du kommer i rätt stund, mullrade han under tiden. Det är kanske sant, efter ni predikare ha rykte om er att kunna läsa över sjukdomar. Sätt dig därför hos Ingevald, om ditt eget liv är dig kärt, och gör vad du kan, medan jag sköter storplojen. Sedan kommer jag tillbaka, och står han då helbrägd på sina fötter, skall nåd få gå för rätt. Annars tör du veta, att vi ha litet otalt med varann, vi två. Försök bara inte att slippa undan. Jag har vaktare ute på alla sidor och jag skall skicka ett par goda pilbågar till de män, som jag gömt uppe i ekarna. Du har ingen stav med dig i dag, Jakob, och därför känner du kanske din rygg säkrare än sist. Men din gamla stav är inte långt borta. Vi hittade den i skurdtemplet, och den sitter över stalldörren.

--Sköt din plog, far, i det vackra höstvädret, svarade Jakob och gick bort och satte sig hos Ingevald. Jag skall nog sköta såret på det sjuka hjärtat.

Folke Filbyter tog då trälarna med sig ut på åkern och den lille i hängvaggan somnade genast gott mitt i solskenet från taköppningen.

--Jakob! viskade Ingevald och satte sig upp. Varifrån fick du kraften att förlåta mig, när jag slog dig? Därpå har jag grubblat många nätter. I drömmen har jag så ofta sett dig komma tillbaka, att det bara förundrat mig, att du inte kommit förr. Och när jag drömde om dig, alltid hade du bråttom, alltid gick du mycket fort och såg stadigt framåt. Jag var rädd, att du inte skulle ha någon tid för mig. Jag var så ängslig, att du bara skulle trycka din mun mot min panna som då sist och sedan börja gå igen. Vad är jag för dig? En ond människa, som du förlåtit. Inte ens trälarna akta mig stort, orask och svag som jag varit i alla mina dagar. De ha hållit mig för sämre än de själva, fast jag var gårdsbondens son. Nog må jag spörja, varför jag blev född. Låt mig få kyssa dig, men ödmjukt på händerna, ty jag är trälaboren, och min far är mer stigman än bonde och en skam för bygden är mitt hem,

--Det vilda Folketuna är en nysådd åker, svarade Jakob, och vad som där till sist kommer att växa och spira, det kan ingen förutsäga.

Ingevald höll fast hans händer. Med åter uppflammande häftighet berättade han om Soldis och hennes död, om faderns fostbrödralag med Älg Klubbbehövding och allt, som hade tilldragit sig på Folketuna.

--Ack, att du kunde göra mig till en god människa, jämrade han, så att jag bleve som en lövsal, där var sångfågel får kvittra men ingen hök letar sig in. Din lära vet jag inte mycket om, och det är inte heller om den jag spörjer. Gudarna äro ju många, men makten hos din gud är, att du själv är ädel och god. Mycket förmår du, Jakob, men för min olycka finns ingen hjälp. Mindre ryser jag för mig än för allt det, som genom mig skall komma till världen. Urarva kan ingen göra sig i sin födelse, och på Folketuna växer ingen ädel frukt. Jag var gömd bland menigheten den natten vid domareringen, då du signade alla omkring dig, men jag kände att det icke var för mig du talade. Och inte heller var det för det barn, som sover där borta i solstrimman. Hur mörk och röd skall inte den strimman bli, innan det kvällas!

--Du talar som en trött och sjuk, broder, sade Jakob. Alla trötta tala som du. Därför skulle jag också helst vilja svara dig barnsligt och stilla, som man talar till trötta och sjuka. Men du vet inte själv, vad dina ord betyda för mig. Av all den klagan, som mött mig under mina vandringar, har ingen mer förskräckt mig än den, som nu långsamt böjt dig till jorden och som jag fått höra från så många, många. Vi äro frukter på onda träd, ha de sagt mig, och för oss finns därför ingenting att hoppas. Jag kunde inte svara dem, att det var osant, vad de sade mig, men heller inte, att det var sant. Bröder äro inte lika bröder och söner inte lika fäder, ty om de också äro lika i mycket, äro de sällan det i allt. Just skillnaden kan vara så uppenbar, att närmsta frände ibland blir närmsta ovän. Mycket är arv, men hälften är förvärv. Luften och människorna omkring oss, det tal som dagligdags surrar för våra öron, allt går in i oss och blir delar av oss. Giv mig en ung människa och låt mig få vårda och sköta henne, och jag tilltror mig att ungefärligen kunna dana den bild, som jag själv bestämmer. En ung själ är en tom lampa. Den kan vara av dåligt gods eller av bästa, men lågans klarhet beror mest av den ingjutna oljan. Eller stamma vi inte alla från tjuvkvinnor och dråpare! Men så kan viljan glödgas och smidas, att övermodet blir till styrka och svagheten till godhet. Själv var jag ett utsatt barn, som en from präst hittade på en rishög i skogen, och jag vet ingenting om mina föräldrar. Kanske skulle jag blygas och sörja, om jag träffade dem, hur syndfull och obetydlig jag än finner mig själv. Men ett gott finns det inom mig, Ingevald. Jag känner i min bräcklighet, att jag bär en gnista av en helig vilja, och den bär mig lätt framåt som på vingar. Med förskräckelse har jag också läst den heliga Augustinus om arvsynen, men i stället att övertyga mig, kom han mig att tvivla, och jag har ofta bedrövat bröderna i Skara med min irrlärlighet. Jag är ju blott ett kyrkans ringa redskap och de äro mycket kunnigare än jag. Jag kan ingenting bevisa mot dem, bara se och tro. Inte heller är jag någon spåman, Ingevald, men rimligast måste det väl synas mig, att din avkomma liksom andras skall bestå av både goda och onda människor. Om också tio ättlingar av din son gå förlorade, men bara en enda stiger som en stjärna, då föddes och levde du inte alldeles förgäves.

--Och något sådant skall kunna ske? Det tror du?

--Skänk mig ditt barn, så få vi pröva och rannsaka, vad som är möjligt eller omöjligt. När såg du att frukten liknade det fula och bleka frö, som försvann i jorden? Jag skall gömma gossen för alla och vara en ömsint och vakande far för honom, så länge min gode Herre tillstädjer.

--Du vet, Jakob, att allt vad du begär av mig, det måste jag giva. Men har du då ingenting för mig?

--Därom frågar du! Liksom läste jag inte redan klart och tydligt i ditt hjärta, vad du innerligast åstundar! Har du inte nyss berättat för mig hela ditt liv! Varför smög du dig till domareringen, där jag talade, varför stötte du stenguden ned i forsen? Och vad var det för nytt ljus, som föll in i dig, när kärleksruset med sin ånger och sina eldslågor väl hade fått dig vaken? Dina tankar ropade endast på Soldis. Men när hon bleknade av och red in i bålet, fortsatte de ändå att ropa, fast allt högre och högre, utan att du själv knappt märkte, hur namnet småningom blev en annans. Han, den andre, han skickade mig. Och nu påkläder jag dig den vita skjorta, som jag i dag bär i min påse. En broder rådde mig, då jag gick från Skara, att jag skulle medtaga den, och sedan dess kände jag också under hela vägen, att någonstades väntade mig en stor glädje. Det var långt att gå och jag blev öm om fötterna, men nu ser jag, att jag hunnit dit jag skulle. Mitt sinne var betryckt den gången jag primsignade trälarna vid domareringen. Jag visste, att de snart skulle glömma mig igen och att det är husbönderna, som här bestämmer över tron. Men nu förstår jag, att det var för dig jag talade, just för dig, fast jag då var utan kunskap därom. Ingevald Folkesson, jag kläder dig i vita vadum, i döpelsens snövita skrud, innan du träder inför den, som du länge hemligt längtat till.

--Tag mig om livet och hjälp mig att resa mig, så att jag får knäfalla, bad Ingevald. Jag tror på din gud Vite Krist, därför att han är barmhärtig.

Jakob tog fram en liten träflaska med olja och beströk honom på bröstet och mellan axlarna och beklädde honom sedan med vita vadum. Därefter böjde han honom över krukan, som stod bredvid lägret, och vattenöste under bön hans huvud.

Ingevald frös under de kalla dropparna, som runno ned utefter halsen, och genombävades därvid av den mest utsägliga lycka. Han kände sig svag och viljelös men lyft av omhuldande händer i ett sådant hav av ljus, att han slutligen blev delaktig därav och fylldes av andras styrka. Röster talade med honom långt ute från den vida och okända världen. Det föreföll honom, att några voro myndiga hövdingars och biskopars, men andra kvinnors och till och med barns. Alla sade de till honom, att han icke längre var ensam, utan att de älskade honom och fröjdades med honom, fast de aldrig sett honom eller ens någonsin skulle få höra om honom. De skulle leva kvar som en samlad härskara mitt i det övriga folket, om han också själv försvunne i plåga och död. De delade med sig av sin styrka, och för honom var denna känsla av äntlig ro alldeles ny, men för den kringvandrande predikaren var den ett dagligt och väl bekant sällskap.

Anande hans tankar böjde han sig därför intill honom och frågade:

--Får jag hälsa bröderna och systrarna, var jag går fram?

--Du får, svarade Ingevald.

Den gamle läste då över honom och gav honom broderskyssen. Sedan gick han till hängvaggan och döpte barnet. Ännu i sina böner talade han med samma snabba röst som alltid, icke av likgiltighet eller vanvördnad, utan därför att en ynglings iver brann i hans ord och handlingar lika väl som i hans steg.

--Konung över människorna, ropade han, herre över jorden, låt undret ske! Visa oss, visa hela vårt folk, att ingen mer behöver sörja likt denne, som nu knäböjer för din tron. Om också hans avkomma hundra gånger skulle trampa på ditt kors, visa oss, att en renglödgad vilja till sist kan växa också ur det ondas frö och bli till skinande helighet!

Ingevald låg ännu på knä, och det dröjde länge, innan han höjde ansiktet. Röken från härden omvärvde hängvaggan som skyar, och genom dörren såg han, hur fadern och trälarna arbetade ute på åkern.

--Min fromme välgörare, viskade han. Tiden är knapp, ty de andra kunna när som helst komma tillbaka. Vi måste tänka på barnet. Här lider det ingen nöd, det är sant, och alla vaka över det. Jag själv var den ende, som alltid kände mig främmande för det barnet. Men i Folke Filbyters gård blir det sin egen olycka. Därför skall du hålla ditt löfte, Jakob, och nu genast taga barnet med dig ur rövarkulan.

--Ingenting önskar jag högre, och jag skall dölja det så väl för världen, att aldrig någon skall hitta gömstället. Nu går jag till stallet för att utvälja en stark häst.

--Men du får inte gå rakt fram över gårdsvallen, Jakob. Betänk, att för min far finns ingenting i hela livet så kärt som just det barnet. En obegriplig gåta är allt omkring oss, Jakob. Vem drömde väl, att han kunde fästa sig vid en levande varelse! Smyg dig utefter väggen, så att ingen märker dig.

--Ack, du vet inte, hur man får tillit och medgång i ett kärleksvärv, svarade Jakob. Det är svårt att misslyckas i ett kärleksvärv, min lycklige broder.

Den gamle gick rakt fram över gårdsvallen, och ingen mötte han och ingen av de arbetande vände sig om. Ingevald hade aldrig sett dem gräva och plöja med ögonen så fastvuxna vid jorden. Till och med spejarna i träden lågo framstupa över ekgrenarna och stirrade endast på de mörka åkerfårorna.

Stalldörren gnisslade och Ingevald reste sig skrämmd. Han vacklade bort till hängvaggan, men Jakob gick in i stallet och valde bland hästarna.

På den kraftigaste lade han ett täcke och en stadig klövjesadel och spände fast den med en rem. Något betsel kunde han icke hitta, utan han lät hästen behålla grimman och ledde ut honom i det fria. Där lät han honom stå och beta och kastade grimskäftet, så att det släpade i gruset mellan hovarna.

Ingevald väntade vart ögonblick, att hästen skulle gnägga. Utmattad som han var, började han darra, när Jakob kom tillbaka för att hämta barnet.

--Gossen är ännu så spädd, att han suger ur horn, stammade han och lade tjurhornet mellan fingrarna på gossen. Det heter Månegarm och det är runor på det, men i dina händer ha de nog ingen ond makt, Jakob. Om du skakar på hornet, kan du känna, att det ännu är fyllt med mjölk. Jag har tryckt säkert fast både locket och den träplugg, som sitter i spetsen. Förstår du att sköta ett barn, Jakob?

--Jag vet inte, vad jag skall svara, men om Folke Filbyter kunde lära sig det utan att taga några råd av andra, får jag väl också försöka. Nu slipper jag att färdas ensam på de långa vägarna.

Han virade in gossen i skinnsäcken och löste den från bjälken. Oupphörligt ryckte Ingevald honom i armen, och med uppbyggande av sina sista krafter nästan sköt han honom framför sig mot dörren.

--Annars har du alltid en sådan brådska, Jakob. Vad gör det, om säcken inte blir så väl ihopknuten. Ser du inte, att nu slutar hästen att beta? Han lyfter huvudet och börjar klippa med öronen. Rid fort, fort, för mitt barns skull!

--Hur kan du tro, att en så liten en skulle tåla att rida fort! sade den nye fosterfadern. Nej, långsamt och i gående få vi nog vackert leta oss fram. I dag får jag lära mig tålmod, och det kan vara nyttigt. Men jag skall taga en annan väg än den vanliga, det kan du lita på. Jag skall vika av inåt ljungen. Där kan ingen se några spår, ifall vi bli eftersatta. Och visst bli vi eftersatta. Länge kan det ju knappast töva, innan husbonden är tillbaka. Då blir det en svår stund, Ingevald. Göm dig undan inne i tjället och blunda och bed.

När han hade krängt sig upp över hästryggen med sin lätta börda, borrade han sin blick i den bruna molntapp, som stod framför solen.

--Låt undret ske! viskade han med stigande värme. Det kan uppenbara sig, när timmen är inne, så sakta och stilla som en ros öppnar sig. Fast jag ingen spåman är, hör jag, att en röst svarar mig. Det skall ske, säger rösten, om det en gång föds en ättling av detta gossebarn, som älskar en vaxdroppe mer än en pärla.

Han var så upptagen av sin bön och sina tankar, att han glömde att nicka till avsked åt Ingevald. I långsamt gående red han genom grinden och vek in under ekarna, och hela tiden styrde han hästen med grimskafvet.

Spejaren i det närmaste trädet hade somnat, och vakterna i skogsbrynet plockade bär. Först när Jakob längesedan var försvunnen, knöt Folke Filbyter tömmarna om plogstyret och vände sig om. En vipa hade hela tiden under arbetet hoppat framför hästarna, och han hade gått och sett på henne och undrat på hennes mod. Nu var hon bortflugen, och hans första tanke var att lyssna, om ej barnet ännu skrek efter honom inifrån stugan. Visserligen övertygade han sig om, att allt var tyst, men en obestämd oro hade redan smugit sig in i hela hans kropp och han skyndade sig med korta och bestämda steg över gårdsvallen. Plötsligt kom han ihåg, att Jakob var där och att han skulle bestraffas, ifall han icke fått någon makt över Ingevald. Han ropade därför till bryten och trälarna att också komma med.

Hängvaggan var det första, som han letade efter med sina ögon redan långt utanför dörren. Men det var skummare där inne. Icke förr än han höll om båda dörrstolparna, förstod han, att han icke sett vilse, utan att de två löst släpande läderrepen under bjälken voro det enda, som fanns kvar av gossens bädd. Klädd i vita vadum låg Ingevald i sitt tjäll innanför skinnfällarna och liknade med sina slutna ögon och knäppta händer mer en död än en levande. Om någon hade ställt sig framför Folketunas husbonde och utförligt och med många ord berättat honom, vad som hänt, skulle han icke ha förstått det klarare. Under sina färder i sydliga land hade han sett många dö i vita vadum, och han visste vad det betydde. Som i skenet från en hastigt uppflammande eld såg han framför sig den gamle Jakob med olja och dopvatten och slutligen på flykt med barnet i sina armar för att rädda det åt den nya tron. Han gjorde heller inga frågor och tänkte icke på att utdela några snarrådiga befallningar, utan stund efter stund gick i overksamhet. Han tog ej sin blick från de tomma repen. I jordgolvet under dem var ännu en grop, som han själv trampat upp, då han suttit vid hängvaggan. Den kom honom att tänka på ett plundrat rede, och han brast ut i jämmer. Det var icke gråt och det var inga ord. Det var en klagan, lik den som jägaren stundom under nätterna hör från avlägsna lyor och legor i skogarna. Den växte och sjönk, och ibland blev den kvävd och stilla. Han begynte gå i ring om det tomma stället, tungt och vaggande som en björninna, när ungarna blivit stulna. Trälarna kastade från sig hackor och spadar och sällade sig till honom för att dela hans sorg. Det hade aldrig ingått i deras föreställningar, att Folke Filbyter hade ett hjärta. Och nu brann det framför dem med en sådan flamma, att deras egna förkrumpna hjärtan tändes av lågan! De kände sig som hans barn, hans enda hjälpare, ryckte i hans kläder och trugade honom med vatten och med mat för att på sitt enfaldiga vis söka trösta honom. Hans nakna kämpaarmer hängde viljelösa, och händerna, som nyss upphettats av arbetet, blevo kalla och torra. Ännu när han hörde, hur de ledde fram hästarna, förstod han icke meningen därmed. De fingo kläda och rusta honom, hur de tyckte, med brynjan och saxsvärdet och den väldiga kittelhatten.

När han slutligen satt i sadeln och bryten lade tyglarna i handen på honom, sprängde han genast i väg, så fort den lilla lurviga hingsten förmådde med sin tunga och stötande börda. Trälarna följde efter honom, några springande, andra till häst, de flesta utan vapen. De hade glömt både ovänner och möjliga överfall och tänkte endast på att söka åt alla håll som jakthundar. De trängde sig in i buskar och snår, spred sig på de olika stigarna och gingo från gård till gård. De skickade också bud till Älg Klubbehövding och hans män, och hela dagen hördes deras lurar kring träsket. Men all möda blev lika lönlös, och när Folke Filbyter tredje gången red förbi skurdtemplen, höll han in den flämtande hästen.

Han tillsade trälarna att bryta ned templen, ett efter ett. De slet upp nävertaken, välte omkull stolparna och höggo i stycken belätena, både asagudarnas och Jesu moders. Hästarna skrapade med hovarna på sönderslagna

gudar, och till spillrorna talade han föraktets ord. De kommo lika långsamt som fordom, då han på förhand tänkte ut vad han borde säga, men nu flöto de rätt fram ur hans själ, och i sin högtidliga långsamhet ljödo de som en bön. Om hela världen också hade lyssnat, skulle han ha talat lika långsamt och sagt alldeles detsamma.

--Om ni förmå att kröka ett hår på mitt huvud, sade han, varför ligga ni då stilla? Varför resa ni er inte till hämnd? I era namn röva människorna och döda utan mod att tillstå, att de göra det av egen lust. Jag har anropat luft och ånga, var gång jag offrat till er. I medgången fick jag inte min jord av er och inte min lycka, och i motgången blir jag inte hulpen. Ingenting frukta ni såsom människors vittnesbörd. Mitt korn skall växa som förr och mina trälars skola arbeta som förr, ty de äro goda trälars och måna om att göra sin husbonde till lags. Då de slutligen sätta mig i högen, skola de vittna, att jag lärde av mina levnadsår och att jag bad er om intet och tackade er för intet.

Så länge trälarna voro i färd med att bryta ned skurdtemplen, lydde de honom med hämndfull glädje, men när de hörde honom tala, blevo de förskräckta och begynte att smyga sig undan. Till sist var där ingen annan kvar hos honom än bryten. Han satt också till häst, och ännu en gång följde båda vägen inåt skogen.

Det fanns nu bara en gård, där ingen ännu hade frågat, och det var Ulv Ulvssons.

Den låg nere på slätten, och från bergsstigen kunde de se husen och det lummiga vårdträdet.

Folke Filbyter vände sin häst och styrde rakt ned mot gården.

--Du har mist din besinning, husbonde, sade bryten. I din sorg vet du inte längre vad du gör. Vill du spilla både ditt eget liv och din bästa träls, då skall du fortsätta just så som du nu vänt hästen.

Folke Filbyter red tyst på, men bryten tänkte, att han väl skulle betänka sig, om han fann sig ensam. Därför steg han av. Han stannade ändå vaksamt i skogsbrynet, fast han visste att han icke mycket kunde hjälpa honom, utan vapen som han var.

Folke Filbyter märkte knappt, att trälen blev efter. När han kom ned till gården, stod grinden på glänt, och det lyckades honom icke att stöta upp den med foten. Hur ovigt och besvärligt det blev honom, måste han därför omaka sig att stiga av utan hjälp, och han band hästen vid grinden. Ingen av gårdsfolket syntes i närheten. Han hörde, att Ulv Ulvsson spelade harpa inne i stugan, och han lyddes och stannade med axeln stödd mot de utstående stockarna i knuten.

Harpspelet brusade som en havsstrand, och när han hade stått en stund utan att själv veta, att han lyssnade, kände han igen tonerna. Det var samma roddarsång, som han brukat söva barnet med. Den slogs bara mycket sorgesammare på strängarna, än han lärt sig att sjunga den, och lät som en oändlig klagan. Han lutade huvudet in mot väggen och stod på det sättet, under det att harpspelet blev allt fylligare och rikare, och han tänkte varken på att giva sig till känna eller att akta på sin säkerhet. I hans hjärta hade det aldrig vuxit annat än ogräs och tistel, och då olyckans svedjeeld nu hade bränt och rensat det, ägde det en jungfrulig jords oförbrukade bördighet. Besynnerliga små blommor slogo därinne upp sina skygga ögon och begynte växa och spira i allt större mängd, till dess hela det fordom så ödsliga hjärtat liknade ett enda blomsterknippe. I stor förlägenhet skulle han ha råkat, om han försökt att giva några namn åt dessa obekanta gäster, men han räknade dem icke med någon kräsen glädje, om han ens märkte deras närvaro. Han begynte endast förundra sig över, att alla kallade honom ond, ty i denna stund, då den första smärtan gav efter, kände han ingen ond vilja.

--Du har kanske ibland gjort ont efter andras sätt att se, Folke Filbyter, sade han. Varför blev du inte straffad då? Varför kommer straffet just nu, då du inte skulle nännas att göra ett kryp för när?

När han slutligen såg upp, hade harpan tystnat och Ulv Ulvsson stod i dörren, barhuvad och med en båge i handen.

Han var kritvit både om håret och kinderna, och han tog ett halvt steg framåt och böjde sig, så att han kunde se in under kittelhatten. Var det verkligen den hårdnackade och storrike ovännen, som nu stod där vid stugknuten så nedbruten och hopsjunknen? Vad hade icke allt hänt sedan de sist talades vid på fästningastämman?

--Du behöver inte tveka, sade den brynjeklädda gestalten utan att taga sin arm från stockarna i knuten. Jag är grannen från Folketuna, din värsta fiende. Länges har jag väntat på dig och dina söner, Ulv Ulvsson. Knappt trodde jag, att det var jag, som skulle behöva komma först. Är du otålig, så lägg nu pilen på bågen och skjut!

Ulv Ulvsson skrattade klanglöst och ryckte bågen till ögat och siktade, men lät den sedan åter sjunka. Flera gånger gjorde han på samma vis, och då sade ovännen:

--Vill du hellre bruka svärd, så kom ut på blomstertiden till envig. Blott på en fråga måste du först svara mig. Har du sett den kristne tiggaren, som red bort med din dotters barn?

Ulv Ulvsson släppte bågen och kom så nära, att de båda männen kunnat fatta i varandras bälten. Håret föll ned över hans ögon och darrhant pekade han på torvbänken under vårdträdet utan att få fram ett ord.

--Där satt han med din dotters barn? frågade Folke Filbyter.

--Vad är det du talar om? svarade slutligen Ulv Ulvsson. Min dotters barn? Jag har haft spejare ute. Jag vet, att min dotter är död och att du själv suttit och vaggat barnet... Å, nu förstår jag, nu förstår jag. Ja, här på torvbänken satt Jakob och vilade sig. Han var trött och varm, och själv fyllde jag hornet åt den lille med frisk mjölk. Han sade att han fått det av en döende, som tagit kristnan. Mer berättade han inte. Jag kände ingen lust att förlänga samtalet med denne predikare, om jag också av miskund med det obekanta barnet inte kunde neka honom ett ögonblicks vila. Det föll mig inte heller in att sedan fråga honom, vart han styrde sin kosa. Det är nu länge sedan han red bort--jag såg inte ens åt vilket håll. Hade jag bara anat, vad jag nu vet! Var då det barnet min dotters? Kanske för han det till Skara, men där råder konungen, som är kristen. Och där finns det höga trämurar, som inte lära svara, om vi ställa oss utanför och ropa. Kanske har han också reda på ännu bättre gömställen.

--Och under dessa långa år har du ingenting gjort för att taga igen din dotter, Ulv Ulvsson?

--Det har inte gått en dag och inte en natt utan att min första och sista tanke har varit hos henne. Men jag är inte rik som du och har inte folk som du, och jag visste, att striden skulle bli hård. Långt härifrån har jag en gård, och där samlade jag i hemlighet män och vapen och hästar. Vi ha knappt här unnat oss kläderna och födan för att småningom och med tålmod kunna rusta den lilla skaran där borta. Att kära mot dig på tinget hade varit bortslösad möda, men jag knöt förbund mot dig med de andra gårdarna. Och just då nätet var färdigt att dragas samman, ja, då kom budskapet att min dotter inte längre fanns till. Ännu kvider för mina öron den stolta och missförstående hälsningen, som hon skickade med systemen.

--Och allt detta tillstår du för mig så öppet och utan omsvep, Ulv Ulvsson! Din dotter kan du inte längre taga tillbaka, det är visst, men tänker du då inte hämnas?

--När vi fingo höra om hennes död, gingo mina söner till sina skepp och härja nu i västerväg. Hämnaden, granne, behöva vi människor inte sörja för. Vedergällningen kommer lika säkert som snön om vintern. Över henne råda makter, som äro visare och starkare än vi.

--Så ha vi inte stort mer att säga varann, Ulv Ulvsson. Tag nu upp bågen, eller om du föredrar svärdet, så gå in i stugan och hämta det. Ingen väntar mig i afton där hemma, och jag har god tid.

Ulv Ulvsson stod kvar utan att lyda hans uppmaning. Han återvann en skymt av sin forna avmätta värdighet.

--För en man, som så darrande stöder sig mot husknuten, är inte nu rätta stunden att upptaga ett envig, sade han. Bonde från Folketuna, jag har aldrig hört din röst så hovsam och saktmodig, och vad du i denna stund minst längtar efter, det är att se en annans blod. Du har gjort mycket ont i ditt liv, men i olyckan kommer det för var människa en stund, då viljan till det onda så helt mister sin kraft, att det inte längre finns rum hos henne annat än för det, som gott är. Då blir hon för den stunden eller kanske för en dag eller ett år en alldeles ny människa, som inte längre minns eller känns vid vad hon förr varit. Och då frågar hon sig:--Varför skall jag lida så mycket, jag, som ändå inte är ond? Se här i mitt hjärta hur bräddfullt det är av allt gott och hur bittert jag ömkar mig över mitt olycksöde. Ty ett olycksöde är det att straffas så hårt, då man endast känner goda önskningar.--På det sättet talar hon då, och så är det nu med dig, granne. Hur skulle jag nännas att just i en sådan stund, då du är en god och ädel människa, straffa dig för något, som nu inte längre finns inom dig? Lugnt och leende skulle du draga ditt vapen, och om du fölle, skulle du känna det oförtjänt. Du är min värsta ovän, och därför unnar jag dig inte en så lätt död på blomstergräset. Nej, lev, lev och åldras utan att kunna dö!

Folke Filbyter drog tillbaka sin arm från stugknuten och pekade med en frågande åtbörd på sitt svärd för att ännu en gång fresta ovännen. Han gjorde det med en sådan enträgenhet och en så uppenbar längtan att äntligen få strida och falla, som hade han bett om en nåd.

--Rid nu hem till din gård igen, sade Ulv Ulvsson och vände sig om för att gå in i stugan. Din häst rycker i bindslet och kan slita sig. Vore det i gamla dagar, skulle du kanske beskylla mig för feghet och locka mig till en överilning. Men vi ha fått annat att tänka på, du och jag. Vi äro som två träd i skogen, som vuxit i kapp för att kväva varann och som stumma stå och stirra på varann över de döda grenarna. Vi ha ingenting mer att tala om. Jag har redan sagt dig de hårdaste ord, som en människa kan säga till en annan.

9.

Husbonden på Folketuna fann ej längre ro vid sin härd. Ingevald var länge sedan död, och själv fortsatte han att rida mellan gårdarna och fråga. På det sättet gick det år efter år, och han började åldras. Om vintrarna, när snön hopade sig över vägarna, satt han hemma, men var vår kom han ridande i sin järnhatt med det korta svärdet vid sidan och alltid följd av en ömfotad träl. Det var Kalv, samma träl, som han hade gift ihop med den suckande Tova.

Folke Filbyter bar en utsliten vadmalskappa över kläderna, och sadeln hade ett så högt ryggstöd, att han satt som i en stol. Ännu skrattade bygdemännen åt honom och mest åt hans kittelhatt, som tycktes stödja sina brätten på skuldrorna och som han endast bar av seg vana. Med tiden blev dock löjet sällsyntare och mattare och blandades med en viss hemlig vördnad, ty ryktet om hans olyckor och rikedomar begynte mer och mer omgiva hans dystra gestalt med sagans glans. Liksom på trots valde han ofta sitt sovställe på ängen mitt framför Ulv Ulvssons gård. Där blev han ofta funnen av husfolket i djup sömn bredvid sin betande häst när solen rann upp. Eller också lade han sig vid elden hos stigmännen och viste dem den tomma fickan i manteln och berättade hånfullt om skattkistan där hemma, som vaktades av de beväpnade trälarna. Stigmännen vågade icke röra en man, som ingått fostbrödralag med Älg Klubbehövding, utan mottogo honom med undersåtliga vördnadsbetygelser som en stormäktig vän. I stället att taga ifrån honom hästen, undfägnade de honom och skänkte nya skor åt hans träl. Horgabrudarna, som övergivit sina källor, och bonddötrarna, som följt fredlösa älskare på deras skogsgång, buro fram sina barn till honom så att han fick syna dem i händerna. Han ville själv övertyga sig, att ingen av dem hade det stjärnuddiga födelsemärke, som hans förlorade ättling burit innanför långfingret.

När han kom till någon gård, gick han aldrig in i stugan utan satte sig under vårdträdet och talade knotande och klagande om sitt öde. För var gång vinkade han på sönerna och trälarna och undersökte noga deras händer. Det upprepades så ofta, att de till sist samlades omkring honom, utan att han behövde kalla dem. Den första tiden gällde det bara de små barnen, men allt som åren gingo, kom ordningen till de halvvuxna piltarna och ynglingarna och slutligen de unga männen. På samma gång började han dock frukta, att han var för lättrogen och att hans efterforskningar ej voro grundliga nog. Vidskepelsen i hans sinne ingav honom en

dunkel oro för att hans förlorade barn möjligen på något särskilt gåtfullt sätt kunde växa fortare eller långsammare än andras eller till och med hållas gömd i kvinnokläder. Till sist fanns det därför varken ung eller gammal, varken man eller kvinna, som icke måste stanna och visa honom sina händer. Folket vande sig vid hans besök, som hade det blivit hans bestämmelse att evigt färdas på vägarna. Man förvånades lika litet över hans beständiga återkomst, så fort snön smälte, som över att höra gladornas vårskri eller finna träden knoppade. Runt om i landet blev han känd, och när bondhustrun såg honom utanför grinden, sade hon:--Det är den olycklige husbonden på Folketuna, som rider omkring och letar sitt barn.

När han icke var ute och sökte, tycktes det honom, att han förspillde sin tid i sysslolöshet. Ofta kom han under sina irrfärder långt bort till helt andra trakter, och på Folketuna hörde man då icke det välbekanta långsamma trampet av hans alltid trötta häst förrän vid julmörkret. Flera gånger hade han också hunnit ända till Skara, men prästernas byggnad var omgiven av spetsiga och oöverstigliga pålverk, som folket kallade trämurar. På porten fanns visserligen en gallerglugg, men alltid vände han sin häst, så fort han kom till porten. Trälen anade, att husbonden mest av allt fruktade att mista sitt sista hopp och att det var därför han aldrig vågade fatta om portklappen. En gång skyndade sig trälen likväl oförmodat fram och bultade det häftigaste, som han förmådde. Förstenad släppte Folke Filbyter tygeln och lät hästen stå stilla.

Det var en varm dag och han hade hängt järnhatten på sadeln. En stark lukt av rökelse slog honom till mötes ur gallret och några tjänare sporde om de okändes ärende. Snart fick han syn på ett åldersfagert och skarpt forskande ansikte. Det var den förnämste av de kristna lärarna och han kallades biskop, men han hade länge svårt att förstå trälens frågor och svarade med brytning på utländskt tungomål:

--Jag drar mig till minnes, att före min tjänstetid lär här ha funnits en broder, som hette Jakob. En dag skall han verkligen ha kommit ridande med ett barn, som knappt såg ut att vara årsgammalt. Men då den nyfikna mängden och flera av lärarna samlades omkring honom, höjde han barnet på händerna och höll en så irrlärlig predikan mot arvsynden, att bröderna samma dag sågo sig tvungna att utstöta honom ur sitt samfund. Så har det blivit sagt för mig. De gråto sedan mycket över honom och bådo träget för hans själ. Vart han sedan styrde sina steg, är mig obekant, men han var ju van att sova i skogar och lador. Jag har hört, att han under årens lopp flera gånger varit här, men mig har han aldrig uppsökt.

Under samtalets gång betraktade han allt uppmärksammare den främmandes nedstänkta och egendomliga klädsel. Det undgick honom heller icke, att ett vekt drag av sorg och nästan av fromhet skiftade fram ur det fula och annars fränstötande ansiktet.

--Du är vildman och hedning, sade han. Var det ditt barn? Du är olycklig. Kanske skulle jag bättre kunna hjälpa dig, om du toge kristnan. Tänk därpå, när du kommer i ensamhet. Varifrån är du?

Det var för många frågor på en gång, och Folke Filbyter svarade endast på den sista.

--Jag är från en avlägsen bygd österut, där Älg Klubbehövding och Folke Filbyter göra vägarna osäkra, så att ingen törs rida obehäpnad.

--Far då hem i frid, sade kristbrodern, ty nu är en from hövding, som heter Inge, satt på Uppsala stol. Det är en ärlig västgöte, och det är hans konungaed, att han skall tvinga östgötarna till tukt och sed. De äro freysdyrkare bara för mjölets skull, ty de tro, att Kristus är snålare om skörden. Men hälsa dem, att på en så fet jord som deras kan också Kristus giva sjunde kornet. Jag har också hört om Folke Filbyter och att han är en illa ansedd bonde. Han lär ha mer tjuvgods än min nybyggda och fattiga kyrka har gåvegods. Han låter piska gudaktiga lärare och har slagit omkull Jesu moders beläte. Jag har fått veta det genom resande köpmän. Nåväl, kanske är han till hjärtat inte någon större syndare än var och en av oss alla. Den ena skaffar sig sitt guld på härjartåg, den andra genom köpenskap, den tredje vid farvägen. Men så kan det inte längre få fortgå. Ett klart ljus är hämtat från Österland, och så många händer skydda redan om lågan, att ingen vind mer förmår släcka den. Hälsa du den rövaren från mig, att gör han inte snar bot och skickar rikliga soningsgåvor, blir det nödvändigt

att skilja hans huvud från halsen jämnt så mycket, att ett skarpslipat svärd kan slinta emellan.

--Jag skall minnas dina ord, mullrade Folke Filbyter hotande. Men innan bonden på Folketuna tar kristen sed, får du hugga många järn slöa.

Efter det samtalet blevo hans tankar ännu dystrare.

Trälen däremot fick nytt mod och sade:

--Vi skola sluta att fråga efter barnet. Du hör själv, att de, som möjligen veta något, helst svara undvikande om något annat. Nu skall jag sluta att tala om barnet och bara fråga efter Jakob. Jag skall låtsas, att du är en gammal vän, som vill hjälpa honom och taga honom med dig hem.

Trälen gick in i alla hus, som lågo utefter den vänliga köpstadens gata, och talade medlidsamt om den bortstötte predikaren. Människorna voro gladlynta och språksamma, och han gav sig god tid. Innan han hunnit till det sista huset, kom han dock tillbaka och grep hästen vid betset och ledde honom framåt med bestämda steg.

--Jag visste med mig, att i dag skulle vi åtminstone inte bli alldeles utan lön, sade han. Men låt nu mig styra. Hittills har det varit jag, som fått gå tigande bakefter.

Han fortsatte att leda hästen i rask fart, och då solen började att sänka sig, krökte vägen förbi en kulle. Den var nedtill tätt bevuxen med taggiga buskar, men överst på toppen stodo ett par aspar med darrande löv.

--Här under asparna skulle de vara, sade trälen. Genom att nyss locka fram ett ord i det ena huset och ett i det andra fick jag småningom de goda kvinnorna i Skara att ganska noga beskriva stället. Själva trodde de nog, var och en för sig, att de voro mycket försiktiga och förbehållsamma. De kunde ju heller inte veta, hur pass allvarligt vi menade med vår vänskap för den gamle ensittaren. Ja, ensittare, det är vad han lär ha blivit, och här skall han bo. Det gäller nu bara att hitta någon gångstig genom de taggiga snåren.

Han förde ned hästen i gräset, och då han kom till kullens bakre sida, som vette från farvägen, visade sig en trappliknande stig upp till ett träkors och en liten torvlagd risikoja. Utanför ingången satt Jakob och lappade sina skor och var så upptagen av sitt arbete, att han icke märkte främlingarna.

--Har du gossen hos dig? frågade Folke Filbyter.

Jakob spratt upp, väckt av den djupa rösten, och sträckte oroligt huvudet över buskarna åt andra sidan. Han trodde, att ropet kom från vägen, och först när han vände sig om, fick han klart för sig, att han var funnen av bonden från Folketuna.

--Nej, vid Kristus, jag är ensam, svarade han med ängslig iver. Varför rider du kring här i skarabygden? Sluta upp att söka efter barnet. Du kommer ändå aldrig att hitta det.

--Nu är det för dig vi komma, Jakob, sade trälen. Folke Filbyter tycker, att det är synd om dig och vill taga dig med sig. Därför går jag nu genast upp med en repstump och hämtar dig.

--Är det bara mig ni söka, då blir jag lugnare till mods. Det var Ingevald, som gav mig barnet. Han bad mig att taga det. Jag var ingen tjuv. Men jag vet, Folke Filbyter, att du anser dig ha husbonderätt över allt levande på din gård. Blir det dig till någon lisa, så tag gärna hämnd på mig.

Han slutade med sitt arbete och tog på sig de halvlappade skorna. Sedan kom han ned. Folke Filbyter lät då binda honom vid sadeln och tvang honom att gå med bredvid hästen hela den långa vägen hem.

När de slutligen voro på skogsstigen ovanför Folketuna, mötte de Ulv Ulvsson. Han var också till häst, och ingendera ville rida ur vägen för den andra. Hästarna stannade framför varann och fnyste och grinade fientligt.

--Rid ur vägen du, jag är storbonden här på trakten, sade Folke Filbyter, och de båda ovännerna sågo varann stelt i ögonen.

--Nej, rid du, jag är äldst, svarade Ulv Ulvsson.

Då sprang Jakob emellan, så långt hans rep räckte, och höll hästarna i sär.

--Farligare karlar än du, Ulv Ulvsson, och du, Jakob, släppte jag aldrig genom gårdsgrinden, sade Folke Filbyter. Varför uppsökte ni mig i mitt ide? Jag bad er aldrig att komma. Ni togo ifrån mig barnet och Ingevald och min sinnesro och gjorde mig ensam och skydd. Ni bestulo mig i mitt hem på allt och klädde av mig naken inför mina egna trälar och läto mig bara behålla det röda silvret och guldets.

Då böjde Ulv Ulvsson litet på huvudet och red åt sidan in mellan träden.

--Vår väg blir allt smalare och trängre, granne, sade han. Vi få väja för varann, men helst utan att tala.

De försvunno åt var sitt håll i skogsmörkret, och hovtrampet hördes knappt i det djupa barret.

När Folke Filbyter kom hem till gården, lät han kedja Jakob vid väggen med en kalvklove, som blev hopböjd till ett halsjärn och starkt nitad. Det var vid väggen inne i stugan, och somliga dagar räckte han honom resterna på fatet, när han själv slutat att äta, men andra lät han honom svälta. Han flyttade sin bänk så nära väggen, att Jakob kunde känna ångan från maten, och långa timmar satt han och stirrade på sin fånge under oavbruten tystnad.

En afton, när maten var framsatt och elden på härden lyste upp hela stugan, sade han äntligen till honom:

--Jakob, nu är det tid att tala. Var är min son?

--I mitt hjärta, husbonde. I mitt hjärta och mina tankar är han var stund. Mer säger jag dig aldrig. Därtill fäste jag mig för mycket vid det barnet. Du må lägga på mig alla de kval som du har makt till, ändå skall jag tiga.

--Trälar, sade då Folke Filbyter, hetta upp ett järn på elden och blinda därmed tiggaren. Han är inte värd att ännu en gång få återse den stora härliga solen.

Bryten gjorde då, som han befallde, och glödgade ett järn i askan. När det blev vitt, gick han bort till Jakob och höll upp hans ögonlock och blindade honom på bägge ögonen.

--Kvällen är stjärnljus och fager, sade Folke Filbyter och bjöd Jakob fatet, som han icke rörde vid. Vill du som jag, så språka vi en stund. Måhända klarnar småningom ditt minne, då du inte längre förvirras av det, som är utomkring. Säg mig, Jakob, vet du något om min son?

--Jag har gott minne, och jag vet, att jag ville honom väl.

Folke Filbyter makade sig framåt på bänken och böjde sig ned över honom.

--Det som mest trycker mig, är att jag inte kan ana mig till, hur han nu har det. Finge jag också aldrig mer se honom, skulle jag dock stiga lugnare i högen, bara jag hade visshet. Kanske kryper han på golvet i en koja och får hugg och slag, medan jag här sitter vid mina skattkistor, som jag till ingenting kan bruka. Kanske har han det gott och leker och växer bland vänliga människor till en hjälte, inför vilken Ulv Ulvssons söner komma att

buga till marken. Aldrig skall han då ha en tanke för mig, aldrig ödmjukas av en hågkomst från det hem, där jag åldras i elände--jag som ändå skulle giva det sista jag ägde för två tacksamma och minnesgoda ord.

Svedan hindrade Jakob att tala, men trälarna lade ett handkläde fuktat med kallt vatten över hans ögon, och då svarade han:

--Att omskapa honom, det var min önskan, att göra honom så olik dig, att ni skulle kunna mötas utan en tanke på frändskap. Om jag fått råda, vem vet vart jag hunnit. Men din son är bara en begynnelse, Folke Filbyter. Han kan leva lika länge som du och få söner och sonsöner.

--Du tror då, att han ännu är i livet. Med halvkvädna visor vill du inbilla mig, att jag straffar dig orättvist.

--Det fanns en tid, då jag ropade förbannelse över orättvisan i världen, men jag har slutat upp. Nej, piska våra kroppar med dina hårda vingslag du, orättvisa, och väck oss, väck oss! Styrkt blev jag redan den gången, då jag fick de första käppslagen på Folketuna, men så stark som nu har jag aldrig känt mig. Och vad hade det blivit av Ingevald, om inte orättvisan tryckt in en tagg under hans fot? Orättvisan är den sträva och stickiga ved, som måste staplas upp, där eld skall brinna.

--Bekänner du om min son, skall du i stället för straff och orättvisa få en lysande belöning. Och du skall få en nedbruten mans tack.

--Det är bara det onda, som skall belönas, husbonde. Lär dig leva så, att du aldrig kan få full rättvisa.--Ingen påve har gjort mer för kyrkan än jag, skriver den store Gregorius i Rom, och därför måste jag falla.--Det är rätt skrivet, Gregorius. Den, som handlar i godo, skall heta ond, och de bästa skola kallas de sämsta. De skola kallas de sämsta till och med av dem, som i hemlighet mycket väl veta, att det är en himmelsskriande osanning. Hur skulle det se ut här i livet omkring oss, ifall de goda förlorade vissheten om straff och började att räkna på vinst alldeles som de onda? Då bleve det goda ett ännu värre ont än det onda. Belöningar äro människors verk, och med dem söka de att till sitt eget fördärv rubba orättvisans grundvalar. Hur krymper inte allt stort i sina mått, när det lönas efter förtjänst, men det, som förgås i orättvisa, det fortsätter att ropa, ungt och evinnerligt, ännu ur sin grav. Orättvisan är det djupaste och heligaste, som blev ingjutet i skapelsen, på det att starka varelser skulle kunna uppstå.

--Ulv Ulvsson lär nog mena, att jag lider rättvist, sade Folke Filbyter och sköt ifrån sig den orörda anrättningen.

--Det menar också jag. Ulv Ulvsson ville ingenting ont, när han först steg in till dig, och ändå blev han drabbad liksom du. För din sons välgång har ingen stritt som jag, och nu sitter jag här, blindad, med min sveda. Det förefaller mig, att vi alla tre lida rättvist, men att det kanske ändå överst i kalken ligger en droppe orättvisa. Och det är den droppen, som gör oss levande.

--Du är en ännu farligare karl än Ulv Ulvsson. Det är farligt för hela mitt hus att ha dig kedjad vid väggen. Jag har bränt bort din syn, så att hinnorna på dina ögon äro hoptorkade och rynkiga. Skall du tvinga mig att också taga ifrån dig din tunga? Hämta in ullsaxen, bryte, och klipp av honom tungan!

Jakob satt på golvet med nacken mot väggen utan att röra sig.

--Du vill befria mig från en svår frestelse. Att veta dig sörja så mycket och höra dina frågor utan att svara på dem, det är den största frestelse, som Gud ännu lagt på mig. Jag är bunden av en ed. Arma husbonde, jag får inte hjälpa dig.

--Bryte, låt saxen ligga, sade Folke Filbyter, och trälarna försökte på sitt vanliga vis att välment truga med mat och dryck för att trösta honom.

--Var äro hans söner? viskade de till varann. Vad skall nu ske, och hur skall det gå med Folketuna?

Det blev ej talat mer den kvällen, och hela veckor kunde förflyta utan att Jakob fick ett enda ord. Ibland kastade Folke Filbyter ett ben till honom eller räckte honom fatet, och då skramlade kedjan, när han flyttade sig på golvet med armbågarna.

Folke Filbyter slutade att räkna dagar och år. På gården fanns ingen annan tidmätare än hanen, som från sin bjälke gol till midnatt och soluppgång, men icke till månvarv och årsskiften. Icke heller fanns där någon runstav att karva märken i, ty runor hade där alltid blivit fruktade som sejdtecken och trolldom. Man visste endast, att det somrade, när marken blev grön, och att det vintrade, när snön föll. Därför kunde snart ingen säga med bestämdhet, hur många år, som hade förrunnit till intet efter den stunden, då olyckan kom över dem. Några gissade på tolv år och andra på tjugu. De äldre trälarna började att dö undan. De yngre berättade sagor om Jorgrimmes dotter och hornet Månegarm, utan att tro på dem. Talade husbonden själv om forna dagar, lät det som en avlägsen röst ur ödemarken, där den vilsegångne tar skyarna för berg och ängarna för sjöar. Hans rikedomar förökade sig beständigt och hopade sig i allt flera kistor, som stängdes när de voro fyllda och sedan aldrig öppnades. Under de långa vinteraftnarna satt han i askan med tomma händer och teg och åldrades utan att kunna dö.

10.

I Miklegård i helge konung Olovs kyrka hade väringarna nyss slutat aftonsången, och deras överste hövding, som ända från skuldrorna till bältet glimmade av ädelstenar, skilde dem åt i olika nattlag. Den ena flocken var i högtidskläder liksom han själv, och den tågade upp till palatset för att vakta utanför kejsarens dörr.

--Minns! sade han. Hjälmens på ännu under sömnen, skölden över bröstet, svärdet under huvudet och handen om svärdsfästet!

Den andra flocken skickade han tillbaka till väringegården, men åt de övriga gav han full frihet ända till midnattsringningen. De hängde muntert armarna om halsen på varann och stämde upp sången till en nordisk danslek, men flera gånger måste de släppa varann och bryta den långa kedjan av armar. Kyrkan var nämligen icke färdigbyggd mer än till hälften, och murställningarna tvungo dem att väja. Månskenet föll in, mellan de kalkiga och ohyvlade stolparna, och det liknade icke månskenet där hemma, som grep fast om hjärtat och kramade det, ända till dess det knappt kunde slå. Det var icke brunt och dött som natten efter den yttersta dagen utan badade stad och ansikten i ett ljus, där ingen kunde drömma om annat än kvinnor.

Om kvinnor var det också, som de sjöngo, under det att de på nytt hakade ihop sin långa rad och vådeligen stampade i de flata stenarna. Vid sidan om den vida platsen låg ett härbärke med öppet loft, vars trappa var kringvuxen av rosor och myrten, och en skyhög cypress kastade sin smala skugga över vägen. Där måste de återigen släppa varann, ty trappan var smal. De ställde ifrån sig de skarpslipade spardorna och ströko bort dammet under fötterna. Uppe i loftet hängde några lyktor under taket och en rad unga grekiska flickor stodo lutade över räckverket och skrattade åt dem. Mitt i rummet, som bara hade tre väggar, satt härbärgets ägare med några andra män och värmdes fötterna på ett glödfat. De talade mycket häftigt, ty liksom alla byzantiner voro de inbegripna i en teologisk träta.

--Jag säger er, for han ut med avbrytande skärpa, att vad tro man än har, blir den till sist alltid vantro för någon annan. När jag var fånge hos Alp Arslan, fick jag heta vantrogen, därför att jag inte trodde på de sju himlarna och profeten från Mecka. Men vad skulle jag för min del säga om Alp Arslan eller om den jude, som satt inspärrad i samma fängelse som jag och som var morgon väckte mig med att högt och lugnt förneka Den heliga jungfrun? Och dessa väringar, som sedan gammalt äro mina goda kunder och bröder, de berätta mig, att i deras land får man heta vantrogen, om man inte var jul sticker en galt. Nej, mina vänner! Min tro, det är den, att mitt härbärke alltid skall förbli den himmel, där alla tvister dränkas i ett välkryddat vin.

Han sprang upp det fortaste han kunde och den yviga pälsen släpade omkring honom på mattan. Han grävde i fickan och hittade ett par tärningar, som han slungade ifrån sig på bordet. Sedan fattade han tjänarinnorna om livet och kastade dem, den ena efter den andra, rätt i armarna på de inträdande vringarna. Vita i månskenet som marmor kysste de smällande de skäggiga krigarna både på mun och kinder och följde dem till soffan. Deras svarta hår var utslaget, och armarna och axlarna, som var morgon blivit ingnidna med en deg av vetebröd och åsnemjolk, voro lena att stryka över som rosenblad. Om pannan satt ett guldband med en grön sten. Men de voro många i antal, och de, som blevo till överlopps, togo itu med maten. De kokade ihop russin, plummon och körsbär med honung och cedervatten och bestänkte en liten tårta med anisolja. Alltefter som anrättningarna blevo fullfärdiga, ställde de fram dem på en trekantig duk, som värden bredde ut på golvet; och oupphörligt trampade och snavade han på sin päls.

Två vringar hade under tiden ställt sig vid bordet med några guldmünt framför sig och kastade med tärningarna. Så snart den ena av dem vann, gick vinsten genast med nästa slag tillbaka till den andra. De mätte varann med en mörk blick, och en lång stund blevo tärningarna liggande.

--Vartill denna evinnerliga lek? utbrast slutligen den yngre och sköt tärningarna åt sidan. Den för ändå inte till något slut, och vi äro ju söner av samma far.

Värden stannade förvånad framför dem med händerna i sidan.

--Äro ni redan trötta, unga män? frågade han. Vilka äro ni? Jag känner er inte. Ni ha inte förr varit här med de andra, fast jag har så snälla tjänarinnor.

--Jag tänker, svarade den äldre kort, att vi, likaväl som de andra, äro goda bondesöner, som kommit hit ut för att göra vår lycka. Där hemma ha vi vår odal, vi som de.

--Känner du inte Ingemund och Hallsten, Folkesönerna? ropade de andra vringarna från sofforna. Nå, då lär du inte heller få veta mycket genom att fråga. Talar Hallsten för mycket, så talar Ingemund för litet. Alltid står han till hands bakom sin frände och klappar honom varnande i ryggen. Alltid ha de något emellan sig, som de sakta stå och tvista om. Och ändå hålla de lika beständigt ihop som goda bröder!

--Så är det alltid med riktigt goda bröder, svarade värden, nära att falla framstupa på sin päls, och gick åter bort och dukade på golvet. Ungt folk har alltid hemligheter.

--Ungt folk!--Vringarna började storskratta.--Ja, vi få alltid heta unga för vårt klara skinns skull, och ändå finns det väl knappt någon av oss här, som inte sett sina fyrtio vintrar eller mer.

Av Folke Filbyter hade Ingemund ärvt den starka kroppsbyggnaden och av Jorgrimmes dotter den brunaktiga huden, som tycktes hetta under en ständig solbränna. Därför såg han också äldre ut, men omkring Hallstens öppna ansikte dansade ett ljus silkeshår i fylliga lockar, och båda voro fruktade inför kvinnor, men ännu mer inför män. Deras blågrå ögon glindrade, som på två yra människor, men de voro icke druckna av vin utan av luften, av glädjen att andas, att gå, att sova, att äta, att var morgon vakna levande och starka. De kände sig icke små under stjärnorna utan samhöriga med både sol och måne och hela jorden omkring dem. De trodde, att allt var deras och att de bara behövde räcka ut handen för att taga det. De kommo med buller och oväsen som en svärm av vårfåglar, men mitt i yrseln blevo de plötsligt inbundna och kloka, ty de voro två män, som lovat sig att icke stupa utan vinna.

--Hallsten! sade Ingemund med barskt allvar, och munskägget spetsade sig uppåt över hans tjocka läppar. För säkerhetens skull sänkte han rösten och drog honom med sig ut i månljuset vid räckverket.--Förråd dig nu inte genom något hastigt ord, så att vi båda två bli till löje och spott. I en sak ger jag dig rätt. Vi kunna handla omtänksammare än att försöka spela ifrån varann vår sold.

--Det förefaller mig så, svarade Hallsten och månskenet blänkte till i hans hjälm, som var krönt med en gapande gyllene fisk. Vunne jag också var dag hela din sold vore det i alla fall ändå för litet.

--Du går för långt i din iver, Hallsten, och gör allt till en äresak. Det vore bättre att lämna det hela åt ett gunstigt tillfälle. Fortsätta vi som hittills kan det fräta på vänskapen. Här har jag nu gått och gömt och sparat på allt och aldrig unnat mig riktig förnöjelse mer än till hälften. Och du själv?

--Vad jag har kommit över, det har alltid varit för litet. För det har jag hellre köpt mig stenar och pärlor till mina kläder... Men vem är det, som kommer springande där nere på torget? Det måste vara en av vårt folk, ty jag ser, att han bär vit kappa med röda kanter utanpå brynjan.

--Folkesöner! gycklade en av vringarna utan att därför vara mindre upptagen av skönheten vid sin sida. Stå ni åter och tvista och skaka hand och se varann i ögonen! Kunna vi då aldrig få höra, vad det är för stor hemlighet, som trycker er? I allt annat äro ni ju våra frimodigaste och bästa karlar.

Hallsten skakade lockarna från sitt ansikte och vände sig åt trappan.

--Något är på färde. Här kommer en man springande från palatset, men ni larma så hårt, att jag inte kan höra, vad han säger.

Värden slätade på den trekantiga duken och åstadkom en rad av kluckanden och frysningar.

--Bud från palatset! Jag vet vad sådana bud bruka betyda. Det är någon av vringarna som fått värk i nacken av att ligga på svärdet. Så har han ställt sig sjuk för att få litet roligt hos mina snälla och ömsinta tjänarinnor. He! Ha ni läkemedlen klara? Söta bra på vinet och tag det kvickt från glöden, just som det börjar susa...

Han blev avbruten mitt i sina förnöjda betraktelser och råd, och det var nära, att den inträdande trampat honom på handen. Det var en varm och barhuvad vring, och på bordet kastade han en purpurröd stövel med en guldstickad örn över vristen.

I ett ögonblick hade alla vringarna störtat fram. De befriade sig lika hastigt från fresterskornas armar som en vingårdsarbetare böjer undan rankorna.

De lutade sig ned och granskade den kastade stöveln och kände försiktigt på den, som fruktade de i vörndad att vidröra den, och slutligen kysste de även guldörnen.

--Gud förbarme sig över denna brottets stad! mumlade de. Det är kejsarens!

--Ja, det är kejsarens, svarade budbäraren och drog djupt efter anden. Förstå ni tecknet? Minnas ni, vad det betyder, när hans purpurstövel blir kastad framför vringarna?

--Kejsaren är död!

--Alla veta ni, att han länge varit sjuklig. Prästerna förbjödo honom att dricka vin och läkarna att dricka vatten. Därför lät han i afton bjuda sig en sorbet. Vad som fanns på botten i den bägaren, vet kanske den tröstlöst sörjande makan, kanske den fromme patriarken, men vi vringar veta ingenting. Och vi vilja ingenting veta.

--Nej, vi vilja ingenting veta. Vi förstå bara, att när kejsarens purpurstövel kastas för oss, vringar, då betyder det, att vi ha rätt till polutasvarv.

--Det betyder så, och nu bli vi rika, sade budbäraren, men alla gingo de ganska trögt och långsamt utför

trappan, ty de hade haft kejsarens gunst och voro honom tillgivna.

Var och en letade bland spardorna, som stodo uppställda mot väggen, för att finna sin. I månskenet var det lätt att igenkänna bomärket. Det såg nästan ut, som hade de blygts att skynda, så långsamt gingo de över torget, och flera gånger stannade de och samspråkade halvhögt. Ingemund och Hallsten viskade om, att samma skepp, som fört dem dit, ännu låg kvar i hamnen, fast med lappade segel. Över deras blänkande silverhjälm flög då och då ett kvävt klagorop från härbärgen, men annars hördes endast brådskande fotsteg. Oupphörligt mötte de hovmän, som försvunno i huvudkyrkan, där lamporna började tändas kring marmorstöttorna från Efesos.

--Väringarna, väringarna! ropade de slutligen och dundrade med spardorna på palatsets järnport, och genast gick den lydigt upp som av sig själv.

Den första gården var fylld av vakter. En svart slavgosse stod vid springvattnet med facklan höjd över det ulliga huvudet och grät. Längre bort sågo väringarna, att porten till den inre gården var halvöppen, och där rörde sig en mängd skridljus och lyktor. Då begynte de nästan alla på en gång att gå allt häftigare och fortare och slutligen att springa.

--Väringarna, väringarna! tjöto de och höggo blint omkring sig med spardorna, så att några beto sig fast i cypress-stammarna och blevo sittande.

De rusade in på den innersta gården i vild oordning som den uthungrade och törstiga flocken av lejon och björnar på cirkus. Alla, som de mötte, veko åt sidan och gömde sig bakom förhängen och bildstoder. Oavbrutet ropande sitt: väringarna, väringarna! hastade de fram genom de månljusa pelarsalarna och in i den trånga skattkammaren. Där stod redan deras överste hövding och väntade dem.

--Var och en har rätt att taga så mycket som han kan bära med händerna i en börda, sade han. Endast det, som ligger i denna järnbur, får ingen röra, ty det är det heliga liljediademmet och rosendiademmet, och de äro kejsarearv. Minns nu! Ingenting på ryggen, ingenting under manteln! Allt skall bäras framför er i händerna.

--Du behöver inte lära oss, vi ha varit med förr! ropade några av de äldsta och stötte honom för bröstet. De ställde sig på bord och bänkar för att nå de översta skåpen eller de rikt smyckade sadlarna och hästtäckena. Somliga togo kläder, rustningar och dyrgripar, men de flesta grävde i kistorna bland lösa pärlor och stenar av alla slag. Skattmästarna stodo raklånga utefter väggarna som fastspikade och hade frivilligt satt nycklarna i alla lås.

--Ni komma sent, väringar, sade överste hövdingen, som redan hade försett sig med en stav av tungt guld. Vi få skynda oss. Sedan blir det hovfolkets tur.

De lastade då på sina händer så mycket de kunde rymma och tågade sedan ut igen med det blänkande rovet framför sig. Folkesönerna voro de sista, som blevo kvar. Ingemund hade valt ut ringar och mynt och sådant, som var av rent guld, men Hallsten gick ännu villrådig omkring och hade bara plockat ihop några enstaka pärlor.

--Jag letar efter något, som har ännu större värde än guld och stenar, sade han. Och vill du, så tag här själv vad jag hittat. Men jag ser, att dina händer inte ha rum för mer, och jag får väl därför behålla detta till skor och kläder.

Ännu en gång gick han ett sista varv kring den halvplundrade skattkammaren och sökte, och sedan följde han brodern tillbaka över gårdarna. Hans rov var icke större än att han kunde bära det framför sig i vänstra handen. Skattmästarna trodde, att anblicken av så många dyrbarheter skakat hans förstånd och att han inbillade sig hålla den yppersta klenoden.

När Folkesönerna hade hunnit ut genom den yttersta porten, började de efter vanan att halvhögt tala med varann.

--Jag tänker, att vi nu fått nog på denna av Djävulen regerade stad, sade Ingemund. Är du enig med mig, så gå vi till segels redan i morgon. Jag är viss om att vi skola få tillräckligt många med oss för att kunna sköta snäckan. Det har snögat många vintrar över Folketuna, sedan vi voro där, och fast det var svårt att trivas med den gamle i snusket och förvildningen, vet du nog bäst själv, vad som binder oss att fara hem. Det är ännu så länge vår hemlighet. Enligt vad jag förnummit, ligger en stor hövding från folklanden i Svitjod nu med sin flotta i västerviking och har förirrat sig ända ned till Niörva sund. Hans män kalla honom Blot-Sven, därför att han är hedning och fasthåller den gamla seden att offra en hök eller någon annan rovfågel, så ofta han går till sjöss. Visserligen äro ju vi döpta kristna, men en stor mängd kristet folk lär också vara med honom. Det är därför min åsikt, att vi raskt skola segla till honom förbi Sikelö utan att därför försmå ett gott strandhugg emellanåt, om tillfälle bjuds.

--Jag har också hört om Blot-Sven, men det lär vara en misstrodd man, som envist förföljs av otur. Nyss var han nära att bli tagen till konung av hedningarna i Uppsala, men han hade sin otur med sig, och allmogen valde i stället hans svåger Inge. God skytt lär han vara, men det påstås, att när han spänner en båge, brister strängen. Det finns ett ordstäv: När Sven spår solväder, blir det regn.

--En dålig spåman är inte att förakta, sade Ingemund. Man kan ha lika stor nytta av honom som av en god, bara man på förhand vet, att han alltid spår falskt. Sedan rättar man sig därefter. Sven lär sällan ha en hjälm på huvudet eller raka sin haka som andra vikingar, men han är vida berömd både för sina härjarefärder och sin slughet. Han lär också vara en skicklig harpolekare, fast han föraktar de unga isländska skalderna, som bara smickra de nu levande. Själv lär han hellre sjunga de uråldriga och annars nästan bortglömda blotkväderna till asagudarna och asynjorna. Önska vi att uppnå hemmet levande, är det en god lägenhet för oss att segla i så stort sällskap.

Hallsten fann att det var klokt tänkt och behövde icke övertalas längre, innan han förklarade sig villig. Bröderna gingo därför hem till väringgården för att uppsäga tjänsten och samla hop sina tillhörigheter, som varken voro oansenliga eller få. Många av de andra väringarna hade också hunnit att tröttna, och det var sammanräknat trettio män, som i dagningen gingo ned till skeppet med sina säckar och skrin.

Ett präktigt väder gynnade deras färd, fast det blev sparsamt med sömnen, ty de måste nästan beständigt passa på skeppet. En gång kommo de till en ö, där en liten stad låg inbyggd i tre sönderfallna tempel utan tak. Där gingo de upp och utkrävde en dryg skatt och vilade sig flera dygn i fröjd och gamman. Skeppsfolket ville, att de skulle stanna där för alltid och göra sig till samkonungar över ön, men de gingo bort och viskade med varann. Och när de kommo tillbaka var deras enda svar, att seglet genast skulle hissas.

Icke långt efteråt kommo de till en borg, som låg på en ödslig lantudde, men den var illa befäst och borgkarlarna kommo ned till stranden och bådo om grid. De sade, att de själva stammade från nordmän och att de gärna på nytt skulle vilja se starka nordmän ibland sig. För att visa, att de menade allvar, ställde de upp alla sina döttrar på klipporna. Som de också voro ungefär trettio, frågade borgfolket sjömännen, om de icke ville välja var sin och sedan stanna med Ingemund och Hallsten till hövdingar.

--Jag har sett många sådana borgar byggda av nordmän, svarade Ingemund och vände sig till brodern. Några ha ännu varit mäktiga och starka, andra nästan utdöda liksom denna. Jag har kommit till sådana borgar i Gårdariket och ännu fler lära vi träffa utefter kusterna hela vägen, ända till dess vi nå hemmet. Men jag har knappt sett en enda, som genom sitt läge kan göras så ointaglig i händerna på en rik man. Vill du stanna, skall jag gärna lämna dig hälften av mitt guld.

Hallsten visade sig då ganska ängslig och förklarade, att Ingemund hellre borde stanna, efter han var äldst. Ingendera ville bli där, men båda ville att den andra skulle stanna. Därför flög seglet fort upp på masten igen.

När de ankrade vid Niörva sund, fingo de höra, att nordmännen länge sedan vänt tillbaka mot norr. De gävo sig då ut på det stora saltet och styrde efter vinternätterna.

Det blev en hård färd, ty tre män måste alltid sitta vid styråran, och de andra hade full sysselsättning med att ösa. Först upp mot England fingo de i sikte en flotta på bortåt fyrtio snäckor. Ett skepp var större än de övriga och hade guldbelagda svirar. Både det gapande drakhuvudet och stjärten voro klädda med glänsande fjäll. I lyftningen stod en bredaxlad man med hövdingens märke. Det var fäst på en stång som andra hövdingamärken, men det var varken av guld eller silver eller trä eller tyg utan av smitt och vridet järn. Det föreställde en ringlad orm, som lyfte huvudet mot en stjärna. Varingarna anade, att det föreställde vishetens sinnebild och att det gott kunde passa Blot-Sven.

För att giva sig till känna stämde de upp en sång på götamål. Genast fingo de svar på sveamål och norskt mål och togo då ned seglet och rodde in mellan snäckorna. Där blevo de väl mottagna och fingo blodgräddat bröd och många andra nordiska rätter, som de i årtal längtat efter. Sedan följde de Sven och vunno både ära och byte, och Ingemund och Hallsten räknades snart till de mest berömda bland hans män.

Slutligen hände det, att flottan en hel vecka låg och väntade på lugnare väder för att hålla ting på öppna havet. Under hela tiden kunde männen på de olika skeppen icke meddela sig med varann annat än då och då med ett rop eller genom att svänga en fackla. Men en röd mantel, som hissats på hövdingaskeppet, sade dem, att ting förestod och att de icke onödigtvis fingo släppa varann ur sikte. De kände sig därför hungriga efter nyheter och blevo storglada, när äntligen en morgon grydde med vindstilla. Skeppstjällen och seglen blevo nedtagna. Alla de fyrtio snäckorna roddes fram till hövdingaskeppet och lades i ring utanför ring, de största och praktfullaste innerst och de mindre ytterst. Landgångar blevo sedan fasthakade mellan relingarna, så att männen kunde besöka varandra och komma och gå som på broar i en flytande stad. Så fort allting var i ordning, tvådde de ansikte och armar och påtogo full härbonad som före en drabbning. De, som ännu icke hade blankat hjälmar och brynjetyg, skyndade sig att feja och gnida. Där var mycket skämt och talande, och hela det oändliga havet låg spegelblankt utan land.

Sven, som var en gammal och oglad hövding, hade redan tidigt stigit upp i lyftningen. Det var hans vana att stå där och se på molnbildningarna, som skildrade upp och försvunno och beständigt ändrade skapnad. Hans gråstänkta skägg bestod av en otalig mängd små runda tilltryckta lockar, och sådant var också hans hår. Barhuvad som han stod, liknade det en tätt om hjässan neddragen mössa av något isgrått och knollrigt skinn. Pannan sköt kullrig fram över de små och djupt liggande ögonen, men hela nedre delen av ansiktet var intryckt och näsan liten och rak. Svårmodigare drömmareögon hade aldrig sett bort över den soliga vattenytan. De voro både grå och svarta och blåskiftande som järn. På samma sätt var det också med den urblekta mantel, som han bar över brynjan, ty några kallade den grå och några svart. Däremot voro hans ansikte och hans smala frostbitna armar starkt rödletta, som hade hans hud småningom fått den färgen genom att under årtal badas av havets sälta.

Skyarna kommo över himlen som små lamm och rullade ihop sin massa till höga berg och till gudar och till flytande världar med träd och städer. När han en stund hade betraktat deras lek, knep han hårt ihop ögonlocken och stod och tuggade med läpparna.

--Varför kommer aldrig Hallsten Folkesson? frågade han Ingemund, som var honom närmast.

--Sannerligen, hövding, därom må jag spörja som du, svarade han kärvt, och munskegget borstade sig spotskt uppåt. Men vill du svara mig på en annan fråga, så säg mig, vad du ser för underligt i skyarna?

--Jag står och väntar, sade Sven. Jag står och väntar på mina öden, och öden likna skyarnas oberäkneliga bilder. Det är slumpen, som bestämmer över våra möten med människor, över kärlek och vänskap, över olycka och fiendskap. Till och med gudarna måste böja sig under ödesdiserna. Mycket har jag lärt, och jag är viss om alltings snabba föränderlighet. Jag har slutat att spå och hoppas. Jag väntar.

--Varför frågar du då om min broder?

--Därför att folket vill börja tinget.

--Som jag redan förut har sagt dig, hövding, bad Hallsten mig att ensam få låna vårt skepp för två dygn, men något skäl kunde jag inte förmå honom att nämna. Jag gick då ombord hos dig och såg, att han styrde i riktning mot Orkenöarna. Han visste mer än väl, att vi bara väntade på bättre väder för att hålla ting, och med hjälp av sina femton par åror borde han, trots vindstillan, kunna hålla sitt ord. Jag ångrar, att jag gav efter för hans begäran, ty obetänksam som han är, behöver han en lugn rådgivare i sin närhet. Men däråt är nu ingenting att göra, och vi få hålla ting honom förutan.

--Honom förutan! Nej, Ingemund. Han är en av våra yppersta, fast han tagit kristnan som du och många andra. Jag har ju med mig både vildmän från Hålogaland och kristna från Trondalagen och daner och götar.--Och med ett vänligt men bittert småleende klappade han Ingemund på skuldran och tillfogade:--De, som vilja uppåt mot ära och makt, veta nog vad de böra i en tid, då alla konungar låta döpa sig.

--Det finns något, som heter tro, hövding.

--Inte för unga människor med så otålig hjärtklappning som ni båda. För er är världen ännu så länge grekkonungens oplundrade skattkammare. Ni äro yra och upptagna av er själva och ha hårdare pannor än bockar. Vad bekymrar det er i dag, om slutligen dödsguden är den enögde asafadren eller en annan? Vad gör det er, om det är den långbente Höner med sina storkar, som springer omkring och lägger in spenbarnen i stugorna, eller om det är Sankt Niklas med sin stav och vattenbalja? Minnas ni ibland ens själva, när ni buga som djupast, om det är Tors eller Kristus' märke ni teckna över hjärtat? Gudarna äro till för oss gamla, och jag fröjdar mig åt er unga hälsa. I mannaminne har ingen så stor vikingaflotta som min varit under segel, och jag anar, att den blir den sista. En lycklig träff var det för er att få vara med. Ni ha tur, Folkesöner, och ni komma att gå långt... om ni inte dräpa varann.

--Du menar något med de sista orden.

--Annars skulle jag väl inte ha uttalat dem.

--Du menar mer, än du säger.

--Kanske. Jag har kommit en hemlighet på spåren.

Han satte sig ned på bänken, men folket var otåligt och gjorde buller.

--När som helst kan det blåsa upp igen, knotade några. Det höves inte att vänta på en så ung man. Dessutom veta vi, att det har kommit nysmän till dig, och vi vilja höra, vad de ha att förkunna.

--Varför dröjer Hallsten? frågade Sven och vände sig åter till Ingemund.

--Ja, svare den, som kan.

--Och om jag kan det bättre än du, Ingemund?

--Då kommer jag ändå i det längsta att tvivla.

--Ändå vet du, att Hallsten om kvällarna brukade sitta hos mig i skeppstjället. Det har fördrivit tiden för mig att höra på honom. Jag har redan så vant mig vid hans sällskap, att jag nu saknar honom, då han är borta.

--Och vad har han då haft att förråda?

--Litet nog, om du så vill, och ändå ganska mycket för en gammal man, som själv bara har ett svärd till sovkamrat.

En glimt av oro lyste upp Ingemunds ögon.

--Har han talat om hemmet?

--Om er far har han inte sagt mycket.

Ingemund blev lugnare.

--Vår far är en storrik odalman av gamla slaget... en god hedning.

--Fägnar mig, fägnar mig. Om honom har alltid Hallsten yttrat sig mer skyggt och undvikande. Men jag har lockat ur honom ett och annat om era lekar och tidsfördriv i barndomen. Var det inte så att ni, fadern ovetande, stundom smögo er långt bort i skogen och lekte med en liten gullhårig mö från granngården?

--Nå, nu känner jag igen Hallsten på dina ord. Han hör till de män, som skulle må väl av att emellanåt äta ett varghjärta.

--Lovade hon att vänta på er?

--Barn som vi voro, talade vi bara om lek.

--Och sedan gingo ni båda och fäste er vid minnet av henne. Nu tör hon vara en frid och vuxen kvinna, du Ingemund?

--Hon bör till och med knappt längre kunna kallas ung.

--Fullmogen kvinna har stort anseende där hemma. Jag har hört om kvinnor, som blivit bortrövade, då de redan hade grått i håret. Men hur kunna ni veta, att hon går och väntar på er så länge?

--Därom veta vi heller ingenting, men till den trakten hitta sällan några giftomän. Och är hon en klok kvinna, bör hon själv förstå, att ett gifte i den enda granngården skulle passa henne bäst.

--Däri har du kanske rätt, och kvinnorna där hemma äro tålsamma.

Ingemund ryggade tillbaka med ett leende.

--Jag kom för att hålla ting med dig, hövding, och anade inte, att du vid dina år kunde vara så nyfiken på våra hjärtegriller.

--Visserligen, men du vill ju ha besked om Hallstens färd?

--Jag ser inte meningen i allt detta.

--Och mig förefaller det däremot, att jag börjar se den allt tydligare. Hur var det hon hette, grannbondens dotter?

--Holmdis var hennes namn.

--Ja, Holmdis var hennes namn. Det hade fallit mig ur minnet, men nu finner jag, att det stämmer. Och är det inte så, att ni ofta tala om henne, och att ingen av er vill giva efter?

--Ännu en gång, hövding! Jag kom till ditt skepp i andra ärenden. Efter du vill veta det, så är det sant, vad du säger. Men är det för att göra mig till gyckel, som du hela tiden talar så högt?

--Hören nu, alla skeppsmän, att det var sant! Jag har fått tycke för de båda Folkesönerna och är angelägen att stryka bort den skugga, som i era ögon ibland dröjt över dem, därför att de uppenbart gått och burit på någon gemensam hemlighet. Nu är höljet borttryckt. De båda bröderna äro fästa vid en och samma kvinna. Är det något att förtiga eller att blygas över?

Ingemund blossade upp.

--Som goda bröder ha vi lovat varann att ändå hålla hop i vänskap och att vid hemkomsten fritt tävla om henne med våra skänker. Ulv Ulvsson, hennes far, är av gammal släkt och lär bli sträng att tala med vid brudköpet.

Sven fortsatte att fråga:

--Vilka skänker har då Hallsten med sig?

--Ännu så länge inga, så vitt jag vet. Den stormodige mannen har ratat allt, gått förbi allt, ansett ingenting gott nog. Så var det i grekkonungens skattkammare, där han bara kom sig för att behålla några pärlor och stenar till skor och kläder. Men med vilken rätt fortsätter du inför folket ditt närgångna förhör?

--Vad det lider, skall du förstå skälet, Ingemund. Och du själv, vilka gåvor har du?

--Jag har hållit mig till rena guldets, svarade Ingemund med växande förtrytelse, skönjbart besluten att snart tvärtystna. Vill du se, så har jag smält ihop det till två tjocka ringar, så mjuka att en stark kvinna kan böja dem, och så tunga, att de väga upp mitt svärd. Här sitta de uppträdde på bältet.

Sven kände på ringarna och på svärdet.

--Det skall vara lätta svärd och tunga guldringar, som kunna tävla om vikten, sade han. Men hur är det med ditt svärd, Ingemund? Det är verkligen lättare än guldets, ja, nästan lika lätt som snibben på din mantel.

Ingemund teg, men i harmen ryckte han med ens svärdet ur skidan och höll det framför Svens ögon.

--Det är av trä, sade han. Är du nöjd? Vid gud, hellre må några fiender få slippa undan med livet, än att jag i en het stund skulle kunna hugga ned min egen broder.

--En sådan avund och vänskap är då rådande mellan dessa bröder! Där kunna ni alla höra. Det var hemligheten. Men skall jag nu tro mina ögon? Där kommer ett segel!

--Det är svårt att segla på blankt vatten, gäckades Ingemund, men när han vände på huvudet, upptäckte han verkligen en seglande snäcka. Hon kom långt borta mitt i en frisk bris, som pilsnabbt glittrade fram över vattnet, och på den gula randningen igenkände han, att det var Hallstens segel.

Så snart snäckan hade lagt till vid den yttersta ringen av skepp, hoppade Hallsten raskt över till nästa fartyg och sprang framåt mot hövdingaskeppet på de vacklande broarna. Han var lätt att känna igen på silverhjälmens med den gyllene fisken och på det fladdrande håret. Ju närmare han kom, dess präktigare blixtrade också hans väringkläder av de dyrbarheter, som syntes honom för lätt vunna att spara på, men som ändå voro honom för

lockande att icke bära. Han skyndade sig genast vägen fram till Sven, som nu återigen stigit upp från bänken, men nu syntes det att hans dyrbara dräkt var i trasor. Hans ena knä var bart och sönderrivet, han blödde om armbågarna, och två stora och rostiga järnringar voro uppträdda på bältet.

--Jag kommer sent, jag vet det, men jag har lyckats! sade han frimodigt och visade, att han icke kunde räcka någon händerna, emedan de voro förbundna.

--Är det dessa järnringar, som du tänker bjuda Ulv Ulvsson och hans dotter? frågade hövdingen.

Då Hallsten förvånad och dröjande såg sig omkring, tillade han:

--Knappast trodde jag, att det, som du for att hämta, var något så oansenligt. Men berätta nu för mig och mina män, vad du upplevat. Du behöver inte förtiga något. Jag har sagt dem allt, och fast detta kanske till en början tycks dig illa gjort, skall du nog sedan komma på andra tankar. De veta, att ni ämna tävla med skänker om samma kvinna och att hon heter Holmdis.

Hallsten såg tvekande på brodern.

--Har du inte bättre skött vår hemlighet, är det heller inte mycket kvar att gömma, sade Ingemund, ännu mörk i pannan av harm.

--Skeppsmän, ni känna sagan om Olov Tryggvesson, ropade Hallsten och undertryckte glättigt sin förlägenhet. Han var den störste bland idrottsmän och fruktade icke att klättra upp på de mest hisnande fjäll för att där hänga sin sköld. En natt berättade vår hövding för mig, att han högt på en havsklippa vid Orkenöarna själv sett de sista förrostade återstoderna av en järnlänk, som den vågsamme klättraren fordom en gång fäst där uppe. Sedan dess kände jag ingen ro mer, ty jag förstod, att detta var den skatt, som jag så länge sökt efter och som var mer värd än guld. Utan att förtro mig åt någon, styrde jag därför till klippan. Ett under var det, att jag kunde hitta något fäste och hålla mig fast på tvärbranten. När jag väl hade järnringarna om handloven, tappade jag också mitt tag och föll. Och hade inte havet där varit så djupt och fritt från stenar, stode jag inte nu här med bytet.

Svens hoptryckta och väderbitna ansikte klarnade för ett ögonblick, och han såg milt på Hallsten.

--Vore alla mina män som du! Men vad vill du nu uträtta med de simpla järnringarna?

--Nu kan jag med lugnt sinne fara hem, hövding. Föredrar Ulv Ulvssons dotter guld, då vet jag, att jag i alla fall inte vill äkta henne, om hon också sedan skulle vilja skänka sig för intet.

Ingemunds fingrar spelade på träsvärdets fäste. I förtrytelsen glömsk av sin vanliga tystlåtenhet, utbrast han högt och hånfullt:

--Ärligt talat, broder. För oss Folkesöner kunde ett gifte med någon av Ulvungarnas ansedda släkt vara gott nog, antingen det vunnes med guld eller järn.

--Ni se med olika ögon på denna kvinna, sade Sven avbrytande och befallde att folket skulle blåsas under märket. Därför blir också er sorg olika, då en av er går miste om henne. Tinget är begynt! Nysmännen, som seglat ända hit från Svitjod, må stiga fram och tala.

Det blev nu rörelse på det skepp, som låg hövdingens närmast och som för icke länge sedan hade anlänt. Det syntes, att de flesta ombord voro fredliga sändemän och att endast några få voro rustade som vikingar. Två av dem hade brynjetyg ända upp över ansiktet, så att endast ögonen voro obetäckta, och de gingo ombord på hövdingaskeppet.

--Vi äro Ulv Ulvssons söner, sade den, som stod till höger. Vi ha redan bekänt det för dig, hövding, och nu tacka vi dig för vad du i dag låtit oss höra och se. Vetan, ni avkomlingar från det skamlösa Folketuna, att för er skull kommo vi hit. På havet nedanför Lidandesnäs mötte vi sändemännens skepp och fingo nys om, att ni voro här, och då följde vi med för att utmana er till holmgång och taga hämnd på ert ätteblod. Men ni tyckas vara bättre män än era fränder, och oskyldiga vilja vi inte utmana. Också vi ha nu tagit kristen sed.

--Vad har då skett? frågade Hallsten och ville gå till dem, men de hejdade honom genom att fientligt slå på sina svärd.

--Så goda vänner äro vi ändå inte, att vi längta att språka med er. Tids nog komma ni hem, och tacka till dess Gud för var stund, som går utan att ni veta något.

Sven stod och blundade och tuggade med läpparna.

--Vi ha viktigare ärenden, sade han. Återvänd till ert skepp, Ulvungar. Era svärd äro ännu törstiga och klirra i skidorna, och dröja ni för länge här, kunna ni inte hålla dem stilla. Det är sändemännen från min svåger Inge, som nu skola stiga upp, och jag ser, hur de redan kasta av sig sina varma pälsar. Men det fordras stark och van röst till att göra sig hörd på havet. Därför talar jag själv i deras ställe. Kanske borde jag glädja mig över att som svåger framdeles vid julölet få sitta kungabänken närmast, men hellre sutte jag själv i den. Då skulle vi ännu en gång göra stora löften vid bragefullet. Vi nordbor ha tagit städer och borgar på alla kuster, men i stället att där uppsätta våra egna gudar, hemförde vi de besegrades. Vad jag nu säger er, skola ni i en början ha svårt att tro. Den mäktige kejsaren i Saxland har, bannlyst och barfota, gått i vintersnön över bergen ända till Canossa för att tigga om påvens nåd. Sådana äro nu jordens herrar. Inge låter hälsa er, att folket ej mer skall ro ledning under sommaren utan i stället lämna honom skatt och giva tionde till påven. Han bjuder och säger, att om ni snarast vända tillbaka, skall han upptaga de främsta bland er i sin hird. Finns någon här bland er alla, som ännu har trotssets lust och vill stanna med mig på havet, höje han sitt svärd!

Ingen enda drog sitt svärd, och det rådde djup stillhet. Det krusiga skägget trycktes hårt mot bröstet, och han fortsatte att blunda liksom för att bättre höra skärpan i sin egen röst.

--Ett vikingating brukar sällan förlöpa så tyst. Jag står i otur och har misstro omkring mig. När jag som barn gick till mina lekar och frågade, vilka som ville följa mig, blev det också alltid lika tyst. Nu äro mina män trötta och börja tänka på att sörja för sin ålderdom. Det återstår bara att lyfta in broarna och ro skeppen i sär och vända dem mot hemskären. Jag är en avsatt hövding, därför att jag blev de gamla gudarna trogen.

Han slog upp ögonen vid det brådstörta bullret, då männen skyndade sig tillbaka till de yttersta skeppen. Under det att årorna sattes ut, följde han skyarna, som reste sina lätta och flyktiga byggnader över vattenspegeln.

11.

Det var nedmörkt, och i skogssträckningen rörde sig en rad av skridljus. Först kom ett och sedan ännu ett, och det blev aldrig något slut på det långa tåget av vandrande lågor. De brunno stilla och klart, ty vädret var lugnt. Ibland gömdes de bakom en skyddande hand, om det susade till i trädkronorna, och kastade då skenet bakåt på stränga och allvarliga ansikten. Det var Inges hirdmän och huspräster, som förde Ulv Ulvsson med sig ut i skogen. Hans händer voro bundna med ett rep. Bredvid honom gick Inges jarl, en ung skrivkarl, som stod närmare konungens bönpall än hans rustkammare, och i sin släta svarta kåpa såg han ut som en munk. Håret skiftade något i rött, och en klok, torr ärlighet besjälade de magra och kärva dragen.

De fortsatte att gå allt djupare in i skogen, ända till dess de voro på stort avstånd från alla människoboningar. Där samlade sig slutligen alla ljusen omkring en död ekstam, och vid den blev Ulv Ulvsson fastbunden.

Jarlen ställde sig framför honom och såg honom djupt in i ögonen.

--Jag vet, att de kalla mig bondeplågare, sade han, därför att jag förvandlar Inges allrikskata till ett segertåg för den nya seden. Jag vet också att du är den mest aktade i bygden. Helst ville jag skona dig, men någon måste ställas till ansvar, och vi äro för få att besegra de vilda stigmän, som befast sig på en kulle ett stycke härifrån. Du har sagt, att dina gudar mest leva vid källorna och under träden i skogarna, och nu överlämnar jag dig åt dem till att omkomma av hunger och köld.

Ulv Ulvsson stod lugn och orörlig vid ekstammen, fast hoptorkad av år och böjd av sina bekymmer. Han mötte jarlens blick med en sådan fasthet, att den mäktige kungstjänaren måste se åt sidan, och då sade han till honom:

--När Loke räknar sina listiga planer på fingrarna, gör han det med en sådan iver, att fingrarna ömsa hud alltefter hans tankar. Än bekläder den sig med blanka ormfjäll, än blir den grå och rynkig som möglad grädde. Det är det, som förråder honom.

--Vad förmår din Loke?

--Knappt mer än din Satan, jarl. Det längsta de onda gudarna kunna komma, är att till sist bli ännu ett förhärlikande av de goda.

--Varför talar du då om hans skinn?

--Därför att ditt skinn, jarl, skiftar allt efter som ljusen skina på dig. Och då tänkte jag: Hur strider och lider inte nu den mannen! Hur brottas inte natt och ljus i hans själ liksom på hans anlete!

--Är det jag, som lider?

--I denna stunden är det du, som lider. Jag har mist allt, till och med mina söner, som tagit kristnan och måste hålla sig borta. Och i natt kommo du och Inge och togo min gård och mig själv. Den enda tjänst du numer kan göra mig, är att binda mig vid den ek, som jag så ofta vilade mig under i yngre dagar. Jag ber dig heller inte, att du skall benåda mig eller lösa mina band. Men vore jag fri, skulle jag från bäcken hämta vatten i händerna till att styrka dig med, ty du lider förfärligt.

--Du begynner yra, Ulv Ulvsson. En dåre vore jag, skönjde jag inte allt gott, som med tiden kan komma av den nya seden. Jag är upplärd bland präster och bergfast i min tro.

--Och du är hård och äregirig, och därför genomlider du skammens alla kval över att vara så svag, att du måste begå det värsta av alla brott och förgripa dig på andras tro. Du skulle efterskänka mången god dag av ditt liv, om du nu sluppe att stå här. Din enda lisa är, att det åtminstone är nedmörkt.

--Varför vill du inte lyssna till mig, du präktige odalbonde?

--Därför att din gud är en mänsklig gud, som fagnar sig åt mänskliga seder. Vi, som plöja och så och ströva i urmarken, höra närmre omkring oss urmarkens andar. Och din veka mässa och dina broderskyssar äro dem en styggelse.

--Jag trodde, Ulv Ulvsson, att du var en vän av mänsklig ordning och tukt. Var man prisar din rättrådighet, och din gård är den bäst skötta.

--Jarl, din gud lär mig inte, hur jag skall styra min häst, hur jag skall lägga min pil på bågen eller sira min sal. Och när mina söner och döttrar få kärleksångest, var är då din gud? Jag har anlagt vägar och satt träd, därför

att asagudarna bjuda det och kalla det god gärning. Jag har också gått till mina harvar och plogar och alla övriga redskap, som blivit signade vart år och som vi nordbor anse heliga. Jag har gått ut på åkern till allt, som gror och växer. Över allt har jag frågat efter din gud, och en mängd små och stora röster liksom från ett beständigt porlande vatten ha svarat mig: Varför kommer du till oss livsgudar och växtgudar och spörjer efter människoguden?

Jarlen letade fram ett silverkors ur bröstet och kysste det lidelsefullt. Sedan höll han upp det framför den bundne, men korset skalv i handen på honom.

--Ännu kan jag hjälpa dig, Ulv Ulvsson. Vill du två dig ren i Jordans älv, vill du bli den skuggande palmen för de många, som här försmäktat i otrons ökensand? Förnekar du Kristus?

--Gudarna äro oräkneliga som träd och källor, som frön och regndroppar, och ingen av dem förnekar jag, svarade Ulv Ulvsson eftersinnande och långsamt. Men några av dem äro oss främmande, och andra äro oss nära. Du talar om en älv, som jag aldrig badat i, ett träd, som jag aldrig kvistat. Våra gudar komma i nordanvädret och tordönet eller i vårdagjämningen, och de gå omkring med kornet på människornas heliga åkrar. Om vi nu också sveke dem, skola våra efterkommande intill yttersta tid ändå aldrig sluta att höra dem, när de sitta på sitt skepp om natten, när de äro ute på jakt eller när de ensamma stå med sin yxa på sveden.

--Så ha vi då ingenting mer att säga varann, Ulv Ulvsson, framvisade jarlen och gömde korset i kåpan.

Och återigen började ljuslågorna att tåga, en efter en, ända till dess den sista var försvunnen.

Frosten small i träden och emellanåt flyttade sig någon storfågel på sin gren, men de flesta djur höllo sig stilla. Det låg litet gles snö på granarna, men långa sträckor var marken hård och bar. Bäckarna voro isbelagda, och endast på de brantare ställena forsade och porlade vattnet entonigt.

På den högsta skogsåsen ledde en bred stig, och där kommo två vandrare. Deras jämna och tunga fotsteg på den frusna marken hördes vida omkring, och fast de hade gått ända från Lödöse på den västra kusten, tycktes deras brådska och otålighet växa med vart andedrag. Det var de båda Folkesönerna, och ännu buro de sina präktiga väringekläder. Redan vid landstigningen hade de med ett språng skyndat upp på bryggan och sedan genast begivit sig i väg. Deras åstundan var att genskjuta Inge på hans allriksgrata och bli upptagna i hans firade hird, innan den övriga skaran ens hunnit att vila ut i Lödöse och draga upp sina skepp. De gingo tysta bredvid varann, upptagna av sina tankar och förväntningar.

Hovslag dundrade plötsligt långt borta i hållarna. I förstone lät det som när en lössluppen häst med hejdlösa språng kastar sig fram över stubbar och stenar. Småningom kom trampet allt närmre och närmre genom skogen och följde tydligen den tämligen öppna och raka stigen. Pinglet av sådana små kläppar och kulor, som allmänt brukades på betsel, väckte hos de båda vandrarna en förmodan, att det också möjligen fanns en hand med, som höll i tygeln. De båda männen drogo därför sina svärd, och Hallsten, som aldrig ville gå miste om en fara, ställde sig med fötterna brett i sär mitt på stigen.

Ingemund sköt honom åt sidan.

--Du har elddonen, sade han. Jag skall nog sörja för det övriga.

Hallsten fick nätt och jämnt tid att taga fram det fnöske, som han bar hos sig i en hopvaxad valnöt. Det hade tagit fukt från hans egen kroppsvärme, och han måste slå sju eller åtta gånger med flintan, innan han fick eld. Då var hästen redan alldeles över dem och reste sig, tvärstannande, på bakbenen, ty han såg dem i mörkret. Ingemund skyntade ett ögonblick det frustande, svarta huvudet mot stjärnorna och lyckades att få fast i tygeln.

--Vad vilja ni mig? frågade en klangfull kvinnoröst. Äro ni också Inges karlar?

--Inges karlar? Är då han så nära? sade Ingemund. Nej, ännu äro vi inte hans män, men vill Gud, skola vi snart bli det. Varför så brått, valkyria?

--Därom behöver jag inte lämna dig några upplysningar.

--Män, som gå ensamma i skogen, bli till sist nyfikna på vad som händer i världen. Varifrån kommer du?

Hallsten fick nu vaxveken tänd, och i en blink urskilde bröderna två tjocka hårflätor och en blå kjortel, som snävade om knät, ty kvinnan satt gränsl över hästen. Av ansiktet sågo de däremot icke mycket, ty hon började genast att hugga Ingemund över armen med en liten yxa, och vart nytt hugg skuggade över huvudet. Yxan bet ej på brynjetyget, men uppretad av smärtan, som slagen vållade, lyfte han sitt svärd till motvärn. Vid nästa hugg sprang det i bitar, så att bara de vassa träflisorna sutto kvar i skaftet. Storligen förundrad upphörde hon genast med sin strid, men vecken brann då ut och Hallsten hade ingen annan med sig.

--De hade rätt där hemma, utbrast hon, då de ibland brydde mig för att jag visste så litet om, hur det tillgår ute bland främmande människor. Nog har jag förnummit, att järnklädda kämpar kunnat giva sig till att överfalla en kvinna, men att de fäkta med träsvärd, det har jag ännu aldrig hört.

--Jag hoppas också att snart inte längre behöva ett så skört och ofarligt vapen, svarade Ingemund och kastade ifrån sig det tomma fästet. Är det långt till Ulv Ulvssons gård?

--Till Ulv Ulvssons gård? Därifrån kommer jag, men jag vet knappt rätt, om den längre är hans, så överfull är den i natt av hirdfolk och svenner.

--Därför att de äro så många, har du flytt?

--Nej, inte därför, men därför att konung Inge är med.

--Där konungen sitter, där bör vara trygghet.

--Vet du då inte, att Inge är den farligaste kvinnokarlen i hela landet?

--Du är rädd, att han skall röva dig med sig.

--Nej, Inge bortför inga kvinnor. Det behöver inte konung Inge. Han rövar dem med sina ögon och med fagert tal.

--Och dig frestade han?

--Inte det, inte det, men han lät jarlen leda bort min far, jag vet inte vart. Jarlen, som är grym och hård, ville tvinga honom att taga kristnan, och då han vägrade, blev han bortledd. Inge satt i högsätet och rodnade och teg--och därför vill jag inte längre visa honom vanlig hövisk gästfrihet.

--Du kunde ha stannat och vänt honom ryggen.

--Det säger du, som aldrig har mött honom. Ingen vänder ryggen åt honom. Att visa honom ett ovänligt ansikte, det är en svår konst, och därför satte jag mig på hästen och flydde. Han är så modig, så glad, så strålande i högsätet som Tor själv, och hans handslag är så gott. Det finns många ordstäv om honom, men det allmännaste är detta: När Inge skrattar ler hela jorden med honom.

Hallsten gick nu också fram till hästen.

--Din far, det är då Ulv Ulvsson? frågade han, men rösten stockade sig i strupen, så att hon med nöd förstod honom.

--Visst är jag hans dotter.

--Du behöver inte frukta redliga män. Vi äro inga fiender och stå färdiga att hjälpa dig. Du kan tala lika lugnt med oss, som vore vi dina egna bröder.

--Innan jarlen och Inge kommo, visste jag heller inte, att jag hade några fiender annat än på Folketuna.

--Menar du Folke Filbyter och hans söner?

--Vilka annars?

Bröderna stodo tysta i mörkret och Ingemund släppte tygeln. Slutligen sade han:

--Vi trodde, att Holmdis skulle gömma vänliga tankar för Folkesönerna.

--Jag heter Ulva. Hur långt ifrån äro ni, som inte ha hört om Holmdis? Min stackars syster blev bortsläpad till Folketuna med våld, och när hon hade fött Ingevald en son, dog hon och blev satt i hög.

Då de icke svarade henne något, frågade hon:

--Ha ni nu stigit åt sidan, så att jag kan rida vidare, efter ni blivit så tysta? Jag ser varken er eller stigen i mörkret, men hästen hittar.

--Vi lämna dig inte, Ulva, sade Ingemund. Hur skulle du kunna livnära dig i något nattbol ute i skogen? Bättre är det, att vi vända din häst och följa dig tillbaka till ditt hem, där du har ditt sovställe och dina trälinnor. Nyss kände du dig hjälplös och utan manligt skydd i ditt eget hem, men nu har du träffat vänner. Vid Gud min drotten, vi skola vaka över dig, och du behöver inte mer gå fram inför Inge. Men spörj oss inte vilka vi äro och varför vi tiga och ha så litet att säga. Vi äro bara två hemkomna varingar, som äro nyfikna att få veta om allt, som hänt under deras långa frånvaro, men som bli främmande och stumma, när de fått sin lystnad mättad.

Hon besinnade sig en stund och svarade tveksamt:

--Min far och de försiktigare grannbönderna hade gjort i ordning en stor vetsla åt Inge, då budkavle kom om hans färd. I början gick också allt lustigt till, och fast vi voro oroliga, försökte var och en att visa sig lugn. Men slutligen stego husprästerna fram och predikade, och jarlen uppmanade sedan alla som voro närvarande att avsvärja de gamla gudarna. Då flydde genast grannbönderna, och far stannade ensam kvar och talade om Oden. Det var det, som vållade hans ofärd. Det lät så underligt avlägset som från en bergshåla långt borta, och jag gömde mig bakom väggbonaden. Där stod jag och grät. Jag såg honom inte, när de ledde bort honom, men sedan sprang jag ut.

--Och nu råda vi dig uppriktigt att vända tillbaka.

--Vilka ni än må vara, märker jag nog, att jag haft lyckan att träffa välmenande människor. Ja, vart skulle jag ta vägen i skogen? Däri ha ni kanske rätt. Jag är heller inte så modig, som jag låtsades nyss i min förskräckelse, men jag tänker alltid på min syster och hur hon skulle ha gjort. Och henne försöker jag att likna.

--Hon skulle inte ha flytt för Inge.

--Nej, hon skulle inte ha flytt. Hur kunde jag tänka det? Nu sade du något, som tvingar mig att vända.

Hon vände själv hästen och de följde bakom henne på stigen. Ibland kommo de så nära inpå länden, att de stötte mot den med axeln, men andra stunder växte avståndet. En gång, då det blev större än förut, sade Ingemund sakta:

--Där nere åt slättsidan en timme härifrån ligger Folketuna, Hallsten. När tror du, att vi komma att gå den vägen?

--Aldrig, aldrig.

--Det är också min tro. Där må han sitta, den gamle, i sin ensamhet utan vetskap om det onda, som han gjort oss, men en skam för sitt eget husfolk. Den enda barmhärtighet vi kunna visa, det är att försöka glömma honom. Vår härkomst är inte att skryta av, Hallsten. Blir Inge frågvis, så hav munläsa!

--Så långt framåt kan jag nu inte tänka.

--Och för mig är det tvärtom just framåt, som tankarna rusa på. Holmdis var ju ett barn och alltsammans var en lek. Vem vet ens, om vi någonsin betydde något för henne! Allvaret kom sedan, men det var något annat. Allvaret, det var vår tävlan om vem av oss, som skulle vara man att knyta en förbindelse med Ulvungarnas ansedda släkt. Och aldrig har jag bättre än nu förstått, hur väl vi behövt ett sådant gifte. Jag fruktar, att det, som till sist grämer mig mest, är att tillfället glidit oss ur händerna... fast nog minns också jag med ömsint vemod den lilla mön, som vi lekte med i skogen. Ära, ära, det är ändå en rätt lösen för två vringar som äro på vandring till konungens hird.

--Din sorg är så olika mot min, broder, svarade Hallsten. Och sedan talades de icke vid under hela vägen.

12.

Inge satt i Ulv Ulvssons högsäte, ungdomlig, skägglös, glittrande av hjärtats sol och av konungslig prakt. Brynjetyget var allt igenom av silver och den fagerblå skjortan överströdd med silverhökar, som hade vingarna utspärrade. Han höll en stor samdricka med män och kvinnor, och ibland böjde han sig framåt som ett ungt lejon, färdigt att när som helst taga språng.

På sin allriks-gata förde han med sig en hane i en guldbelagd bur och två kvinnor, som hette Julia och Julitta. Buren var upphängd framför lucksängen, så att hanen med sitt galande vid midnatt och dagning skulle väcka honom till de föreskrivna bönetiderna, ty han var en väldig jägare, som kom hem trött om kvällarna, men han var icke mindre ivrig i andakt och bön. Julia var hans käreasta och Julitta hennes syster. Till sitt yttre var Julitta icke mycket ansenlig, ty hon var liten och mager, men hon följde beständigt med av hängivenhet och beundran för den äldre system för att betjäna och förströ henne som en frivillig trälinna. Hon var så ordsnäll och glad, att hon roade och underhöll både konungen och de andra med sina infall. Också stod hon nu vid bordsänden med armbågarna i sidorna och händerna öppna och berättade. Alldeles höljd av smycken satt Julia inkrupen hos konungen med hans arm över sin axel och lekte med hans fingrar. Eller också drack hon tvemännings med honom ur hornet. Det var ett ganska märkeligt horn, som Inge hade fått i vängåva av sin jarl. Det stod på ulvtassar av järn och var ristat med många runor, och det sades, att det fordom hade tillhört dvärgarna. Inge trodde, att det gav tur på jakt, och Julia, att det skänkte lycka i kärlek.

Jarlen återkom nu från skogen, och på ärmen av den svarta kåpan låg ännu litet gles snö, som fallit från grenarna. Han höll ut händerna framför sig, så att alla, som stodo i dörren, måste vika åt sidan och lämna rum. Hans män gingo också in med honom och satte alla sina ljus på stakar och bordshörn, så att hela salen började glimma.

--Vän och jarl, började Inge. Du ser dyster och plågad ut. Du kommer att bli glad igen, när du får höra en mässta.

--Jag har haft ett tungt värv i afton, svarade han torrt, och alla de yngsta prästtjänarna, som brukade passa upp vid altaret med rökelsekaren och ljusen, flockade sig genast omkring honom, lyssnande och beundrande. Vad jag hade att utföra i skogen är fullbragt. Må nu de män av ditt följe, som varit utskickade åt andra håll, berätta sitt.

Hirdmännen, som också voro klädda i silverbrynjor och blå skjortor, började röra på sig utefter bänkarna, och en av dem reste sig.

--Mycket har inte hänt mig i dag, sade han. Bara en sak har jag att förmäla. I skogen hittade jag en finnkvinna, som låg framstupa och stel över en skål med vatten och en uppsprättad snok. Hon hade sådana kattsinnshandskar, som brukas av valorna. Bönderna sade, att hon hette Jorgrimmes dotter och att hon försökt att öva sejd mot dig, konung Inge. Men tydligen hade sejden gått tillbaka och döds slagit henne själ. Jag betraktade henne en stund och mindes ordstävets: Den häst, som Inge rider, kan inte snubbla.

--Det hade varit bättre om hon levat och blivit förd hit, så hade hon kunnat spå oss segerlycka, ropade Julia och släppte konungens fingrar.

Hela hirden stämde in med skallande ja-rop och viftade med ringhandskarna åt Julia.

En ung djäkne reste sig från den bortersta bänken.

--Hirden är dig tillgiven, Julia, sade han. Var dag deltar du ju också i vapenlekarna eller övningarna till häst, och gäller det fara, står du bland männen med spjut i handen. Det är svårt att göra sig hörd, när du nyss har talat.

--Ämnar du hålla en av jarlens vanliga botpredikningar över mina synder? frågade hon isande lugnt.

--Kanske borde jag det, ty hölle du inte mot jarlen, hade vi längesedan förgjort både Uppsala gudahov och offerlund med eld. Vi huspräster veta nog, att du hemligt är den gamla läran mer tillgiven än drottningen, som sitter hemma i Skara.

Inge rynkade pannan.

--Blev du befalld att räkna upp jarlens vänner eller fiender? sade han.

Den unge prästen skälvde till och böjde huvudet.

--Herre, det är inte för att strida med din kvinna, som jag reste mig, utan för att lyda vår avhållne jarl och berätta, vad som tilldragit sig. Men fullt hjärta skummar lätt över. Vill du höra mig, skall jag nu likväl försöka att samla mina tankar. Jag följde några av hirdmännen till en gård, som heter Folketuna. Alla där hade gjort förbund med Älg Klubbehövding och hans stigmän och befäst sig så starkt på en kulle, att de voro oåtkomliga. I stugan fann jag ingenting annat än en gammal ihjälsvulten gubbe, som låg fastkedjad i väggen med en kalvklove.

--Låg han fastkedjad? frågade jarlen.

--Som jag säger, han låg i kedjor. Men en besynnerlig man måste det ha varit. Med ett kol hade han i latinska ord skrivit upp sina tankar på väggen. Orden lutade och pekade så snett och vint som ritade av en blind. Särskilt rosade han sig lycklig, därför att han fått lära, att allt mänskligt stod på huvudet, att allt på jorden var

upp- och nedvänt. Han slutade sina anteckningar med en bön till Gud, att det alltid måtte förbli så--för människornas storhets skull.

--För människornas storhets skull, upprepade jarlen tankfullt. Den mannen visste, vad han skrev.

--Du är svårmodig i dag, jarl, sade Inge.

--Vad värde skulle jag nyss ha tillmätt Ulv Ulvssons ståndaktighet, om han lidit rättvist eller väntat, att rättvisa människor snart skulle stiga fram och hjälpa och tacka honom!

--Ångrar du din stränghet?

--Jag kan inte ångra den, men jag är tung till sinnes. Det blir bättre, när jag kommer hem till mitt arbete igen. Jag längtar till min trånga cell på kungsgården. Det sorglösa livet här gör mig otålig--och ännu är du halvt en hedning, Inge! Jag varnar dig i tid.

--Jarl, vi måste dricka tvemännings, utbrast Julia med bitter glättighet och läppjade på hornet för att sedan räcka honom det.

--Jag tackar dig, men Inge vet, hur illa ett så starkt kryddat mjöd bekommer mig.

Han såg sig omkring för att länka samtalet vid något annat.

--Jag ser två vapenklädda och obekanta män i dörren. Vem har bjudit er att komma?

De tillfrågade stego käckt på, fast hälsningen icke tycktes dem synnerligen vänlig.

--Vi komma inte för att tala med dig, jarl, svarade den ene och fick genast uppror och trots i hjärtat. En tignarman i prästkåpa som du är inte mycket efter vårt tycke. Vi vilja bli upptagna i din konungs hird.

--Det är gott och väl, men sådana friare löpa här var stund. Så fruktad och älskad har redan min herre blivit, att det knappt lär finnas en man i hela Svitjod, som inte skulle skatta sig lycklig att bli upptagen i hans husfölje. Han är den uppgående solen. Han är lejonet, som går fram över våra hjässor. En sådan årsväxt, som under den sista sommaren, hade vi aldrig i mannaminne. Känna ni ordstävets: När Inge skänker Kristus ett pund vax, ger Frey bonden fulla ax.

--Vi ha förnummit, att han har lyckan med sig. Annars skulle vi ha uppsökt en annan herre.

--Det är väl sagt, det är frimodigt sagt! ropade Julia och sträckte sig fram över hornet.

Då ropade hela hirden:

--Hell dig, segerkonung, skördekonung, lyckokonung!

Genast blev fullet inburet tre gånger, och sedan minnena druckits för Kristus och hans moder, tömdes hornet för Inge.

Jarlen märkte, att han fått nya fiender i de båda männen, och då det första sorlet lagt sig, sade han till dem:

--Hirden är inte längre en hop av vilda slagskämpar som förr. Jag vill göra den till ett brödraskap av kungsmän och ädla rådgivare. Därvidlag har jag Inges bifall.

--Det kan inte ändra vår önskan.

--Men er frejd, er börd? ropade jarlen med skärpt röst. Konungen är nog med sådant.

--Det är du, jarl, som är sträng med bördens och vill lära Inge att också vara det, svarade Julia storleende. Praktigare kläder och rustningar än dessa båda mäns har ingen av dina egna förfäder burit. Se, två tjocka guldringar har den ena på bältet!

--Vi heta Ingemund och Hallsten, sade Hallsten, ty det var han, som hela tiden hade talat. Vår far var en rik odalman, och vi mena, att mer behöver du inte veta, Inge. Vi äro varingar, som fått lära utländsk sed och kunna giva dig många nya råd. Vi ha egna rustningar, och dessutom ha vi med oss många pärlor och stenar till sadel och remtyg. Jag har också i mantelsäcken flera små blåsor med den röda färg, som grekerna lägga på sina hästars hovar och som är fägnesam för ögat. Och gäller det, offra vi livet för dig, Inge!

--Mig är det ganska likgiltigt om du vill giva dem hirdvist, Inge, sade jarlen. Men hirden är längesedan övertalig. Och du har femton svenner, som bära dina facklor, och tjugu, som betjäna dig vid bordet och sängen. Det är svårt att hitta sovställen åt så många.

--Alla vilja följa mig, det är hemligheten, svarade Inge. Och jag vill ha övertaligt följ.

I detsamma gol hanen till midnatt. Borden blevo hastigt avröjda och hornen togos bort. I stället buro husprästerna in ett altare. Runt om satte de alla de brinnande ljusen. Rökelsekaren svängde, och bönerna och sångerna begynte. Julia stod kvar i högsätet och plockade på sina soljor, men framför altaret knäböjde Inge, den storväxte och höftbrede.

Ulva hade smugit sig fram bakom Folkesönerna.

--Det är inte så mycket honom själv, som jag fruktar, viskade hon. Det är hans många ljus och den blida sången, som göra mig vek i hjärtat. Och ännu vet jag ingenting om, vart de förde min far!

Inge märkte henne och ropade:

--Ulva, min syster, kom hit in och lär dig att bedja med oss, ty förvisso är du en av de kallade.

Då han såg, att hon ändå drog sig undan och försvann ute i mörkret, skakade han leende på huvudet och föll strax in i sången igen.

Folkesönerna hade dock hunnit att en stund betrakta henne, medan hon stod kvar bredvid dem i det klara ljusskenet.

--Hon är något lik Holmdis, fast hon inte har samma hårda ögon, sade Hallsten. Man känner igen Ulvungarna på den raka ryggen. Nyss ute i mörkret, när jag hörde hennes nästan barnsliga svar, föreföll hon mig helt ung. Först då hon kom fram i ljusskenet, såg jag att hon inte längre var det. Det är tydligt, att hon har levat här med sin far alldeles avstängd från andra människor. Under alla omständigheter är hon Holmdis' syster. Därför kan hon förlita sig på oss, och du skall sedan gå till henne, Ingemund, och tala med henne. Jag är för bedrövad, och det kostade mig stor möda att nyss slå bort alla sorger.

När den sista sången var sjungen, påtog Inge en hjälm med uppräta hökvingar och satte sig på en stol framför altaret. Omkring honom stod hela hirden. Det var unga och mannavulna kämpar, lystnare att falla med ära än att leva och vana vid det milda suset av medgångens sommarvindar.

--Vi äro ännu heta och yra i huvudet efter mjödet, sade han, men jag frågar er: bifalla ni, att de båda

främlingarna upptagas i ert brödraskap, bara därför att de äro orädda och tro på lyckan?

--När fick du någonsin ett nej, Inge? svarade hirden.

Folkesönerna gingo då fram och knäböjde för honom. Han gav dem var sitt svärd med silverfäste, och vardera svärdet fick ett särskilt namn. Sedan sjöngo prästerna välsignelsen över de nya hirdmännen, och med fingrarna på svärdskorset svuro de att följa konungen i liv och död.

--Blir du fördriven från makten, lovade Ingemund, skola vi aldrig fullmätta resa oss från ett bord, aldrig fullsövda från en bädd, innan vi åter fått höja dig på sköldarna.

Inge omfamnade och kysste dem och befallde att ljusen skulle släckas.

--Vem var det, som suckade så djupt? frågade han plötsligt. Nej, vänta med att blåsa ut ljusen! Jag hörde, att det var någon, som suckade.

--Det är inte bruk att sucka i konung Inges sal, svarade en röst nedifrån dörren.

--Är det du, svåger? Det var en förnäm och sällsynt gäst. Jag har ju inte sett dig sedan vid kungavalet, och då var det nära, att du talat mig från både stol och rike. Det var din rättighet då, Sven, och jag är dig inte gramse. Hade inte jarlen visat fram de tunga kornaxen från Västergötland, där man offrar åt Kristus, så vet jag knappt, var jag sutte nu. När kom du till gården?

--Nyss under din mässa.

--Var det du, som suckade? Varför står du så ensam nere vid dörren?

--Jag väntar.

--Mina sändemän träffade dig då på havet, och du följde dem?

--Mitt folk följde dem, och när folket går, får hövdingen gå bakefter.

--Ännu har jag icke träffat ditt folk.

--Jag ser, att mina två bästa män redan hunnit före mig hit, fast de färdats till fots och jag till häst. Så brått hade de, och det är gott och hårt väglag. Det är ont om snö på vägarna i år. Har du tänkt på skörden, Inge?

--Det finns ett ordstäv, Sven: När Inge går på jakt, får bonden kornet lagt--och därmed mena de, att då faller inte något regn.

--Då skall du sluta att gå på jakt mer under vintern, Inge, så att det får snöga. Det behövs mycket, mycket snö. Det behövs snö, som tyr en reslig man som du ända till midjan. Det behövs hela drivor av snö... annars blir det missväxt.

--Jag minns från gammalt, Sven, att du är en klen spåman. Men var välkommen i mitt följe, och sök dig nu ett varmt och mjukt sovställe.

--Du skall akta dig för din jarl, Inge. Din kvinna har rätt.

--Som du ser, står han här bredvid mig och hör själv vart ord.

--Och därför upprepar jag ännu en gång: du skall akta dig för din jarl. Han har förbjudit bönderna att äta hästkött. Vad skola de då leva på? Det hästköttet kan bli dig en dyr stek.

--Så är det, mumlade Julia.

Vänlig och blid som en stark och segersäll man räckte Inge båda sina händer åt dem, som stodo närmast, utan att varken hota eller tvista. Det var hela hans svar. Sedan begynte han att kasta av sig kläder och brynja.

--Glöm inte min jaktkost, Julia, sade han. I morgon stiger jag upp tidigt. Ett klivet bröd med lingon är det bästa jag vet.

--De sötade lingonen stå i skämman, svarade hon. Jag skall i god tid gå ut i stallet och stoppa brödet i din sadelpåse, alldeles som jag gjorde i dag.

Inge föraktade att omgiva sig med nattvakt. Till och med i härnad sov han framför fienden med öppen dörr. Hirdmännen begåvo sig därför småningom ut och uppletade sina sovställen på skullar och loft. De yngsta prästerna och prästtjänarna följde jarlen genom mörkret och omringade honom hövligt viskande, men han sköt dem ifrån sig.

--Nej, nej, sade han, jag vill inte höra därom. Jag ligger redan på loftet och sover. Min hand får inte vara med om något sådant, jag är inte bara Inges tignarman utan också hans vän, och han har gjort allt för mig, tagit mig upp ur intet och rustat mig med sitt svärd.

Hans steg dogo bort på den isfrusna gårdsvallen och det blev rykigt och mörkt i salen, ty svennerna spottade på fingrarna och nöpo om ljuslågorna. För att få något lyse, plockade de ned de utbrända facklorna från väggen och kastade dem på härden. Där flammade de upp för en kort stund.

Julia och Julitta höllo på att bädda Ulv Ulvssons stora luksäng med åkläde och fällar. De viskade med varann och skrattade kvävt.

--Du skall inte lägga någon dyna på Inges sida, sade Julia. Han vill ligga lågt. Jag är så sömnig. Om jag finge vrida nacken av hanen där i buren tills i morgon!

--Jag tänker, att jarlen och husprästerna ändå hata dig tillräckligt förut. De äro rädda för din makt över Inge. Men du kunde vara försiktigare med jarlen.

--Utmanar han inte mig beständigt? Talar han inte jämt om börd? Men jag har ingen börd. Och han själv?

Sven stod kvar i dörren och såg på stjärnorna. Han vände sig om och kom fram till luksängen. Han tog henne om armen och lyfte upp den.

--Vitt och lent skinn, sade han. Det höves Inges käreasta. Men kan du verkligen sova lugnt, Julia? Märker du inte, att i år äro stjärnorna aldrig ulliga och mjuka? Det finns ingen snö i luften. Och de åkrar, som blivit sådda, äro lika gröna som på hösten. Jag säger dig, det blir barvinter.

Han gick ifrån henne igen för att taga rätt på ett liggställe. Ute på gården stodo några karlar och flådde en björn, som Inge hade fällt. De visade honom, att det fanns ett märke i pannan efter ett hammarslag, men varken något hål efter spjut eller pil, och de prisade Inge som den störste jägaren i Norden. När de hade dragit av huden, togo de den över en stång och följde med Sven för att visa honom till det bästa loftet.

På det sättet spridde sig männen i olika nattlag och somnade snart, ty för halmens skull vågade de inte bära in något lyse.

Bryggstugan var det enda ställe, där det ännu brann eld. Bönderna och Ulv Ulvsson hade till Inges mottagande berett ett präktigt mjöd, och karet var mycket stort. Det var sed efter stora dryckesgillen, att kvinnorna om natten skulle samlas och skumma bort fradgan och det smolk, som vid den flitiga mjödhämtningen råkat att samla sig på ytan. Ulva gick mitt ute i karet, bredskuldrad och hög som en jättinna, med kjorteln uppfäst över knät och en halmkrans på det utslagna håret. Med en slev öste hon upp de små kringseglande tapparna av skum. Runt omkring stodo de andra kvinnorna med facklor och sjöngo en mörk sång till det heliga mjödet, livsdrycken, som bubblade av hemligheter och som själva gudarna hämtat från underjorden. För var gång hon böjde sig ned över den svarta källan, som speglade henne, uttalade hon en besvärjelse. Hon sköt undan kryddpåsarna, som halvsjunkna simmade framför slevan, men deras lukt var så stark, att den minde henne om en het midsommardag, och hon blev alldeles yr.

Skummet uppsamlades i en stäva åt bockarna för att fagna hammarguden, trälarnas och herdarnas hjälpare. Hammarsmärket var inbränt på stävans skaft, och innan hon tog över det, kysste hon det. Stundom räckte hon också en fylld slev åt de män, som ännu voro vakna och hade satt sig i dörren för att se på. Var och en, som blev bjuden en sådan gåva, var dock skyldig att först berätta någon saga, innan han fick läska sig.

Ingemund hade satt sig bland åskådarna, där han snart blev igenkänd på sina blixtrande voringekläder. Med kloka och beräknande tankar granskade han Ulva, och hon tycktes honom ganska frid och ståtlig, fast hon inte längre var i sin första ungdom. Han hade ju vetat, att Holmdis måste ha varit ännu äldre, om hon ännu levat. Då turen kom till honom och han just mottog jättesleven på alla tio fingrarna för att icke spilla, blev den oväntat fattad av andra händer. Några ansikten sträckte sig in genom dörren, ohyggligt blåbleka som Leikins pestandar, och drucko häftigt och törstigt i hans ställe.

--Ni skall tacka oss sedan, men nu måste vi styrka oss, stammade de, och han lät dem få som de ville.

När de återigen hade rusat bort, sade han:

--Dessa prästtjänare ha något i sinnet, efter de smyga omkring utan att lägga sig till sömns. Nyss i salen märkte jag nog, hur hotfullt de stirrade mot högsätet. Inte heller har det undgått mig, att gårdshunden blivit instängd. Och i stallet bultar det, som när någon skaftar en yxa.

--Vem skulle våga ett nidverk i den gård, där Inge sover? frågade Ulva och såg upp. Allt detta finner du bara på för att locka bort våra tankar och slippa berätta någon saga. Du kan ingen!

--Till hälften må det vara sant, vad du säger, Ulva. Jag är ingen kringvandrande skald.

--Då skall du få dricka först, innan du begynner, så blir din tunga löst.

Hon bjöd honom ännu en gång av mjödet. Det tycktes honom, att honungen i den jästa saften ännu susade och surrade av skogsbin. Då han druckit hälften, sade han:

--Jag kan bara en saga, men låt mig slippa att berätta den ännu.

--Vet du då inte, att du skulle bli utskrattad, om du efter en så ädel gåva försökte att undandraga dig gammal god sed.

--Min saga har det felet, att jag inte kan slutet på den.

--Ett slut skola vi nog hjälpa dig att grunda ut, bara vi få början.

--Må då alla noga höra på, sade han och tömde vad som var kvar. Efteråt skola ni säga mig, vilken av mina båda hjältar som bäst liknar en kvinna. För länge sedan levde två bröder, som voro så avundsamma på varann

och så goda vänner, att vad den ena önskade sig, det begärde genast också den andra. Förlorade de en kvinna, som de båda trott sig bundna vid, dröjde det inte länge, innan de lika enigt begynte talas vid om en annan. De kommo därför överens om att i tid förse sig med det, som kunde behövas till en broderlig tävlan vid ett brudköp. Den ena var en vettvill våghals. Han klättrade upp på en brant havsklippa och hämtade ned två förrostade järnringar, som Olov Tryggvesson fordom hade hängt där under en av sina färder. Den andra, som var klokare och allvarligare, betänkte däremot, att det med åren kan behövas många kittlar på härden i en stor gård. Därför sparade han försakande och troget allt guld, som han kom över, och smälte sedan ihop det till två tjocka ringar. Svvara mig nu, Ulva: vilken av de båda männen skulle du ha valt, om de kommit till dig?

Hon var så yr i huvudet, att hon först icke förstod honom. Han måste berätta om hela sagan på nytt, men då började de kringstående kvinnorna att ropa. Några lovade bestämt, att de skulle ha tagit den, som hade de oförlikneligt kostbara järnringarna, och andra, att de skulle ha äktat den, som förtänksamt kom till fästningastämman med guldet.

--Och Ulv Ulvsson? frågade Ingemund. Vem manne han hade valt?

--Jag tror, svarade Ulva och besinnade sig en stund, att mig hade järnringarna likat bäst, men att han skulle ha sagt: du skall också se litet till anletet och ögonen, dotter.

Nu gävo sig de andra till att svänga med facklorna och sorla och skratta.

--Ulva, Ulva! ropade de. Du skyller på din far. Har du i afton redan sett så mycket till anletet och ögonen, att du inte märkte järnringarna på bältet? Då hade vi skarpare syn. Nyfikna och undrande upptäckte vi nog, att det fanns både järnringar och guldringar i salen.

Hon såg oskyldigt och frågande från den ena till den andra, ännu rödögd efter all den gråt, som hade kvalt henne. Hon var den enda, som ej var sinnad att glamma, och Ingemund reste sig och gav tillbaka mjödsleven.

--En god natt, Ulva, sade han strävt och bittert. Jag har nu berättat dig den enda saga, som jag lärt mig, och jag får tänka på slutet, när jag kommer i halmen. Det är tid, att jag tar männen med mig. Jag önskar, att det väl vore morgon och att jag såge Inge rida på jakt med sitt lingonbröd i sadelpåsen.

När kvinnorna blevo ensamma, fortsatte de att sjunga och skumma mjödet. De hade fått mycket att tala om och bry varandra med, och deras rop och skratt hördes länge i natten. Vad det led, släckte de dock facklorna och begävo sig under fortsatt lek upp på loftet, som sträckte sig över halva bryggstugan. De drogo igen porten bakom sig med en hård skräll, som kom många att vakna och ett ögonblick vända sig. Flera gånger tappade de bommen, innan de fingo upp den och hittade öglan för haken.

Den instängda hunden hov upp ett klagande skall från en av de bortersta bodarna. Sedan blev allt tyst och stilla, och det var då mycket sent.

Inge sov tungt och Julitta sov på bänken ett stycke därifrån, men Julia satt upprätt i sängen bredvid honom och såg på de vassa stjärnorna. Svens ord höllo henne envist vaken. Hon visste, att man trodde honom ha falskt i sinnet och kallade honom en dålig spåman, men någon gång kunde också han råka att spå rätt. Till sist blygdes hon över att tvivla på Inges lycka och ämnade just lägga sig ned igen på dynan, men då såg hon, att någon kom till dörren och vinkade.

Hon tordes icke fråga, vad han ville, ty Inge var sträng om sin nattsömn och hon fruktade att väcka honom. Därför band hon om sig hans fagerblå mantel och gick barfota till dörren.

Hon igenkände, att det var den unge djäkne, som så övermodigt hade talat mot henne nyss under samdrickan. Han lade fingret på munnen och pekade på lucksängen. Hon nickade för att visa, att hon gillade hans omtanke,

och följde honom en smula villrådigt ännu längre ut i mörkret. Hon såg då, att där stod en hel ring av halvvuxna prästtjänare, och hon ville stanna.

--Vi måste en gång tala ut med dig, Julia, viskade djäknens, men är du inte modig nog att gå med längre bort, så vaknar Inge.

--Modig! svarade hon med ett kast på huvudet och fortsatte att gå framåt ännu ett stycke. I den gård, där konungen sover, är ingen rädd. Jag borde bara ha tänkt på att taga med mig ett vapen.

--Vi hörde Svens mörka varningar både till dig och de andra, och denna gång spår han sant, Julia. Odalmännen frukta hårda tider, och då tarvas den man, som är den rådigaste och arbetsammaste i landet. Det är jarlen. Härom var det vi ville tala med dig.

Hon blev uppmärksammare, men också trotsigare, och begynte lyssna med återhållen andedräkt. De voro nu nästan framme vid staldörren, som stod öppen. En brinnande kådsticka var insatt mellan dörren och stolpen.

Den unge prästen böjde sig intill henne och sade:

--Människorna voro för svaga att tjäna Gud, då togo de sig konungar för att bekämpa honom. De skapade dem av sitt eget kött och sin egen synd, men gjorde dem tillika stolta och fria, så att de inte själva kunde tjäna dem utan daglig förnedring. De lärde konungarna att ockra med deras svagheter och knyta förbund med deras sämsta drifter, och endast därigenom kunde konungarna härska.

--Och det säger du mig om Inge!

--I konung Inge finns ämne till en bättre dag, och därför behöver han i tid en varning, som sent kan glömmas. Det duger inte, att han längre släpar med sig en kvinna som du. Du var solen och fröjden, men korset skall släcka dig. Må det nu ske--för kyrkans skull och för Inges skull, amen!

Innan hon fick tid att svara, blev hon kullkastad över stalltröskeln, och ett snabbt yxhugg skilde kroppen från huvudet, som ännu rynkade pannan i rasande vrede.

--Nu ligger vägen öppen och rak, och jarlen är den mäktigaste både här och nordanskogs! sade han och lyfte upp huvudet och kysste det på båda ögonen. Och nu kysser jag Inges kvinna. Hur ofta har jag inte med kärleksplågor sett på de frida ögonen!

Han bar in huvudet i stallet, där Inges jaktsadel hängde över spiltan.

--Detta skall i morgon bli Inges jaktkost, när han sitter i skogen, sade han och släppte huvudet i sadelpåsen. Stora friska lingonfläckar slå redan upp utanpå tyget.

13.

Det rådde svår missväxt under tre år, och när det led mot det fjärde, blev det åter barvinter. Kärr och sjöar lågo frusna och hårda som hällar och kunde befaras av både ryttare och vagnar. Då kom oron över Folke Filbyter och han kunde icke längre sitta överksam på härdkanten.

Han tog sin träl med sig och red ut för att på nytt fortsätta sitt aldrig uppgivna sökande. Liksom förr blev han väl mottagen både av stigmännen vid eldarna och hos bönderna, och de gingo fram och visade honom sina händer.

--Du skall rida till freyblotet i Uppsala, sade de. Där är i år mycket folk församlat från olika trakter.

Goda vägar voro sträckvis upplagda av odalmännen och kantade med rundstenar, men många hus voro stängda inifrån, och där blotades hemligt i nödens timme till de gamla växtgudarna. Det var ödsligt och tyst och allt djurliv tycktes försvunnet. Han red hela tiden uppåt mot nordmörkret, och det stod som en svart klippvägg bortom granarna.

Efter en mycket lång färd kom han slutligen till en hed. Från de kringströdda gårdarna hördes skriket av svin, som kvinnorna höllo på att slakta. Tung rök steg långt borta, och en lukt av bränt mötte honom med vinden.

--Detta måste vara svearnas land, sade han, där valor och besvärjare utan uppehåll fylla offerbollarna med blod. Svearna kunna icke leva utan att offra och tro. Här mister du din tunga, träl, om du inte titt inblandar gudarnas namn i ditt tal.

Men trälen greps av vördnad inför de heliga ställena och kastade sig ned i den rimfrusna ljungen.

--Olycklig är du, husbonde, olyckligast av alla i min hembygd, men dubbelt olycklig är du därför att du inte nu kan dela min glädje.

En stuga låg utmed vägen, och dörren var öppen. En bänk, som ännu var röd efter den föregående dagens slakt, stod uppställd mot väggen. Svarta kakor, bakade av mjöl och blod, hängde ännu sedan julen på en stång i taket bredvid en öppnad svinkropp.

Bonden höll på att kläda sig i tingsdräkt med brynja och sköld. Det syntes, att han fann behag i kvinnor, ty hela stugan var full av både unga och gamla trälinnor, och en särskild bur på stolpar var uppförd åt dem vid ena gavelväggen. Där knuffades de med varann för att få se på den obekante ryttaren, som med sin järnhatt och sin stolsliknande sadel föreföll dem underlig.

--Vem är den tjocke mannen? frågade de. Fettet hänger ut kring halsen på honom i rynkiga påsar, och ändå är han fattigt klädd. Är det en västgöte?

--Västgötarna ha långa näsor och smala händer, svarade bonden. Och de kunna inte höra en silversked falla i golvet utan att kvickt sticka fingrarna under bordet. Ve oss svear, som blivit så svaga, att vi nu taga konungar från deras land!

--Och ni svear, sade Folke Filbyter, ni kunna inte höra en galt grymta utan att genast ränna kniven i honom. Därpå känner man igen er. Jag rider omkring och söker en försvunnen son, och jag är från mjölnarnas och stigmännens bygd sunnanskogs. Där letade ni er ännu aldrig några konungar.

--Hur skulle det sluta, om till och med östgötarna trodde sig goda nog att bli konungar i Svitjod! En östgöte stannar alltid vid stugdörren för att lukta, vad det är för bröd som bakas. Därpå känner man igen honom. Nej, främling, er frukta vi inte. Var därför välkommen och låt oss hålla frid!

Bonden var mest vän med den allra äldsta av kvinnorna, och då han hade ansatt sitt skägg med kammen, räckte han henne den. Fägnande sig åt hans ståtlighet, stod hon bakom honom och kammade ut hans hår, som räckte honom ända ned på ryggen.

--Skall du till Uppsala, ryttare, så få vi samma väg, sade han och såg ut genom dörren.

Ringarna klingade i brynjan, och han nöp skämtsamt om kvinnans skrynkliga haka.

--Men var äro barnen, du gamla? frågade han. De bruka ju den här dagen annars hänga så nyfiket på tröskeln.

Hon gick omkring i det djupa enriset och bar långsamt undan tvättfatet och hakade upp saxen och kammen på

vägen. Sedan steg hon upp på en pall och tog ned fem nackade och hårdfrusna hönor.

--Barnen hade fått annat att tänka på, men nu hör jag, att de komma, svarade hon. Du sov tungt i natt och vaknade sent, och vi kvinnor menade, att tids nog skulle du få harmen att höra en lögn. En stund ville jag ju också på gammalt vis i ro få glädja mig åt din härlighet. Här har du nu hönorna till skattegåva åt konung Inge. Få se om han håller till godo därmed, men säg honom du, att det inte är ditt fel, att du i år inte fått nog spannmål. Dålig skörd följer dålig konung.

En flock vettskrämda och stirrande barn kommo inspringande och klängde sig om hans liv, under det att han höll på att binda fast hönorna vid bältet.

--Far, far! ropade barnen om varann. Nu brinner den heliga lunden vid Uppsala hov!

Han sköt dem ifrån sig för att gå ut till Folke Filbyter.

--Vem har intalat er en sådan dårskap?

--Tingsmän, handlingsmän, alla, som fara förbi, berätta därom, och vill du gå upp med oss på kullen, kan du själv se röken.

--Det är inte sant, det kan inte vara sant. Barn, ni få aldrig mer komma till mig med en sådan lögn.

Han steg förtörnad ur stugan och begynte att gå bredvid den ridande.

--Låt mig få hålla vid din sadel, ryttare, så komma vi fortare framåt. Vägen är lång och hal. Ett tomt munväder har skrämt barnen, och det är ingenting att höra på. Vad skulle det bli av deras tro, om de märkte att man lyssnade till sådant! Varken yxa eller eld biter på den lunden. Där står det heliga trädet, som grönskar både vinter och vår och dricker med sina rötter ur Mimers underjordiska källa. Du kan tro mig, främling, ifall du inte själv förr varit här! På den tiden, när jag sprang omkring liten och barfota som nu mina egna barn, var det trädet fullt av bleka frukter. Det var människokroppar, som blottärnorna så länge sänkt och tvättat i källan, att de till sist blivit alldeles vita och nästan tycktes genomskinliga. Vi kallade det att offra trälar i konungens ställe och blickade därmed gudarna, ty deras är landet. På den tiden gävo de också rika skördar, men nu vill knappt den fattigaste bjugg gå till. Därför ha vi också stämt Inge att möta oss vid freyblotet och stå till ansvar. Ryttare, du är gammal och färdas tungt och långsamt. Rid fortare, fortare! Om jag håller om mitt svärd, kan jag springa. Skulle lunden vid Uppsala brinna? Nej, ryttare. Ett sådant dåd våga ändå inte de kristna. När den lunden susade, var han vårt bröst, som andades. När han blommade, var han vårt hjärta. Intet rum var heligare i Norden.

Läderskölden och hönorna smällde mot hans knän, under det han sprang, och då hästen blev för långsam, slog han honom över länden.

De voro snart mitt ute på den rimmade heden. Från alla håll kommo tingsklädda odalmän med höns och gäss, skinkor och färkroppar, men de sedvanliga fororna av spannmål syntes ingenting av. De ropade till varann om vad de nyss under natten sett från sina gårdar, då eldskenet i en blink hade stigit bakom kungshögarna. Nu lågo de största ättehögar som bergskullar långt borta på heden, och bredvid dem lyste morgonen på det klippfasta gudahovet. Stenblocken i väggarna voro ömsom runda, ömsom långa och alla av olika färg. Några blänkte svarta, än flera gröna, men de största glindrade i rött liksom bestänkta med ett blod, som aldrig kunde torka. Den rykande lunden stod kolnad och förbränd. Allt syntes tydligt och väl redan på stort avstånd under den klara vinterhimmelen i Göje månad.

--Mina egna ögon kunna inte ljuga, jämrade bonden och höll springande ännu fastare i sadelgjorden. Jag måste tro det. Men drotthuset, det står obränt. Där har du haft en god sömn, konung Inge. Och vår gärd skola

vi lägga vid porten, såsom det är landslag, men kom sedan ut, konung Inge. I tre dygn ha vi bönder nu hållit vetslor för dig, och din hird lär nog ha försökt att få se botten i mjödkaret. Men i dag är det du, som får släppa till--i nödfall skinnet. Kom ut på tingshögen, konung Inge, innan blotet begynner. Där skall du få höra bondelåt!

På tingshögen stod redan konungens stol på en matta, och en vid rundel omkring högen var hägnad med hasselstavar och blå band. Böndernas förtroendemän stodo närmast högen, bakom dem två män och bakom dem tre, och så fortsatte det i allt vidare omkrets. Vart hundare förde sitt tecken på en stång. Nedanför denna var en pall, från vilken ropmännen skulle upprepa vad som sades på högen, så att det kunde höras även av de allra bortersta. Oupphörligt växte mängden med huvud vid huvud. Nyss voro de knappt mer än några tjugotal, men hastigt blevo de att räkna i tusenden. Också på de andra högarna stodo männen tätt som buskar i enskog. Fjedrundalands och Attundalands tecken restes. Bönderna från Tiundaland kommo tågande över sandåsen i fylke med lagmannen i spetsen. Sedan de alla hade nedlagt sina skattegåvor framför drotthuset, bröto de sig in i folkförsamlingen som en kil, och deras lagman steg upp på högen ovanför alla andra.

En särskild inhägnad var uppsatt för främlingarna och sändemännen från avlägsnare bygder, och där steg Folke Filbyter av hästen. Trälen måste hjälpa honom, ty han var lutad och trött, och likt många av de äldsta satte han sig på marken.

Trälen ledde bort hästen till den långa bom, där de ridande hade att binda sina gångare. Marknadsbodarna utmed tingsvägen voro ännu stängda och lekplatserna stodo tomma. Ej heller syntes några kvinnor eller barn, och fast så många människor voro samlade, hördes tydligt hela tiden blotprästernas sång inne från gudahovet.

Medan skaran från Tiundaland ännu höll på att ordna sig, uppsteg Inges jarl till kungsstolen, följd av sitt husfolk.

Nog bar han ännu samma släta kåpa som i Ulv Ulvssons gård och blåsten kastade omkring det rödaktiga håret på sidorna om huvan, men hans uppsyn var trygg och utan svärmod. Trött på allriksgatans gästbud och vapenlekar, stod han åter inför faran, full av verksamhet. Arbete, arbete dag och natt, det var hans lust och hälsa och hans enda begär, och det tryckte sin prägel på hans minsta rörelser. Bredvid sig på bänken hade han en trälåda med pergamentrullar och runkavlar, och han var helt och hållet upptagen av att granska dem. Han vecklade ut pergamenten, genomögnade dem och ritade här och var med nageln ett märke i kanten för att, om det gällde, hastigt kunna hitta den betydelsefulla raden. Det var honom påtagligen likgiltigt, om han hade åskådare eller ej, om det stod fem tusen människor omkring honom eller bara fem. Hans sätt var varken högmodigt eller förläget, och fullständigt hängiven sina ämbetsåligganden tycktes han icke ens märka folkets hotfulla tystnad.

Väckt av sin galande hane till bönestunderna vid midnatt och vid dagens ingång, hade konung Inge sedan fallit i djup sömn. Gång på gång bultade skosvennen på sänggaveln. Slutligen kom Julitta med hans tingskläder och lade dem över täcket. Hon böjde sig leende och tog honom i håret och ruskade på hans huvud.

--Inge, Inge, vakna! sade hon, då hon såg, hur blytungt ögonlocken ändå förblevo slutna.

--Är det redan bönetid igen? frågade konungen.

--Nej, du är i Uppsala, Inge, och där sjungas inga mässor, men allmogen står färdig och väntar på dig.

--Jag drömde om din syster, sade han till Julitta, som fortfarande icke var något annat för honom än en tjänande väninna. Det går långsamt att glömma henne.

--När du i natt hade gått till sömns, drucko de yngsta av prästerna och flera av dina andra män hennes gravöl. De kallade det så. Liksom i en vild dröm ryckte de slutligen facklorna från väggarna och rusade ut i

offerlunden. Där satte de eld på de höga, hemska urträden, som ännu till stor del voro fulla med benrangel efter upphängda djurkroppar.

--Och jarlen?

--Han låg i sin bädd, men han straffade dem inte. Han ser svulten och tunn ut, din jarl, men hans magerhet tör vara av den sorten, som slår om till fetma, när han en gång till sist blir mäktig och själamätt.

--En starkare och ärligare vilja har aldrig tjänat mig.

--Det märkes, att det bara är i sömnen, som du minns min syster.

--Ja, det är mest i sömnen, svarade han och blev med ens fullt vaken.

Han skyndade att kläda sig. Svennerna drogo skinnrutan från vindögat, och en iskall och solig morgonluft dansade in över den nyss tända brasan. Han hackade tänder, där han stod på björnfällan, och svennerna satte på honom den gyllene pannringen. Den var fodrad med en kulle av samma blå silke som hans mantel.

--Vad jag ämnar säga bönderna, det upprepade jag för er alla redan i natt, och det blir stränga ord. I dag skall jag visa dem, att de ställt ett lejon på sina egna hjässor.

Han andades i de bredfingrade handskarna för att få dem varma, innan han drog dem på sig, och gick sedan raskt till dörren.

Nu begynte hornen spela vid drotthuset, och Inge kom utridande på en vit häst mellan de uppradade skattegåvorna. Han förde det uddvassa och långa svärdet bart, och det blixtrade som en eldstråle. Bakom honom följde alla hans hirdmän, ländemän, huspräster, svenner och gäster. Det var ett tåg, som räckte från drotthuset och ända fram till högarna. Men han ryggade till, när han framför sig såg så många fler bönder än någonsin förr vid ett freyblot. I stridstumlet inför Magnus Barfots norska bågskyttnar hade han aldrig känt någon fruktan, men de stillastående och ondskefulla bondeögonen, tvungo honom att se ned till hästens hovar liksom för att noga styra dem över stenflisorna på vägen.

--Kan Inges häst snubbla? frågade en bonde med elak stämma.

Inge kände, att det var en dålig början, och han försökte att i minnet genomgå de stolta ord, som han ämnade tala från högen. Väl fyra eller sex gånger hade han kvällen förut uppräknat för hirden vad han skulle säga, men nu mindes han ingenting annat än ett löfte att tala länge och befallande. Nästan omedvetet gav han hästen en stöt med sporren och red i vild fart uppför högen.

Det sedvanliga bifallssorlet uteblev dock alldeles. Han steg av och hyllades med handkyssning av jarlen, och Sven, hans svåger, fyllde honom hornet. Men när han skulle dricka allmogen till, kvalde honom det söta mjödet, så att han knappt kunde taga mer än två klunkar. Kritvit satte han sig på stolen. Han förstod att det var lika meningslöst för honom att komma med maktspråk som för en skeppsbruten att hota stormvågorna. Väl var han konungen, men framför honom stod konungens herre: ett folk i vapen.

Sedan lagmannen över Tiundaland utantill föreläst Uppsalalagen, begynte jarlen med torr röst förhandlingarna, och de flesta bönderna satte sig ned på marken för att vila. Knappt hunno de likväl att lägga ifrån sig sina vapen, innan de åter sprungit upp, ty lagmannen över Tiundaland gick upp ända överst på högen.

Jarlen låtsade först ingenting märka, men lagmannen avbröt hans läsning och sade med hög röst:

--Vi bönder ha icke gått den långa vägen för att höra din läskonst, jarl, eller bestämma om några tillfälliga

påbud. Vi spörja ej heller om det är de kristna, som bränt vår lund, ty vad som sker i mörk natt, dricker gärna av mörkret och förblir dunkelt på ljus dag. Ej heller fråga vi, om det är sant, att du helst skulle vilja förbjuda oss bönder att fritt sälja och köpa på våra gårdar för att hantverkarna och de utländska köpkarlarna i Aros och Sigtuna skola förtjäna bättre och få råd att bära ännu varmare pälsar. Vi veta, att du vill förbjuda oss att hålla ting och bära våra vapen, att du vill tvinga oss att kalla hirdmännen herrar och lämna var tionde skyl åt biskoparna och påven i det avlägsna Rom. Hittilldags var det vi, som beskattade länderna och fyllde våra gårdar med deras dyrbarheter. Vi voro ett fritt bondefolk och hade fullt upp med boskap och goda hästar. Du lägger på oss ett främmande ok, och det blir icke mindre tungt, därför att det är sirat med många prydnader. Man skall vara ung som du för att drömma om så många nyheter. Vi ha icke valt dig. Du är ett vitbröd från drotthuset. Allmogen bakar en grövre kaka med stora sådor. Vem var din far och vem din mor? Några präster kalla sig dina föräldrar, därför att de lärde dig läsa. Många rykten viskas, men vi äro icke komna för din skull. Öppna dina rullar och läs konungabalken. Svearna äga att konung taga, så ock att vräka. Vi fråga dig, konung Inge, vill du gå från makt och rike eller nu genast stiga ned till oss och blota åt de gamla gudarna för god årsväxt?

Ropmannen eftersade långsamt och noga vart ord från högen, och många gamla hade med sig borrhorn, som de satte i örat för att lyssna.

Sven stod bakom Inges stol och följde molnbildningarna på himlen. Han hade icke ens brytt sig med att utbyta de urblekta vikingakläderna mot en tingsdräkt.

--I går kväll i drotthuset, sade Inge och vände sig till honom, kunde jag så klart tala om allt. Du hörde det själv. Nu stå mina tankar stilla. Jag är dock ingen rädd man.

Sven betraktade honom stelt.

--Konung och svåger, svarade han. Folket frågar dig, om du är kristen. Jag är det ej.

Då brast tungans band och Inge sprang upp. Dödsblek men konungslig stod han framför stolen.

--Jesus Kristus, din är jag intill döden!

Bönderna togo upp stenar och begynte kasta på honom. Några hade redan på förhand små och stora stenar med sig inknutna i manteln, men i början slungade de endast de mindre. En skärva träffade honom i läppen, så att han tuggade blod.

Sven stod med skägget tryckt mot bröstet. Han bet hårt ihop ögonlocken och sade till Inge:

--Skyarna omskapa sig och äro sig aldrig lika. Det kommer en tid för var och en i hans medelålder, då människorna plötsligt bli trötta på honom. De ha mött honom för ofta, lytt och rosat honom för ofta. Han är varken längre en morgonsol eller en slutad dag. Därför bli de leda vid honom. Svåger, du som så ofta suttit med mig vid tärningsbordet, du bör veta, att ena stunden är du i otur men den andra slår du sexorna. Tur och otur komma alltid i var sin följd liksom de svarta och de ljusare fjällen på tomtormen. Det lönar inte att därvidlag tala om vidskepelse. När den kloke är i otur, lägger han för en stund tärningarna åt sidan och väntar. Det är vad jag fått göra i fyra år; och nu blir det du. De flesta olyckor uppstå därav, att människorna inte ha tålmod att vänta utan vilja tvinga sig till tur, också när de äro i otur. En annan gång skola svearna kanske vara lika snara att ropa efter dig och dina lagar som i dag att stena dig. Gå du tillbaka till drotthuset och låt mig, som nu är i tur, få sköta tärningarna under min stund. Det är den enda räddningen för oss båda.

--Jag trodde, att du var en av mina vänner, Sven.

--Det var jag, Inge, men du skall inte begära mer, än du kan få. Var människa måste uppleva, att just det, som

hon i sin ungdom trodde omöjligast, det sker. Hennes bästa vän blir den, som sviker henne säkrast.

--Du är en slug man.

--Det vitsordet förtjänar jag kanske.

--Och mot mig har du varit full av svek.

--Aldrig i handlingar, bara i hjärtat.

Inge stod stolt kvar och försökte att krossa honom med sin blick, men inom honom växte en förskräckelse, som han icke längre kunde mästra. De trögt flygande stenarna, som blevo allt större och tyngre tycktes honom oemotståndligare än både spjutspetsar och pilar. Och likväl var det till sist icke förskräckelsen utan blygseln över den, som alldeles förvirrade honom.

Omvärd av hirdens sköldar begynte han springa utför högen.

Stenarna smattrade klanglöst på lädersköldarna, och blödande från hela ansiktet, blev han den sista biten till drotthuset släpad och buren av sina flyende stallare och svenner.

--Ofärdskonung! ropade allmogen efter honom. Barkekonung, hungerkonung!

Då bullret börjat lägga sig och drotthuset portar bomrats inifrån, gick Sven ett par steg framåt mot lagmannen över Tiundaland.

--Om jag närt svek mot Inge, sade han, då var det därför, att jag aldrig kunde svika de gamla gudarna. Han och hans västgötar äro framsynta och glada, och Kristus kommer till deras kornrika gårdar på sunnanvädret. Annorlunda är det hos oss, vi bistra män här uppe, som gå och längta till horgabrudarnas dystra stjärnsånger. Härligt hade vi det förr samman, när vi lågo med våra skepp på havet. Själv är jag väl knappt annat än en vild bärsärk, men nu har jag närmsta rätten till er konungastol. Välj mig, och jag skall sätta mig på den, om också utan framtidshopp. I natt var en dålig natt, då många drömde vakna. I natt fanns ingen god människa, ty de, som voro goda, sovo. I natt brann den heliga lunden, och när eldskenet väckte mig, drömde jag också en vaken dröm. Jag såg valkyriorna rida över Föresvall med långt framsträckta händer och krokiga fingrar. Deras korpar skrapade med sina vingslag över min hjälm och skriade som mörkret i hålorna under Nifelhel. Deras hästar voro våta och blanka som likstränderna vid Amsvartners hav, deras egna fagra anleten bleka och tankfulla. Vem söken I? frågade jag. Och då svarade de: En konung. Vi söka en konung för att hämta honom till den sista tomma platsen på konungabänken i Frejjas ljussal. Männe det är du? När vi funnit honom, skola salsdörrarna för alltid falla igen.

Allmogen rusade upp på högen och lyfte honom på sköldarna och ropade med tungsinta röster:

--Hell dig, konung efter vårt sinne! Hell Blot-Sven och hans ätt!

På främlingarnas inhägnad stod under tiden en gammal man, beskuggad och nästan gömd under sin stora kittelhatt. Mycket förstod han icke av den nye konungens tal. Han såg knappt hur han mottog stenkniven, medan offerprästerna ledde fram Inges vita häst och sänkte offerbollarna för att uppsamla blodet. Han hörde icke djurets rosslingar utan borrhade sina ögon i jarlen. Det var husbonden från det vilda Folketuna.

Han såg mindre på hans hårda och oföränderliga ansikte än på hans händer, som ännu sysslade med rullarna och lade dem till rätta med nästan småaktig ordentlighet. Under den allmänna förvirringen trevade han sig fram genom trängseln, ända till dess han slutligen kom upp på högen. Där grep han hårt fast om jarlens vänstra hand och höll upp den framför sina ögon, men det kom liksom vattenbläddror för dem, så att han

ingenting kunde se.

--Har jag blivit blind? stammade han.

Jarlen, som kände sig prisgiven åt folket, gjorde intet motstånd utan stirrade på den rundaxlade bonden och hans tarvliga vadmål. Äntligen fick han besinningen åter och fattade den grå skepnaden för bröstet.

--Vad vill du mig? frågade han. När Inge kommer till makten igen, tar jag ditt liv.

--Vad jag vill dig? svarade husbonden från Folketuna, och det föreföll honom, att hans egen röst blev så svag, att ingen kunde höra den. Vad jag vill? Ja, det må du fråga. Kanske har jag något att säga dig, som skall betyda mer för dig än allt, vad du hört i dag, och göra dig len och mild. Heller också har jag inte mer att säga åt dig än åt alla de andra... Vad skall jag svara dig? Möt mig i hemlighet på drotthusets höskulle, där främlingar brukar få sova. Kom för ditt eget bästa, om jag också ingenting får att säga dig. Du behöver inte brådska. Jag har lärt mig tålmod. Liksom Sven har jag lärt mig att vänta. Men kom bara, kom en gång till sist!

De, som stodo närmast, ville nu också gripa fatt i jarlen, men Folke Filbyter fick då en ömsint brådska att föra honom ned från högen. Han slog sina breda, fast redan något orkeslösa armar om honom för att värna honom, men med låtsat våld. Och högt sade han:

--Gå bort härifrån, jarl! Gå till din avsatta herre. Här har du inte längre någon rätt att vara.

Det var en list, som lyckades, ty de andra släppte då jarlen och nöjde sig med att välta omkull hans träask och trampa på rullarna. Ännu en gång stötte jarlen med en högdragen rörelse ifrån sig sin hjälpare och gick sedan till drotthuset.

Folke Filbyter rycktes en stund med i hopen, som under dystert jubel bar Blot-Sven på sköldarna. Tre varv tågade mängden kring högen och slutligen till gudahovet. Genom dörren såg Folke Filbyter gudarnas beläten, som sutto i sina stallar utefter väggen, alldeles svarta om anletet av det blod varmed de årligen blivit bestrukna. Deras styva tygkläder voro behängda med dyrbara gåvor från de äldsta hövdingarna. Fast han tänkte på jarlen, lyssnade han ändå på offersagorna och drottsagorna, som bönderna berättade omkring honom, och han försökte att uppfånga en skymt av den hemska prakten. I Odens behandskade trähand satt ett rostigt och lutande spjut, och folket sade:--Det är spjutet, som Erik Segersäll skänkte den tankfulle dödsguden på samma dag han lovade sig själv åt honom.--Tor hade rött människohår och en guldblank halskedja. Alla harpspelare kysste den och sade:--Det är en av de kedjor, som Torvald Hjaltesson efter drabbningen på Föresvall fick i sångarlön för sitt stormande drapa.--Även trodde folket, att det axknippe, som hängde över Freys stol, förfärdigats av det myckna guld och koppar, som fordom inkastats genom ett hål i en ättehög för att köpa goda år. Frey själv var ute och bars kring åkrarna, men framför hans tomma plats var ett trint bord. Där gick hela tiden en borstig guldgalt i ring och nickade åt sidorna med huvudet och öppnade på trynet. Åkerbrukare och smeder bestänkte den med blod och sade:--Det är själva Gullenborste, som Sindre så konstskickligt smidde av ett vildsvinsskinn.--Allt av järn i gudahovet var hamrat av besegrades vapen, men av järn var ändå det minsta. Till och med på väggarna blänkte allestädes guldplåtar bakom facklorna, men taket var så nedsotat, att det liknade en vinternatt utan stjärnor.

Blot-Sven vek upp ärmarna och tog små köttstycken efter den offrade hästen och gick omkring och matade gudarna. Deras munnar voro runda och öppna, och när köttbitarna försvunno, hördes pipet och striden av de möss, som voro instängda i de ihåliga belätena. Sedan doppade han armarna ända till armbågen i hästblodet och höjde dem med utbredda fingrar framför Tors och Odens anleten.

Harporna begynte då att spela och blotpräster att dansa med utkammat hår. På den äldsta var det bortsvett. Under den nattliga branden i lunden hade han kämpat med lågorna för att rädda en sista kvist från det heliga

trädet, som ännu länge fortfor att lysa med sin grönska mitt genom elden. Han räckte den med en mörk besvärjelsesång till Blot-Sven, som ställde sig mitt i hovet vid den upphängda kitteln. Blot-Sven rörde om blodet och mjölet med kvisten. I en annan kittel kokade köttet. Under tiden satte sig de förnämsta tignarmännen efter ålder vid måltidsborden utmed väggarna och begynte att dricka spadet och äta av flottet och levern.

Snart kunde det icke rymmas flera människor i hovet, utan de, som icke redan voro inne, måste stanna utanför tröskeln. Folke Filbyter fördes av trängseln mer och mer åt sidan, och slutligen blev han åter så fri, att han kunde bestämma över sina steg. Utan att brådska, men också utan att tveka, lämnade han de andra och gick till drottstallet.

Hirdens hästar stodo där helt lugnt och åto ur krubborna. Van vid bondegöra tog han sig någorlunda lätt uppför stegen till skullen, trots sina år. Skullen var tom, men vid den öppna gavelluckan låg ett helt berg av hö, och där satte han sig, ty där var sol.

Olyckan hade under de sista åren mycket förändrat hans ansikte. Det svällde av samma bondska bredd, men de känsligaste dragen hade blivit tunnare och ädlare, och de röda och skrynkliga ögonlocken hängde liksom förgråtna och vissna. Han blundade i solvärmens, och det yviga håret bredde ut sig över axlar och rygg. Kittelhatten låg i hans knä, och med det kullriga höet omkring sig såg han ut som en högbo, som en stund gått ut ur sin grav för att tina sina lemmar i det vackra vintervädret.

Han undrade, om en så hög herre som jarlen verkligen på denna bestörtningens dag skulle klättra uppför en stallstege för att få tala med en obekant bonde. Det föreföll honom orimligt. Och ändå trodde han det fullt och fast, men det kändes lugnt, att han icke kom genast. Det gjorde ingenting, om han dröjde, bara han inte nu genast steg upp i sin glans på den dammiga skullen.

--Det kom nyss liksom vattenbläddror för mina ögon, sade han, men ändå stod jag inte alldeles så skumögd, som jag själv trodde. Något såg jag ändå. Eller inbillar jag mig det bara? Varför är jag inte glad?

Tunga och säkra steg klampade nere i stallet, och den gamle fruktade mannen började darra i lederna. Men det var endast trälar från gudahovet, som kommo för att utvälja ännu en häst till offring. I detsamma hördes en kärv röst, som ropade:

--Var är du, bonde?

Han förmådde icke att svara, och då han såg upp, stod jarlen redan på stegen i golvluckan.

--Är det rädslan, som betar dig målet? frågade jarlen och gick raskt fram till honom.

--Jag har glömt hur det känns att vara lugn, sade han långsamt. Vet du vad det är att ligga vaken mitt i sömnen och tänka? Vet du vad det är att rida från gård till gård och fråga, men aldrig få något svar? Jag har lidit så mycket, att nu sviker mig glädjen, till och med när han äntligen har rätt att komma.

--Jag begriper inte ett ord, gubbe, bara det, att du med en eller annan bekännelse vill tigga min gunst.

--Den stund du föll med din herre, blev din nåd litet värd, tänker jag.

Jarlen gjorde en otålig åtbörd. Folke Filbyter såg stelt på hans hand, men jarlen fortfor som han börjat.

--Jag skulle inte omakat mig med att gå hit, och det så brådstört, om det inte vore min plikt mot min herre att på en så farlig dag akta på det minsta. Ditt uppträdande nyss var gåtfullt och besynnerligt, och förmodligen har du reda på någon hemlighet, som du finner klokt att sälja. Låt vara, att jag inte längre har makt över dig

för tillfället, men tala ut fort! Är det fråga om någon sammangaddning mot mitt eller konungens liv? Hur mycket begär du för en öppen bekännelse?

--Vad jag begär för min bekännelse! Ack, det kan varken mätas eller vägas. Nu såg jag, nu såg jag utan blindhet. Nu läste jag i din hand...

Det rynkiga ansiktet ljusnade upp, och han lyfte sina skakande armar mot jarlen, men de sjönko tillbaka över kittelhatten i knäet.

--Du är stark och stolt, men jag tror, att du behöver mig och skall bli mig tacksam. Så mäktig är ingen, att han kan stå alldeles ensam. Vad jag begär? Ingenting, som du inte kommer att giva av dig själv. Nu står du på gungfly. Hörde du? Bönderna skymfade dig nyss som en vanbörding utan far och fädernegård. Men jag läste i din egen hand om ditt förflutna. Vad jag begär... Och det vill du veta?

--Då läste du om arbete och försakelse. Nu börjar jag förstå. Du vill låtsas att vara spåkarl för att förtjäna litet på en rik man. Men mig bedrar du inte. Dina kläder lukta mjölk. Och ändå är du ingen riktig bonde. En sådan har kvinnor, som lappa hans kläder och kamma hans hår. Du är nedfläckad och trasig och okammad och tovig. Jag lade märke till dig, när jag stod och väntade på Inge. Folket skrattade åt dig och skämdes över dig på tinget. Snarare är du väl då en herde, som råkat att få fatt i någon gammal järnhuva, och med din enfald tror du, att den skall vara stor nog att gömma dig.

--Vad jag begär? Kan du inte känna det där inne i ditt bröst, Folke? Jag har aldrig tänkt på att fråga om ditt namn. Alla kalla de dig bara jarlen och skynda sig sedan att förbanna dig. Heter du inte Folke?

Jarlen svarade med en axelryckning och vände sig halvt bortåt.

--Jag såg det stjärnuddiga födelsemärket i din hand, Folke, fortsatte den gamle. På det känner jag igen dig. Hur många gånger har jag inte kysst inne i den handen, då den var liten som mitt minsta finger.

--Nu får det vara nog! avbröt jarlen. Har du någon hemlighet att sälja, eller vart vill du hän? Jag minns inte mycket från min barndom. Två gamla präster gävo mig ris; det är allt, som jag vet.

--Då minns jag längre än du. Jag är din döde fars far, Folke Jarl.

--Det vill jag kalla dristigt sagt. En vild skogskar, som ligger i höet på en stallskulle, lyfter upp armarna och säger: jag är far till konungens högste tignarman! Vid den heliga jungfrun, vid allt av gud och människor, förnuftigare kunde han bete sig, om han vore rädd om sitt skinn!

--Du skall se, att mitt mod går längre. En avsatt konung har en avsatt jarl, och nu behöver du hjälp av den gamle skogskarlen på höskullen.

Jarlens ansikte blodfärgades.

--Är det ditt fulla allvar, att jag skall sätta tro till ditt förryckta påfund?

--Du var alltid som mitt eget barn, Folke, efter jag inga andra hade. Din far dog och mina andra båda söner övergävo mig och gingo i härnad. Vi skola gå ut till bönderna, min son. De känna nog Folke Filbyter, om de bli påmind. De känna nog den gamle mandråparen och rövaren. De hyste honom, när han kom på vägarna med sin ömfotade träl bakom sig. De sutto vid elden med honom och hörde honom sucka och jämra om sin sorg.

Jarlen gick häftigt ett par varv över den tomma skullen, vars plankor dånade och skallrade. Till sist

tvärstannade han, och han var knappt längre igenkännlig, i sådant uppror var hans sinne.

--Detta är då, vad jag alltid fruktat och alltid gått och väntat på! viskade han med lam och trött röst. En dag skulle någon lycksökare stiga fram och göra sådana anspråk på mig som du, därför att jag ingenting vet om min härkomst. Nej, nej, min gode man, vad du gör, tala inte om sådant med bönderna.

--Skall jag inte lära dem att sluta med sitt skymfande? Skall jag inte säga dem, att du har en far och att det är bonden på Folketuna? Vad menar du? Eller tror du ännu inte på vad jag berättar dig? Finns det då ingen ledtråd, som kan hjälpa dig? Har du aldrig ens hört talas om den kristne predikaren, som stal bort dig?

--Predikaren?

--Ja, det var en av bröderna i Skara.

--Och honom såg du?

--Han hette Jakob.

--Jakob? Det låter som funnes det ibland ett stänk av sanning i ditt förmättna påstående, bonde.

--Till sist fick jag honom i mitt våld, men han var bunden av en tysthetsed. Hur mycket jag plågade honom, ville han ingenting yppa, och då lät jag honom svälta ihjäl i en kedja vid väggen.

--För människornas storhets skull! Nu minns jag de skrivna orden, som det berättades om under en dyster afton hos Ulv Ulvsson. Det var då min första välgörare, som låg död i kalvkloven--för människornas storhets skull.

Jarlen vände sig åt sidan, och de hårda dragen veckade för ett ögonblick. Den gamle kände sig tryggare.

--Inser du nu, att jag sagt dig sanningen?

--Tala bara inte så högmält! Och kom ihåg, inte ett ord om saken till andra, ifall du vill förtjäna min nåd.

Folke Filbyter böjde huvudet och plockade i höet omkring sig. Han drog ihop strå vid strå till stora tappar, darrhant och famlande, och släppte dem åter i sär.

--Du är rädd om mitt liv, Folke, din fars liv. Du är rädd, att böndernas vrede mot dig också skall bli mig till ofärd, helst om de börja tänka på mitt förflutna. Fast jag haft gård, har jag ju halvt gällt för en stigman. Mer skulle jag dock ha att frukta av din egen döpte konung. Men nu sitter han som en lake i en mjärde. Han törs inte ens skicka ut svennerna efter en skinka eller gås. Och när de bultade på porten, blev den icke öppnad, och det var därför du var så snar att gå in till mig i stallet. Först när det blev mörkt, vågar han kanske sig på flykten. Hinner du inte då med, får du gå kvar som en herrelös häst. Då kan det bli gott för dig att få följa mig hem och stanna under mitt låga tak, så länge stormen varar.

--Det blir en kort stormby med solsken bakefter. Hör själv slaktdjurens vrål där ute och döm, om det längre kan hjälpa oss. Blot-Sven är en drömsjuk viking, som helst sitter i mjödbänk och lyss till harporna, och där skall blixten träffa honom. Jag passar inte till herrelös häst, min vän. För mig är det ett kval att inte arbeta, och jag skall inte vila förrän jag hjälpt Inge till styret igen... och inte heller då. Hur mycket vill du ha för att tiga med hela denna ledsamma saga?

--Nyss frågade du, vad jag begärde för att yppa den. Och det förstod du inte utan att behöva fråga! Sonen förstod inte vad fadern i en sådan stund begärde i gengäld. Jag hoppades på det enda, som jag ur djupet av ett

förkrossat sinne numer kan längta efter i livet. Och nu ber du mig redan att tystna igen, ja, kanske såge du helst att jag toge tillbaka vad jag sagt.

--Du talade nyss om en kristen predikare, svarade jarlen och försökte att fästa en sträng blick på Folke Filbyter, men den blev i stället brydd och skiftande. Jag minns en gammal renlevnadsman, som ibland kom till mig hos prästerna i Skara och såg om mig, när jag var helt späd. Han hette Jakob, och jag minns honom i kärlek. Det var en god människa och han förmanade mig att aldrig forska efter min far utan tro och arbete.

--Varför dröjde han då inte hos dig?

--Han talade irrlärligt och till sist förbjödo prästerna honom alldeles att undervisa mig. Sedan försvann han ur mitt liv, tyst och brådskande som jag alltid sett honom komma. Jag växte upp och Inge blev konung. Han behövde en jarl, som förstod sig på annat än att bära granna tignarkläder. Prästerna anbefalldes mig--och i ett steg kom jag konungen närmast. Den, som skall bära en sådan medgång utan att stupa, får vara klok.

--Och Jakob uttalade aldrig namnet Folke Filbyter?

--Aldrig... som jag minns. Däremot tror jag, att jag hört det namnet förr, fast långt senare. Det var i Ulv Ulvssons bygd, och det var också här i Uppsala. Två tappar män, som varit i Miklegård med väringarna och där låtit döpa sig, upptogos sedan i Inges hird. De heta Ingemund och Hallsten. I dag ha de uppsikt över vakten vid Inges vagnar och tält där borta på sandåsen. Det är därför de inte heller varit synliga på tinget. God bondebörd är ännu hög börd här i landet, men det har viskats om, att deras far var en illa ansedd skogsman med ditt namn. De neka inte därtill, fast de bruka urskulda sig med, att han har gård. Till den vilja de inte återvända, sedan de tagit kristen sed. Detta drar jag mig nu till minnes. Ingalunda blygs jag över att komma i frändskap med så förslagna män, men jag måste rådgöra med dem. Sämjan mellan oss har inte varit den bästa, men se de, att jarlen är deras brorson, torka de kanske smolket ur ögat. Dina nyheter ha så plötsligt fallit över mig, antingen de nu äro skicklig lögn eller uppblankade med ett stoftkorn sanning, att jag ännu inte kan tänka fullt klart. Vi måste handla klokt, min gode man, och jag lovar att dra försorg om dig för dina återstående dagar, bara du vill tiga. För en kunglig tjänare i min ställning är det ett stort äventyr att plötsligt få en far.

Folke Filbyter satt länge tyst och plockade i höet, förlägen och blyg inför sin egen avkomling. När han slutligen svarade, tyckte han att hans egen röst kom från någon helt annan, som han gått förbi och lämnat bakom sig på stort avstånd.

--Ingemund och Hallsten äro då också här!... Så mycken lycka på en gång hade jag inte väntat att få uppleva. Du gör rätt. Gå och hämta dem. Jag längtar att få se dem, innan jag dör, men du skall tro mig, Folke, det var dig jag älskade mest. Över sådant kan ingen bestämma. Det är ju bara efter dig jag har sökt under alla dessa år.

Jarlen stod redan till armbågarna i golvluckan.

--Sitt kvar och vila dig i höet, sade han. Jag förlitar på, att du inte talar till någon.

Folke Filbyter nickade åt honom, men då han blev ensam sade han till sig själv, och då kände han bättre igen sin egen röst:

--Jag är inte glad. Mitt sinne har bara blivit ännu tyngre. Jag såg i hans hand, och han är det bortstulna barnet från Folketuna. Varför har jag då i en mansålders tid färdats på vägarna och letat och frågat, om jag inte nu kan känna mig lycklig?

Folke Filbyter satt och blundade i solskenet och suckade, men ibland rycktes han till det närvarande av den bullersamma mängden utanför gudahovet.

Ett långt bord hade blivit uppsatt ända fram mot drotthuset, och gudaträlarna hade mycket att sköta. De voro gåvoträlar, som av nit och fri lust skänkt sig åt gudarna för att betjäna dem vid de stora högtiderna, men som annars likt fria män sutto hemma på sin odal. Freys och Odens trälar buro gröna och blå kjortlar, men de, som hade givit sig åt Tor, voro rödklädda och måste alla ha rött hår och skägg. Det tillkom Odens trälar att hopvispa blodet och mjölet och i bagarstugan grädda de svarta blotkakorna, som voro så stora, att de räckte tvärs över bordet. Tors trälar satte fram den gräddstarka mjölken, i vilken folket doppade de styckade bröden, och Freys trälar framburo på spett de stekta galtarna och spädgrisarna. Det fanns också svarta trälar, men de voro benådade tjuvar. Bönderna spottade långa strålar efter dem och kallade dem korpskrämmor, ty de hade ingen annan syssla än att löpa omkring med kvastar och jaga undan korpar och kråkor. Likväl hoppade de feta och blanka fåglarna ända upp på bordet, ty de voro heliga, och vid livsstraff fick ingen såra dem.

Nedstuckna hästar, hundar och hökar sänktes i offerkällan och blevo sedan fastkrokade i de kolade träden. Längre bort stodo bönderna flockvis kring uppsaxade kittlar eller kullkastade svin och oxar, som de höllo i fötterna och hjälpte varann att slakta. Detta gjorde de dock endast för att komma åt det ännu rykande blodet, ty själva offerdjuren stuccos inne i hovet, och de mesta anrättningarna voro tillredda på förhand. Hela den svartbrända lunden fylldes småningom av dödsskrän. På den frusna gräsmarken simmade alla fotspår av blod, och bordet och bänkarna hade märken efter blodiga fingrar.

Sju och tjuvu djurkroppar voro nu upphängda i träden, och asfåglarna skyndade sig från bordet och slaktställena för att hugga ut deras ögon. På en gång började då ett allmänt ropande och sjungande, liksom om blodlukten hade försatt de nyss så bistra och trumpna bondeskarorna i vildaste yrsel. Det var dock icke enbart det myckna blodet, som hade en sådan verkan. Det var icke heller därför att marknadsbodarna nu öppnades, eller därför att de pälsklädda köpmännen från Gandvik nu begynte sälja sina sköna trälinnor, som sutto två eller tre bakom varann på samma häst. Några vikingar från de närmsta skeppslagen samlade sig kring de barbenta ryttarinnorna, men kommo sig ännu icke för att överbjuda varann med höga anbud. Det var något annat, som menigheten redan en stund väntat på och som nu hälsades med stormlikt växande bifall. Tre mjödkar, väl ombäddade mot kölden med täcken och granris, blevo nämligen släpade på medar omkring hovet och sedan insatta i olika tjäll, där var och en fick fritt förse sig efter tycke. Allra sist kom en släde, som drogs av kvinnor och av gossar, som ännu icke vuxit till ynglingar. Den var täckt med päll och överst på sätet stod Freys beläte, berövat sina kläder och alldeles naket. Männen rusade fram och höggo och stucco efter guden med sina svärd. De äldsta gummorna ryckte honom slutligen ned på marken och piskade honom med tjocka ris, som hade hanefjädrar på topparna.

--Hur vill du att det skall gro i den trötta och somnade jorden! ropade de och slog allt ursinnigare med sina ris. Du är gammal och vintrig, Frey, och du måste dö för att kunna uppstå på nytt till ungdom och fruktsamhet!

Harporna spelade, och den nyvalde konungen kom i dörren till hovet. Larmer saktade av, och kvinnorna lade sig ned och lyddes på guden och viskade, att han nu vore död. De begynte därför påkläda honom hans dyrbara kläder till uppståndelsen. Under tiden blevo minnena druckna, först för Oden till seger och välde, sedan för Tor till frihet och mannakraft och slutligen för Frey till grodd och gröda. När bragefullet därefter blev framburet, tömde Blot-Sven hornet i ett enda långt drag och gick fram till Frey, som nu låg på en bår, färdig att bäras tillbaka in i hovet för att uppstå. När han hade blodbestänkt de kringståendes ansikten, händer och kläder, höll han över Frey den heliga kvisten--den sista, som grönskade i tiden.

--Jag hör världskvarnens dån i Nidarfjället, sade han. Sömlöst mala jättinnorna. Jag hör tidens gång. Stötta vill jag det lutande gudahovet, så långt mina år räcka. Sedan väntar jag er utan ånger, bleka spjutbärerskor. Du har blivit vintrig och gammal, Frey, och du måste dö för att kunna uppstå på nytt till ungdom och fruktsamhet. Likväl funnos tider, då folket icke nöjde sig med att sticka efter ditt beläte med sina svärd utan hellre offrade

sina egna konungar. Och nu vänder jag mig till er, svear. Av halvgjort verk blir ingenting att hoppas. Vackla vi i dag, blir sedan snart intet mer freyblot hållet. Där borta i drotthuset sitter Inge, min svåger. Ha ni mod, så hämta honom hit och låt blotbrudarna vässa knivarna.

Han såg väntande från den ena till den andra, men de voro upptagna med att sticka svärden i skidorna, och molnbildningarna på himlen stodo vita och orörliga. Det muntra sorlet, som hade hälsat guden, var bortblåst, och den tillfälliga ysterheten föll som en mask från de svårmodiga ansiktena. Hornen och träbägarna blevo icke fyllda vid mjödkaret, och några kastade bort dem. Anrättningarna lämnades orörda på bordet, och vuxna män satte sig ned till att gråta.

Handeln, som knappt ännu hade begynt, stannade alldeles av vid bodarna. Köpmännen från Gandvik togo sina hästar vid betslet och gömde sig undan med sina sköna trälinnor. Alla vände sig om mot drotthuset liksom i förväntan, att var stund få se Inge spränga ut med sin hird och med det kristna korset högt lyft i handen. Alla kände de, att den gamla tron var död. En förfärlig aning trängde sig in på både kvinnor och män och snörpte ihop deras strupar, så att de varken kunde klaga eller hota, och skuggorna av de kringflaxande asfåglarna gledo över deras huvud. Men ännu var det lugnt och stilla där borta, och hela drotthuset tycktes försänkt i sömn, endast befolkat av tysta löften och eder om en straffande hämndedag.

Den bortglömde enstöringen på höskullen satt hopkrupen, men själva tystnaden kom honom att spritta till. Han slöt åter sina vissna ögonlock för det starka solljuset.

--Du har blivit gammal, Frey, mumlade han till sig själv, halvt högt, halvt i tankar. Du har blivit gammal och vintrig, och du måste dö för att kunna uppstå på nytt till ungdom och fruktsamhet. Det var ord också till dig, du bonde från Folketuna. Jag har plöjt och samlat och fått fiender och hat och smälek, och nu ser jag, att allt ändå bara är en begynnelse. Jag trodde, att det var för min egen skull det skedde och att det var åt mig jag samlade, och så var det för andra. För deras skull var det då jag steg i land bland skären och byggde mitt Folketuna. Så litet har jag vetat, så litet har jag förstått. Jag trodde, att mitt liv var ett mjukt ler i mina händer, och så var jag själv det mjuka leret utan vilja. Jag har sett min egen avkomma, och jag ser den växa på samma sätt och föröka sig i mansålder efter mansålder; och det är tidens längd, som förskräcker mig. Skönare vore det, om människan levde en enda dag, bara en enda, men då med en guds unga hälsa, och om kvällen födde sitt barn och sedan försvunne. Vad hjälper mig nu den låsta kistan där hemma med alla de hopade skatterna? Det har inte legat för mitt huvud, att två upprätta timmerträn, som kallas högsätess Stolpar, kunna skänka heder, och jag har tyckt, att min halm har varit god nog åt mig att sova i. Men nu ville jag ha bonader på väggarna och björnhudar på golvet och dukar på borden och hela huset fullt av fidlare och gigare, så att mina söner kunde högmodas och ropa: det är vår far! Ja, nu ville jag det, och nu är det för sent! Med list och sken har jag blivit lockad att gå som oket för vagnen, och jag är hudflängd och trött och ingen tackar mig. Jag ser trädet växa och förgrena sig, och själv är jag bara det fula och klumpiga frö, som först måste ned i mullen.

Han började att sakta vagga fram och åter, och solstrålarna dansade över honom.

--Jag visste ju, att du vid detta laget måste vara en vuxen man, Folke. Men i mina tankar förblev du ändå alltid ett litet spätt barn, som låg och diade tjurhornet. Jag har aldrig riktigt kunnat leva mig in i, hur det till sist verkligen skulle bli att möta dig efter så många år. Jag tror, att det varit bättre, om jag hittat dig vid vägen, utfattig och hungrig, och fått lyfta upp dig framför mig på hästen och rida hem med dig och bädda in dig mellan fällar och sköta dig som förr. Sedan, när du blev mätt och utvilad, skulle vi ha öppnat kistan och slamrat med de många bommarna och låsen. Jag skulle ha radat upp halskedjor och silvertackor och för väl hundrade gången räknat vart mynt i påsarna. Därefter skulle vi gått och räknat trälarna, och jag skulle ha nämnt var och en vid hans öknamn. Du skulle ha fått se, hur välfödda och hur varmt klädda de stodo allesamman. Vi skulle ha gått in i spiltorna och synat hästarna, och den ryktade och silkeslena boskapen skulle du då nog också själv blivit ivrig att få räkna. Till sist skulle vi ha följts åt ut på åkern, så att jag fått taga upp jorden och trycka sönder den mellan fingrarna och visa dig, att det är den luckraste och bästa, som kan finnas. Varför fick det inte bli, som jag helst önskade?

Han fortsatte på det sättet att ömsom plåga och ömsom trösta sig, ibland tyst, ibland högt, oaktat att han redan hörde röster och klingande silversporrar i stallet. Det var ett sorl av ljud och ett larm, som när en vårfloed svämmar över.

Han kände igen sina avkomlingar på deras målföre, och det förundrade honom endast att tre ensamma män kunde åstadkomma så mycket buller. Med en betryckt känsla vände han sig inåt skullen. Jarlen kom först uppför stegen, och litet bakom honom stannade Ingemund och Hallsten i sina glimmande hirdrustningar.

--Vad han har blivit vit och gammal! viskade genast Hallsten.

--Du kan lugnt tala, sade jarlen. Vid hans år är hörseln klen. När jag nyss kom hit och ropade efter honom, dröjde det om en god stund, innan jag fick svar. Du känner då igen honom? Är du alldeles viss på din sak?

--Därom kan inte råda minsta tvivel, det är vår far, insköt Ingemund bestämt.

--Kom närmare, barn! Mina sinnen ha blivit svaga, sade Folke Filbyter, fast han gott kände med sig, att han både hörde och såg. Men det hade kommit misstro i hans själ och han ville locka dem att bli mer oförbehållsamma.

Som de nu stodo framför honom alla tre, tyckte han dock, att han sällan sett ståtligare män. Det var fasta och öppna drag. Något glatt och ivrigt i deras later förrådde en önskan att alltid ha mycket att sköta, att vara med om var tävlan och beständigt vinna priset. All den kärnfriska och ofördärvade växtkraften i deras unga ätt, där bondeblodet ännu spände ådrorna, samlades hos dem i en verksamhetslust, som sov gott om natten och aldrig visste av trötthet. Det läste han snart i deras uppsyn.

--Jag trodde, att det var sed också bland hirdmän att hälsa sin far, sade han, då de dröjde.

Hallsten skyndade sig genast fram, omfladdrad av den silverstickade manteln, och böjde ett knä och kysste honom på händerna. Ingemund följde efter honom långsammare och mer betänksamt.

--Och du, Folke? frågade den gamle och räckte ut sin hand.

Jarlen gjorde då som de andra, och innan han fick tid att resa sig, tryckte Folke Filbyter hans huvud till sitt hjärta.

--Har jag då äntligen fått dig tillbaka, Folke! Det blev så långt, så långt att rida på vägarna och söka. Men varför kommer inte nu också lugnet tillbaka till hjärtat? Varför går såret upp igen, så att jag på nytt lider lika mycket som den dagen, då du togs ifrån mig? Det växer och växer en sådan ångest här inne. Och ännu har du inte en enda gång kallat mig far?

Jarlen befriade sig tämligen omilt ur hans omfamning och tog ett steg baklänges.

--Bönderna kunde se oss, far, och det går inte an, sade han, röd om kinderna efter att ha stått nedböjd. Och så talar du alltid för hårt, far. I kungsgården får man lära sig att viska.

--Det lät inte så nyss, då ni kommo. Jag fruktar inte bönderna, barn. Bönderna riva inte ihjäl varann. Jag har föraktat och slagit sönder deras gudar, men aldrig krupit för de mäktiga, och för sådant får man ära, när man blir till åren.

--Och vilka bilder slog du sönder? frågade jarlen.

--Freyjas och Kristmoderns och kanske andra. Jag räknade dem inte.

Ingemund och Hallsten bytte en blick och gjorde flera gånger korstecknet. Jarlen log en smula och klappade den gamle på skuldran.

--Nu skall du förstå oss, far, sade han förläget men med ett försök till förtrolig vänlighet. Vi vilja inte brista i sonlig vördnad och äro inga högfärdiga tokar. Vi äro bara starka och unga och vilja framåt och uppåt i världen. Det är friskt virke i oss, far, och det ha vi dig att tacka för. När har någon förr vid mina år blivit tagen till jarl! Men i vår ställning kan det kallas bättre att vara av okänd börd än att stamma från en gård, som är illa omtalad, särskilt bland de döpta. Jag har lärt Inge att vara noga med frejd och börd. Kyrkan i Skara var min mor och prästerna mina fäder. Det är därför vi bedja dig vara försiktig, så att bönderna och hirden ingenting få veta. I en upprörd tid som nu kunde du annars lätt störta dina egna barn. Vi ha nyss alla tre noga rådgjort härom. Det var mitt mål att taga makten från de envisa bönderna och samla den hos Inges hird och tignarmän. Men de äro breda herrar och hitta de ett fel på mig, kan någon av dem lätt få lust att draga på sig mina handskar.

--Vet du, Folke, när du inte själv påminner mig därom, kommer jag knappt ihåg att du är en högt uppsatt kungstjänare. En sådan syssla står i dåligt rop hos oss bönder. Det är min enda glädje, att du nu är i nöd och behöver mig.

--Du kan bara hjälpa oss på ett sätt, far. Låt gömt vara glömt. Rid hem igen till ditt Folketuna. Våra välsignelser skola följa dig, och vi skola skicka dig spannmål och kläder och allt vad du kan behöva för dina återstående dagar. Någon av oss skall nog också, när det blir lugnare, hälsa på dig i tysthet och se till, att du får det varmt och gott i stugan. Räck oss nu händerna igen och säg, att du är nöjd med oss. Du hör, att vi vilja dig väl, som det anstår söner.

--Jag har inte tigt er om någonting. Men jag förstår. Det är för min fattigdom och för mina trasiga kläder, som ni mest skämmas. De lukta mjölk, säger du, och jag har inga knäppen eller soljor.

--Världen är som den är, far. Den är grym, isynnerhet när man vill uppåt som vi. Men för oss förblir du ju ändå vår far, och du får inte neka oss att giva dig litet bättre kläder efter ditt stånd. Bestämt och klart säger jag dig dock villkoret. Du måste tiga.

Folke Filbyter fubblade med händerna i höet för att resa sig, och Hallsten erbjöd sig genast att stödja honom, men han sköt honom sakta ifrån sig. När han hade kommit upp, såg han sig en stund villrådigt omkring.

--Jag trodde, sade han slutligen, att Ingemund och Hallsten mindes, att jag var man att rusta dem, när de drogo bort. Ingenting var gott nog åt er, mina barn. Jag unnade er det bästa. Jag kunde ha skänkt er min egen kjortel. Och för din skull, Folke, plöjde och sådde jag, ty gården skulle bli din. Den bar ju både ditt och mitt namn. Där skulle du bo med din avkomma och en gång tömma minnesfullet för ättefadern, som sov i högen under ekarna. Men nu, mina barn, nu ha ni lärt den gamle, hur han skall uppföra sig. Nu vet han, att han inte får taga er vid handen och leda er ned till folket och säga: odalmän, här se ni de återfunna delarna av min egen kropp och själ, här se ni mina söner. I dag är ingen av er lyckligare och högmodigare än jag. Här se ni Folke, som jag talat om och frågat efter vid var grind.--Den gamle vill er inte så illa. Efter ni skämmas över honom, skall han tiga.

--Därför skall du ha tack, far, svarade jarlen, men Folke Filbyter vinkade på honom.

--Kom hit, Folke, kom litet närmare. Jag har något att anförtro dig, Folke. Ännu har jag bara sagt hälften.

--Vill du granska märket i min hand? Börjar du kanske tvivla?

--Nej, du skall känna här på mitt bröst under vadmalen. Böj huvudet litet djupare, när du står så nära din far. Känner du, att jag har en kedja om halsen, och på den hänger en nyckel? Den nyckeln går till stora lås. Jag är

rik, Folke. Jag är inte bara den rikaste odalbonden i min lagsaga. Jag har många gånger mer, än människor tro och ana. Jag hade tur, då jag låg i viking, och sedan slog jag mig på att plundra köpmän och andra vägfarare. Tre stora kistor har jag på Folketuna bräddfylla med guld och silver.

Jarlen höll ett ögonblick om den varma nyckeln, och utan att se på den, vände han sig till de andra och sänkte rösten.

--Är hans gård stor?

--Han gav oss ett fullrustat skepp, svarade Hallsten och låtsades upptagen av att spännen på sitt bälte. Jag borde ha tänkt på det nyss, då vi talades vid. Hör nu, far! Det gick ju redan då rykten om, att du inte bara hade gods utan också guld, men inte visste jag att det var så mycket. Och nu har jag en känsla av, att vi äro hårda och otacksamma mot dig. För oss är du och förblir efter i dag vår återfunne far, antingen du sedan är fattig eller rik.

--Hallsten har rätt, sade jarlen och blev växelvis tankspridd och skarpt uppmärksam. Plötsligt kastade han sitt huvud tillbaka och återfick något av samma handlingsfasta och frimodiga trygghet som nyss på tingshögen.--Men vi måste vara ärliga mot varann, far. Jag ryser, när jag hör dig själv tala om dina ogärningar, men nog blir det lättare att skaffa dig anseende, om du har så stora skatter i kistan. Det vore något för Inge just nu, då han behöver ett drygt arbete för att återkomma till makten. Du har blivit mistrogen mot oss. Jag ser det på dig, och det förvånar mig knappt, men vi vilja inte narra till oss dina rikedomar. Du måste bara inse, hur det, som du nu sagt, förändrat allting. Genom stora gåvor till kyrkan kan du också skaffa dig förlåtelse för mycket.

--Kanske borde jag aldrig ha sagt det. Kanske borde jag ha ställt mig fattig och husvill för att så mycket bättre få lära känna er, ty silvertackor och guld behöva ni nog alla. För att hjälpa en kristen konung och hans präster gick jag inte i åkerfåran med kroken. Nyckeln hänger här under skjortan, Folke. Och nu skall jag berätta dig ännu en hemlighet. Där kommer den att förbli, så länge jag finns till.

--Nåväl, far, då skola vi inte längre tänka på Inge. Men när han blir konung igen och vi alla tre få fast mark under fötterna, skola vi med lysande följe rida till din gård och inför hela folket kalla dig vår far. Du vet inte, hur högt jag kommit i Inges gunst och vad allt han vill göra för mig. Han välver till och med planer att äkta mig med någon kvinna av den danska kungaätten. Så högt vill han lyfta Folke Filbyters blod, därför att jag alltid tjänat honom oegennyttigt.

--Och jag, Folke, vad kan jag göra däråt?

--Du kan utbyta dina trasor mot en mer passande klädsel och börja ett annat liv. Det vore litet tacksamt mot Inge att tanklöst förstöra allt genom att lämna ut sig åt hopens åtlöje. Vi behöva tålmod. Det onda, som talats om Folketuna, skall lättare glömmas, om du låter din rikedom lysa. På så sätt kommer den både dig och oss till godo. Då få vi sätta oss hos dig vid dina fötter, utan att någon missaktning vågar smyga sig bakefter oss. Vi ha inte så hårda hjärtan, som det kan tyckas i vår iver. Den vörndnad, som vi då öppet kunna visa dig, skall småningom också smitta de andra. Där på din rika gård skall du i den rätta stunden mottaga oss i prakt och heder. Men vi skola inte i dag besinningslöst släpa ned en gammal gubbe från höskullen och säga: svear, här se ni jarlens far!

Folke Filbyter tog några steg framåt, och alla tre skyndade sig vörndnadsfullt att hjälpa honom.

--Tack, tack, kära barn, men jag har ännu goda krafter. Jag är inte van att ha tjänares händer under armbågarna. Och tack för att du har talat uppriktigt, Folke. Du, som redan vid unga år blivit en så mäktig man, förstår ju allting mycket bättre än jag. Låt mig nu ännu en gång få trycka dig till mitt bröst, länge, länge. Så här kunde jag stå med dig i timmar och glömma vad jag genomgått, glömma allt omkring mig. Det gör mig

inte lycklig, som jag hade väntat, men det känns som ett ögonblicks sömn och vila--en orolig vila, men i alla fall en vila. Ditt hår är så lent att stryka, och när jag håller dig som nu, tycker jag, att du också sover. Jag har bekänt sanningen, Folke. Det var dig, som jag älskade mest. Och nu säger jag er farväl för i dag, mina barn, och önskar, att allt, som ni eftersträva, måtte bli ert. Jag tror, att vi äntligen börja förstå varann. Låt mig nu få fara hem... Aldrig visste jag, att en människa kunde sjunka i ett så djupt elände!

Han sköt dem sakta ifrån sig, men Folke ville icke släppa honom utan följde honom ända till stegen.

--Nej, far, du får inte lämna oss med sådana ord. Här finns bara en räddning, och det är, att du tager kristnan. Också jag förvarar en nyckel under min kåpa, men den leder till ett skrin med oförvanskligare skatter.

Han letade fram silverkorset och höjde det över den gamle.

--Ångra dig och tro.

--Du talar om något omöjligt.

--Bed om styrka.

--Jag kan inte.

Jarlens ögon sköto eld, och han fick röda fläckar på kinderna.

--Jag befäller dig att taga kristnan, man. Det är jarlen, som talar.

--Varför plågar du mig, Folke? Hallsten tog om korset och förde det åt sidan.

--Låt honom vara, jarl. Han har levat efter sitt förstånd, och han är uthållig.

--Hallsten, du har det bästa hjärtat av er tre, viskade Folke Filbyter. Fast jag nyss sade, att jag inte behövde er hjälp, måste jag nu visst bedja er därom, ty det blir svart för ögonen och jag ser inte pinnarna i stegen. Tack, tack, barn. Ni behöva bara böja er litet och stödjade under axlarna. Nu är jag nere, men det är bättre, att ni dröja kvar där uppe till dess det blir mörkt. Jag hör, att allmogen ännu är orolig.

Utan att vända sig om och se tillbaka banade han sig väg genom mängden, som ännu stod och stirrade på drotthuset. Han letade sig fram till trälen på hästplatsen. När han kom i sadeln, tryckte han åter järnhatten på huvudet, hälsad av ett par spefulla tillrop, och red sedan bort över heden.

Han gjorde sig ingen brådska utan lät hästen gå trögt och långsamt, som den ville. När kvinnorna vid gårdarna märkte, att han icke muvlade sina vanliga frågor, sågo de på varann och viskade bakom hans rygg:

--Nu kommer han inte mer tillbaka. Nu har han mist sitt hopp. Det var det, som höll honom fast, så att han inte kunde segna, hur mycket han än åldrades.

Stigmännen däremot, som nyss plundrat en köpmansfora och hade grottan fylld med rov, bäddade åt honom på en mjuk tygbal.

--Du läser inte längre i våra händer, sade de. Har du nu äntligen förstått, att den lille, som låg och diade tjurhornet, aldrig mer står att finna på denna jorden?

--Det är, som ni säga, svarade han. Det barnet är försvunnet och förlorat.

--Trösta dig med dina rikedomar och med att vi stigmän hålla dig i heder. För att skrämma köpfolket till att genast kasta sina vapen, säga vi alltid, att du är med oss och står bakom oss på berget och väntar på din andel. När de få höra ditt namn, bli de bleka och spaka, så känd och fruktad börjar du bli överallt i landet som rövare.

Det började redan att knoppas och somra, när han kom hem till Folketuna. Hästen skänkte han till trälen, som hade följt honom, och sedan gick han knappast ens under den vackraste solskensdag mer ut på gårdsvallen. Trälarna visste sina göromål, så att han aldrig behövde tala till dem, och han lät dem till och med sätta stopplagen i åkern och styra den.

15.

Hopkrupen och höljd av ohyra satt han i askan, och det grågula håret på vargpälsen, som han hade svept om sig, lossnade fläckvis och föll av. Hans skor voro sönderbrustna, så att bara fötterna stucko ut, men trälarna tänkte icke på att förfärdiga några nya åt honom, efter han aldrig lämnade härden. De sågo honom sitta på samma vis, antingen det var morgon och de kommo med dagvarden eller afton och de bäddade åt sig i halmen. När han flyttade sig, stödde han sig på en käpp, som han själv hade täljt. Han följde noga årstiderna och vädret genom att se på luften över vindögat, och när det blev vinter, blandade sig snöflingorna med röken och smälte till sotigt vatten nere i askan. Det fanns också en sak, som trälarna alltid frågade honom om, och det var tiden. Oupphörligt kommo de till dörren och frågade, ty han hade vant sig att tyda ljusets gång på väggstockarna lika säkert som på en solvisare. Till och med under natten kunde han svara dem. De visste icke, om det berodde därpå, att han lärt sig att iakttaga stjärnornas och månens ställning, eller om han kände timmarna inom sig. Däremot visste han ingenting om dagarnas namn, endast att mer än en mansålder nu måste ha förflutit sedan den dag, då han första gången begynte sitt fredlösa sökande. Ingen mindes heller, hur gammal han var. Själv trodde han, att han var några och nittio år, men trälarna älskade tro, att han var nära hundra.

Kvinnorna gingo ibland fram och svepte bättre om honom, så att han icke skulle frysa, men han mumlade misslynt, att de icke skulle röra honom. Det var alltid han, som vakade över askan under nätterna och rörde i den med sin käpp, så att den icke skulle slockna ut till nästa dag. Om kvällarna, när trälarna sutto och slöjdade vid elden eller framför den öppna dörren, talade de högt med varann utan att tänka på, om han hörde dem eller ej. En afton berättade de, att en oöverskådlig skara av ryttare hade kommit till trakten med märkesmän och pipare och blevo mottagna i gårdarna med gästbud och högtidligheter. De hade hört, att det var konungens jarl, som kom med sina närmaste fränder. Nu gästade de som bäst Ulvungarnas gård för att hämta med sig Ulva, som stod klädd i brudelin.

Nästa morgonen, när hanen begynte flytta sig på bjälken, sade Folke Filbyter:

--Jag hör, att det kommit kungsfolk till trakten, men ser jag er ut att kunna mottaga så högt uppsatta män med passande ståt? Därtill är jag för överårig och trött. Det är bättre att jag besparar mig en sådan oro. Som gammal bonde vet jag, att den dag, då säden mejas, inte är mindre att fägna sig åt än såningsdagen. Fordom var jag vidskeplig, men hur skulle jag kunna frukta att dö? Har jag inte redan dött oräkneliga gånger under mitt långa liv? Har jag inte dött var kväll, när jag somnat och förlorat mig i dunkla förnimmelser och syner? Jag har ingenting kvar av vad jag hade som ung, varken min hud eller mitt gula hår eller mitt sinne. Det, som var min glädje då, är det inte nu. Jag var då en människa, som länge sedan är borta och som skulle sätta sig bredvid mig som en fientlig främling, om hon kom tillbaka. Jag kan inte hysa större fruktan för att vända mig om och gå bort från den människa, som jag är just nu. Därför finner jag med glädje, att det ögonblick nu är inne, då jag bör rista mig i bröstet, som jag vet att mannen i min släkt gjort före mig. Hämta hit allt det, som jag behöver, och när blodet är förrunnet och jag har blivit stilla, skola ni sätta mig i högen.

De blevo icke förundrade, ty de hade redan många gånger sport varann, varför han framhärdade att leva. Utan att särskilt brådska, men utan att heller tveka, togo de därför en tennskål och fyllde den med vatten. Den ställde de framför honom på en bänk, som de makade in mellan hans knän, så att den blev stående under

bröstat. Bredvid skålen lade de ett handkläde och den stenkniiv, som i hans yngre dagar blivit nyttjad vid offring.

Några av kvinnorna gingo bort för att hämta in ängsblommor och friskt hö. De andra hjälpte honom att vika isär skjortan från bröstet, men under det att de redan höllo på med detta ropade en av trälarna:

--Du hinner inte att nu rista dig, husbonde, utan du får skjuta upp ännu en stund. Vi kunna ju ändå inte taga mot sådana döpta herrar med blot. Hornblåsarna höras redan bakom ekarna. Skynda er, kvinnor, att knyta ihop skjortan och täcka över skålen!

Kvinnorna kastade då stenkniiven i vattnet och höljde över skålen och flyttade den litet åt sidan. Det var också snar tid, ty kungsmännen redo på i full fart, och vad det led fyllde de hela ängen utanför grinden. Hornblåsarna spelade, och det var så mycket tofsar och kulor på alla betsel, att det såg ut som om en svärm av granna flygfän surrat kring vart hästhuvud.

På en mjölkvit gångare med rött betsel och rödmålade hovar satt Ulva i brudelin, och ett stycke bakom henne bars ett högt träkors med Kristi beläte. Vid stängen hängde ett avhugget huvud, och fast det var gult och gapande, kunde vem som helst känna igen, att det var Älg Klubbehövding. Förskrämda sprungo trälarna om varann och ville bomma dörren, men en av ryttarna var dem i hämlarna och tryckte upp den. Nära att falla på sina silversporrar stormade han ända fram till härden, och lockarna dansade om hans glättiga ansikte.

--Ni trälär där, vi äro vänner och inga fiender! ropade han ystert och skrattade. Jag är Hallsten Folkesson! Finns det ingen bland er, som längre känner igen mig? Och här kommer Ingemund, den starke kämpen i Kristo, och här Folke, konungens jarl. Åt sidan för honom, så att ni inte snudda vid hans kläder. Ställ er utefter väggarna med armarna i kors över bröstet! Så stå trälär inför tignarmän. Men hur ha ni vårdat och omhuldat vår far, ni, som han klädde och födde? Här sitter han halvt barfota och i lumpor. Aldrig visste vi, att han hade det så svårt. Kan du förlåta oss, far, att vi dröjt så länge?

Hallstens blå ögon fylldes av tårar, och han letade fram faderns hoptorkade händer under den skabbiga pälsen. Han gjorde våld på sig, och fast det bar honom emot, kysste han dem flera gånger. När jarlen och Ingemund sågo det, böjde de sig också och gjorde som han.

--Vi förstodo inte, att han önskade det annorlunda, svarade trälarna skamsna. Och nyckeln till kistorna har han aldrig släppt ifrån sig, utan den bär han inpå kroppen.

--Då skola ni nu få lära annat, sade jarlen. Nu är Blot-Svens följe innebränt och han själv nedhuggen. Med trehundra ryttare kommer jag från konung Inges hov i Västergötland för att utrota de sista återstoderna av hedendomen i denna trakt. Och hårt ämnar jag slå till. Men jag har också ett annat ärende, som inte mindre ligger mig på hjärtat. Inge har skickat mig med en hedersgåva till er husbonde, som jag hadanefter inför alla högt tänker erkänna som min far. Inge vill för min skull skona honom, fast han håller vid den gamla seden, och gåvan talar bäst för sig. Här kunna ni själva se den. Det är ett tjurhorn, som jag hade hos mig som barn. Det stannade sedan hos bröderna i Skara. De hade hört många hedniska sägner om det, och på undersidan står namnet Månegarm i runor.

--På det hornet känna vi igen dig, sade trälarna och tryckte sig ängsliga och häpna utefter väggarna.

--Nu ställer jag hornet här bredvid dig på bänken, far. Förr hade det simpla fötter av järn, men nu äro de av rött guld. Det är en liknelse om, hur förvandlad jag själv kom tillbaka. Vid var gård ha vi också stannat och berättat, att vi voro på väg hit för att hylla vår far, den rike och mäktige odalbonden på Folketuna, kanske mest berömd för sina vilda dåd i ungdomen, men också omtalad för sin trofasta längtan efter oss barn.

Ingemund började nu också tala. Han slog den gamle krigaraktigt över skuldran, så att hans eget svärd

skakade och glimtade vid bältet. Det var ju icke heller längre av trä utan av stål och silver med Inges hökar på skidan.

--Lyft upp huvudet, far, och sluta att sucka. De mörka åren äro nu förlidna. Där ute väntar på gångaren Hallstens brud, din värste oväns dotter. Hon är nu en vuxen och frid kvinna, fast hon ännu ibland får heta liten, därför att hennes syster var så mycket äldre än hon. Du får inte undra på, att hon inte själv vill stiga in under ett tak, där hennes syster fått lida så mycket. Men hon hälsar dig storsint, att hon vill glömma. Och hon, som känner bygden, har hjälpt oss till rätta med mycket, far. Hennes egen goda härkomst känner du, men hon har tillstått, att också Jorgrimme och hans dotter enligt sägnen stammade från väldiga finnkongur i forntiden. Det är något att tänka på, nu då Inge vill skaffa jarlen ett lysande gifte. Dina avkomlingar äro av hög och ädel börd, Folke Filbyter.

Jarlen nickade bifallande, men han hade blivit tankfull. Den svarta kåpan stack av mot de andras silverglitter och hängde lös om de seniga lemmarna med sitt tjocka och grova tyg utan prydnader, endast till för att värma. Han stödde tummarna i det tarvliga läderbältet, och den hårda strängheten försvann stundvis från ansiktet, men aldrig allvaret.

--Var det här vid väggen han hungrade ihjäl, min första välgörare--för människornas storhets skull! Här kan jag ännu läsa hans anteckningar, om hur han prisar orättvisan och sitt eget öde.

--Han var den sista tiden från sina sinnen, viskade trälarna.

--Nej, han var bättre vid sina sinnen än någon av oss.

--Kanske skulle vi om orättvisan kunna skriva ännu en rad på Folketunas vägg, sade Hallsten, men jarlen hörde honom icke.

--Är det då här jag blev född, sade han, här i denna sotiga och ödsliga sal? Var det där i vrån min mor låg på halmen och dog? Jag tillstår, att allt här inte är som jag väntat. Ibland drömde jag nog om ett soligare och stoltare fädernehem. Jag kunde tänka mig så mycket fagert den tid, då jag ingenting visste. Hur kan inte den drömman, som ingen törs svara, att han bedrar sig. Hur kan han inte just i det ogenomträngliga se allt, vad han önskar: sköldbehängda högsätesstolpar och ädla och lyckliga kvinnor kring en vagga. Ofta föreställde jag mig, att min mor var en stupad hövdingens unga husfreyja, som på sin flykt hade gömt mig under en buske i skogen. Jag trodde mig se, hur den barmhärtige predikaren där hittade mig och döpte mig över källan till ett liv i möda. Ett hittebarn, ropade det i mitt bröst, ett barn utan föräldrar, det har endast dig till far, du allsväldige ovan tiden. Och du skall lära mig att föra ditt baner. Nu har du ödmjukat mig men inte böjt mig, ty framför mig ligger en ljus väg. Och alltjämt går den uppåt.

Han såg sig omkring på de kala väggarna, där dammet gjort spindelvävarna så täta, att de liknade hängande flädermöss, och på golvet, där hönsflocken utan uppehåll sprang runt mellan trälarnas fötter. Men han gjorde sig blind, så att han snart knappt icke såg någonting annat än sin egen lysande framtidsväg, och hans ord blevo allt fler och allt stoltare.

Hallsten var den ende, som hela tiden dröjde bredvid den gamle, och han satte sig hos honom på härdkanten.

--Du skall se på våra vapenskjortor, far, sade han. Det kristna korset är insytt på bröstet. Därifrån strömmar kraft. Lång stund ha vi heller inte tid att stanna hos dig. Blot-Sven har en son, och hedning är han liksom fadern. Han har gömt sig undan här i skogarna, och med honom skola vi hålla slag. Bytet blir vårt, och vi ha löfte om alla hans gårdar. Annars hade vi inte fått tänka på att besöka dig redan i år. Just det, att alla tro, att vi bara kommit för din skull och för mitt bröllop, insöver hedningarna i säkerhet. Du kan inte ana, hur hjärtat slår lätt, när man i allt har medgången på sin sida. Susar en förflugen pil i luften, aldrig träffar den oss utan alltid ovännen. Störtar ett murket träd, så faller det inte över oss utan över våra förföljare. Men varför fortsätta att

tala om fiender när alla springa oss till mötes och taga oss i famnen och lova att stå på vår sida! Lyckan är med oss, och henne kan ingen motstå. Du skall glädja dig med oss, far, och sitta här hemma i askan och tänka på din unga ätt. Far, du måste bli den första, som nedkallar välgång över Folkungarna!

--Ja, ve den kvinna eller man, som vill hejda oss! sade jarlen. Far, kläd dig i scharlakan och skaffa dig gigare och trummare i gården, ty en dag kan du få hålla bord för konung Inge.

Hallsten kammade med fingrarna håret ur pannan på den gamle och böjde sig fram och såg honom in i ögonen.

--Den dagen kan komma snart nog, om vi lyckas. Och visst lyckas vi. Ännu har ingen av oss förlorat en strid. Vi skola skicka dig bänkdynor och päll till en himmel, om du lämnar oss något att köpa för. Det har tårt på oss att sätta ryttarna i stånd, och för tillfället ha vi just ingenting kvar. Men nu skall du få ett förtroligt råd om, hur du skall vinna Inges gunst. Börja i tid att skrapa sotet ur taket och att samla nötter, ty Inge tycker om friska nötter. Du kan ju själv gå till nötbuskarna och böja ned grenarna med din käpp och plocka, så får du tiden att gå. Och för var nöt, som du släpper i påsen, skall du tänka på att tusen gånger mer är vart ögonblick värt för dina söner. Vi äro män, som ha bråttom. Vid dina år har en hel lång vinter inte mer att giva än en dag, men du skall glädja dig med oss, far. Bjälkarna ligga lågt i din sal, och jag känner hur jag skrapar sönder hökvingarna, men härnäst får du skänka mig ett par nya. Vi hinna inte nu att kläda av oss vår härbonad. Jag hör att ryttarna börja spela med hornen igen. Det är ett avtalat tecken för att påminna oss att inte stanna för länge.

Folke Filbyter, som tyst hade suttit och hört på sönernas brusande ordflöde, trevade på sitt bröst under vargskinnen.

--Kom hit, Folke, sade han. Du får hjälpa mig. Jag har blivit så lamhänt. Här på bröstet har jag nyckeln. Har du nu hittat den? Du skall gå till den mellersta kistan och plocka fram fat och bägare, så att det blir dukat för så höga gäster efter deras stånd. Finns det något mungott i huset, trälar? Vad är det ni säga? Påstå ni, att det inte här har funnits något mungott att dricka på tio år? Då måste det väl vara så. Sätt då åtminstone fram mjölk och bröd och det, som finns.

Jarlen tog nyckeln och gick bort och öppnade kistan. Det knäppte och gnisslade i låsen, och det dundrade när järnbommarna föllo i marken. Folke Filbyter makade sig på hårdkanten åt den sidan, där kistan stod, och hans ögon släppte ej sönerna. Ingemund och Hallsten hjälpte jarlen att hålla i locket. Då det slutligen blev upplyft, häpnade de alla tre.

--Så många hopade skatter väntade jag mig ändå inte, sade jarlen och sänkte rösten till en viskning, men Folke Filbyter skulle i den stunden kunnat höra ett sandkorn falla. Nu syns det, att vi nog kunde få råd att giva Ulvssönerna den botpenning för gamla oförrätter, som de begärde nyss vid bröllopet. Men de äro ju min mors bröder och ha låtit döpa sig och komma att bli oss goda bundsförvanter, om vi äro måna om deras vänskap. Låt oss därför hellre giva dem hela Folketuna, så blir det deras utgård och råkar snart med alla sina mörka händelser i glömska. Visserligen är lagen emot all avyttring av ärvd fädernejord, men jag får tala med Inge. Det blir bäst för oss, och de må gärna giva gården ett nytt namn.

Ingemund lade sig ned på knä för att bättre kunna genomforska innehållet i kistan. Den var fylld med pärlor av bärnsten, karneol, bergkristall, jaspis, guld och silver. Han måste maka dem åt sidan för att komma ned till de stora kärnen på botten. Där hittade han till och med ett beläte av Kristmodern i ett tabernakel av guld. Han svarade jarlen i samma lågmälda ton:

--Jag fruktar, att för vår egen skull få vi ändock taga ett djupt grepp i kistan, när den gamle kommer i högen. Han var ju i alla fall vår far, och det hjälper inte, jarl, vi få bygga en kyrka till försoning för hans minne. Får jag råda, skall den stå där nere på kullen, som getherdarna i min barndom kallade Bjällerbo eller Bjällbo. Där är det redan ihopbragt en mängd sten. Av silvret kunna vi gjuta en präktig bjällra, som skall höras hela milen,

när hon beder för hans själ. Det övriga behöva vi sannerligen själva. Hör du, far!--ropade han med muntert höjd stämma och började röra och sila i kistan.--Du är rikare, än vi trodde. Du måste hjälpa oss med underhållet åt ryttarna, och snart behöva vi köpa flera nya hästar. Lyckan mutas inte med tomma händer.

--Så länge jag lever, får ingenting tagas ur kistan, svarade den darrande men ännu djupa stämman från härden. Ingen får knyta upp snörena på myntpåsarna. Höra ni det, ingen!

Jarlen log frimodigt.

--Då tala vi inte mer därom. Du har fått en sådan misstro mot oss, far. Vi äro frispråkiga, men vi brås inte på dig och äro inga rövare. Råkar du höra, vad vi viska om, så må du det gärna. När du dör, far, skola vi timra dig en snäcka, lik ditt forna skepp Menglöd, och sätta dig i högen på gammalt vikingavis. Det skall lära folket, att du varit en stor hövding, fast du aldrig tog kristnan. Vad vi sedan göra för ditt minne blir vår sak. Ännu är du bland oss levande. Här kommer jag nu med silverbägarna och den största skålen. Du kan själv se, att Hallsten låser kistan efter mig. Och här har du nyckeln tillbaka. När Inge kommer, kan du verkligen duka ett riktigt kungabord med allt ditt guld och silver. Det skämmer inte saken, att han får tumma på ditt dyrbaraste fat och spegla sig i det. Lägg du en silvertacka som stöd under var fot på vildsteken. Sådant roar honom. Du skall se, att du lätt kommer överens med honom. Särskilt värderar han ett lätt och behagligt samtal, och du skall berätta gamla jaktminnen och skämta gladeligt. För övrigt behöver du bara höra på oss en stund i början och sedan göra som vi. Men raska på, trälar! Vi måste skynda oss. Vad lider tiden?

--Knappt middags, svarade Folke Filbyter med en blick på väggen och kröp åter ihop under sina vargskinn.

Alla tre åto och drucko med lust och hast av den enkla bondekosten, och flera gånger gick Hallsten ut med en skål eller bägare till sin hungriga och törstiga brud. Hästarna voro framledda och frustade och skrapade utanför tröskeln, men jarlen satt ännu.

--Du har knappt talat med oss, far, sade han och tömde den sista mjölkbägaren. Det är hela tiden vi, som haft ordet, och nu måste vi redan bryta upp. Ingenting har du berättat om dig själv. Vad kunna vi göra för dig nu närmast? Med vad har du fördrivit tiden under hela de långa somrarna, då folket varit ute på markerna?

--Jag har suttit och plockat malen ur pälsen, sade han med ansiktet gömt ända till kinderna innanför varghåret. Malen äter och fräter, men mellan fingrarna blir den bara en nypa guldstoff. Så är det också med en lång smärta. När du smular sönder henne på fingret under dina ögon, måste du fråga: var det denna lilla droppe hjärteblod, var det detta stackars guldstoff av några bedrägliga människodrömmar, som så förtärde dig? Den tid jag låg på havet, försökte jag om aftnarna att segla kapp mänstrimman, men alltid gled hon undan på en armslängds avstånd. Varför lärde jag inte av det jag såg?

--Den frågan kommer från oss, far.

--Och då skall jag svara dig, Folke. Småningom har jag lärt, vad en bonde kan lära, och jag har slutat upp att klaga. Nu vill jag följa er till dörren. Det är ett sådant solväder i dag, att det är svårt att inte se ut. Göken ropar i skogen, och getskällorna pingla från markerna, där mina hjordar beständigt växa och föröka sig. Ända hit in hör jag kornsuset, överallt gror det och spirar, på vallen, på stugtaket, till och med de gamla stockarna i väggen börja att mossas sig och grönska. Och själv tycker jag mig känna, hur det skjuter unga kvistar och löv ur min egen hopfallna kropp. Du har blivit gammal och vintrig, Frey, och du måste dö för att kunna uppstå på nytt till ungdom och fruktsamhet.

--Det är i oss du uppstår, far.

--Ni ha vuxit så högt över mig, mina barn, att ni inte längre kunna räcka er så långt i djupet som till mig. Det enda jag begärde av er, kunna ni inte giva mig. Men jag gläds, jag yvs, jag är stolt över min avkomma, och jag

önskar er medgång, Folkungar.

Han flyttade fötterna så tungt och långsamt, att Ingemund och Hallsten blevo otåliga och skyndade sig förbi honom, men han fortsatte sin försiktiga gång fram till dörren. Där stannade han i solskenet. Hela gårdsvallen var fylld av ryttare, och Ulva nickade åt honom från sin vita gångare, men stelt och främmande.

--Han går väl inte till ättestupan? frågade jarlen.

--Dit är stigen för hög och brant, svarade trälarna. Nu tänker han nog bara på att så länge som möjligt få se sina söner.

Då hastade också jarlen förbi honom och sprang i sadeln.

--Du skall tro mig, far, ropade han och gjorde ett försök att vända sig om, men hästen var så het, att han knappt kunde hålla den. Har du något att befalla, så säg det frimodigt!

--Över dig befäller jag inte längre, svarade Folke Filbyter och stödde sig mot dörrstolpen. Hjärtats kärlek, mina barn, kunna ni aldrig giva mig, och det var det enda jag begärde.

Han stod kvar och såg, hur de redo bort. Många av husfolket samlades också i dörren, men småningom begynte kvinnorna att lägga i ordning friskt hö under bänken och beströdde det med de allra vänaste ängsblomster. Sedan gingo alla trälarna och trälinnorna ut, på en enda när. Han stannade kvar för att kunna stänga dörren inifrån, som det var bruk vid husblot.

Vägbroarna dånade under hovslagen och Folkungarna voro snart vid det första skogsstråket. Hallsten hade sin brud framför sig i sadeln. Han lekte med hennes fingerguld och höll upp det över henne i solskenet. Allteftersom de tre fränderna kommo ut på fältet igen, stötte de dock hårdare med sporren och fäste blicken ännu skarpare på den nästa skogsranden. Där väntade dem okända händelser och vida trakter att vinna. De redo alla tre i bredd och talade om byte och jordisk lycka.

Bjälboarvet

1.

Det heliga svärdet Gråne låg ännu på Holmgers grav i Sko, och ljus och skymning brottades över landet.

Det var dymmelonsdag och kyrkklockorna hängde stumma med bunden kläpp. Människorna hade ännu icke tvättat askan ur håret efter botgöringen på askonsdagen, och de längtade till påskmorgonens sköna fest, då de under sång åter skulle få beströ kyrkgolvet med hackat enris. Barnen, som visste, att de skulle risas i sängen, när de vaknade på långfredagen, gingo modstulna omkring. De mindes sedan gammalt, att det ingalunda var någon lek utan brukade sluta med ett sådant skriande, att det hördes från gård till gård. Ett mörkt och tungt väder med isande blåst hade också rått under hela fastlagen, och sinnena blevo hårda.

På skogsvägen öster om Bjälbo kom en flock bergsfolk från Stålberget i det avlägsna Järnbärrland. Skaran hade blivit plundrad under vägen, och av hela foran återstod bara en ensam släde, förspänd med en ox och en halt häst. Släden hade skapnad av en båt för att kunna flyta, om isen brast på något av de talrika vattendragen.

Själva de egentliga bergsmännen skilde sig från de övriga genom sina snygga pälsar och den lilla hammare, som blänkte i deras bälte. Den var både deras ämbetsmärke, deras verktyg och deras vapen. Då något prassel i skogen oroade dem, hade de samma sätt att lägga fingrarna på hammarskaftet som en krigare på svärdsfästet. Men bakom dem följde i stor oordning en hop jägare och förrymda missdådare. De hade tagit lega under vintern som hjälprängar, krossare och röstare, men levde om somrarna helst fria på vildskytte och bär. Fast

landet hette kristnat och fast två hundra julnätter redan tindrat upp över Blot-Svens hög, kände dessa skogsgångare de svårtillgängliga ställen, där djur och till och med människor ännu offrades åt heliga träd och stenar.

Bredvid dem på vägkanten tassade med sina hundar en rad av finnar, som voro märkta i pannan med brandjärn till tecken att de blivit döpta med våld och hemförda under sista korståget. De gävo noga akt på träden och viskade med varandra, ty de kunde se på tallarnas färg, om det gick en malmåder under jorden. Ja, de behövde bara lyssna mot gråberget för att höra, var ett ondskefullt gnisslande sade dem, att man skulle bryta. De voro också de skickligaste att med eld spränga upp vägen till det järn, som sedan lastades på fordon och sändes ut kring landet för att smidas till vassa blad och pikar eller till fjättrar.

I släden sutto två män. Fast den ena var den uslast klädda i hela skaran, ådrog han sig mer nyfikenhet, var färden gick fram, än alla de andra tillsammans. Det var den främmande riddaren herr Svantepolk Knutsson, som genom gifte kommit i släkt med Folkungarna. Nu var han på återväg från ollonskogarna vid Vreta, där han som botgörare en tid hade vaktat nunnornas svin. Han satt med fromt nedslagna ögon, ty han var lika ödmjuk som myndig, men ibland for han opp och stack med staven efter de långsammaste för att skynda på dem. De smala, alldeles nakna benen skallrade och nego av köld, och de bara fötterna voro ömkligt frostbitna. Han var både fet och mager med smala hängande kinder, påsar under ögonen, tunt vitt hår och stor, nedåtböjd fågelnäsa. Den korta illaluktande fårskinströjan hade ullen utåt och var fullsmutsad, men på tummen sken det breda fingerguldet med sina dyrbara stenar. Hatten var översållad med pilgrimsmärken från olika vallfartsorter. Framtill över pannan satt ett litet gult ting, som mest liknade en hoptorkad skogssvamp och som gjort honom vida berömd. Det var ett stycke av ett linntyg och hade tillhört en utländsk fru, som han hade älskat under hela sitt långa liv utan att någonsin ha sett henne.

Det låg litet järn kvar på botten i släden, men icke mer än att där fanns gott sittrum i halmen också för den andra mannen. Han hette Hulv Skumble och var bergmästare. Som han satt där med skägget nedklämt i pälsen och vaggade vid stötarna, liknade han mer ett grått stenblock än en människa.

Han såg så klart för sig den kväll, då han stod med de andra vid gruvöppningen, färdig att kasta tärningarna på den rostiga marken för att lotta om vilket arbetslag, som skulle gå ned. Vindspelet knarrade över tunnan, och björnen, som drev det, sprang inne i hjulet med tungan utanför käftarna som en varm gårdvar. Det hamrade och knackade vid alla malmhögar, och elden i hyttorna lyste på röken. Då, just då, kom budet från Ingrid Ulva på Bjälbo att hon genast ville utfå sin andel av järnet. Och med järnet skulle det följa dugligt folk, som hon kunde ha nytta av i sin egen bygd.

--Jag har vakat över det järnet, utbrast han med ens högt och bittert, viss att de andra gingo och tänkte på detsamma som han. Jag gav noga akt på att röken aldrig blev vitaktig och tjock utan gick lätt, som den skall, när ugnen är väl satt. Jag förstod nog, att annars skulle jag få det järnet om mina egna handlovar. Det var fullgott järn utan korn eller blåsor, och jag högg och vägde det i ärliga osmundar... och så blev det taget ifrån oss på vägen av rövare!

Han ryckte hammaren ur bältet och höll den framför sig med skaftet uppåt och betraktade den vördnadsfullt.

--Med denna kan jag försörja mig, försvara mig och på trettio stegs avstånd dräpa ett villebråd eller en fiende. Så litet behöver man i handen för att hjälpa sig. Vad skola då Folkungarna med allt det järn, som de tvinga oss att forsla? Våra fäder levde fria på sina gårdar, och ändå gjorde de rätt för sig och behövde inga kedjor.

Han satt tyst en stund, och släden krängde i de djupa spåren. Sedan fortsatte han igen att tala.

--Bergsmän och drängar, jag skall berätta något för er. Ha ni hört det förr? Det var en gång tre fränder, som redo ut att vinna lycka, och den som red i mitten hette Folke. Allt vad de togo på, det blev genast deras, och de unnade sig knappt en stunds ölro, bara för att få ännu dubbelt upp. De kramade och synade jordkokorna och

köpte och pantade och höllo bondeträta på alla ting, och den bondeträtan går aldrig ur dem. Nu växer det Folkungar som ogräs och tistel. Dunkar nu ett hjul i forsen eller lyser en ljustereld över älvvattnet--vem skall ha mjölet, vem skall ha laxen? Det skall Folkungarna, när de hålla samdricka med utländska sändemän. Och hur ser det nu ut uppe vid Stålberget? När vi bergsmän få vara ända till fjorton om ett par bälgar, då har Ingrid Ulva två par för sig ensam.

Han stack hammaren tillbaka i bältet och spottade i den söndertrampade snön.

--Ja, annorlunda var det förr. Min farfar var ännu med på den tid, då järnet togs ur myren. Jag hörde honom ofta tala därom. En afton, när han stod i sin risikoja och hamrade, fick han besök av helge Erik, den stora sveakonungen. Det var vid den årstid, då kornet går i blom och enbusken dammar och som ännu kallas eriksmässa. Det förundrade honom heller inte att möta hans ljusa ögon, när han såg upp från städet, ty den fromme herren red ju ofta kring på lagfärd och satte sig då gärna hos de fattigaste för att hjälpa dem till deras rätt. Lugnt frågade han därför konungen, varmed han fick betjäna honom. Helge Erik visade honom då, att spetsen fallit från spjutet, och bad honom att raskt förfärdiga en ny, medan han satte sig på kanten av vattenkaret och väntade. Den skulle vara hårdare och uddvassare än någon annan, ty med den ämnade han strida under korsfanan. Glad i hjärtat skyndade sig den ärlige smeden att villfara hans begäran. För att härda den nya spjutspetsen, doppade han den slutligen fyra gånger i vattenkaret, och mellan var doppning hettade han upp den igen över kolelden, så att järnet fyra gånger bytte färg. Först blev det guldgult, därefter brunt, sedan dunkelrött och allra sist blått. Helge Erik, som noga gav akt på arbetet, för att det skulle bli efter hans önskan, sade då:--Tre olikfärgade åldrar har också vårt folk att genomleva, innan det kan stå härdat till blått stål... Allt detta berättade min farfar under tårar, ty ingen konung älskade han så mycket som helge Erik. Och nu frågar jag er: vilken ålder är nu kommen, efter vi alla ha fått det så tungt?

Bergmästaren hann knappt utsäga det sista ordet, innan han häpet lyfte huvudet, ty en människoröst ljöd över honom ur kronan på en av de högsta ekarna. Det var en väldig stämma, enslig och högtidlig som en predikares, och orden flögo långsamt och sjungande bort över trädtopparna.

--Därpå skall jag svara dig, far, ropade stämman. Den gyllne åldern var den tid, då hövdingarna var sommar seglade ut efter byte, medan de fria gårdsbönderna bärgade sina skördar. Den bruna åldern var helge Eriks egen tid, då marken ännu var brun av nyplöjning och av allt det blod, som flöt i striden mot götakonungarna och deras folkungajarlar. De ha föst er från era tingshögar, ni svear, och gjort ert Uppsala till ett föraktat ställe, och aldrig förr såg jag en sådan prakt som deras. Nu är det sneda rakt, och skratt är gråt. Men ännu kan det nog gå er väl, bara ni äro sluga, ty nu är den dunkelröda åldern kommen, och nu lyser det på oss från elden i helvetet.

Bergmästaren höll in sitt trötta förspann. Han kände igen både rösten och den jättelika skepnad, som stod uppe i det avlövide trädet med en fångstsnara i handen och tycktes alldeles för ovig och stor för en så vågsam klättring. Det var Gistre Härjanson, en ökad lekare och yrkesridare, som annars färdades med nyheter från by till gård, från gravöl till bröllop, husbonde över ingen och gäst hos alla. Genom honom blev det bekant, vad som hände i världen. Men han förstod aldrig att skämta och gyckla som andra av hans kall. Det stora skägglösa ansiktet var dystert gulblekt, och det svarta håret, som räckte ända till höfterna, var delat i en mängd tjocka flätor, nederst omknutna med vita band. I ett snöre tvärs över bröstet bar han en rad små tygdockor, som han vid fester trädde upp på fingrarna och lekte med. Som han stod där uppe i sin kolsvarta skjorta med den breda armen knuten om en ekgren, såg han ut som den obönhörligt hårda jordanden med människodockorna på sitt bröst.

--Du är ute för att fånga påskskatan kan jag se, svarade bergmästaren kort och utan att hälsa. Samtidigt började han uppmärksamt att lyss åt sidorna.--Nåväl, lekare, vad nytt?

--Nyheter lär du snart få erfara, när du kommer fram till Ingrid Ulva med det myckna järn, som hon så otåligt väntar på. I dag är hon lagom god förut. Dödssjuk som hon är, har hon blivit uppuren i sin kammare i

kyrktornet för att vara i skydd under upprorstiden. Själv kom jarlen nyss hit med sina båda äldsta söner för att gömma dem för fränderna. Vad skulle också hans son med kungakronan? Folke Filbyters blod förhåver sig.

Herr Svantepolk hade hittills suttit tyst. Ensam som han var bland de vilda männen, ansåg han klokast för sin riddarheder att låtsas döv, när de hånade hans fränder. Men nu började han lyssna åt sidorna liksom bergmästaren.

--Jag bedrar mig inte, föll han in. Medan ni ordade, satt jag och hörde på något helt annat. Det är folk ute på skallgång i skogen och ropar efter någon. Det måste vara bjälbofolket. Men vem ropas det på? Nej, nej, nu höra vi miste. Det kan omöjligt vara så.

--Bjälbokarlarna tyckas vara ute och leta efter Valdemar, jarlens son, svarade Gistre Härjanson och böjde sig fram mellan grenarna. Jag kunde giva dem besked. Jag kunde hjälpa dem, till och med, om han vore tagen av dvärgarna. Här--han stack handen i ficksäcken--här har jag segerstenen, som jag hittat i magen på en svart hackspett. Och här har jag den sällsynta vita fjäder, som vuxit på en svart korp och som kan rista upp den tjockaste stenhäll...

Herr Svantepolk stod nigande i släden, och frossan skakade sönder hans ord.

--Vi ha ingen tid för den stortalaren. Han är nöjd, bara han hör sin egen stämman. Men där ser jag huvorna på de första drevkarlarna. Hitåt, bjälbomän! Vad är det ni säga? Vem, vem? Det kan inte vara sant. Svears och götars unga konung borttagen av dvärgarna! Nu, bergsmän, förstå ni bättre att råda än jag.

Han lyfte armarna och stämde i med bjälbofolket, som började leta sig fram mellan buskarna, och alla ropade på en gång:

--Valdemar, Valdemar!

Släden befann sig nu på det rum, där Folketuna fordom stått med sina längor. Stensättningar och halvtärda ekstockar syntes ännu mellan tuvorna. Lunden hölls i fruktan och besöktes sällan utom vid de årstider, då någon klättrare sökte efter den undergörande misteln eller gillrade för hemlighetsfulla fåglar. Männen flockade sig om bergmästaren med en sidoblick mot en stor sten, på vilken istapparna hängde som välvningen över en port.

--Jag vet bara ett att råda, svarade slutligen bergmästaren, efter att ett ögonblick ha besinnat sig. Det är att skynda till Bjälbo och ringa i klockan, innan solen går ned. Ha dvärgarna tagit gossen, måste de då släppa honom, men har han, det Gud bjude, bara gått vilse i skogen, får han en vägledning, när han hör ringningen.

Han manade på det klena förspannet. Herr Svantepolk flög ned på sittbrädet, så att han slog ihop tänderna, men han låtsade icke därom utan började med en förnäm handrörelse att draga upp halmen omkring de blåfruset tillskrynklade benen.

De andra blevo snart efter. När backen krökte ut ur skogen med fri blick över de vintervita slätterna, stod Ingrid Ulvas stengrå kyrktorn redan mitt framför vägen på den närmsta kullen. Bergmästaren tänkte på hennes makt och hur det var genom giftermålet med henne, som Folkungarna återfått Bjälbo från Ulvungarnas ätt. Men Folkungarna voro ju av dvärgabörd, och de hade lärt henne ondska och sejd. Han visste, att hon ofta brukade stå i torngluggen och stirra, och han mindes ordstävets: När Ulva skakar sitt bolster för himmelens väder, då blir det strax en ryttare av var eviga fjäder.

Han såg på den halta hästen och på oxen, som bara hade ett horn.--Sju vällastade slädar och femton hästar hade jag, när vi foro från Stålberget! mumlade han. Allt skulle jag svara för vid livsstraff. Och nu ligger det bara några fattiga osmundar kvar på botten under halmen.--Han glömde nästan alldeles Valdemar och körde

åter långsammare, och ändå tycktes det honom, att den sista vägbiten krympte alldeles för hastigt.

Han kunde nu se ansiktena i tornluggarna och vakterna på den låga kullen. Den var rymligt omhändertagen med ett grånande värn av spetsiga pålar och vidjor, mellan vilka nyponbuskarna flätade sina avlödade taggrankor. Innanför stod en ring av små och stora hoppackade timmerhus, som också hade blivit grå av sol och regn, med snö på torvtaken. Allra högst reste storstugan sin gavel med grönfärgade ormhuvud på vindskedarna. Utefter kyrkväggen fladdrade och smällde några vadmalstält, och framför dem brann det och sprakade under kittlarna. Från ingen av träbyggnaderna steg det i afton någon rök, men väl från ena hörnet av torntaket.

Släden stannade framför kyrkan, och nu befann sig den i sin hembygd hedrade Hulv Skumble på det rika och fruktade Bjälbo.

2.

I tornporten stod en storväxt gosse med platta, raka axlar och svartbrun ansiktsfärg. Håret låg slätt och blankt om huvudet som tillkammat med vatten, och armarna voro långa med breda händer. Bergmästaren tyckte, att ett sådant barn vore fött till att bli en förträfflig smed eller kittelbotare.

Gossen förde handen till hjärtat med en viss brådmogen klokhet och sirlighet och gick ett par steg framåt mot släden.

--Har ingen av er sett min broder? frågade han med långsam och liksom försiktig röst. Och då han läste svaret i deras ögon, skyndade han sig att tillägga en smula frimodigare:--Glänta dvärgarna på stendörren och lova honom att få leka med de infångade vallkullorna och stryka dem över kinderna, är han snart lockad. Det är det farliga med Valdemar, att han aldrig kan svara nej.

Bergmästaren ryckte till, när han hörde »min broder». Småningom, fast i början villrådigt, gled luvan ned framför förskinet, som var bundet utanpå pälsen.

Bakom gossen stod en man med den långa, fasta västgötamunnen viljefast sammanknipen. Han var icke obekant för någon, den sluge lagman Algot Brynjulvsson, som var lärmästaren Björn Nävs medhjälpare och undervisade jarlasönerna i lag och rätt. Ibland hade han hälsat på vid Stålberget för att granska räkenskaperna.

--Du talar klokt, Magnus, bekräftade han och lade bakifrån sin hand smeksamt på gossens huvud. Valdemar är ett trohjärtat barn, som vill alla väl, men två ting har jag aldrig lyckats att lära honom. Det är att lyda och att säga nej. Du, Magnus, du är min flitigaste och bästa discipulus, och det är bara på dig jag kan lita.

--Men hur har då Valdemar sluppit ut i skogen? Har han då inga lekbröder, som vakta på honom? frågade herr Svantepolk och satte den bara foten i snön.

--Lekbröder?--Algot Brynjulvsson vände sig om och pekade på några andra barn, som stodo bakom honom.--Här ser du den lille Tyrgils Knutsson, som aldrig kan ljuga och aldrig slår ett djur. Här har du min son Karl, som är så galen, att om du toge huvudet av honom, skulle han ändå fortsätta att dansa som en nackad kyckling. Och här står min Folke, som vill vara med om alla upptåg, men inte törs. De voro trötta efter resan hit, och jag lade dem i nedersta tornkammaren. På junker Magnus litade jag mest.

--Men också han kunde sova.

--Och det tungt. När han vaknade, var Valdemar bortsmugen. Några av vakterna hade sett honom lekande gå utåt åkrarna, men de vågade ju inte ropa efter honom.

--Så är det inte annat, fortsatte herr Svantepolk och korsade sig till tack för lycklig hemkomst, än att du, bergmästare, fort går upp i tornet till herrskapet och råder efter förstånd. I en sådan här fråga har en gammal skogsman som du rikare erfarenheter än någon av oss. Där inne till höger i kyrkan hittar du trappan.

Men Magnus grep bergmästaren hårt i armen.

--Du får bara inte berätta, att det är Valdemar som smugit sig bort, stammade han med stigande ängslan. En sådan olydnad skulle bli hårt straffad på långfredagsmorgonen. Ännu veta de ingenting där uppe. Låtsas då hellre, att det är någon annan. Säg då hellre, att det är jag.

Algot Brynjulvsson klappade gossen igen på huvudet med en lärares stolthet.

--Det är gott menat, kära barn. Bliv alltid lika trofast mot den broder, som du har fått så kär och som med tiden skall sitta som husbonde över oss alla.

--Jag skulle gärna offra mitt eget liv, om det kunde hjälpa honom, viskade Magnus kvävt och såg frågande från den ena till den andra.

Bergmästaren kastade ifrån sig tömmarna, men bittert ångrade han, att han icke i tid vänt om och själv sprungit till skogs. Det yrde gnistor för ögonen och susade för öronen. Han förstod knappt, hur det lyckades honom att hitta in till trappan.

Murarna voro så tjocka, att han icke kunde se marken nedanför genom gluggarna. Utan att han själv visste det och endast för att fästa tankarna vid något likgiltigt räknade han halvhögt trappstegen:--Elva, tretton, femton, sexton, nitton... Överst i skumrasket påträffade den bredaxlade fjällmannen en dörröppning, men den var så smal, att han måste vända sig på tvären och släpa sig framåt mellan de räthuggna stenstolparna. Och ändå skrapade de långa tottar av hår ur pälsen. Välvningen var heller inte högre, än att han måste kröka sig. I det ögonblicket tyckte han, att tornet med hela sin tyngd hängde sig över hans nacke som ett ok, och han tappade anden.

Ett rungande ljud som av ett klämtslag flög med detsamma genom tornet och fortsatte länge att darra i stenarna.--Ringer det redan till angelus? frågade han sig och sökte fåfängt att nå radbandet under pälsen. Angelus domini nunciavit Mariæ.

Då slog honom plötsligt något, som både han och de andra nyss hade glömt. Det var dymmelonsdag, och på den kvällen fick ingen klocka ljuda i hela kristenheten! Hur mycket var då det råd värt, som det nu var hans ärende att giva åt det höga herrskapet? Och vad hade han nu att tala om annat än om sitt förlorade järn, och det skulle kanske kosta honom livet!

Men det var för trångt att vända. För att göra ett slut på pinan och åter få luft i bröstet tog han ut steget.

Han kom då ut i en ganska hög kammare, där Ingrid Ulvas larmande småpigor, sotiga och barfota, höllo på att koka vid spisen i hörnet. De svängde fläktorna över den sura och rykiga veden, hjälpte varann att knyta hårbandet och klättrade på bänkar och spann för att plocka ned brödkakorna, som voro uppträdde på en stång under taket. Mitt över rököppningen i valvet storskrattade ett par vaktkarlar. De voro sysselsatta med att fira ned från torntaket en kopparbolle för att hämta öl, och det var den, som vid var törn mot muren rungade mörkt och ihållande som en klocka. Kopparbollen var kantad med runslingor och hade fordom i Uppsala gudahov tjänat som det käril, i vilket offerblodet blev vispat.

Han hörde otydligt, hur småpigorna berättade därom för varann, och han såg att de pekade genom röken mot ännu en nästa dörr. Men han mindes icke längre, vad han skulle säga eller varför han var kommen. Han kände blott, att han måste lyda. Så fort han hade trängt sig över tröskeln till den innersta kammaren, sjönk han ihop

på knä, djupt framåtböjd med händerna stödda på golvet som en träl, och det smällde och knakade i förskinnets.

Här såg det också annorlunda ut. Några ljuslågor växte och krympte på en järnkrona i taket, och väggarna voro blådragna med varma bonader. Framför fönstergluggen, som pryddes av huggningar i sten, stod Birger jarl och såg ut i luften. Vid andra sidan stod det ett dukat bord och en kista, fullbäddad med hyenden och dynor. På den satt Ingrid Ulva, rak som ett altarljus, med de avmagrade fingrarna utbredda på vardera knäet och ett hyende mellan nacken och väggen. Hon var den högmodigaste kvinna, som någonsin hade levat, och han visste, att hon aldrig hälsade de förnäma fränkorna med hela huvudet utan bara med ögonlocken. Ända upp till hakan var hon klädd i glaspärlor och små guldsöljor. Men fast hon var mycket gammal och förtärd, var det utslagna håret ännu ramsvart. Och lika svarta voro de buskiga ögonbrynen. Den stickande röken, som trängde sig in genom dörrspringorna, sotade ned bordsduken, lade sot i alla rynkorna på hennes ansikte och svärtade fingrarna på sidorna om naglarna, så att hon såg ut som en lappkvinna i en kåta.

--Folkungarna, Folkungarna! tänkte Hulv Skumble. Detta är Folkungarna. Nu är jag hos dem, nu ser jag dem. Heliga Trefaldighet, skydda min stackars kropp mot pinor!

Ingrid Ulva vände ögonen åt dörren till.

--Var har du mitt järn?

--Nådiga fru...

--Du hörde min fråga. Jag ser på din hammare, varifrån du är.

--För Guds mildhets skull... Det var tolv lass... det var åtta lass... Nej, nej, jag minns ingenting, jag vet ingenting... Goda och fromma fru Ingrid, som alla välsigna... det är förbi med mitt förstånd... Det var på de västmanländska gränsskogarna, som det kom rövare. För att håna dig lämnade de två fattiga osmundar på slädbotten. Men jag såg på sköldarna, att det var Filip Knutssons och Knut Magnussons folk.

Nu märktes det, att jarlen vaknade vid gluggen, ty alla de gulbruna ärmarna och flikarna började att virvla. Ännu stod han kvar, liksom en vred humla en stund står stilla och andas och låter vingarna vina, innan hon rusar fram. Så kom han farandes över golvplankorna med armarna halvlyfta och långt från sidorna.

Han var av medelhöjd, ganska böjd och mycket senig och mager, i synnerhet på halsen. Det skalliga huvudet var högvälvt och stort upptill men smalt nedåt, med spetsig haka. En svart lock, som räckte ända till nyckelbenet, stod yvigt ut vid vardera tinningen och hölls ihop med ett litet tarvligt knäppe av horn. De nötbruna, mandelformiga och sneda ögonen lågo mycket tätt.

--Säg om det! mullrade han och skakade bergmästarens skuldror. Är det fränder, är det Folkungar, som plundra oss på vägarna? Och här fylla de landet med legohärrar. Blir då blodsåker aldrig igensådd? Kronan är en lekhatt för barn, och ett barn fick den. Glömma de redan, att jag, gamle änkeman, i alla fall haft salig kungens syster och att arvsrätten kom med henne?

--De ha sin arvsrätt på andra vägar, och alla Folkungar missunna varann, svarade Ingrid Ulva. Det försporde jag nog, när jag red omkring vid kungavalet och såg, hur eldröda de sutto och blåste i sina soppskålar... Men bergsmannen där, honom hänger jag.

Hulv Skumble borrade sin blick i ljuslågorna, och förskinnets knakade. Jarlen gick emellertid med långa steg ett slag genom rummet. Sedan tvärsatte han sig vid bordet mitt framför modren, plötsligt fylld av den mest brusande munterhet. Rösten klingade som ett helt klockspel.

--Den, som blir hängd som ung, slipper tigga som gubbe, men man sticker inte sina hästar dagen före drabbningen. Karlen där har ett järn i skuldrorna, som du behöver. Mor, mor, här sitter du på Folke Fyllbulters gamla skattkista och styr med gårdar och stålberg. Men utan mitt lov får du i alla fall inte trampa på en mus. Det är visst det enda, som du aldrig förlåter mig. Se, se, så många lås den girebuken hade på kistan! Och ändå drömde han väl aldrig att den skulle förvara en kungakrona. Vad vet jag för övrigt om den mannen? Kanske var han en tjuv, en kopplare, en drinkare. Därför väljer jag det mildaste och kallar honom Fyllbult. Alla dagar trampa vi på en nypa mull, som varit bröstet eller kinderna på en människa. Men skall jag säga dig sanningen, så betvivlar jag allvarligt, att den mannen någonsin funnits till.

Han kastade orden som stenar, utan vetskap om sin grymhet och alltför rik på stolta anor att befatta sig med en hednisk bonde. Sedan blev han tyst igen och satt och vickade med silverskeden.

--Varför tiger du, son? frågade hon.

--När katten lapar mjölk, kan han inte spinna.

--Ändå ser jag inte, att du spisar något. Tag här och bryt ett stycke av torsbocken, som småpigorna bakat till påsken. Jag märker nog i dag, att det är någon tanke, som fått makt med dig. Jag minns ett fagert ordstäv: När maskrosen fått besök av biet, lutar hon guld kronan mot jorden, medan frukten mognar.

--En vämjelig och klibbig frukt! Du har så mycket fagert snack, mor. Du har alltid varit mitt goda samvete, och jag önskar att jag kunde föra dig med mig i en väl vaxad nöt liksom mitt fnöske. Och nu tar jag saxen ur din ask och klipper av mig mina två lockar, som inte få rum under ringhuvan. Och så binder jag dem så här om din handlove alldeles som riddaren i visan, när han skulle fara bort från sin käresta. I natt måste jag rida tillbaka till min här. Det är så mycket att styra med. Närkesfolket är häftigt och går för raskt på, och hälsingarna ha goda bågar, men skjuta för högt.

--Rid du, kära son, och sörj inte för mig. Gäller det, kan jag nog ännu låta lyfta mig på hästryggen och föra mina huskarlar. Det är lagom göra för en änka på landet, när påskbaket är över... Men om du blir slagen?

--Jag duger inte till att ringa i klockorna, mor, och bära kring helge Eriks ben. Men jag försöker i tysthet att skaffa mig nya och fullgoda krigsredskap. Sedan sprider jag mitt folk över en hel bygd i små flockar, som låtsas fly, ser du--han lutade sig närmre henne och sänkte rösten--och först när jag har napp på tillräckligt många krokar, halar jag oförmodat in hela reven. Litet av den sluga bonden sitter nog ännu kvar i jarl Birger.

--Och om du ändå blir slagen av de upproriska?

--Då tar jag dem med lögn, med list, med svek!

Han hade sträckt ut armarna och höll om båda bordshörnen, under det att han oavvänt stirrade på henne. Svett dropparna pärlade honom på kinderna.

Hon sträckte sig över duken, grep honom med båda händerna darrande om huvudet och drog det så nära sitt, att deras ögonlock nästan möttes. Hennes röst blev djup och grumlig.

--Då tar du dem med svek. Du, Birger, vi fråga inte efter, vi två, vad de lalla om oss i frustugan.

Han flyttade varsamt hennes händer upp på sin hjässa.

--Och när jag har dem inom spjutgården, säger jag vid första hornstöten: ni götar, nu tog jag Filip Knutssons huvud. Och vid andra hornstöten säger jag: ni svear, nu upphörde helge Eriks ättling att leva.

Jarlen och hans mor logo mot varann på det sätt, som var eget för Folkungarna. Det var en hastig, ljudlös glimt mellan läpparna och i ögonen, som fort vändes åt båda sidorna. Därefter återfick ansiktet genast sitt vanliga mörka uttryck.

--Välsignelse följ dina vägar, läste hon över honom, också om du gör ont... för barnets skull. Jag är som uven i skogen, jag älskar ingenting på jorden utom min egen avkomma.

--Ja, Valdemar är ett gott barn, viskade han, och Magnus talar redan som den torraste lagbok. Han kommer att stödja brodern, när han snavar, ifall jag bara rustar honom med en smula makt. Det blir ett präktigt brödrapar. Snart har jag lagt riket i ordning för dem. De ha bara att sitta i sina hov och höra på sina spelmän och rådslå med sina guldsmeder och vävare och akta sig att göra någon för när. Det är tillräckligt. Hela landet skall genljuda av deras lov. För mig är grovarbetet och de hårt dömda gärningarna. För mig blir kanske brännmärket i nödens elvte timme. Bli de rättskaffens, komma de att hårt döma den gamla jarlen, som ännu var nog lågättad att göra låga gärningar... Skulle det också smärta dem att högt tadla sin egen far i salen, skola de ändå göra det sedan, när de sitta i stillhet vid elden. Det förlåter jag dem.

Osäkert och vacklande reste hon sig upp, och trevande med de sotiga fingrarna utefter bonaden pekade hon på en liten sköld, som hängde på en krok.

--Det är Valdemars sköld. Med oss må det gå, som det kan, bara vi hålla den skölden så blank, att änglarna kunna spegla sig i den... Och nu skall du bära mig upp på torntaket, så att menigheten en sista gång får se oss samman, innan du rider din väg. Låt mig försöka att sätta på dig brynjetyget... Ack, det var visst för mycket lovat, så tungt som det är! Men bältet skall jag spanna... som det också står i visan om skön jungfrun.

Han hade stigit upp, men när hon skulle hjälpa honom, sjönk hon mot hans axel, och han måste sätta henne ned på bänken. Därvid kom han att trampa bergmästaren på skägget. Han hade alldeles glömt bort honom, och det bekymrade honom heller icke det ringaste att ha haft ett så enfaldigt vittne.

--Tag här hela torsbocken, karl, och stoppa den under förskinnet, gycklade han och föll in i samma brusande och förbryllande munterhet som nyss. Gå så ned och ställ upp dina män och låt dem svärja huseden. Är du ändå inte nöjd? Har du ändå något på hjärtat?

Bergmästaren låg ännu som en hopfallen säck och hade icke förstått mycket av det, som blivit sagt. Men hela tiden hade han grubblat på, hur han skulle ställa sina ord för att komma fram med sitt viktigaste ärende. Det förvånade honom själv, att han, som i sin bygd alltid gällt för att vara så fritalig och rak, under en enda timme på Bjälbo redan hade lärt sig att ljuga och krypa.

--Jo, kära jarl, försökte han att börja och tog mod till sig. Det är en smådräng där nere, som smugit sig ut i skogen och kanske blivit borttagen.

--Ett russin mindre på fatet bryter inte ett gästabad.

--Det må vara sant, men antingen han nu är tagen av dvärgarna eller han gått vilse, kunde han bli räddad, om vi ringa i klockan.

--På skärtorsdagsafton?

--Det är livsstraff att då röra klockan. Jag vet det, kära husbonde.

Jarlen slöt det ena ögat och nickade åt honom.

--Jag skall lära dig att nyttja list, min goda bergsman. Locka ett oskyldigt barn att ringa! För ett barn finns det

inte något högre straff än sju par ris på långfredagsmorgonen i stället för ett. Och det får det tåla.

Bergmästaren skakade på huvudet, men jarlen vände honom ryggen, och han förstod, att det icke lönade fresta lyckan två gånger. Därför makade han sig baklänges ut i yttre kammaren. Först där steg han upp och rätade på sin värkande rygg.

När han kom ned, stod Magnus nyfiken och väntande med de andra i lä utmed kyrkväggen. En av de små Algotssönerna höll en fackla, ifall det skulle bli jarlalöfte på att någon fick bränna av halmen, som var bunden om klockkläppen. Klockan hängde i den låga stapeln framför dem, och solen hade redan sänkt sig ända ned i skogshultet.

Röken från facklan sotade en lång strimma på kyrkväggen. Men längre upp kastades den åt sidorna, så att ett högt svart kors uppskildrades av sotet.

--Se där tecknet, varnade bergmästaren och alla bugade och korsade sig, påskens heliga tecken! Ve i livet, ve i skärselden, den man, som i afton rör klockan. Det kan endast ett menlöst barn, ty ett sådant hör himmelriket till och kan till färdestraff bara få sju par ris på långfredagsmorgonen. Men betänk er väl, ni småsvenner. Jag ser, hur oroligt Algot Brynjulvsson skakar på huvudet. En ärlig lärmästare som han sviker inte vid riset. Det blir marter, som er späda kropp ännu aldrig smakat. Det blir en bläddrig och blodig rygg, som inte på dagar kan bära kläder.

--Det är jag, som skall göra det, svarade Magnus med ögonen tårfyllda av skrämsel. Han försökte rycka till sig facklan, men Algotssönerna ville icke släppa skaftet.

--Låt honom få facklan, befallde Algot Brynjulvsson, och hans långa västgötamun kröktes belåtet. Säll kallar jag den unga konung, som har en sådan broder.

--Ja, för min broders skull! mumlade Magnus oavbrutet under hela vägen fram till stapeln. Och ännu då halmen flammade upp kring klockan och han virade om handen det rep, som var fäst i kläppen, fortsatte han att upprepa sitt halvsnyftande: för min broders skull!

3.

Innan ännu det första klämtslaget hade hunnit att ljuda, släppte Magnus repet med ett glatt anskri.

--Se, se! ropade han, ännu darrande efter sin förskräckelse och pekade mot skogsbrynet. Valdemar är inte tagen av dvärgarna. Han har bara varit ute med Gistre Härjanson och smådrängarna för att fånga påskskatan. Det är honom likt. Vi borde ha tänkt därpå.

I skogsbrynet hade det i en hast blivit svart av folk, som sjöng och larmade. Både skallgångskarlarna, bergsdrängarna och finnarna hade slutit sig till den skara av påskfirande ungdom, som de stött på i skogen. Valdemar var lätt att känna igen, där han hoppade och dansade framför de andra i fagerrod mantel och vitbrämrad mössa. Bakom honom sprang Gistre Härjanson, lekaren, med den fångade påskskatan, som ännu hade snaran om fötterna och flaxande rycktes hit och dit i luften. Somliga hade över sig bockhudar med hornen på eller stora skräpukar av trä och vax. Där hoppade fiskhuvud, paddor, ulvar och björnar, men de flesta hade lindat armar och ben med röda trasor och klätt sig till djävlar. En djävul kom löpande före de andra och ryckte till sig facklan, som han stack fast mellan käftarna i sitt galthuvud. Sedan bar det i väg med lågor och gnistor om trynet. Magnus flydde med avsky och fasa från klockstapeln och gömde ansiktet i Algot Brynjulvssons kläder.

Små flockar av getherdar och vallkullor började nu också samlas på de andra höjderna. I början stodo de bondblyga och försagda. Togo de ett par steg framåt, stannade de strax igen, dumma och främmande för

varann. På det viset höllo de på en lång stund, men hur det gick till, kommo de slutligen ändå upp på kyrkvallen samtidigt med skaran från skogen. Och där fingo de mål i munnen.

Både präst och klockare höllo sig undan på en sådan kväll, men liksom genom en hemlig överenskommelse satt nyckeln i kyrkdörren. Det var gammal sed. Så snart lekaren hade sparkat upp dörren, rusade skaran in i besinningslös bärsärkagång. Den trähårda tuk, som under hela det långa året tryckt deras nackar med sitt ok, föll i små smulor som murken ved. Allt det, som de tvungits att ära och böja sig för, kappades de nu om att skymfa. De föreföllo druckna utan att vara det, ty bruket bjöd, att de nu skulle slå sig lösa, och somliga kavlade upp ärmarna och spände från bältet som för att börja ett envig med osynliga väsen. Deras stridslust var sammanavlad av trots och skrämsel och blandades med hemlig tro på de bannlysta och förbjudna gamla växtgudarna och vädergudarna, som outrotligt levde kvar i urmarkerna. Där fanns knappt heller en enda, som inte någon gång hade mött dem. Lövkvinnor och alfer hade ryckt vedyxan ur deras händer eller brutit pilen tvärt av på deras båge. De hade haft systrar eller kärestor, som blivit borttagna eller släpade in i berget. En gubbe hade ännu läppen kluven av en sten, som en jätte kastat efter honom. De kände makten hos den eld, som de försiktigt måste bära med sig in i skogen till nyröjningen, och de åkallade den med besvärjelser, vilkas mening de hade upphört att förstå. Det var sejdspråk som dvärgen Jorgrimme fordom mumlat över sin trolltrumma och husfäder och husfreyor över sina plogar eller vid slakt och bak. De hade sett åskan bränna deras lador och torka deras åkrar. De hade märkt, hur kvinnor, som varit dem likgiltiga, plötsligt fått en sådan häxmakt över dem, att de varken kunde äta eller sova. De hade i stormnätter hört flåsande hästar slå hovarna i stugtaken, och på stigar, där de i årtal hittat, hade de en dag plötsligt gått vilse.

--Vi glömma er inte, ni väldiga i skogarna, sorlade de i sjungande ton, halvt jämrande, halvt hotande. Nej, vi glömma er aldrig, och nu skola vi göra er goda mot oss för hela året.

Gnisslande i näsan härmade de den kristna mässan, och de vildaste sprungo fram för altaret och satte sig ned och orenade.

--Jesus Kristus, ropade de. Är du gud i landet, så visa din makt genom att sopa rent efter oss!

Skrattet ekade genom den lilla lantkyrkan. De trodde lika fullt och fast på Kristus som på valvet över deras huvud, men några gånger under årets lopp måste de förneka honom för att muta och blidka ondskefullare makter. Redan nästa dag skulle de åter tillbedja honom som förut och flytta på kulorna i radbandet, men nu hetsade de upp varann med det vågsammas lockelse och iver att tävla. De rädda kröpo bakom de modigare, puffade dem i ryggen med tummarna för att jaga på dem och skrattade i öronen på dem. Slutligen nedtog lekaren från väggen ett högt träkors, som brukade användas till att bäras framför liktåg. Det lade han mot altarringen. Sedan räckte han Valdemar en av bergsmännens hammare och befallde honom att korsfästa påskskatan.

Valdemar insöp de andras yrsel. Deras hånande trots spred sig i hans ådror och slickade om hans hjärta som eldslågor. Han såg ut som en ung åskgud, där han svingade sin hammare, smal och fager med ljust flygande hår.

Den pinade fågeln öppnade och slöt sitt svarta gap och väste hest. Under knuffningar och stönanden framräcktes från alla sidor fingrar, som försökte att få röra vid korset, och så begynte alla i vinande fart att läsa besvärjelsen.

--Skamfågel, skamkulla, häda och flaxa, skratta och kraxa, dö för våra synder och flyg till den blå kullan, till Hel!

Valdemar höjde korset och bar det framför skaran ut ur kyrkan.

Armarna sviktade, ty korset var tungt. När han kom ut på vallen och åter ämnade börja att springa, var han

nära att stupa i en öppen grav. En unken liklukta mötte honom.

--Vad är detta? frågade han och tog förskräckt ett steg baklänges. Men sedan böjde han sig framåt för att kunna se ned i graven. Då såg han, att det låg en hop bruna och förruttnade barnlik där nere, men ett litet barn var ännu vid liv och kved sakta.

Lekaren gick fram till kanten och knöt handen över den mörka gropen. Han darrade i alla lemmar, och hans ansikte arbetade, utan att han på länge kunde få ett ljud över sina läppar. Till sist gjorde han sig i ordning att stiga ned och tog stegen, som låg vid sidan.

--Du frågar, vad det är! sade han. Lyckliga, menlösa barn, du vet det då inte! Vad det är? Det är den nya makt, som smyger sig efter oss in i hemmen och ut i markerna och sliter tungan ur munnen på oss och hjärtat ur brösthålan och befaller oss att vara döda som stenar. Var äro nu de raka och stolta bondkvinnorna, var männen, som stodo med sin båge vid gårdsgrinden och trygga svarade för egna gärningar? Jag missunnar dig din ovetenhet, unga herre, och jag skall säga dig, vad det är. Det är bergsmännens järn, som blivit utsmitt till kedjor, medan din farmor kläder dig i pärlor och mård. Det är kvävd jämmer. Det är tusen små ödlor, som vuxit ihop till det vidunder, som nu ligger över oss och frustar förruttnelse i våra näsborrar. Det är vårt folks torra och rättfärdiga lag, Valdemar, lagmännens och jarlarnas storverk, din fars ögonsten.

Han lyfte upp det halvdöda barnet, som var ett flickebarn, och höll den lilla framför sig i luften.

Det var första gången som Valdemar såg en mö utan kläder. Han stod en stund stilla och såg på henne. Det förundrade honom, att hon icke var fridare.

--Själv har jag också en gång legat i en sådan grav, fortsatte lekaren. Det är lag, att om härjare varit i landet och några barn födas efter deras våldgästningar, skola dessa under påskveckan sättas i en grav till att omkomma. Därför heter jag också Härjanson. Vill någon med en gåva till kyrkan lagfästa ett sådant barn, är det medgivet. Men hur många ha råd till en sådan lek! Jag vet heller inte vilken barmhärtig människa, som tog mig själv ur mullens käftar. Jag vet bara, att för min börd har jag fått förakt. Jag är korsvägen, som ingen går förbi utan att kasta en sten. Blir jag dräpt, ligger jag ogilld. Jag är olyckan, som aldrig får hoppas på barmhärtighet.

--Jag kan inte lida att höra den lilla kvida, stammade Valdemar.

--Så tag upp henne du. Ung fosterfar. Här räcker jag henne åt vallkullorna, som nog skola sköta henne åt dig. Och hon skall heta Yrsa Härjandotter.

Valdemar nickade och såg, att ett par vallkullor lindade in barnet i en trasa och buro bort det. Han hade blivit alldeles blek. Han kröp ihop och vek mer och mer baklänges och försökte att få skydd under bergsmännens armar, men från alla sidor blev han gripen och fasthållen. Från alla håll linkade det fram nya skepnader och trevade efter en tumsbredd av hans kläder till att taga fast i. Det var sjömän, som slagit skepparen, och därför mist ena handen. Det var tjuvar, som snattat en måle malt eller ett förskinn och därför fått örat bortklippt. Det var lagköpta hustrur, som varit sina husbönder otrogna, och därför fått näsan avskuren. Alla de lemlästade stackarna hade någon stympning att visa honom och berätta om, och några strödde jord på sitt huvud.

--Har du ingen hjälp också för oss? klagade de. Ser du, vi strö mull över våra hjässor. Vi veta, att vi äro stora syndare. Vi äro inte mer än människor.

--Ni skola inte göra honom illa! ropade de små vallkullorna och ryckte nyfiket i den pälskantade mössan eller trädde fingrarna genom hans lena hår. Den ena kysste honom på kinderna och slutligen på munnen.

--Han ser ju ut som en liten fatburspiga, som lever på lingon och mjölk, sade hon. Och hur skall han kunna

springa hednadansen med oss kring påskelden i så mjuka sockor? De klampa ju inte.

Han lyftes i trängseln, så att han icke längre kände marken under fötterna. Lekaren tog fast om hans hand och böjde ut fingrarna och höll dem mot korset, som han hade släppt.

--Du skall alltid vara med oss, ropade den väldiga stämman. Och du skall bryta sönder kedjorna. Du skall alltid trampa på dem. Du skall trotsa. Svärj, att du gör det, svärj vid korsskatan, vid Djävulen, svärj, svärj!

--Jag vill er ju alla så väl, viskade Valdemar förskrämt och knappast hörbart. Men så blänkte det till i hans ögon.

--Ja, jag skall alltid trampa på kedjorna, sade han.

Då kom skaran åter i rörelse och drog honom under högt jubel med sig utåt fältet. Algot Brynjulvsson sprang fram ur sitt gömsle och ropade, att ingen ostraffat finge röra ens vid kläderna på en kronad konung. Och med lärda ord sökte han förklara, att jarlen icke rådde för lagar, som voro äldre än han och som de besutna bönderna blivit ivrigast att hålla. Men ohörd trängdes han tillbaka igen mot kyrkväggen och stod där med Magnus under kappan som en fågel med sin unge under vingen.

Så snart Valdemar märkte sig fri, fick han åter färg i kinderna, och förskräckelsen vek lika hastigt som den kommit. Det var den första gången i livet som han fann sig obevakad, och han kände, att dessa stackare i grund och hjärta voro lika stora barn som han själv. Korset med påskskatan svängdes nu av andra. Han fattade den vallkulla om livet, som hade kysst honom, och dansade med henne framåt över åkerstubben.

Medan detta pågick, voro stalldrängarna sysselsatta med att lägga alla vagnsskaklor i kors. Uppe i tornköket släckte småpigorna elden och lade rakor och kvastar i kors, så att de icke själva under sömnen skulle kunna sätta sig gränsle på dem och fara på häxritt.--Se, se! ropade de till med ett anskri och pekade på de gula molntapparna. Nordanskogs bland fjällen ha de glömt att binda klockorna. Det är häxorna, som rida på de flygande klockorna!

De stodo darrande hand i hand med vidöppna ögon.

I inre kammaren höll Birger jarl på att kläda sig i brynjetyget för att bryta upp. Då och då stannade han vid gluggen och mumlade om uråldriga sedvänjor, som kyrkan icke rådde på och som han icke vågade trotsa, allra minst under en sådan upprorstid. Ett folk bestod icke bara av människor utan också av människor med djurhuvud, och någon gång behövde man rasa och ropa.--Jag är glad, sade han, att åtminstone mina egna söner ligga och sova nere i tornkammaren på vardera sidan om sin läromästare med det färskskurna påskriset på väggen.

När han blev färdig, tog han modren under armbågarna och förde henne framför sig till trappan. Där lyfte han henne på armen och bar henne upp på det flata torntaket, och det var icke någon tung börda.

Vakterna skyndade sig att vika åt sidan, och det blå jarlabaneret, som med sitt folkungalejon över tre snedbalkar hela dagen varit höjt, slog och piskade i vinden. Nedifrån steg ett oredigt mummel. Det var de äldre och förståndigare bergsmännen, som ställt upp sig och svuro huseden. Många av menigheten skyndade också till, när de upptäckte det mäktiga husbondfolket på tornet.

Jarlen såg med välbehag och stolthet över sina ägor, de fetaste och bördigaste i landet. Åt alla sidor bredde sig i vinterskymningen de kulliga östgötafälten, där rika skördar grönskade under skaren. På Folke Filbyters hög brann påskelden, och bockhornen och de smällande träsulorna hördes lång väg. Korset stod mitt i lågorna, och när bullerstenarna, som voro inlagda i bålet, rullade utför sluttningen, då dundrade det i högen.

Jarlen satte Ingrid Ulva på tornkransen, men behöll armen om hennes liv. Hon böjde sig ut över menigheten och höll upp Valdemars lilla lätta sköld.

--Se här, vad jarlen lämnar i mitt förvar! ropade hon så pass högt, som hon ännu förmådde. Det är er konungs sköld, ett barns sköld, blank och skinande utan fläck. Klar morgon lovar stor dag. Måtte folkungadygd en gång bli ett ordstäv i Norden!

4.

Ingrid Ulva blev död, och jarlen förgjorde sina fiender. Det frö, som asagudarna i sitt väldes afton hade lagt i jorden, fyllde sin bestämmelse, och folkungaträdet överskyggade nu hela landet. Knut den heliges, Harald Gilles och Sverkrarnas och Erikarnas ättesköldar hängde på grenarna som erövrade segertecken. Herrar och menighet lyddes omkring stammen med hopp eller förskräckelse till vart sus i lövkronan. Bådade det ont, fanns ingenting levande i landet, som fick sin ro sparad. Härskri och härblåsning jagade då boskapen från betet och räven från lyan. Ax och örter förtrampades, fiskarna i vattnet sågo långa tjugusessor ro fram över deras huvud och sjunka och bli stående i bottendyn. Men åren gingo fort, och det kom andra tider. Harporna spelade i bjälbosalen och golvet låg där så tjockt täckt med enris och örtblad, att tyngsta järnmän kunde gå med ljudlösa steg.

Valdemar växte upp, och han var den enda av bröderna, som hade ärvt den äldsta ättefadrens ljusa hår. Han hade också ärvt mycket av hans lugna godmodighet och hans tycke för skogsmän och andra vilda sällar. Han älskade sitt rike som en bondeson sitt hemman, och han gick i en dröm och hörde bara fågelkvitter. Inga bördor tyngde honom hellre, ty fadren bestämde om allt och utförde allt och tålde inga motsägelser. Han hämtade åt honom från Danmark Sofia, den mördade Erik Plogpenning's dotter. Och som han själv ju var änkeman, tog han änkan efter mördaren och brodern konung Abel. De båda kvinnorna kysstes med kalla läppar, men vana att se galgar och stupstockar på var backe, spillde de inga överloppsord på det förflutna.--Måtte han finna mig fager!--Det var Sofias enda tanke, då hon red Valdemar till mötes. Och han fann henne också ganska frid och var glad åt att få sitta hemma i frustugan och icke längre behöva ängslas för andra kvinnors skull.

Valdemar flyttade kring på olika gårdar allt efter olika årstider, men jarlen trivdes bäst på sitt Bjälbo. Han var dock mån, att allt skulle ställas efter utländsk hovsed, och när han kom på gästning, mångdubblade Valdemar prakten för att behaga honom. Jarlen satt då vid hans vänstra sida och bar också en guldkrona liksom han, fast oansenligare och lägre. Ju fler faten buros in och ju stoltare harporna spelade, dess nöjdare ljusnade den fruktades panna. De yviga hårlockarna hade åter vuxit fram vid hans tinningar och förblevo alltid lika svarta, trots hans höga ålder, och hans glättighet var lika brusande. Men den var drucken ur ett annat vin än det, som tappas på fat, ur segerlyckans och maktens skummande livssaft. Han förtrollade kvinnorna med sitt ridderliga skämt och männen med sina korta och kärva domsord i alla frågor. Ofta glömde han alldeles, att han var gäst. Då rättade han bordssvennerna och befallde mitt i en springlek, att den skulle avbrytas. Eller också genomströvade han hela kungsgården från loft till stekarhus, synade räkenskaperna, avskedade och straffade och höll räfst med vem han mötte. Valdemar fann det också riktigt, att han själv och hela hans hus förblevo under fadrens ris. Men i hjärtat uppspirade hat mot allt tvång, och hemligt började han längta efter den gamles död.

Han drömde om den dag, då han skulle få kasta den varma högtidsmanteln och visa sig sådan han var. Han glömde heller icke, att jarlen var den dröjande skuggan av en tid, då Folkungarna ännu måste rivs om makten med blodiga fingrar, och det var honom en plåga att följa med på lagfärder och ting. Väl hörde han till och med allmogen välsigna jarlens många fridstadgar, men var lag, även den visaste, klang till sist för hans öra som ett hammarslag på en handklove. Var det då icke nog, att dessa lagar äntligen blivit till? Skulle de nu hakas fast vid hans kungliga kläder och slamra efter honom, var han visade sig? Han kände sig först fri och nöjd, när han åter var på väg hem till frustugan, ty där trivdes han. Kvinnorna sågo efter honom från gårdsgrindarna, i synnerhet de halv vuxna, och de kände ett stick i bröstet, ty han hälsade alltid på dem

förtroligt och bekant som på systrar. Han satt rosigt och frisk på hästen med sitt gula, böljande hår och sina mörka ögon. Och han såg så oskyldig ut som ett fromt vaxljus på Menlösa barns dag.

En höst hade jarlens nya husfru rest till Sönderjylland, och sönerna beslöto att samlas i den nybyggda hovgården vid Bjälbo för att förströ den gamle. Den låg ett stycke från kyrkan i en lund nere vid den vassrika Tåkern.

Första dagen sovo alla ut efter resan. Den andra åto de sig mätta efter sovandet. Men på den tredje skulle den mångfrestande herr Svantepolk anförä en vapenlek efter utländsk sed. Han var den, som hade den största erfarenheten i en sådan sak, och han steg upp redan med solen. Några tjuvar hade kort förut blivit hängda just på ängen, där leken skulle hållas. Innan han skar ned dem, lät han binda in deras kroppar i säckar, så att de icke skulle falla sönder. Ännu yr i huvudet efter mjödet på natten, glömde han att låta bära bort säckarna, och de blevo stående bakom hasselbuskarna vid sidan. Det gjorde, att de i stor mängd samlade flugorna, som fortfarande kände lukten men icke längre kunde sätta sig på kropparna, i stället med fördubblad envishet slogo ned på allt, som kom i närheten. Som vinden låg bortåt, märkte herr Svantepolk dock ingenting i början utan klädde sig lugnt i sin präktiga rustning och fäste som alltid på ringhuvan den linnelapp, som hade tillhört hans hjärtas fru.

Ett rep blev uppspänt kring rännarbanan, och äntligen kallade de första hornstötarna åskådarna till samling. Jarlen kom med glättig och het färg på pannan och bar framför sig på båda händerna ett långt isgrått svärd.

--Hören mig! ropade han till de församlade. Från Holmgers grav i Sko har jag låtit hämta det heliga svärdet Gråne. Det är en sägen, att om någon, som inte har rent samvete, för det svärdet, skall det falna ned till vit aska, eller också skall han själv dö. Det svärdet utlovar jag i dag som segerpris.

Han satte sig på träbänken, och till höger hade han sin sonhustru Sofia. Hon var fyllig och skön och det rika gula håret bredde sig över skulderna som ett tungt dok. På andra sidan kom Jutta, hennes yngre syster, som nyss färdats den långa vägen genom skogar och moras endast av längtan efter att få träffa henne. Hon gick med huvudet litet framåtsträckt, som hade de tindrande ögonen sökt något långt borta. Fast hon ännu icke var nunnan, hade hon redan anlagt klosterdräkt, och den spensliga gestalten höljdes i slöjan. Men på fötterna hade hon världsliga skor, fullsatta med små gnistrande ädelstenar. Valdemar satt henne närmast, och på pallen framför sutto hans yngsta bröder, den tysta Erik och den runda Bengt, som redan var klädd i kyrkligt svart. Jarlen hade nu nästan alla de sina omkring sig. Han saknade blott den dotter, som han hade bortgivit åt den norska konungens son, och junker Magnus, som var på Nyköpingshus och som han förgäves hade väntat med de andra. Det grämde honom, men han gissade på de dåliga höstvägarna och ville icke förråda sin svaghet för honom genom att för hans skull uppskjuta kämpaleken.

Den övriga bänken, som sträckte sig utes efter hela banans längd, blev småningom fullsatt med Folkungar. Det tog tid, ty folkungagången var långsam och högtidlig, fast aldrig med blicken uppåt utan åt sidan och bakåt. De svarthåriga hade stora krokiga näsor, voro kullriga i ryggen, storordiga, bullriga och skrytsamma. De berättade om förgiftad mat, smällde med tungan, buro en mängd dolkar, kedjor och smycken och granna skrikande kläder. De rödhåriga däremot hade fräknig panna, framskjuten mage och talade bara om jordaköp. Eller också vände de sig till ammorna, som stodo bakom bänken och gungade folkungabarnen som dockor lindade med guldband. Några av fruarna viskade med de kloka gummor, som de alltid förde med sig, för att de skulle sköta deras hår, koka kryddor mot deras tandvärk och hjälpa dem när de blevo mödrar. Och det blevo de vart år, ofta med tvillingar eller trillingar. Men det fanns också många ståtliga herrar och fruar. Alla visste de, att de om några år skulle vara döda och att de blanka folkungahästarna snart icke längre skulle bära dem över vägarna. De visste, att gräs och mossa skulle växa över det stolta Bjälbo, att plojen skulle vända deras benknotor, att andra skulle bruka deras jord och smälta ned deras kronor och smida om dem till nya smycken, som skulle bäras på bröllop och danslekar. Men ingen enda av dem tänkte på detta. Kvinnorna tänkte på, hur de skulle hålla upp sin kjortel mitt fram och manteln vid högra snibben och på att en av änkorna fått ärva en alldeles för dyrbar kappa efter sin morssyster och att hennes dotter bar en alldeles för lång och släpande rock.

Emellanåt flög ett tyst och snabbt folkungaleende utefter bänken.

Många dystspjut blevo nu brutna, och småsvennerna knuffade sig fram mellan ammorna för att bjuda sötat vatten och bröd med sovel. Herr Svantepolk var överallt, rosade, bannade, gav råd och snavade på guldsportarna. Men tiden led, och slutligen ställde han sig mitt på banan.

--Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! ropade han högtidligt. Det var en gång en skön och ädel riddare, som var så älskad av kvinnorna, den lycklige, att han var dag måste fästa en ny handske på sin stålhuva. För detta mångbytande fick han heta Vielbyter. Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! Från denne vittfrejdade korsriddare, som lär ha seglat ända till Det heliga landet... om nätterna kan man ännu höra årplask i hans gravhög... från denne för sina milda seder storbesjungne kämpe...

Herr Svantepolk märkte ett förstulet, halvt föraktfullt leende kring jarlens mun och började hacka och tala fortare.

--Från honom stammar den stolta ätt, som nu är mäktigast i Norden och som jag ser samlad här på bänken framför mig. Vid linnet på min hatt! Också jag har älskat och genom kärleken blivit en sann riddare. Vilket lågt och föraktligt slagsmål om rov är inte kriget med sitt mordbrännande. Vi riddare skola utrota kriget. Människan måste stå högt, innan hon strider för blott äran. Rännarbanan är rätta mötesplatsen för riddare, men därför måste den också hållas i särskild helgd. Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! Här har emellertid anlant en obekant riddare utan märke på den grå och tarvliga skölden. De grå och bruna jordfärgerna, som stå under den dystra och bleka saturnusstjärnans hägn, äro hans, och han nekar envist att säga mig sitt namn... Men han utmanar var och en, som vågar möta honom.

Ett glatt sorl blev det enda svaret, ty alla visste gott, att en dylik okänd riddare brukade höra till leken, och ingen tog det så noga. Men herr Svantepolk blev ivrig och gick några steg längre fram mot bänken.

--Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! Vem kan svara för, att han har det rätta antalet anor och inte är en vanbörding, som fläckar sin motståndare... att han aldrig talat illa om en kvinna, aldrig förgripit sig på en värnlös... Och han kan vara så okunnig i ett riddarspels lagar, att han utdelar svåra sår, som äro ogiltiga.

Han gav en meningsfull blick åt Valdemar, som genast stod upp i sin nya brynjerustning belagd med klart och skinande silver.

--De ädla fruarnas och jungfrurnas önskan tror jag mig redan ha förmärkt, svarade Valdemar. Jag befäller, att den obekante skall släppas fram, och själv upptar jag hans utmaning.

Folkungarna sträckte fram sina huvud hela bänken utefter och stirrade på jarlen. Han såg upp från svärdsknappen, smickrat häpen över en så ovanlig stridslust hos Valdemar.

--Herr Svantepolk, sade han, jag tillstodjer, att konungens befallning blir lydd.

I nästa ögonblick syntes den okände mellan hasselbuskarna på sin häst, en bred tung hingst med yvigt hår omkring hovarna och nästan bockaktigt skägg under huvudet. Själv satt ryttaren också stor och bred i sitt mer ändamålsenliga än prydsamma brynjetyg, och stålhuvan med sin plåt för näsan och munnen dolde ansiktet. Den långsmala, något kupiga skölden var lika tröstlöst brungrå som mull. Han höll väntande hela tiden dystspjutet riktat mot marken, fast hingsten grinade och stampade och försökte att resa sig. Men bakom honom kommo flera brynjeklädda ryttare, först två och två sedan i sådant antal, att jarlen bestört utropade:

--Vem i Sveriges land har ett sådant följ! Antingen vinden nu kastade om eller luften kom i rörelse, därigenom att många i sin förvirring sprungo upp och grepo efter sina vapen, men liklukten från säckarna,

som lågo kvarglömda under hasselbuskarna, spred sig hastigt, och med den följde också alla flugorna. De hängde sig i långa klasar kring ögonen på hästarna och satte sig på ansikten och händer. Det hjälpte varken att slå efter dem eller stryka med handskarna. De hopade sig så tätt, att många röda kappor blevo alldeles mörka på axlarna. Juttas förskrämda blick tycktes säga:--Är detta Folkungarna? Varför kom jag hit?

En myckenhet allmoge var också samlad, men den stod längre bort, och det blev en stunds villrådig stillhet. Där hördes bara prasslet och klirrandet, när man torkade bort flugorna.

En häst med böljande och nästan släpande täcke blev framledd till Valdemar. Han log hela tiden och skyndade sig att binda på stålhuven, som endast hade en kort plåt, så att det blidfagra ansiktet förblev nästan bart. Han kunde icke gladare och lugnare ha gått in i en vanlig springlek. Så snart han kom i sadeln, spände han fast den röda skölden med de kronade danska lejonerna.

Åskådarna började glömma sina betänkligheter, så grep dem den ståtliga synen, och kvinnorna fingo tårar i ögonen.

Ett dammoln yrde upp kring hästhovarna. Den okändes springare reste sig och kastade sig framåt, och de trubbiga dystspjuterna korsades.

--Jesus, hjälp! viskade herr Svantepolk och grep sig om pannan. Konungens häst är för svag!

Ett brak hördes och därefter ett tungt slammer. Innan någon klart hann uppfatta vad som skedde, stöttes Valdemar ur sadeln och låg raklång på marken med brutet spjut.

Den okände sprang genast från hingsten. Han skyndade sig att resa Valdemar, som var höljd av sand och hästsmuts, och väpnarna hjälpte till att damma rustningen med sina kappor. Men Valdemar vinkade skrottande åt både allmogen och Folkungarna utan den ringaste blygsel eller grämelse. De började därför också att svara med viftningar. Men det fanns två, som icke rörde sig. Det var jarlen, som tuggade med läpparna och blev blodröd ända upp i hårfästet, och Sofia, Valdemars egen drottning. Hon kastade torrt och hårt några speord till systemen.

Valdemar drog av stålhandsken och räckte sin besegrare vänligt och godmodigt handen.

--Min häst och mina vapen tillfalla segraren, sade han.

Då måste också den okände lyfta av huven och blottade ett brett och mörkhyat ansikte med magra och håliga kinder. Det brunsvarta håret låg slätt och blankt utefter hjässan. En otalig mängd små fina rynkor omgävo ögonen, som lyste av dyster eld. De väderbitna läpparna, ovanför den runda och platta hakan, voro också korsade av små rynkor. Hans hållning talade om oförbrukad kraft och var i allt en kämpes. Det syntes, att han var van vid den tunga järndräkten och övad och väl förfaren i alla äventyr på en rännarbana. Likväl visade han ingen glädje utan tvärtom den största förlägenhet.

--Det är kittelbotaren! utropade Sofia hånfullt. Han är det, som kastar sin egen broder och herre i hästsmutsen!

Där fanns ju heller ingen, som icke genast såg, att det var junker Magnus, men det var en överraskning att han borta på sitt Nyköpingshus hade hunnit att öva sig till en sådan säkerhet och rusta så många män. Det var nära, att ett allmänt jubel hade brutit lös, men jarlen flammade. Han snurrade på svärdet, som stod mellan hans knän, och räckte det efter en stunds tvekan åt drottningen. Utefter hela den långa folkungabänken fortsatte alla att tyst torka flugorna ur ögon och öron.

Magnus drog av handsken och gav Valdemar sin stora hand, som också hade små rynkor på de utstående fingerlederna, och naglarna voro kortskurna.

--Jag bedyrar dig, broder, sade han. Det var hingstens fel. Jag gjorde allt för att hålla honom tillbaka. Tro vad jag säger, och förlåt mig!

--Snack! Inga bedyranden! svarade Valdemar. Lek är lek, och här är var och en i sin rätt att göra sitt bästa. Jag skulle inte ha tagit det så illa, om jag råkat få dig ur sadeln. Jag när verkligen ingen lystnad efter att få heta den yppersta i en lek. Nej, lek är lek, säger jag. Låt mig nu leda dig fram till drottningen, så att du ur hennes vackra händer får mottaga det pris, som rättvist tillkommer segraren.

Han skakade oupphörligt broderns hand, under det att han förde honom fram till bänken.

--Jag lyckönskar min frände, sade drottningen med förstådd inställsamhet. Jag lyckönskar min frände till att ha en så eldig hingst och en så anspråkslös broder. På min frändes hjälm vågar jag inte fästa en så enkel kärleksrelik som den, herr Svantepolk i sin ungdom fick av sitt hjärtas fru, men jag överlämnar det heliga svärdet Gråne. Bär det i trohet och med ofläckat samvete, så att det aldrig falnar till aska.

--Hon kan inte med mörkhyade män, tänkte han höviskt framåtlutad. Hon hatade mig från första stunden vi träffades. Det är underligt med kvinnor och deras aningar.--Men högt sade han:--Fast jag får mottaga ett så avundsvårt segerpris ur min sköna fränkas händer, är jag ändå nedstämd, ty framgången berodde inte på egen förtjänst utan på en ond slump. Jag bedyrar det öppet... ärligt.

Vid de sista orden vände han sig mot fadren, men jarlen steg upp, vild av ursinne, och gick sin väg med alla de gästande folkungarna.

De spridde sig med sina hustrur och ammorna i vandrande flockar under de gula ekarna. Det var i oktober månad. Rökar och såtar voro inne, säden var välsignad i ladorna, porsen och humlen plockad till brygd. De långa raderna av bistöckar stodo väl övertäckta med råghalm, trälarna drogo upp båtarna, och huskarlarna talade i stallet om höstens sockenfärder och mungottsstämmor. Men när det knäppte i bågsträngen på väggen, sprungo både herrar och tjänare efter sina vapen, ty det betydde, att villebråd var i skogen.

I härbärgat hjälpte Algotssönerna Magnus att skaka flugorna ur manteln och taga av honom rustningen och den vita underdräkten.

--Varför se ni på mig så besynnerligt? frågade han. Det plågar mig när folk stirrar.

De tego och buro fram hans stugkläder, och han fortsatte med en för honom ovanlig hetta:

--Lycka att min älskade broder själv har så litet sinne för ridderliga utmärkelser. Fast han stupade i hästsmutsen, så det klang, tror jag att han hade uppriktigt roligt åt hela äventyret, så snart han kände, att han var oskadd. Hade han fått en rispa, skulle det ha blivit värre. Nu kommer han att göra sig glad över sitt missöde hela kvällen... Varför slå ni ned ögonen?

--Vi veta inte, hur vi skola göra med våra ögon för att bli dig i lag. Det var en ståtlig syn, när du stod i din grå rustning över din fallne broder som ett ovädersmoln och förödmjukade honom inför allt folket. Men ditt spjut gick tvärs igenom drottningens hjärta.

Magnus steg ut och begav sig tankfull till det kungliga sömnhuset. Tunet var fyrkantigt kringbyggt med långsträckta, svarttjärade timmerhus, som styckevis överskyggades av ekarna. I mitten stod ett högt beläte av jungfru Maria, belagt med guld och färger. Rikt sirade svalgångar vette både utåt skogen och inåt tunet, och genom porten lyste den nedtrampade halmen utanför stall och skämmor på den yttre förgården. På stentornet i ena hörnet var en rundel med sol och måne och stjärnbilder och timmar och en skuggstav, som visade tiden. Men skuggan begynte nu att mattas och sprida sig över hela väggen, ty det skymde.

En trappa ledde upp till sovstugan. Det var trångt där inne mellan kistorna och bänkarna med hyenden och kulstolpar. Valdemar stod med drottningen mitt på golvet som efter ett nyss slutat samtal. Några småtärnor voro i färd med att ruska dunkuddarna i den stora sängen. På härdkanten satt Jutta och brände kryddor för att de skulle giva en god doft.

--Min frände är drucken och tar fel om kammare, sade drottningen.

Magnus satte fram vänstra foten för att böja knä, men innan han fick tid därtill, stöttes dörren häftigt upp på andra sidan och jarlen rusade in. Ärmarna och flikarna virvlade, och han såg sig hastigt och forskande omkring.

--Nu, frände, kommer vedergällningen, viskade drottningen.

--Du säger det. Jag önskar bara, att jag vore utan mitt svärd, om något händer, så att jag inte förgriper mig på min egen far.

Med tre långa steg hade jarlen hunnit ända fram till sönerna, men han bevärdigade icke Magnus med en blick. I stället lyfte han handen och slog Valdemar över kinden, så att tårarna sprungo den vuxne mannen i ögonen.

--Tag det riddarslaget, du, som skall låtsas konung och gör dig till ett åtlöje, mumlade han och stirrade på honom.

Sedan blev honom vreden så övermäktig, att han icke kunde fortsätta att tala. Han vacklade, när han gick ut, och tycktes nära att falla omkull på golvet. Bakom sig drog han igen dörren med en skräll.

--Är det då den oskyldiga som skall straffas? ropade Sofia med fingrarna utsträckta efter honom, som hade hon hoppats att ännu kunna nå snibben av hans kappa. För allt detta ha vi min frände att tacka.

Magnus följde henne i en ring, då hon försökte att vända sig från honom. Slutligen stodo de på var sin sida om härden.

--För en enda gång ett par lugna och ärliga ord, kära fränka. Som liten slet jag med glädje ris för Valdemar, och med glädje skulle jag nu ha tagit slaget. Jag älskar och jag älskar honom... Väck inte en misstro omkring mig, som slutar med att göra mig till en ond ande. Dag för dag går du mellan mig och honom. Glatt och tanklöst plockar du bort det vackra från vår vänskap som ett barn guldbeläggningen från en bild.

--Ack, vi undanbedja oss några knäfall, svarade hon. Fördröj sig inte så länge här, att ansiktet tappar sorgen och blygseln. Tillåt mig att ledsaga vår ridderliga frände till tröskeln.

Magnus sänkte huvudet, och en tung och bitter suck pressade sig fram ur det breda bröstet. Han såg från den ena till den andra, som han brukade, när han var upprörd. Valdemar stod bortvänd med armbågen stödd mot väggen. Jutta böjde sig så djupt hon kunde med handen i kryddpåsen och silade kryddorna mellan fingrarna.

Då förstod han, att ingenting mer var att göra, utan drog sig bugande mot dörren och gick.

När han kom tillbaka i härbärgat, var det redan bäddat i de uppslagna bänklådorna för honom och hans män.

Det hade nu blivit mörkt. Algot Brynjulvsson stod och väntade på honom med en liten tranlykta och en bok.

--Jag skall väl läsa dig till sömns som vanligt? frågade han en smula dröjande. Det går bara *en* väg till mänsklig frihet, Magnus. Det är att genom läsande och tänkande göra viljan fri.

Magnus satte sig på bänklådans kant, och händerna hängde trött mellan hans knän.

--Det är andras misstro, som kryper in i mig och äter sönder hjärthälvorna, så att jag till sist inte heller själv kan tro på min egen vilja. Jag höll in min springare, så att stålhandsken skar i handen. Här kan du se. Mot otur hjälper varken försiktighet eller styrka. Allt var ju hemligt avtalat på förhand mellan Valdemar och mig. Vi skulle bryta några spjut och sedan blotta våra huvud och erkänna varann jämnstarka.

Algot Brynjulvsson plockade med något på bordet.

--Och det förslaget var ditt?

--Nåväl, det var så. Jag skickade till och med Valdemar hans silverbelagda rustning som gåva.

--Lysande rustning att se på. Snäv och ovig att bära. För trång över armbågarna. Jag provade den för ro skull i går.

--Nå, det gjorde du!

Det såg ut, som försökte Algot Brynjulvsson att gömma sitt ansikte för lampskenet. De två vecken på sidorna om munnen--alltid rörliga och darrande med ett uttryck både av nästan försmädlig listighet och oändlig seghet--blevo djupa som urgrävda i trä.

--Det sitter något dovt kval i ditt bröst, Magnus, någon ohygglig hemlighet, sade han sakta. Var uppriktig mot din gamla lärmästare från fordom.

Magnus teg, men han kunde icke uthärda den tystnad, som han själv hade begynt.

--Du frågar! Visste jag bara själv svaret, sade han slutligen. Tror du på mig? Ni ha småningom alla blivit så olika mot förr. Så fort jag kommer in, börja ni att viska.

--Förbehållsam man går alltid bland nyfikna.

--Förbehållsam man har tid att tänka, och jag vill fostra både mig själv och mina män till sanna riddare.

--De ädlaste livsmål kan du hänga upp för dig med lika stadig arm som en annan sin sköld på väggen. Ingen talar så gärna ädelt som du. Var du hittar en fackla, sätter du upp den i ett högt skaft och säger till dina vänner: Kom och se, kan någon lysa sig med en ståtligare fackla!... Men är du redan trött på att tala med mig? Varför lägger du dig i kläderna? Vill du, att jag skall gå?

--Ja Jag är trött, Algot Brynjulvsson, och jag vill sova.

Algot Brynjulvsson ställde lyktan på bordet och stack boken under armen.

--Eftersom du vill bli ensam, bjuder jag en god natt. När vi komma tillbaka, jag och de andra, skola vi gå tyst. En segrare har rätt att drömma ostörda drömmar.

--Inte ens han tror längre på mig! tänkte Magnus, då den sluge lagmannen hade gått.

Han kastade sig i bänklådan och ställde svärdet mot kanten.

När han hade legat en stund med sina tankar, raspade det sakta på dörrträt. Det lät som en hund. Magnus teg, fast utan att taga sina ögon från dörren.

Den öppnades helt litet och försiktigt, så att den icke skulle knarra. En hand sträcktes in i lyktskenet som för att mottaga något, och ett blekt ansikte blev synligt mellan två tjocka, svarta hårflätor. Det var Gistre Härjanson, lekaren.

--Judaspengarna! viskade han. Fort! Någon kan komma.

Magnus rörde sig icke ur fläcken. Då sträckte lekaren handen ännu längre in.

--Inte sant, frågade han, du är nöjd med mig? Jag har gjort min sak bra? Bättre hingst hade ingen kunnat skaffa dig. Men så fick jag också söka fem hela veckor. Och det gjorde ont i ryggen att sedan oupphörligt krypa in i stallet genom gödselluckan för att smussa undan havren från Valdemars häst och lägga den för din. Med ett sådant djur kunde du ha ridit omkull stenstolpar.

--Usling! gnisslade Magnus mellan tänderna, men rösten vid dörren fortsatte att skrika fram sin viskning.

--Och kvinnorna, herre, så de skrattade nyss! Jag menar ammorna och kvinnorna av folket. Och några av de förnäma. Alla de där, som annars brukade rycka på axlarna åt den fula junker Måns. Nu tycka de nog, att du borde vara rikets husbonde... Usling, säger du? Omhulda mig, så blir jag en god människa. Och då kan jag tiga. Du hade så många vackra talesätt nyss, då jag stod utanför väggen och väntade på, att du skulle bli ensam. Du behöver vackra ord, junker. Det behöver också en lekare. Lär mig några, så att jag kan skölja dem i mig som friskt vatten, när tungan ligger och flämtar som torrast... Ja, nu lyser det på oss från elden i helvetet.

Magnus stack handen i skjortsäcken. Han fubblade, så att han drog upp hela fodret och ett radband och en andaktsbok och en kristall med Sankta Klaras hår och allt, som han icke letade efter. Slutligen hittade han en liten skinnpung, som redan låg tillreds väl ombunden.

Han slängde den i den framräckta handen. På samma gång tog han blint och besinningslöst svärdet, som det låg med skidan på, och kastade det samma väg. Men dörren hade då redan glidit igen, och svärdet blev halvdragat liggande framför tröskeln.

Det föreföll honom, att härbärget var kvavare än en badstuga, att han såg det sken, som den hånande rösten hade viskat om, och att vart timmer i taket lyste som beklätt med sönderspruckna glöd. Ulvungarnas ädla blod bultade stoltare inom honom än hos någon annan av hans ätt, det kände han. Och ändå fanns där ingen, hos vilken dvärgabörden så mörkt gick igen. Det hade drottningen ofta ropat efter honom på spe. Men nu började han att halvhögt göra sig själv frågor. Hade han icke Ingevalds hår och hy, som det berättades därom i sägnen? Hade han icke dvärgarnas förmåga att tråna efter det omöjliga och att tänka och vilja och säga de vackraste ting mitt under ett svek? Då och då kunde han, liksom dvärgarna också, sittande eller stående, råka i ett krampaktigt tillstånd, under vilket han såg syner. Eller var det icke så? Ljög han för sig själv? Han flyttade en stund kulorna på radbandet och lovade nya gåvor till kyrkorna, ty han hade en stark tro, men icke kärlek genom tron, utan bävan. Och mitt genom denna grottliska inre värld av vidskepelse och ångest rullade alltjämt ulvungablodet sin ljusa och ogrumlade flod med sång om dåd och bragd. Han försökte att omspinna det hela med ett nät av slug klokhet, men det spinnverket var skört. Och hur skulle en själ, hur skulle ett jordeliv kunna hålla samman så mycken dådlust och förbannelse?

Han sträckte ut sig på ryggen i bänklådan med händerna knäppta under den runda nacken och mumlade mellan läpparna:

--Jag är den största lögnaren i jarlagården.

I den kungliga sovstugan hade vaxljusen blivit tända, och de brända kryddorna spridde en sövande doft. Den tömda påsen låg ännu kvar i enriset nedanför härden. Hastigt och oöverlagt gick Jutta fram till Valdemar. Alltid var hon i hänryckning över något, antingen det var kvällssången från ett kloster eller hornsmattret från en ryttarskara. Hon var en sträng, på vilken var vind spelade. Vågglixtret kring de danska öarna hade stannat i hennes ljusa ögon, och allt vackert, en sten i en ring eller ett blomsterklätt altare, lockade henne att stanna och beundra. Hennes späda lilla varelse kunde hela timmen gömma sig på knä under nunneslöjan, men nästa timme stod hon lika orörlig med slöjan i handen och lyddes till en lekars kärleksvisa.

--Här talas om ridderlighet, jublade hon. Valdemar, det är du, Valdemar, som i dag är den ridderlige.

--Ja, trösta honom du, oskyldiga barn, sade drottningen, som satt på sängkanten. Hon var lik den yngre system och vacker som hon, men mycket stor och stark med kullriga och utstående ögon.--Gå ut med honom i svalgången och lek, så att jag får lägga mig. Ser du, hur jarlens alla fem fingrar ännu synas på kinden... Varifrån få vi kvinnor våra aningar? Själv kan jag inte förklara det, men bara Magnus kommer in i rummet, känner jag, hur var liten sena börjar sticka och rycka. Och ändå är han alltid så hövisk mot mig, så tålmodig och undfallande. Men jag tror inte på honom. Å, jag är dödstrött. Giv mig ett horn öl.

Hon var alltid törstig, och småtärnorna sprungo ned i brygghuset och kommo tillbaka med ett väldigt och droppande horn.

Valdemar hade redan kastat av sig dagens förödmjukelser med några sorglösa axelryckningar och hjälpte henne att hålla om hornet.

--Det var skönt, sade hon och strök sig över den feta och vita halsen. Jag var så torr på tungan efter allt dammet från hästarna... Han tog så hårt i dig, när han skulle hjälpa dig upp. Jag såg det.

--Han är alltid så hårdhänt, käraste. Det var han redan som barn. Skulle han smeka en häst eller hund, genast skrek den och blev rädd. Nå, han är hårdhänt också i tankarna, när han rör vid andra ting. Han slår på människohjärtan med slägga som en smed.

--Kan du inte göra honom mildare, Valdemar?

--Nej, nej, låt honom vara som han är. Varför tvinga och mästra? Låt alla människor vara fria och som de vilja. Så tycker jag bäst om dem.

--Du vill alla så väl, Valdemar. Dig själv också.

--Jag vill mig själv mycket väl, svarade han och räckte Jutta skrattande handen. Jag har så svårt, Jutta, att se din kloka och lugna syster plåga sig med onödiga tankar. Och aldrig har det ännu mellan Magnus och mig fallit ett ovänligt ord. Kom! Månen är uppe.

Han tog henne med sig ut i svalgången.

Den var så full av inblåsta löv, att de gingo lika tyst framåt som på en matta. Ekstolparna föreställde kvinnor och skäggiga män, som höllo varann om livet, och deras ansikten voro guldbelagda och glimmade blekt. Men utanför stod dimman i jämnhöjd med räckverket, och först ovanför dimman satt månen på den klara oktoberhimmeln som över en gråaktig vattenyta. Bara några halvt avlödade träd stucko upp som små holmar, och det enda, som gjorde vattenytan död, var att den icke kunde spegla.

Han tog stöd mot räckverket och ställde henne framför sig och kysste henne på hjässan.

Det var en sval och glättig kyss, och han tänkte icke på den utan på det, som hade hänt, men som han ville

glömma.

--Du har ett så vackert sätt att säga mitt namn, barn lilla, började han, en så lustig främmande brytning. Du gjorde mig glad igen där inne i sovstugan. Och det gyllene danska håret, vad jag älskar det! Du är så mjuk som en lindbuske, jungfru Lindelöv. Det gör mig lugn igen att inandas doften av så mycken ungdom och hälsa. Det är som att komma ut i friska skogen.

Han strök genom hennes hår och tvinnade det mellan fingrarna. Ibland vände han sig litet åt sidan och såg på den stora skinande månen. Världen låg avsomnad och utdöd, och det fanns ingenting annat än han och hon och månen.

--Talar du lika lättfärdigt till alla kvinnor? frågade hon. Det sägs så.

--Jag lyfter av stålhuvan när jag talar med kvinnor, så att de skola se, att de ha en man framför sig. Förställning, det kan ingen beskylla kung Valdemar för.

Hon drog sig litet baklänges, men såg lugnt på hans ansikte. Hon tyckte, att hon nu först riktigt märkte, hur friskt och frimodigt det var, när det nästan med sin naturliga färg lyste fram genom det tunna ljuset.

--Och din broder? Lyfter han också av stålhuvan?

--Finns det då i afton ingenting annat att tala om? Jag börjar bli avundsjuk. Varför fråga alla så envist om honom?

--Förmodligen därför att han är så svår att bli klok på. Det är ändå en ståtlig man.

--Broder Måns? Nå, måhända.--Valdemar bröt loss en flisa från det skäggiga belåtet och kastade den ut i dimhavet som i väntan att få se den flyta.--Han bugar alltid, när han talar med kvinnor, men han bryr sig inte om dem.

--Då är han olik dig i det också.

--Vad skulle jag taga mig till en sådan här dystert afton, om jag inte hade ditt muntra joller omkring mig!

--Jag vet något ljuvligare än att alltid låtsas glad, sade hon med stegrad röst, och det smala lilla ansiktet återfick samma förskräckta uttryck som förut på folkungabänken. Jag har alltid drömt om den heliga friden, alltid drömt om att få gå i kloster.

--En sådan misshushållning skulle jag aldrig tillåta.

--Jag visste inte, att du var så girig.

--Om sådant är jag snål, inte om penningar.

Hon tvekade litet.

--Hur skall det då bli, om du måste giva mig åt någon? Men du behöver ingenting frukta. Aldrig låter jag mig skänkas åt någon man, varken som ung eller gammal, aldrig med godo, aldrig med våld.

--Det har ingen hast, barn lilla. Lät jag inte nyss hämta dig nära nog som en drottning, när du skrev, att du hade fått längtan till din syster?

--Och när jag kom i det hemska Småland, sade jag: ljusare skogar hade min fader på Själland.

--Och då klampade de långhåriga getherdarna med sina träskor och kallade dig en Guds ängel.

--Och när jag skulle äta östgötaböndernas hårda kaka, gjorde det ont i tänderna, och då sade jag: bättre mjöl hade abboten i Sorö.

--Och då myste de snälla östgötarna, som aldrig kunna bli onda, och svarade: nu blir det en fröjd i jarlaborgen.

--Men när jag fick se det mörka tornet i Stockholm, då ropade jag, så att det hördes över hela bron: lycklig är jag, att jag inte har den grymma Birger Jarl till svärfader som min stackars syster. Se, så trött och modstulen hon står på muren! Vart ha ni fört mig? Aldrig, aldrig kan jag trivas hos Folkungarna!

--Och då sprang kung Valdemar den unge ned ur tornet och lyfte dig ur sadeln... högt över alla småtärnorna, som strödde rosenblad... Så här... högt, högt!

Han lyfte upp henne och höll henne en stund på sträckta armar, men guldtaggarna på hennes gördel stucko honom i händerna, så att han försiktigt måste släppa henne igen.

--Nåväl, detta är nu lek, bara lek, sade han slutligen. Vem måste inte leka i ett sådant månljus! Men det blir sent. Vi få tänka på att gå in.

--Valdemar, viskade hon, stå stilla!

--Man kan stå sämre. Jag har inte bråttom.

--Flera gånger har jag hört, att det prasslat nere i dimman.

--Förmodligen någon av bergsmännens hundar.

--Nu sist lät det som steg, och det var en människas steg.

Han stötte tämligen otåligt foten i tiljorna och böjde sig över räckverket.

--Vem är det, som smyger omkring och lyss? frågade han med höjd röst. Vem är det, som missunnar mig att jag en mänskensstund förlustar mig med min unga fränka?

Först fick han icke något svar. Därefter knastrade en torr gren, och nu hördes det klart och bestämt, att någon steg fram alldeles under svalgången.

--Jag litar på, att du inte längre är gramse på mig, broder, svarade en djup röst nere ur dimman.

--Det är junker Magnus, viskade Jutta och kröp ihop.

--Du brukar annars skryta om god nattsömn, sade Valdemar med ovanlig köld.

--Jag bedyrar, det var inte min avsikt att bespeja dig.

--Något sådant kan heller aldrig falla mig in. Varför jämt bedyra så mycket i onödan?

--Jag har letat efter dig, Valdemar, och så fick jag till sist höra, att du satt här och lekte och jollrade.

--Det var ett joller om ingenting.

--Allt börjar ur ingenting, broder. Hat, missförstånd, kärlek. Ur ingenting växte hela folkungaträdet.

--Är det för att säga mig det, som du har kommit?

--Om du kunde se mig här nere i dimman, skulle du nog märka, att jag inte står här för ro skull.

--Gör då inga omsvep.

--Vår far tog det så hårt nyss, att när han kom in till sig, föll han omkull på sängtrappan. Det blev ropat efter mig, och jag skickade genast efter några kloka gummor. Det är blodslag åt huvudet, säga de. Nu måste du fort komma ned.

Valdemar lindade armen om belätet på stolpen. Han bleknade så häftigt, att han kände, hur hela ansiktet blev iskallt. Det svindlade till för honom, och hans ögon sågo bara var sin virvlande gnista. Men när han blundade, såg han fadren, den okrönte konungen, på bår. Och under båren, under själva bårtäcket, letade han efter något. Det var så tungt, att han måste lägga sig ned och taga om det med båda armarna för att draga fram det på golvet, och han hade mycket bråttom. Det såg ut som Folke Filbyters murkna skattkista, men när han öppnade den, såg han, att det var hela folkungaarvet, att det var land och folk och himmel och helvete och alla de vackra småtärnorna och rustningarna i vapenstugan och silversäckarna i källaren. Nu behövde han icke längre spörja och lyda. Nu var det hans, endast hans. Han kunde behålla eller kasta, bygga eller slå sönder, allt efter lust.

--Ha de läst över honom? frågade han slutligen för att väcka sig själv.

--Ja, husprästerna hålla på att läsa över honom, ljud broderns långsamma svar, men nu är han redan mållös.

--Förmådde han ingenting säga?

Magnus teg.

--Uppriktighet, uppriktighet, Magnus! Varför svarar du mig inte? Du märkte, att han ville säga något, och då böjde du dig ned, inte sant? Så måste det ha gått till.

--Jag försökte att trycka örat till hans mun för att kunna höra, men det lät så svagt som en liten avlägsen viskning långt borta, långt nere från botten i en gruva.

--Men säg då ut det!

--Han yrade.

--Det är detsamma, men jag vill veta ordet.

--Är det oåterkalleligt din önskan, Valdemar?

--Oåterkalleligt.

--Tag riket! viskade han.

Valdemar släppte sitt grepp om stolpen och stod andlös. Allt blev med ens töcknigt framför honom, och han knöt handen om manteltyget på den sidan, där svärdet annars brukade sitta.

--Och hvad svarade du då, broder... älskade broder?

--Jag svarade: lag och rätt får ingen bryta. Kronan är Valdemars, och jag skall hålla den fast på hans huvud, Gud frälse min själ. Blive jag annars redan här på jorden en av de evigt fördömda!

--Och den gamle, vad gjorde den gamle?

--Han slog upp ögonen och välsignade mig. Håll ord! viskade han. Sedan miste han målet.

Valdemar skakade sitt hår som en skeppsbruten, när han känner klippan under foten, men ännu kunde han varken tänka eller tala klart.

--Barn lilla... är du ännu här? frågade han förvirrat. Fast jag står mitt i månskenet... jag kan varken hitta dörr eller lås.

Jutta trevade darrande på de stickiga stockarna utan att se, hur nyckeln blänkte. Slutligen stötte hon emot den med armbågen och sköt upp dörren framför Valdemar.

Drottningen satt ännu kvar på sängkanten, fast nästan avklädd, och småtärnorna höllo på att gnida hennes fötter med ett vått handkläde. Vem skulle hon också blygas för? För systemen, för småtärnorna, för Valdemar? Nej, därpå hade hon ingen tanke. Linnets var uppknäppt, och halsbandet av bärnstenskulor och de tjocka hårflätorna hängde ned över en jättinnas stora runda bröst. Men benen voro smala och långa med små förnäma fötter. Hon sträckte ut de breda vita armarna.

--Jag är så trött, gäspade hon, låt mig bara få sova!

6.

Hästar sadlades, lyktor ilade i dimman och de kloka gummornas taktfasta besvärjelser och slag i händerna blandades med husprästernas läsande. I dagningen dog jarlen. Han blev uppbårad i sin sovstuga, och nedanför fötterna satte kvinnorna, som det var gammal sed, en lerkruka med rökelse och bröstbenet av en tupp, soluppgångens och livets fågel.

Det blev långa dagar, medan gravölet förbereddes. Valdemar satt helst i frustugan och lekte schacktavel med Sofia. Långsamt och eftertänksamt flyttade hon dockorna, och för var gång rundade sig tre gropar vid de feta vita knogarna. Hennes makliga huslighet omgav honom med stilla värme och de hade det trivsamt som spinnande gårdskattor på härdkanten. Hon skulle snart bli mor igen som alla folkungahustrur, och hennes godmodiga lugn spred en trygg sävlighet ända till barn och tjänare. I skymningen smittade hennes gäspningar småtärnorna, så att de uttänjda klagoljuden hördes genom väggen ända ut i borgarestugan. Men det betydde icke leda utan att de hade det varmt och gott. När han icke hade hennes nystan och syaskar omkring sig på bänkar och bord, grep honom en känsla av ensamhet. Ibland gick han till vindögat och såg en liten vallkulla, som hette Yrsa-lill, springa förbi med bara fötter. De voro röda på hälarna och vita ovanpå.

När bouppteckningen skulle hållas, samlades alla i likrummet, och det stod mycket folk utanför den öppna dörren. Lagman Algot och Magnus sutto vid bordet med räkenskaperna. Magnus vände sig till drottningen.

--Här felas ett gammalt dryckeshorn, som hette Månegarm och stod på ulvtassar.

Sofias lugn var genast borta.

--Tror min frände, att jag har gömt undan det? frågade hon. Jutta stod bakom stolen och höll på att fläta band i hennes hår.

Valdemar gick emellan, och den första segeryran var redan släckt på hans drag.

--Tänk på rummets helgd, mina vänner. Är det för ett lumpet dryckeshorns skull, för en örtugs värde, som osämjan skall brista lös över vår faders lik? Min store mäktige fader, jag var otacksam mot dig i livet. Vem skall nu hålla sämjan mellan oss?

--Har du inte fått nog, hertig? fortsatte Sofia. Nyköpingshus med förläningar, jarlamakt och hertigtitel. Sörjer du också för ett gammalt dryckeshorns skull?

Magnus satt mörk och kämpalik, som hade han ännu burit sin rustning.

--Hädanefter skall allt skrivas upp, sade han och lät fingret löpa utefter raderna, som hade han framåt i tankarna sett tusentus fullskrivna rullar lastas på hyllor och i valv. Pålägger jag mig ett ämbete, blir jag också sträng i mina plikter.

Drottningen trummade på bordshörnet.

--Vår frände förgår sig.

--För Guds barmhärtighets skull! avbröt Valdemar. Skriv bara, skriv: tillfälligtvis förkommet. Är det skrivet, lagman Algot?

--Tillfälligtvis är ett långt ord, konung, och rullar inte över pergamentet, svarade lagmannen. Men nu är det skrivet. Hornet Månegarm. Tillfälligtvis förkommet. Värde en örtug eller fyra alnar vadmal.

En ung dominikanermunk från Skenninge, som knäböjde vid båren, reste sig och gick sakta fram över golvet. Det var hertigens bikt-fader Martinus. Han tog upp ett brev, som låg nedfallet bredvid drottningens stol, och räckte det åt Valdemar.

Konungen vecklade upp det och ögnade först likgiltigt på underskriften, men sedan blev han vit som lärft.

--Ett hemligt brev från en dansk riddare till Sofia! stammade han. Och han kallar henne käraste vän!

Munken försökte att uppfånga en blick från Magnus, men hertigen såg envist på bordsskivan. Då drog Martinus ned huvan över sitt bleka ansikte och återvände till sin plats framför den döde.

Drottningen kände förskräckt i sin rocksäck, ur vilken brevet nyss hade halkat ut vid hennes vreda rörelser. Då hon märkte, att den var tom, gömde hon ansiktet hos systemen.

--Här i rummet bör talas sakta, sade hertigen med en handrörelse mot den höljda båren. Betänk, broder, att min fränka inte kände dig, då hon fördes hit, och att en oskyldig ungdomsvänskap kan lämna sår. Mot det finns intet lagord.

Valdemar grep sig om pannan och gick häftigt fram och åter genom rummet. Ibland stannade han vid båren, ibland framför ett av de brinnande vaxljusen, och rösten blev vild och oigenkännelig.

--Det är då därför hon har spunnit in mig i så mycken fridsam vänskap utan glöd! På allt blir jag bedragen, på lycka, på makt... och det under smekningar. Det är mitt folkungaarv. Skriv siffror, hertig, och tala inte om människor. Vad vet du om dem? Du har inte blod i läpparna... Nu känner jag, hur luften har unknat i frustugan och hela jarlagården. Styr om, att det snart blir gravöl. Den kvava lukten här i rummet! Hur väl jag minns den från kyrkorna och böndernas lövade likbodas. Lik och svepningar, var man kommer. Öppna bättre på dörren! Och tag hit min röda vardagsmantel. Jag kan inte se alla de svarta kapporna omkring mig. Skrämmet det dig

så, du modiga hertig, att jag begär fram min vardagsdräkt? Omhuldar du så ängsligt sedvänjorna i ett sorgehus? Vem är starkast, den, som bär en kedja, eller den, som sliter den!

--Den, som smider den, svarade Magnus med handen på jarlens testamente liksom för att peka på sin makt.

Valdemar rusade fram mot honom med det ljusa håret nedfallet i pannan, händerna knutna och fadrens hetta i sina rörelser.

--Låt bödelsyxorna vila, ropade han, riv ned galgarna och smid klovarna till hjulringar för bondens vagnar. Två brott begås aldrig riktigt lika. Hur kan då ett och samma lagord gälla för båda. Benådning skall heta valdemarsdom. Var gång du i mitt namn tar ett huvud, tar jag av dina förläningar så mycket jord, som en fogde kan gå omkring utan att stanna. Det skall bli som fordom, då männen voro fria och starka. Jag tål inte trälar. Jag vill, att en karl skall kunna se mig i ögat och svara: jag lyder inte. Sådant folk behagar mig. Jag vet bara en brottsling, som jag ger dig lov att straffa till liv och lem: den lömska bakdantaren som listar sig fram och har det bra bland människor.

--Den läran är de svagas, sade hertigen, som också hade rest sig, halvt vänd mot folket ute på tunet, men det finns också en kraftens och myndighetens. Husmän och tjänare, vårt höga herrskap är upprört och uttröttat av sorg, men låt oss aldrig glömma vår pliktskyldiga vörndnad.

--Ja, jag är upprörd av sorg, sade Valdemar och stannade i dörren, och hans ögonlock rödkantades av blygsel över att alla voro så vana att se honom lyda, att de måste uppmanas till skyldig vörndnad. Kom hit, bergsmän, finnar och skogsgångare, alla som följde Hulv Skumble från Stålberget! Jag skall göra er till min livvakt, och ni skola få hovkläder av björnskin. Sätt sträng på bågen, så att vi få gå på jakt. Jag börjar tycka om lukten av era våta kläder och sura skodon och trivs inte längre hos dem, som lägga rosenblad under lakanet och luktört i skorna. De bedraga mig, medan de kyssa mig. Kom hit, Gistre Härjanson, häxkarl och tjuv. Du skall bli min hovgycklare och harpare. Jag tycker om dig, därför att du ärligt ljuger och vill vara den sämsta. Kom hit, bodsätar och stubbekarlar! Jag skall alltid bli er en vän. Var och en är fri. Jag tvingar ingen. Det är mitt kungalöfte. Jaga och fiska och bruka jorden. Följ varann, om ni ha håg till varann, men om ni inte trivas, så lämna varann. Bygg inga gårdar, bo i de gamla. Bygg inga vägar, gå på de gamla. Ingen plundrar en ensittare i hans riskoja. Äg inte mer än han, så plundrar er ingen. Jag var svag nyss, när jag klagade. Ryck ut pilarna ur bröstet och sjung med glad uppsyn, när ni stupa. Och följ mig nu in i stora salen, så skola vi dricka jarlens minne ända till midnatt.

Han hängde sin arm om Gistre Härjansons axel och förde honom med sig över tunet, omringad av den brokiga mängden.

7.

När efter långa förberedelser gravölet äntligen var drucket, måste Folkungarna ändå stanna en tid i jarlagården för att fortsätta skiftet av det stora arvet. Fast de gingo i ett sorgehus, firades på Valdemars befallning höstens och julens lekar som vanligt. Det hände, att han gick in i frustugan och frågade efter Jutta, som förr, men alltid var hon försvunnen. Ropade han efter henne i svalgången, blev han utan svar. Drottningen bannade henne för att hon icke längre tänkte på att göra Valdemar glad, men hon visste ingenting att säga, och när det blev kväll, gick hon tidigt till sängs.

Valdemar slutade att kalla på henne, och vid måltiderna mötte han henne med ett kyligt småleende.--Ett världens barn, som vill gå i kloster! sade han till drottningen. Om brevet, som hittades vid arvstämman, talade han aldrig. Drottningen brände upp det med vemodiga tankar på en bleknad ungdomsdröm, men också med sorg över att det hade råkat i Valdemars händer. Hon var fäst vid honom med en osjälvisk, fast tung och stillastående hängivenhet. Hon var glad, när han var glad. Han visade henne samma vänlighet som förr, men han satt aldrig i frustugan utan kom och gick beständigt med sin båge.

Fulla fat och kannor bjödös honom från alla sidor, och smådrängarna, som buro dem, svällde av välmåga. Nere i stallet tuggade hästarna blomsterhö dag och natt. Det var blanka, breda folkungahästar, som icke kunde vända huvudet mot honom utan att på samma gång draga upp en mun foder ur krubban. Han begynte längta efter en varelse, som kunde säga: jag är hungrig.

En dag var det springlek på tunet. Herr Svantepolks dotter Ingrid stod mitt i ringen, brunögd och glad med korta små mörka lockar. Den galna Karl Algotsson dansade omkring henne med höga språng. Han hade ett rödbrunt ansikte med stora läppar och ljusa, nästan färglösa ögon. Hela tiden drev han spe med brodern Folke, som var nog veklig att ha skägg och som förlägen stod och fingrade på skägglockarna utan att tordas vara med. Men Ingrids ögon irrade oupphörligt bort till Folke, just därför att han var så olik henne själv och alla de andra. Slutligen sprang hon frimodigt fram och drog honom med sig in i leken.

Den gamle herr Svantepolk, som kom gående med Valdemar, viskade till honom:

--Jag har länge märkt de båda ungas tycke för varann, men Algotssönerna äro för oansenliga och fattiga för min dotter. Om några dagar ämnar jag sätta in henne i Vreta kloster, till dess jag finner en lämpligare brudgum. Jag skrev in henne där, då hon var barn. Där kan hon också i tyst lycka få drömma om sin Folke. Hemlighet, hemlighet heter kärlekens fäste, och där slipper ingen stortalare in... Och nu, Valdemar, vill jag följa dig ett stycke på vägen, efter jag ser, att du styr dina steg till skogen.

Den vithåriga riddaren fattade Valdemars hand och bredde ut den över sitt hjärta.

--Känn här ett hjärta, som är troget som guld, fortsatte han försiktigt, som rädd att stenarna skulle lyssna. Du behöver någon att förtro dig till, Valdemar. Du har länge varit tungsint. Jag märker sådant. Andnöd, tryck över bröstet. Det börjar som en sjukdom.

--Allt börjar ur ingenting, säger broder Magnus, men jag förstår dig inte, kära riddare.

Herr Svantepolk stannade och såg skarpt på honom.

--Det är något, som alltid felats dig, Valdemar, något som skulle förvandla dig från man till riddare och sätta korsfanan i din hand. Jag har alltid i mina böner inskjutit ett ord därom för din räkning. Och nu falla fjällen från mina ögon, nu ser jag att jag är bönhörd. Med bara lugn kommer människan ingen vart. Hon behöver ett törne i skon för att gå stolt och strålande. Hon måste kunna gråta, när ingen ser det. Maten måste kvälja henne på tungan, för att hon skall kunna le ett riktigt gott och vackert leende. Så underligt är hon nu en gång skapad. Du kan rycka på axlarna, du kan sluta upp att gå i kyrkorna och tycka, att det är lika litet mening i att födas som att dö. Det hjälper dig inte. Där vattnet ser tommast ut, är det djupast och gåtfullast. Svara mig nu frimodigt, som bara du kan. Är det på den unga Jutta du går och tänker? Hur behagar hon dig?

--Jag önskar, att hon redan vore i kloster och finge slita ris i långa röda strimmor!

Herr Svantepolk ryggade åt sidan och fortsatte att en stund gå tyst bredvid konungen.

--Har hon då redan hunnit att bli så mycket för dig? utbrast han slutligen. Plågar hon dig redan så häftigt? Jag fattar inte, att jag den här gången har kunnat vara så blind. Det är väl för dig, att du fick en förtrogen och att du bekänt utan omsvep.

--Bekänt. Vad har jag bekänt?

--Allt, allt, Valdemar. Det är en stor lycka, som nu begynner för dig. Du kommer snart att inte längre känna igen dig själv.

--Du glömmer visst den kanoniska lagen, min hederliga Svantepolk. Hon är min frussyster.

--Det är just det, som blir din lycka.

--Broder Magnus skulle kalla det ett ohyggligt brott.

--Han ser för hårt på allt. Han kan inte knäfalla för ett altarljus utan att först övertyga sig om, att vaxet inte är stulet. Valdemar, man kan inte älska en kvinna, som man är köttsligt förenad med, utan för henne hyser man vänskap. Bolstrarna i frustugan äro varken bäddade av änglarna eller ruskade av djävlarne. Valdemar, kärleken behöver inga bolstrar, den behöver en mur, som når ända upp i himlarna och som ingen förmår att levande komma över. Kärleken är oköttslig och kysk, och över var längtan hos en sådan allt uppfyllande kärlek darrar en liten ljusring som över de heliga. Är du den enda, som aldrig har hört talas om relikens på min hatt?

Han tog av hatten och såg med rörelse på det mögelfläckiga och sönderfrätta minnet.

--Jag var ung då, ung som du... Jag hade varit en svår syndare och fast jag befann mig på vallfart, kände jag, att jag ännu var lika fast i synden. Då skulle jag rida över en bäck och strax bredvid en tvättbrygga fick jag se ett linne, som hängde utbreddt över en buske och torkade i solen. Det var så vitt, så litet och smalt, att jag genast måste trycka det till läpparna. I samma ögonblick skedde det stora undret med mig. Jag blev pånyttfödd, jag blev räddad. Det var min kärlek till den okända ägarinnan, som reste mig ur dyn.

--När talade du sist med den fagra ägarinnan?

--Jag har aldrig talat med henne, aldrig sett henne, Valdemar. Men hon har sedan hört mycket om mig, och hon är ett helgon.

--Jag visste inte att späkerskor bära linne.

--Hon är ingen späkerska, ingen nunna, Valdemar. En frejdad riddare har henne, och hon har fött honom döttrar, som redan äro gifta. Nu skall jag berätta dig, hur det gick till. Hör på, Valdemar! Jag stack svärdet mitt genom linnet och skar ut den lapp, som du här kan röra vid. Sedan red jag till Frankland och fick riddarslaget vid ett tornej... Gud give att vi snart också litet oftare få hålla tornej i ditt vilda land... Och var jag kom, betygade jag, att jag bara stred för Den heliga jungfrun och för den fru, som kunde visa mig att hennes linne hade ett lika stort hål som lappen. Fåfängt, fåfängt! Alla slog ned ögonen och tego.

--Och du blev henne trogen?

--Obrottsligt. I hjärtat. Min usla kropp fick gå sina egna vägar. Och när jag så på hemvägen kom i samma buskskog och till samma bäck, satt där på sin häst en bredaxlad riddare och höll upp ett sönderskuret linne, i hvilket lappen alldeles passade. Först skymfades han mig och kallade mig en åsna, som lupit omkring hundratals mil och ropat efter ägarinnan i stället att söka henne i närmsta borg, ty där bodde hon som hans ärliga husfru. Men sedan vi brutit ett par lansar och det började bli farligt, förklarade vi varann jämgoda och tryckte varandras händer. Han medgav, att jag just genom min långa färd också hundrafallt ökat hennes rykte och ära. Hon hade därför gripits av den största beundran för mig och lät nu hälsa, att jag skulle få behålla min av blod genomdränkt relik som gåva. Hon fäste bara ett villkor vid gåvan. Jag måste heligt försäkra, att hon aldrig i detta livet någonsin skulle behöva träffa mig.

Han strök det vita håret vid tinningarna, och det smala och rynkiga ansiktet färgades av en lätt rodnad.

--Valdemar, du må le åt mig. Men den kärleksrelikens har sedan varit min lykta, när jag tvekade mellan ont och gott, min kraft i tornej, mitt hopp, när jag besinnade min dödlighet. Förstår du nu, vad kärleken kan giva en

svag människa? Och en sådan låga skulle kallas syndig!

--Vi äro varandra mycket olika, Svantepolk.

--Och ändå skall du en dag giva mig rätt. Kanske är jag en stor narr, Valdemar, men då har jag för dig blottat det djupaste i kärlekens väsen på samma sätt som en enfaldig predikare kan råka att med sin förlägna och stammande tunga uttala djupa sanningar. Allt skall jag nu ställa till rätta för dig, som är oerfaren, jag menar, oerfaren i sådant, som är allvar och inte bara köttsligt, ty sådant frågar jag inte efter. Låt bara mig styra. Jag går nu hem och talar med drottningen, min hulda härskarinna.

Valdemar grep fatt i hans arm, men släppte den lika hastigt.

--Alltsammans är ingenting, sade han och gick ensam inåt skogen.

Några getter beskådade honom klokt och nyfiket från ett stenrös, men de tuggade och tuggade liksom hästarna i stallet, och harmsen ämnade han jaga bort dem. Då fick han höra porlet av en bäck. Han hade aldrig hört en bäck ljuda på det sättet, ty en mänsklig röst blandade sig sorgset bedjande med vattnets sång och härmade den med stigande och fallande klagan. Han böjde sig in över en mossig algren, men den var murken och föll brakande i vattnet. Därigenom blev det en öppning mellan kvistarna, och han urskilde en sliten getskinnströja. Den var alldeles för stor åt den, som bar den, brusten i sömmarna och fläckvis utan ragg. Småningom letade han också rätt på ett ansikte med kort rakt hår. Det var Yrsa-lill, vallkullan med de små fötterna, som voro röda om hälarna men vita ovanpå och på sidorna bruna som gammalt elfenben.

Hon vände på huvudet men utan att avbryta sången, ty hon höll på att offra till bäcken för att få ymnigt med dricksvatten åt getterna. Då och då beströk hon ett bröststycke med honung och kastade det i vattnet. Över knäna hade hon ett spjut för att kunna försvara sig. Han trodde också på den goda vattenanden och vågade icke störa henne med någon hälsning. Då hon hade sjungit slut, kastade han en liten silverring i virvlarna. Sedan gick han fram och lade armen om hennes axel och satte sig ned bredvid henne lika oöverlagt som ett barn bredvid ett blomsterstånd.

Hon böjde sig litet åt sidan, men icke av blyghet, utan därför att hon var rädd att fläcka ned hans dyrbara kläder.

--Vänta litet, sade hon sömngångaraktigt och stilla. Jag är klibbig på fingrarna.

När hon hade tvätt händerna, satte hon sig till rätta igen lika allvarsam som förut och följde med sina yrväckta ögon blåddrorna, som seglade förbi och lindade sina pärlband om stenarna.

Hon tänkte varken gott eller ont om honom, ty hon hade ingen kunskap om något annat än det, som hon dagligen såg med sina ögon. Och det omgav henne töcknigt och tyst och obegripligt som en dröm. Hon hade hört, att det var han, som hade tagit henne ur den mörka graven och givit henne åt vallkullorna, och hos dem hade hon levat. Under tröjan bar hon ingenting annat än en trasig skjorta. Hon hade aldrig fått en hel dräkt, aldrig ätit vid ett bord, aldrig sovit annat än i hö eller halm. Hon visste ingenting om världen, varken om den var två dagsresor lång eller tusen. Hon visste bara, hur man vallar getter. Hon brukade sitta på tuvan som en brun stubbe utan att hitta något särskilt att grubbla på, vemodig snarare än glad, men aldrig heller verkligt bedrövad. Ödemarken skrämde henne lika litet som de tassande eller flygande skogsväsen, i vilkas sällskap hon levde sitt ordlösa drömliv. Valdemar talade icke, men han satt ändå kvar.

--Kom, jag är hungrig, sade hon långsamt och reste sig som en sömngångerska från mossan.

Hon gick framför honom till en liten skogslada, som låg på en glänta, just där solen sken in mellan grantopparna. Taket var hopsjunket i mitten, den bräckliga dörren hängde halvöppen, och över askhögen inne

på golvet surrade en sista sömnig hästfluga.

Yrsa-lill gjorde upp eld. Han steg in till henne med huvudet tillbakakastat, som om han nu först beträtt sitt rätta rike, där han endast behövde befalla för att bli lydd. Hon kokade något i en kittel, och när allt var tillrett blåste hem i en pipa av ben. Rop svarade från olika håll, och skogsgångarna, som Valdemar hade tagit till livvakt, men som alltid lågo ute på jakt, böjde grenarna åt sidan och stego fram med sina bågar och kastspjut. Gistre Härjanson kom efterst med en liten harpa hängande på höfterna och hornet Månegarm i ett snöre över andra axeln. Alla satte sig med Valdemar omkring kitteln.

--Den natten, då jarlen dog, begynte Gistre, stod hornet kvarglömt på trappsteget till hans sovstuga. Då tog jag det åt Yrsa-lill. Hon skall räcka oss det, när vi spisa hos henne på jakt dagarna. Men ännu har hon ingenting att fylla det med, herre.

--Jag skall skicka ned mjöd till er, svarade Valdemar, och skålar och fat och de präktigaste kläder åt Yrsa-lill.

Gistre tog i hans hår.

--Yrsa-lill ser på ditt mjuka gullhår, herre, sade han med en lång suck. Mina tunga, svarta flätor skrämmer henne bara. Skogen är hennes mor och skogen är din. Tag henne du. Vi skola nog viga er samman, när det blir mjöd i Månegarm. Jag har tigt och bett henne att följa mig bort på stigarna för alltid, men hon är rädd för mig, hon som de andra. När jag kommer i stugdörren, skrika barnen och kvinnorna ropa att min svarta kåpa är ett stulet bårtäcke... och det är min fröjd, kung Valdemar! Så skall en folkungagycklare hälsas. Jag ville vara en lokatt hellre än en människa, bara för att få leva i skogarna och skrämmer. Sitter jag ibland och gråter, när jag ensam rör strängarna, då är det för att jag hör Yrsa-lill vid bäcken.

--Ni vallhjon, ni fria människor, sade Valdemar med armen räckt åt Yrsa-lill, som låg på knä och blåste i glöden. Jag skulle ha varit lyckligare, om jag blivit en af er. Var jag ser en trashank, som knyter handen, tror jag, att jag möter en hjälte. Jag tycker om din solbränna, Yrsa-lill, och alla de tusen många små hvassa barr i din tröja som sticka mig. Varför lever jag inte med er om somrarna och ligger om vintrarna och sover på ugnskanten!

Gistre sprang upp. Han kastade tillbaka sina bandvirade flätor, och spelande på harpan ropade han:

--Till oss hör du, Valdemar. De utstötta och förtappade behöva en konung. De behöva honom hos sig i de långa nätterna, då barnföderskorna skrika från skullarna och benknotorna klappa i galgarna. De behöva en konung, som går framför dem på vägen till helvetet. Si, nu är den konungen oss född av folkungasäd, hosianna!

Harpan fortsatte att ljuda till lekarens dystra stämma, och det blev ingen jakt den dagen.

Sedan lät Valdemar hämta från jarlagården allt, vad han hade lovat, och småningom blev han själv förtrogen med var stig. Om dagarna var Yrsa-lill fortfarande getpiga som förr, men när det led mot stjärntändningen, tvådde hon sig och prydde sig med hans gåvor för att vänta honom. Om hon nyss stigit ut ur berget, skulle hon icke kunnat glimma av fler smycken. Men det var icke med den dräkten, hon hade tagit honom fången, och han satt tankspridd och såg på hennes drömlek med sina soljor och glaskulor.

Under tiden stod herr Svantepolk ofta och väntade uppe i jarlagårdens svalgång. Ju senare det led, dess blidare klarnade hans smala ansikte.

--Valdemar har då stannat i skogsensamheten, tänkte han, för att begrunda mina ord och under betraktelser vårda en ren och himmelsk kärlek. Säll och stor blir nu hans väg. Varsamt vill jag tala med drottningen, så att hon får en rätt syn och vi alla kunna glädja oss. Låt gärna bli att förtro dig till mig, min unga konung. En viss

beslöjad glans brukar vara rätta tecknet på pärlans äkthet.

8.

Adventsfastans fridstid var kommen, och kvinnorna blevo mörkrädda, när de skulle stöpa ljus både för jarlens grav och för julbordet. Jutta räknade med tummen dagarna framåt på runstaven ända till solhjulet, som var luciadagens märke. Hon skulle bli luciabruden, eftersom hon var den fagreste, och med gnidsten och blekt vax glättade hon i god tid en vit skjorta, så att den blev slät och glänsande. Hon ville ibland fråga småtärnorna om Valdemar, men då blevo läpparna stela, och hon kunde ingenting säga.

Äntligen kom så lucianatten, årets längsta, då världen stannade i sin gång och korna talade till varandra med gumröster och de döda vände sig på kisthalmen. De lyste och flämtade vid källor och bäckar, där vallhjonon dränkte kattor och hällde blod i vattnet.

Vid midnatt stod Jutta vit och utklädd. Vettskrämda satte småtärnorna på henne lingonriskronan med de nio vaxljusen, som runno och aldrig ville stå rakt. Under tiden brydde de henne med, att de snart skulle få kläda henne till verklig brud. Småningom förde de henne sedan framåt mot den kungliga sovstugan. Men de kröpo ihop omkring henne med armbågarna över huvudet, rädda att till och med dörrstolparna skulle sträcka sig efter dem och sticka ett hårt träfinger i flätorna.

Valdemar satt upprätt i bädden bredvid den sovande drottningen med en duk om huvudet och naken ända till täcket. Först bländades han av ljusen. Men han hade legat vaken och undrat på, om det verkligen skulle bli hon, som kom med kakorna och mjödet. Det föreföll honom med ens, att sagan i skogen hade varit en plågsam mardröm, full av trasor och ohyggliga skratt. Han bredde vänligt och broderligt ut armarna mot ljusbärerskan. Småtärnorna sköto henne framåt, men hon ville icke gå utan stred emot, fast hon kände sig stolt och nöjd över att han hälsade så gott på henne. Som han satt där, tyckte hon, att han liknade det vänaste beläte af frälsaren.

--Men så bjud honom då hornet, viskade småtärnorna och lyfte upp hennes arm.

--Kan du förlåta mig! viskade han och böjde sig fram, så att han kunde nå hornet. Är du ännu gramse på mig?

Hon bara skakade på huvudet, utom sig av förlägenhet, men då begynte ljusen att vackla, och hon grep hastigt om kronan. Och så tryckte hon sig baklänges in mellan småtärnorna, till dess hon kom ända ned mot dörren. De måste gå fram och hämta hornet.

Så snart hon fick det i händerna, satte hon hälen utanför tröskeln och vände sig försiktigt om för att icke snava i trappan.

Men sedan blev hon genast tryggare. När hon kom ned till Magnus i härbärgen, satte hon sig utan att brådska på kanten av sovlådan.

Han satt också vaken på sitt bolster, men han var brun och ful och mager och mötte henne med en skarp blick.

--Var konungen hemma i sin bädd? frågade han.

Hon blossade upp, men hjälpte honom beredvilligt att stödja under hornet, medan han drack.

--Var annars! svarade hon.

Magnus ryckte tillbaka armen, ty en vaxdroppe föll på den från ett av de sneda ljusen och sved häftigt. Han plockade bort vaxet, och en liten grå blåsa hade redan svällt upp.

--Det är en spådom, sade han mörkt, att när av vårt ätteblod en gång någon blir född, som älskar en vaxdroppe mer än en pärla, skall det ske stora under i den mannens eller kvinnans hjärta. Jag fruktar, jag fruktar, att det länge kommer att töva till den stunden.

Hon satt kvar och vilade ena handen över locket på hornet liksom med en önskan att få fortsätta att tala med honom. Småtärnorna blinkade åt varann, men han lade sig ned, vänd inåt väggen, och drog upp fårskinnsfällen över skuldran.

--Jungfru, sade småtärnorna, det finns också andra, som vänta på dig.

Då steg hon upp, fast det syntes, att hon hade något på hjärtat och helst skulle ha stannat ännu en stund.

Hon följde dem utefter bänkraderna, där det ibland låg ända till två eller tre män i samma bädd. De reste sig, plirade mot det strålande ljushelgonet och fingo sin kakbit och sin klunk. Sedan kröpo de lika hastigt ned igen, ty det rådde en fruktansvärd köld.

När hon blev färdig med de sista, lyfte småtärnorna av henne kronan och gingo bort med den för att ställa den på julbordet. De andra fortsatte att leda henne framåt sjungande. Men sången gick oupphörligt sönder och de skrattade och smusslade, ty nu kom det betydelsefullaste, som de hela natten hade längtat efter men också fruktade mest.

De ledde henne över gårdsvallen till bryggstugan. Där ställde de upp sig i en vid ring och smällde i händerna.

Dörren var halvöppen. Den vigaste klättrade upp på det låga taket och ryckte halmen ur ljusöppningen. Det var alldeles skumt omkring dem och ännu mörkare inne i bryggstugan. Där syntes ingenting, varken fat eller spann. Endast det nyss färdigbryggda julmjödet blänkte i sitt kar som en rund stålsköld. Vems ansikte skulle de nu få se, när de gingo in och böjde sig över karet? Vilka syner sutto hopkrupna i mörkret under mjöds-kummet och väntade på att få visa sig i framtidens töckniga ljus? Var det bredaxlade kämpar eller rödkindade svenner? Eller var det kanske tandlösa och skalliga gubbar, som belåtet grinade mot sina blivande stackars kärestor? Vem kunde råda över kommande öden, vem visste något!

Jutta gick in först. Hon lyfte slöjan åt båda sidorna och lutade sig framåt över den spåkraftiga vätskan.

När hon sträckte sig för långt fram, skymde hon de speglande stjärnorna och drog sig tillbaka. O, hur saliga och klara tindrade de icke på fästet!

Bläddror susade hela tiden på ytan och blänkte till, när de sprungo sönder. De två största lågo länge kvar och simmade omkring lika skinande som de ögon, den kyska Lucia berövade sig själv och bar till sin älskade för att de ej längre skulle plåga honom med längtan. Men när Jutta försökte att se in i dem, spottade de ett kallt stänk på hennes haka som onda andar och försvunno. Hon tyckte, att mjödet kvällde upp från bottenlösa djup, att hon blev yr och föll framstupa genom hisnande hålor ända ned i det svarta källsprångets vidaste grottor, där det tillkommande virrade fram ur de ilande bubblorna. Hon kände, hur tänder beto sig fast i hennes kinder och gnisslade, att hon skulle vissna och bli skrynklig med ådrorna utanpå huden och krokiga naglar. Men det visste hon förut, och det brydde hon sig nu icke om. Hon hörde, hur hennes egen likkista blev igenspikad om henne. Men det skulle dröja länge till dess, och vad hon ville veta, det var bara, att kistan icke var vit, att det icke var en gammal jungfru, som svennerna buro till graven. Betydelseöst avlägset blev allt för henne utom den fråga, som viskade ur vart pulsslag. Vem skall jag få älska? Det var livet, det var det enda, som hon kunde tänka på. Var bodde han, varifrån skulle han komma? Och hade han ett gott leende? Allt jungfruligt och oskyldigt i hennes väsen jublade den okände till mötes som harpspel, allt vackert och ömt, allt, som hon hade drömt om lycka och om ära inför människor. Nu såg hon, nu såg hon! Var det icke ett ansikte, som långsamt började att klarna fram?

Småtärnorna fortsatte hela tiden utanför dörren sin sång till Lucia, som hjälpte i barnsnöd och kärlek, och i somliga verser kallade de henne Ljusfreyja. För vart ord slogo de ihop händerna, först över huvudet och sedan framför bröstet. De hackade tänder, och de darrande rösterna föllo i sär skärande och vasst som tappade glasskärvor. Än var det den ena, som kom av sig, än var det den andra, som blev efter. Slutligen förlorade de alldeles tråden och stodo bara och storskrattade. Det klang vida omkring i den ödsliga natten. Då försökte de skickligaste att leda de andras sång, och så måste de på nytt taga om alltihop från början igen:

--Säg, säg, vem ger mig fingerguld? Säg, säg, vems famn skall jag sova i, vems barn skall jag bära? Säg...

--Varför sjunger du inte med, Jutta? frågade en röst, och åter brast sången sönder. Varför svarar du inte, jungfru?

De blevo rädda och sträckte sig in genom dörren. De sågo, att hon icke längre skymde karet, utan att mjödet åter fritt speglade ljusöppningen i taket.

En av de äldre vågade sig ett par steg framåt och trevade i mörkret. Hon stötte mot kittlar och bänkar. Slutligen hejdade hon sig.

--Vad har då skett? utropade hon. Jungfrun ligger avsvimmad på marken. Men hon håller ännu så hårt om kanten på karet, att jag knappt kan böja upp fingrarna.

En kvävd och grumlad snyftning svarade henne. De andra hörde, hur hon sköt undan en bänk och hjälpte Jutta att komma till sig själv igen och resa sig.

--Hur länge har jag legat så? viskade den svaga stämman.

--Några ögonblick på sin höjd, kära jungfru. Alldeles nyss kunde vi tydligt ännu se dig mot det blänkande mjödet.

--Det hade varit bättre, om ni aldrig väckt mig. Finns det då ingen barmhärtighet bland människor, om det också ingen finns i himmelen!

--Men så berätta då? Vad har du sett, som kunnat så förskräcka dig?

Jutta vacklade ut genom dörren med den andras arm om sitt liv. Alla ville de taga i henne och hjälpa henne, och de kände, att hon var isande kall.

--Jag måste genast tala med hertigen, stammade hon.

Men då släppte de henne igen, och det blev åter samma yra sorl.

--Hertigen, kittelbotaren... Var det då honom du såg? Han, som är så svart och ful!

De ryckte ordet från varann och skrattade över varandras axel, så att snart ingen längre kunde höra någon annan än sig själv.

--Men jungfru... Så betänk då, att han i alla fall är en ridderlig kämpe. Torka du tårarna... Vi småflugor våga minsann inte surra omkring en sådan storherre... Men har du fått en sådan brådska att genast komma till honom? Inte går det an, kära jungfru.

--Det är inte, som ni tro, svarade hon. Ni taga alldeles fel. Men han vet mycket, han förstår mycket. Ingen klerk är kunnigare än han. Jag måste tala med en man, inte med en kvinna. Och då finns det ingen rättrådigare.

Småtärnorna voro alltför ivriga att själva få se sin tillkommande för att vilja strida med henne, utan de skyndade sig på nytt att ställa upp sig i ring.

--Männen ha redan klätt på sig och gått till morgonvarden, sade de. I natt dukas den ju tidigt, och vi hörde dem nyss på gårdsvallen... Men gå du och se efter. Hertigen brukar visst inte trivas rätt väl vid kungsbordet utan kommer gärna så sent som möjligt.

Handklappningen och sången begynte igen. Hon hörde den glada leken bakom sig, medan hon gick till härbärget.

Magnus stod ensam vid elden, insvept i den långa sorgkappan.

--Männe det redan är tid att rida till mässan? frågade han och såg upp. I natt gal ingen hane.

--Vi kvinnor ha varit nere och sett i julmjödet, svarade hon utan att akta på hans fråga. Du är en lärd herre, Magnus. Ofta har jag känt lust att tala med dig, och nu är jag kommen. Giv mig nu också ett ärligt svar. Kan det verkligen betyda något, om man tycker sig se ett ansikte i karet?

Först kände han knappt igen henne, så blek hade hon blivit, och nu, då inga ljus brunno, kom den vita skjortan henne att likna ett andeväsen.

--Man ser den, som man mest har i tankarna. Därför kan det betyda ganska mycket. Det bräcker upp hjärtat som ett äpple, och kärnorna falla i handen.

Han slog kappan åt sidan och värmdde händerna över elden. På det sättet stod han en stund och tycktes vilja tvinga sig att ej säga något vidare. Hastigt tog han ett par tre steg framåt och stannade framför henne med genomborrande ögon.

--Stackars, stackars barn, viskade han. Du, som var ämnad till drottninglycka och en blid ålderdom! Var det honom du såg?

--Vem? Jag har ingenting sagt.

--Vem, frågar du. Liksom såge jag inte själv också just samma man både dag och natt! Jag må blunda, jag må sova, ändå ser jag honom.

--Du?

--Det, som lockar mest, det ser man antingen man så vill eller inte. Du ser honom som han satt nyss, när du kom i din ljusglans. Jag ser honom med gullkronan på huvudet.

Han grep fatt om hennes arm och skakade den utan att vilja släppa sitt tag.

--Misstror du mig också, du som de andra?

--Då stode jag inte här godvilligt.

--Nej, gå inte ifrån mig. Du är oskyldig och ung. Bara till en sådan människa kan jag tala. De andra skulle korsa sig--och förråda mig. Vi äro i samma nöd, du och jag. Vi ha ingen att förtro oss till. Bara till varann. Du, som inte vet av ont, du skall höra mig. Det var en välsignad stund, då du kom. Jag kan inte längre tåla. Jag måste tala till ett levande väsen, som kan höra, inte bara till väggar och tak. Jag kan inte längre hålla orden tillbaka. Håll fast ormar! Krama, nyp, krossa--ändå rinna de ut mellan fingrarna! Det enda, som stannar, det är

deras bett. Heliga moder, har jag då blivit till sådan smuts!

Han talade upprört och fort, men när hon såg den starka mannen så söndersliten, blev hon själv lugnare. En känsla av medlidande lockade henne att vänligt och barnsligt se upp mot honom. Det föreföll henne naturligt och riktigt, att han sökte ett ögonblicks lisa just hos henne, fast hon icke fick någon mening i hans ord. Han hade ju sagt, att de båda befunno sig i samma nöd. Hon tyckte, att det var på en gång både osant och sant.

--Vad ont har då Valdemar gjort dig? frågade hon osäkert.

--Vet du, vad det är att vilja bära en skinande rustning, när hundra fingrar så länge smyga sig över den för att känna efter rostfläckar, att den till sist inte längre är blank? Det är misstro i vart handslag, som jag får, var hälsning. Den misstron vållar, att jag till sist blir den värd. Vet du, vad det är att få gå överksam för en dåres skull? Jag säger en dåre--inte en elak, som lägger gift i mjölken åt sina hundar och skär öronen av sina hästar, utan en tio gånger farligare, en godhjärtad och solögd dåre, som vill alla väl, sig själv också. Han begår dårskaper med ett så segervisst leende, att vi andra nära nog måste fråga, om det är vi, som äro dårarna... Men tyst! Är det någon, som lyss på oss?

--Det är bara ekarna som rassla mot taket.

--Du har rätt. Jag borde ha känt igen det ljudet, det enda svar, som natten brukar giva mig, när jag ligger vaken och talar till de tomma väggarna... Knappt ha några höstdagar gått efter jarlens död, knappt ett sextal veckor, och redan är förvirringen här. Bönderna betala inte sin avrad, prästerna utfå inte sin tionde, och jag får inte lagfästa hälsosamma straff. Till allt svarar Valdemar: Benåda, benåda; i mitt land äro alla fria! Var hans röda mantel fladdrar förbi, upphör det allvar, som väl ändå borde råda, där husbonden nyss låg på bår. Och då vaknar och gnager här inne i bröstet det gamla onda, som jag försökt att skyla och läka med gärningar och inte själv tro på. Det har jag försökt ända sedan jag var ett litet barn. Ack, inte heller då kunde jag någonsin vara glad. Du är ung, du. Jag har aldrig varit det. Föddes här inte tusen och så tusen igen, somliga nere i fattigdomen, somliga uppe i lyckan? Men mot en enda var Gud så huld och så grym, att han lät honom födas en knapp lillfingersbredd nedanför toppen, nedanför den högsta lyckan och härligheten. Vad vet du om kval, lögn och lumpna kval--och de äro de enda, som ingen står ut med att bära! Eller har du känt den avund, som förvandlar själva solen på himlavalvet till en mögelfläck och kommer den bästa mat att äckla på tungan? Skäms, barn, att stå kvar här och inandas en sådan vämjelse. Gå med din jungfrudom till konungen. Allt är hans. Åt honom fagra ord. Vad han än finner på, svarar folket bara: Vår gode konung! Han väntar på sin unga fränka. Gå nu, men torka först över läpparna med ärmen, efter du så länge har stått och talat med mig. Han kunde annars tycka, att du har fått en okysk smak. Det kunde misshaga konungen... Eller har han vant dig, att du skall smekas först, innan du går din väg? Ånej, den syrliga äppellukten från ett så ungt väsen har alltid plågat mig. Det är bäst, att du går.

Hon hade ryckt upp den stickade vanten ur gördeln. Ibland snodde och kramade hon den och ibland slog hon med den på kjorteln.

--Gå skall jag nog, svarade hon, fast hon vart ögonblick fruktade att falla raklång på marken liksom nyss vid mjödkaret. Gå skall jag nog, Magnus, men inte till din broder.

--Det ena först, det andra sedan. Allra först skall du gå in i salen. Och till hvar och en, som du får med dig i en vrå, skall du säga: Vakta er för hertigen, nu vet jag hurudan han är. Vakta er!... Gör mig den välgärningen, och du skall nästa natt sova gott. Frälsad skall jag känna mig från den stund, jag blir förrådd och släpad ut och pinad till att ropa högt, högt för alla: Ja, jag är falsk, falsk i brodersvänskap, falsk och smygande i mina raka och stolta steg... Hur kan världen ändå hänga hop med så mycken falskhet bakom de fasta handslagen... ty lika falska äro de andra? Ärliga äro bara de solögda dårarna.

--Du talar för högt, viskade hon och drog om sig armarna, som under hårda slag. Men då höjde han rösten

ännu mer.

--För några aftnar sedan såg jag Valdemar krypa ut mellan spjälorna i svalgången med vänstra skon sönderriven och klättra ned. Jag visste, att i en skogslada satt en vallkulla och väntade på honom, utklädd i dyrbara kläder och med ett litet hov av drickande skogsmän. Är detta landets husbonde? frågade jag. Valdemar, i ett sådant läge hoppas jag slippa att någonsin behöva visa mig. Men vad svarade då Valdemar? Därtill har du inte mod, broder, sade han... Nu tror jag att jag fick färg i dina kinder, fränka. Din mun står öppen, som om du talade stora ord, men du säger ingenting. Och dina ögon krympa ihop och bli alldeles röda. Skynda dig nu härifrån! Ungdomen tänker inte på annat än det, som är okyskt, men det okyska är mig emot. Var sitter då detta ständiga begär, i blodet eller baktill i huvudet som en snurra av gnistor? Jag vill att mina tankar skola vara vita och snygga som nytvättat garn. Jag vantrivs i unga kvinnors sällskap. De kunna inte se på en man utan att undra, hur han passar till brudgum. Rör mig inte, fränka, släpp mig! För ett ögonblicks lindring har jag stått här och förött din själs oskuld. De kroppsliga spillrorna lämnar jag åt konungen.

Hon vek baklänges ifrån honom, halvkvävd av gråt.

--Hur vågar du, hertig? Aldrig har någon talat till mig som du! Gud hjälpe mig att snart komma bort från Folkungarna!

--Tag det inte så illa. Bara inga tårar. Jag trodde, att jag var en hövisk man, som förstod att skicka sig inför en ädel jungfru. Men inte heller det var sant. Jag vet inte, vad jag har sagt. Jag vet bara, att jag höll på att kvävas och att jag andades in liv, när jag fick kasta allt ont ifrån mig i en ren luft, där det inte kunde fortsätta att leva. Stackars lilla vita fjäril, hur kom du hit in i folkunganästet? Ingenting ont får ske dig. Visst måste du härifrån. Inte en dag längre får du stanna. Jag skall hjälpa dig, jag skall... Men vi äro oförsiktiga, Jutta. Nu hör jag något annat än rasslet av ekarna.

Sporrar klingade på tröskeln, och herr Svantepolk stötte snön av fötterna och steg in. Bakom honom slingrade sig en lång rad av bloss över fältet bort mot den upplysta kyrkan.

--Måltiden är slut, begynte han med en förbryllad blick på Jutta. Det är tid att rida till mässan.

--Vi ha haft ett allvarligt samtal, jungfrun och jag, svarade Magnus, och nog märker jag, att hon ännu är vred på mig.

Jutta betänkte sig. Så blev hon lugnare och drog på sig vantarna.

--Mycket har jag inte förstått av det, som du sagt, svarade hon ännu en smula tvekande. Inte heller kan jag mena, att en riddare får tala så som du nyss. Men vred på dig? Nej, Magnus, jag är uppriktigare din vän, nu då jag går, än då jag kom.

--Så fick jag då äntligen en gång ett hjärteord! utbrast han och strök i luften över hennes huvud. Det måste barnaläppar därtill. Nu är jag stark, nu är jag trygg igen. Hör på, herr Svantepolk! Jungfrun måste härifrån.

Herr Svantepolks milda och irrande ögon ljusnade.

--Klokt sagt, riddare. Det har länge varit min tanke. Jungfrun måste härifrån, långt härifrån, måste i kloster, så att kärleken på ömse håll kan få fortsätta att brinna med den rätta klara lågan. Ack, vad livets vår är rosig med all sin kärlek! Och den kan leva, riddare, den kan leva ännu under ett vitt hår som mitt.

Magnus rynkade pannan.

--Men Valdemar, svarade han avbrytande, vad skall han säga? I nödfall få vi föra bort jungfrun på hästryggen

i lönn. Vi skola rädda dig, kära, älskliga barn. Men först gäller det att bygga en klok plan. Det blir vår sak, herr Svantepolk. Jag förstår, att jungfrun nu längtar till mässan och de sköna och heliga sångerna.

9.

Fast döden var i huset, tog julstöket ut sin rätt med ett stimmade av röster som över en myr, där flyttfåglarna hålla på att samlas. Sjutton baner blevo uppsatta i salen. Från takbjälkarna hängde kransar med ljus, och väggarna blådrogos med bonader, på vilka Birger Jarls snäckor styrde fram över havets krusningar med korsfanor och spjutbärande manskap.

Allra sist dukades julbordet. Utefter yttersidan uppradades husets dyrgripar och minnen. Där blänkte den bågare, som Snorre Sturlasson hade förärat lagman Eskil, jarlens frände. Ännu fylldes den var julnatt med mjöd för att till den isländska skaldens hågkomst räckas åt den bästa sångaren. Där stod den simpla tennskål, ur vilken Birger Brosa en afton bespisat en landsflyktig och trasig skogsgångare, som sedan blev Norges konung och hette Sverre. Och mellan de enkla, av tiden ofta anfrätta minnesklenoderna glittrade kannor och skrin och guldkronor med pärlor och stenar.

Men nu blev det muntert på gårdsvallen, ty kvinnorna kommo med julbaket. De strödde mjöl i luften för att skänka jorden fruktsamhet och omfamnade träden. När de blevo synliga i dörren, fylldes den vida salen av mjölskyar och kryddluft. Till och med drottningen hade förkläde och uppkavlade armar. På ett bräde bar hon framför sig den solrunda såkakan, som sedan skulle gömmas i kornkätten och vid såningstiden klyvas med plogbladet.--Sol, sol, lys på oss för Guds kärleks skull! sjöng hon och satte såkakan mitterst på bordet, ty den var det heligaste skådebrödet och bakad med mjöd och månbelyst rimfrost till god årsväxt. Men när blev det icke god årsväxt på det rika Bjälbo?

Under tiden byggde de andra kvinnorna hela små tempel av bakverk som voro prov på deras olika skicklighet och ofta hälsades med ihållande bifall av männen. Offergalten, som svearna fordom blotade under dyster sång, svällde rund och degig på sina korta ben, och den sturska och strittande hanen, som Jorgrimmes döttrar tillbådo med pannan mot ljungen, stack upp sina två rödfärgade fjädrar ur en ring av andra mindre bullar, som föreställde hänor och kycklingar. Men under bordet sattes ett fat med mat åt de döda. Allt hade genom åldrarna följt Folkungarna och förändrats med dem och hörde ihop med dem liksom deras kläder. Vandrare och andra främlingar, som i mängd samlades nere vid dörren, hade mycket att se på och fråga om.

Men Jutta var oglad, och hon kände, att konungen icke tog sin blick från henne. Han gick mitt i kvinnoflocken, där han trivdes bäst. De ystra Algotssönerna och andra unga karlar klättrade däremot upp på taket och lade sig kring rököppningen med långa spön för att taga mot julbocken.

Han lät heller icke vänta på sig utan kom snart inlunkande och stängde kvinnorna i knäveckan, så att de satte sig med en duns i halmen. Över ögonen hade han en blodfläckad bindel till tecken, att han var blindad liksom hela jorden under midvintermörkret. Men han såg ändå rätt bra genom gapet på den skråpuk, som var bunden över huvudet. Han liknade också snarare ett vilddjur än en bock. Ibland stack en röd hand fram mellan de förfärliga huggtänderna som en tunga och räckte färska gottar åt drottningen eller den, som han annars särskilt ville gynna. Ju drumligare han betedde sig, dess oftare flög det tysta, snabba folkungaleendet utefter bordsraderna, där de äldre redan hade bänkat sig. När han slutligen reste sig på bakbenen och rent ut beskyllde de vackra bagerskorna för de otillbörligaste saker, skrattade den saktmodiga drottningen, så att hon måste torka sig i ögonvrån. Men så tog han ett stängande språng fram mot konungen och öppnade på käftarna och viskade:

--Herre, var på din vakt! De tänka stjäla från dig det käraste du äger.

Valdemar böjde sig över honom.

--Fort, fort, säg ut! Vad menar du?

Lekarens hand kom återigen ut ur gapet, men försiktigt och hastigt.

--Här har du min julgåva. Göm den raskt! På den kan allt bero.

Valdemar kände, att han fick något tungt och kallt mellan fingrarna, och det slamrade, när han stack det under manteln. Han ville fråga något, men bocken rullade utåt golvet, träffad av väl tjugu spön från rököppningen i taket. Där uppe lågo männen och försökte att stöta omkull honom, och så ofta det lyckades, upphävde de ett skri. Det snögade starkt. Ibland måste de resa på sig och skaka av snön, som då föll i stora tappar ned över kvinnorna. Men de voro glada däråt, ty det betydde, att de skulle bli fruktsamma och få många barn.

Till sist blevo männen så heta, att de hissade sig ned för att bättre komma åt bocken. De började att sticka och slå honom med sina spön, så att det svor och vrålade under pälsen.

Valdemar granskade därvid under sin mantel den besynnerliga gåvan och fann, att det var en järnring med stallnycklarna.

Genast, utan att han behövde höra något mer, vaknade en aning hos honom. Men varför kom man då icke öppet och frågade honom, om Jutta fick resa? Därför att man på förhand gissade hans svar och ville föra bort henne i smyg. Nej, det skulle icke få ske. Aldrig hade han funnit henne mer intagande, mer nödvändig att ha i sin närhet än just nu, då han fick upp ögonen för att hon snart kunde vara borta. Med förskräckelse såg han, att kvinnorna togo sina korgar och bräden för att åter begiva sig ut och gå till julbadet. Och dit kunde ändå ingen man få följa dem. Jutta var den sista, som gick. Han sträckte ut handen efter henne. Men för att hastigt giva sin åtbörd en annan mening, vände han sig inåt den larmande salen, där bocken halvt ihjälslagen låg i halmen.

--Håll upp, jag tål inte att se blod! sade han.

--Få vi inte efter gammalt gott bruk piska karlen ur pälsen? undrade männen och sänkte sina spön. Det är ju bara en lekare.

--Trotsa inte mina önsknings alltför mycket, svarade han och hjälpte själv den hopkrupna stackaren på fötterna.

--Den här gången fick jag för mycket, stönade Gistre under sin förklädnad. Men du är god, du har hjärta, herre. Nog är jag en förtappad usling, men för dig kunde jag gå i döden... Du har väl nyckelknippan?

--Jag har.

--Låt inte kvinnorna stanna för länge i badet.

--Vad kan jag göra däråt?

--Husbonden kan, vad han vill.

En sådan oro överföll Valdemar, att han ej längre kunde dölja den, och han hörde icke, hur hårt han själv talade. Han hörde bara ur det orediga sorlet, att herr Svantepolk kom in och ordade om en försvunnen nyckelknippa och om att hästarna måste ha rikligt med foder på julnatten.

Kvinnorna hade emellertid bråttom att hinna över den mörka gårdsvallen och stänga in sig i badstugan. Det var de äldre, som skulle två sig först. De kastade av sig kläderna och klättrade upp på de heta lavarna, under det att de yngre buro fram vattnet. En nästan ogenomtränglig imma fyllde rummet. Där den delade sig, syntes

magra ryggar och gropiga halsar--förvissnade somrar, som snabbt höljdes i barmhärtigt töcken. Högt uppe under taket sträckte sig ibland ur skyarna en brun arm efter en kruka, som hade för i natt till och med rymderna befolkats av brinnande och försmäktande osaliga. Det forsade och stänkte, pallar gnisslade mot golvet, upphettade stenar begötos med vatten och fräste, och vid pannmuren sjöd det och dånade. Drottningen satt på en bänk mitt i rummet, och Jutta höll på att häkta upp hennes smycken.

--Mycket kär borde du ännu vara för din herre, efter du är så fager, sade Jutta och lyfte halsbandet över hennes huvud. Jag vet knappast, om jag skall giva priset åt dina axlar eller åt dina händer, som i afton äro så mjuka och vita av mjölet.

--Jag är kanske inte den jag borde vara för honom, svarade drottningen. Men varför går du själv så modlös och hågsjuk, när alla äro glada?

--Syster, sade hon efter att en stund ha stått och flyttat bärnstenspärlorna som kulor på ett radband, jag längtar hem igen till mitt land.

Drottningen smålog vänligt och strök henne om den fuktiga kinden.

--Börjar du också att sörja dig blek för Valdemars skull? Snart finns här visst inte en kvinna, gammal eller ung, som inte sitter och ser efter honom med rödgråta ögon.

--Och därom talar du så lugnt?

--Så stolt kan du säga. Jag förstår er alla så väl. Och inte kan jag missunna Valdemar något... Jag är törstig, syster. Räck mig ett horn mungått.

Jutta gick bort till karet och fyllde ett horn åt drottningen, men hon drack bara helt litet.

--Ett dåligt skött badöl, sade hon. Det har stått här inne och blivit varmt. Småtärnorna skulle ha lagt is i det. Hjälp mig nu av med skorna, och le mot mig som förr. Du har redan blivit så mycket för Valdemar, att hans glädje skulle vara borta den dag han inte längre hade dig i sin närhet. Var glad däråt.

--Jag vill inte stanna i folkunganästatet, jag vill inte.

Drottningen lyfte foten i hennes knä.

--Och jag säger dig, Jutta, att bleve Valdemar lyckligare med dig, skulle jag svälja min skam och avstå min rätt, om kyrkan det tilläte. Så uppriktigt önskar jag honom all timlig lycka. Nu är det omöjligt. Kyrkan tillåter ingen att taga sin hustrussyster. Det medför fredlöshet intill döden och straff i evigheten... Men vänta, Jutta! Vad är det för bultande på dörren? Bommen är väl försatt?

Rop och buller hördes, och det lät som ett handgemäng. Det bultade häftigt och ihållande med något, som klingade som järn.

--Låt upp, låt upp. Jag befäller det! ropade en röst.

Det var Valdemars, men på samma gång hördes hertigens stämma djup och darrande.

--Den man, som bryter sig in i kvinnornas bad, slutar med att också tränga sig väpnad in i kyrkorna. För honom finns inte sed och helgd. Det är inte längre min broder, som står framför mig. Det är en vettvilling.

--Inte så strängt, hertig, medlade herr Svantepolks mjuka flöjtröst. En förälskad blir alltid en vettvilling inför

den kloka och kalla. Och du, Valdemar, tro mig! När jungfrun väl är i kloster, skall lyckans sångfågel bygga bo i era hjärtan. Nunnedoket, det är kärlekens bästa brudelin.

--Ni ämna föra bort jungfrun, medan hon låtsas att taga julbadet, ropade Valdemar med larmande vrede. Ni tro mig blindare än jag är. Jag vet allt. Kanske håller hon där inne på att kläda sig till färden. Eller har hon redan smugit sig ut? Så sant jag lever, hon skall stanna! Låt upp, kvinnor, låt upp!

Nyckelknippan dundrade på dörren, och de solstungna trästyckena begynte att falla sönder. Först var det bara ett, som gav efter, sedan ännu ett. Men slutligen blev hålet så stort, att han kunde sticka in huvudet i den vitimmiga badstugan och räcka sig ned till bommen. De andra männen--några av dem hade förglömt sig ända till att draga sina svärd--vände sig bort för att icke fläcka sin heder med att ha stirrat in i kvinnornas bad. Uppe på lavarna gömde sig de förvissnade somrarna i sina skyar, och suset från pannmuren överröstades av gummornas rop och förbannelser.

Valdemar såg ingenting annat än Jutta. Han gick rakt fram till henne och grep henne så besinningslöst om handloven, att hon snyftade till. Utan förklaringar ryckte han henne med sig och ledde henne till salen och ända upp i högsätet. Hon satt hopsjunket och med händerna knäppta. Fast drottningen snart kom och satte sig på andra sidan om Valdemar, kände hon sig lika ensam.

--Arma Jutta, vart har du kommit, är det till onda andar? tänkte hon och sköt ifrån sig det första fatet, ty det var rågat med något, som såg ut som avhuggna händer med bortbrutna naglar. Det var björnramar. Men hon hade aldrig förr sett en sådan rätt, och hennes skygga blick följde fatet, där det gungade fram utefter folkungabänken. De rödhåriga togo ymnigt för sig av vart fat, men de svarthåriga glömde oftast att äta för att viska och skryta eller göra upp listiga köp och byten. Alla tyckte om pälsverk och scharlakansmantlar, och de sutto där som lapphövdingar och lappkvinnor i en jättelik kåta. Den likheten hade de ännu med Ingrid Ulva. Deras ögon runno i den stickande röken, pannguldets glimmade, och ögonvitorna och det snabba leendet blänkte ännu vitare i de sotiga ansiktena. Småningom föll sotet som en mörk snö också över dyrbarheterna på bordet.

Men nu blev fullet inburet, och tjugu harpor begynte spela. Harpbruset fyllde salen och alla hjärtan. De onda blevo goda, de svaga starka, och ingen tänkte längre på att viska med grannen. Gistre Härjanson, som hade befriat sig från sin bockhamn, steg fram till hårdkanten, storgväxt, blek, aldrig älskad, alltid fruktad. Åhörarna lyddes icke på honom för att skratta, som omkring andra lekare, utan för att rysa. Dockorna, som han bar i snöret över bröstet, trädde han upp på fingrarna, och sjungande lät han dem så tala till varann. Djävulsdockan och den blodiga mördardockan räckte varann genast handen, men där funnos inga ängelsdockor och inga skyddshelgon utom Sankta Gertrud, som kom för att hämta de döda till sin dystra boning. Leken föreställde en strid mellan djävulsdockan och en ung gosse, som ovetande råkat bada sig i en helig källa och därför blev dömd att dräpas.

Slutligen tystnade både Gistre och harporna, och han vände sig mot högsätet.

--Har jag lekt till ditt behag, herre, sade han, så låt mig nu få min sångarlön ur Snorre Sturlassons bågare.

Valdemar hängde nyckelknippan på bänkstolpen och föll i tankar.

--Förunderligt, förunderligt! mumlade han. Allt vad ni lekare sjunga om, allt som rör oss till medlidande, allt som människorna strida om, det är människofunder. Om de med ens strökes bort, då hade du ingenting att sjunga om. Då hade vi ingenting att gråta över. Då bodde vi i paradiset, lekare.

--Kanske, herre.

Var sena darrade i den hand, som Valdemar hade lagt på bänknappen. Det var som hade femtio år plötsligt

ilat förbi över taköppningen och kastat sin aska på hans ansikte i förtidiga veck och fåror. Han satt böjd som en gammal man.

--Då bodde vi i paradiset, upprepade han trött, men på samma gång ljungade det till ur ögonen, så att han liknade sin fader jarlen. I afton får du inte sångarpriset. Människorna kalla en källa helig, och därför måste en gosse dö... Med människofunder sarga vi varann. Men när sågo ni en Folkunge efterskänka något, som han åtrådde? Res dig upp, hertig, nu är det till dig jag talar! Fortare, litet ödmjukare! Böj på huvudet, karl! Du står inför din äldre broder, din herre. Ännu mer! Nå, svara mig nu, du som är mångkunnig: hur stort värde sätter du på människofunder?

Hertigen hade rest sig och flyttade på ljuset för att bättre kunna se brodern. Han betraktade honom stelt och drog kappan en smula om sig.

--Hur vill du, att människorna skola kunna bygga sin värld annat än av människofunder? Till och med de evigaste sanningar måste från deras mun låta som människofunder.

Valdemars blick irrade över honom utan ro.

--Så får jag också taga hjälpen från människofunder. Än ligger järnet från Stålberget onyttjat kvar på kyrkvallen. Broder, än kan jag låta smida två fjättrar.

--Också jag kan det... älskade broder.

--Harporna! För all barmhärtighets skull, harporna! ropade de svarthåriga Folkungarna, och guldsöljorna ringde mot bordskanten.

Då brusade åter harpspelet, och över facklorna och den flammande härden tindrade stjärnorna. Småtärnorna stodo vid dörren hand i hand i en lång rad, nyfikna att övertyga sig om, hur det såg ut där ute i julnatten. Några menade sig tydligt se, att de döda redan hade lyft på gravstenarna och tänt mässljusen innanför kyrkfönstren. De tänkte på alla, som de själva förr i livet haft bekantskap med, leksystrar, som de hade trivts med, ungersvenner, som de hade fått fästegåvor av, och många gamla, som de aldrig hade gjort annat än förtret. Stundvis tyckte de, att de döda stodo mitt ibland dem, ännu mer levande än de levande, bara oändligt mycket förnämre och vackrare och med ett vitt sken omkring sig. Men nästa stund mindes de dem, som de hade sett dem den sista gången, märkta av förgängelsen, och de kommo ihåg, att snart skulle andra småtärnor stå och tänka på dem själva på samma sätt. Och så skulle det gå år efter år, ända till dess ingen längre visste, att de hade funnits till. De släppte varandras händer och smögo sig in igen utmed väggbonaderna.

De sista nätternas av julbestyr fyllda vaka gjorde dock småningom sin verkan. Det var vid pass två hundra människor i salen, men till sist sutto alla askgrå och tysta. Ingen visste riktigt om han halvsov eller var vaken. Fast det ännu var långt till ottesången, vågade ingen bli ensam. Icke ens Magnus fann sin vanliga trevnad i det öde härbärgets utan stannade hellre vid det orörda hornet.

Valdemar forskade grubblande i stjärnorna över elden, och hans ögon upplystes av en klar fjärrsynthet, så att han såg ända ned till Rom, där den helige fadren låg försänkt i bön. Var han stannade, träffade han människor, som plågade och plågades och som svarade honom att de icke förtjänade bättre. På galgbackarna flydde häkklar och besvärjare med händerna över hatten, för att den icke skulle blåsa ifrån dem. I borgstugorna stodo rövade kvinnor och kokade gift åt sina herrar. Men framför vart kors vid vägen knäböjde riddare och munkar och tiggare och spetälska och snyftade: Du, som led för oss, arma plågade människor, giv oss friden, friden!--Och då klättrade som på hån benrangel ur groparna på kyrkogården och satte sig att rida på klockorna. För vart timslag under deras knogar blev det rörelse och förskräckelse bland brynjorna och trasorna. Och de sovande sprutto upp från sänghalmen och stammade: Inte så fort med timmarna, inte så brått mot det oundvikliga! Är då detta friden, som vi bedja om?--Liklukten och rökelsen voro nära att kväva

honom, och han snubblade in i benhus, där djävlarerna höllo på att slita upp de förtappades bröst och rycka ut de inälvor, som tillhörde dem. De hade grå trynen och liknade ödlor, där de tuggade på hjärtan och njurar, som redan i livet varit förruttnade och nu fyllde dem med ett sådant välbehag, att deras ryggar gingo i vågor. Och han såg sin egen kropp ligga avklädd och blå under deras klor.

Hans mantelsnibb hade stramande fastnat om bänkstolpen, som ville en osynlig makt draga ned honom ur högsätet. Ord, som annars sällan brukade trivas på hans tunga, växte fram naturligt och sakta, och han knäppte händerna och viskade:

--Kristus min frälsare, varför slår du mig med en sådan fasa?

10.

Annandag jul, staffansdagen, skulle hästarna svettridas, innan man slog åder och lät deras blod spruta som i hästgudens tid. Valdemar stod med nyckelknippan i staldörren bredvid bänken med knivarna och räknade misstänksamt de återvändande springarna. Vitrimmade som träden kommo de i backen, och de långa skuggorna av deras ben ringlade utefter vägen. Det var det friskaste och rosigaaste morgonväder, och djur och människor andades lätt och blevo glada.

På en sådan morgon måste det bli en vild ritt. Valdemar hade räknat två och sextio hästar, då de släpptes ut, men han märkte, att det icke nu på långt när var så många i den återvändande flocken. Han kastade ifrån sig den hindrande manteln på golvet framför spiltorna och skyndade upp mot svalgången, där Folkungarna stodo i sina pälsar. Han såg, att Jutta icke längre var kvar bland dem och att också hertigen och herr Svantepolk och flera av de danska småtärnorna voro försvunna. Då han frågade därom, begynte Folkungarna att huttra och stampa och ingen visste besked. Med växande oro ilade han genom tomma sovstugor och härbärgen och ropade utan att få svar.

Slutligen sprang han ut på fältet, där några stallsvenner ännu tumlade sina hästar, men det dröjde innan han kunde hinna upp den närmaste. Det var den unge Tyrgils Knutsson, som aldrig kunde lockas till en lögn, och han bekände, att en frusadel under natten hade blivit bortburen och gömd i ett dike. Valdemar lät honom sitta av och svingade sig upp i hans ställe med foten i stiglädret. Han förstod, att hertigen med list hade begagnat den stund, då alla hästarna voro ute. Men han såg sig villrådig omkring, ty bland så många hovspår i snön var det fåfångt att leta de rätta. Skogen brukade ju dock vara flyktingars första gömsle, och därför lät han den svettiga och yra hästen sträcka ut åt det hållet.

Han hade heller icke misstagit sig. Snart begynte hästen att vädra sina stallkamrater och förde honom till ett mycket upptrampat ställe. Det var för honom ingen obekant stig, ty den ledde till vallkullans lada. När han red in på gläntan fick han se, att där hade flyktingarna stannat för ett ögonblick. Det var elva ryttare, och alla sutto till häst, men frusadeln var tom.

Valdemar drog sitt korta svärd och högg blint in på herr Svantepolk. Det gnistrade och skrällde. Herr Svantepolk sänkte slutligen sitt vapen, medan hans häst strök baklänges och satte sig på hasorna.

--Vid helgonens namn, är det du, Valdemar? Nu har du en annan klang i ditt järn än sist vid dysten. Visste jag inte, att också detta under skulle ske med dig!

Valdemar steg av och ryckte upp dörren till ladan. Gistre Härjanson stod hopkrupen i ena vrån som en svart skugga, men Yrsa-lill höll på att leta fram under höet alla de kungliga gåvorna, alla halsband och guldsömmade kjolar. Hon visade dem för Jutta, som satt på kubben.

--Av vem har du fått all den härligheten, vallkulla? frågade Jutta föraktfullt och låtsades först icke märka Valdemar.

Yrsa-lill förundrades.

--Av honom. Av vem annars? svarade hon utan begrepp om blygsel och pekade långsamt och sökande på Valdemar.

--Jag ville själv se det för att kunna tro, viskade Jutta bittert och vände sig från henne. Ingen kan nu förmå mig att vända om. Jag tackar dig, Magnus, för att du visade mig hit, fast tiden var knapp. Låt oss nu fortsätta vår färd.

När Valdemar såg henne i sin närhet, som hon satt där rödnupen av kölden, bröt glädjen fram genom vreden. Fast han varken hade brynja eller huva, glittrade det om honom som från de blankaste stålringar. Hon undvek hans blick, plockade snökulorna från de ludna skinnskorna och gav sig fullt upp att sköta med likgiltiga ting. I hela skaran tycktes hon den enda, som icke varnade honom, fast han hade kommit med sådant slammer. Han räckte henne båda händerna, men hon såg förbi honom bort i tomma luften och svarade främmande:

--Hertigen försvarar mig. Jag har ställt mig under den mans beskydd, som jag kan akta och ära.

Det skänkte icke en sådan ro åt hjärtat att få de orden utsagda, som hon hade väntat. Under hela ritten hade det rätt ett solsken, som kunde göra den bittraste glad, och det föreföll henne nästan, att den friska vinterdagen nu kom stormande efter henne i Valdemars skepnad. Emellertid hade hertigen ridit så nära fram till dörren, att hans häst stack in huvudet och nappade efter hö.

--Låt mig följa henne, Valdemar, sade han. Eller är det kvinnor, som skola rycka omkull folkungaträdet, det skyhöga, det lummiga?

--Då rämnar det för ett västanväder, broder. Då faller det tillbaka i samma famn, där allt sköt upp. Och jord och stjärnor skola sjunga: nu tappa rötterna sitt fäste i bondejorden, nu blommar folkungaträdet i en enda salig eldsflamma. Har du harpan med dig, lekare, så stäm upp om kärleken! Och om kvinnorna! Vi begabba dem som svagheten begabbar övermakten, som människorna bespotta sina egna gudar. De äro lågan, och vi med allt vårt byggnad och lagskipande äro bara vaxet!

--Lär dig av mig att undfly kvinnorna, Valdemar, svarade Magnus med ett stelt leende och en bugning för den ädla fränkan. De känna bara en lag: kärleksbalken. Vi män ha tusen.

Valdemars hår var i oordning och hans ärm uppriven till halva sin längd. Han talade med svindlande brådska, nära att falla i både skratt och gråt--ibland mjukt och bedjande, ibland hotande. Han ville att alla skulle höra på. Hela tiden vände han sig runt åt alla sidor som en sakförare på tinget.

--Skåda ville jag våra lagmän och kloktänkta, om våra barn en dag kunde födas ur litet regnvatten i en sked. De skulle sitta och tala ännu ädlare, ännu visare, ännu sannare, men torka ihop utan att längre orka höra sig själva, än mindre varandra. De skulle säga: tag fram bräderna och spika våra kistor, så att vi äntligen få komma till ro, ty så mycken torr ädelhet, visdom och sanning kan ändå ingen människa uthärda. Eller låt det också bli igen, som det var förut, låt dem komma emot oss igen, de försagda och förlägna kvinnorna med sin längtan efter kärlek... Så skulle det gå, broder, om vi en morgon när vi vaknade funno, att kvinnorna hade dött ut. Vi skulle bli vänner igen, du och jag, vänner och såta bröder... och till sist hata ljudet av varandras steg... Lycklig den man, som får dö på en kvinnas arm i stället för på en ensam kudde! Har du känt den unkna lukten i ett hus, där det inte finns någon kvinna? Du har det. Ett helt år har du suttit hemma på ditt Nyköpingshus, och unkenheten har fastnat i dina kläder. Därför är du en styggelse för kvinnor, hur mycket de akta dig. Om jag segnade död här på stället, skulle vår unga fränka skifta hy och slita sitt hår, men vore det du, skulle hon falla mig om halsen. Kom hit, kom hit, mitt barn, och håll upp med förstållningen! Jag ser in genom ditt ansikte, och mig vilseleder du inte. Vi ha skogen och friheten omkring oss, vi äro i paradiset, och på människofunder trampa vi. En sak fattas mig: feighet. Jag har inemot tre hundra riddare och fotkarlar i

hovgården, och jag skulle inte våga trotsa en död rad i en lag! Vad människor skrivit kan strykas ut med ett människofinger.

Den andlösa brådskan i hans ord hindrade hertigen att inkasta de svar, som lekte honom på tungan. Han föll i tankar och spratt upp, när Valdemar tystnade.

--Du har talat om kärleken mellan man och kvinna, men det stora i världen har aldrig uppstått ur den kärleken, utan ur strid mot den. Därför kallas också människan först vis, när hon blir gammal och ser ned över sina forna böjelser som den vita påven över sina svarta präster. Låt oss invänta den stunden och då språka bort en sval vinterdag med varann. Ålderdomen är livets skönhet och krona. Låt oss längta efter att bli gamla.

--Du har alltid gent till fagra talesätt, Magnus.

--Vad lönar det att söka förklara sig inför två så unga människor. Du skulle inte höra på mig, inte förstå mig, om jag ännu en gång både dig att lämna oss. Då skulle allt bli väl igen, bli ett lappri, som ni själva om ett år båda skulle le åt. Men kanske förstår du ett annat språk bättre. Du är ensam, och vi äro elva man högt. Här i skogen är ingen den andras herre, utan vi äro rätt och slätt män, som försvara en kvinna.

Valdemar höjde på axlarna.

--Vallhjonen skola visa oss avlägsna stigar, som ingen annan hittar. Bjud hertigen farväl, jungfru Lindelöv!

Hon kastade armarna bakåt och svarade klingande:

--Om du kan visa, att det finns en enda fläck på Magnus' riddarsköld... Ja, då, Valdemar! Till dess förlitar jag mig på honom.

Det prasslade i vrån, och Gistre Härjanson lyfte sitt finger.

--Nu kommer min stund.

--Den nidingen, vad vill han här? mumlade Magnus.

--Vittna.

--När man trampar på en groda, önskar hon, att hon vore en huggorm.

--Jag tänker att jag ändå kan stinga, svarade lekaren och sträckte fram huvudet mellan Valdemars och Juttas axlar. Du har alltid varit god mot mig, Valdemar, och mitt samvete måste lättas. Undra på att din häst nyss hade sådan fart! Det var den, som hertigen red i vapenleken. Men så här års äro alla hästar långhåriga och inte att känna igen.

Och så berättade han om hertigens svek på rännarbanan.--Se nu så han tiger, hånade han, änskönt han inte kan rodna. Han har ju dvärgablod under huden.

Häpnare åhörare hade den hemska spelmannen icke ofta sett omkring sig, och det blev oro ute på gläntan. Herr Svantepolk, som i sitt menlöst rena barnahjärta aldrig närt ett försåt, skakade sorgset sitt vita hår, och männen ropade till Magnus:

--Rid du hem och bota dina kittlar, hertig!

--Ja, jag skall rida till mitt Nyköpingshus och bota mina kittlar, svarade han med torr röst, men ringhandsken

darrade och glindrade. När de bli färdiga och blanka, skall jag hålla gästabud. Jag brukade list i vapenleken, det är sant, Valdemar. Men nu när jag menar ärligt och vill rädda dig från den största olycka, då får jag mitt straff. Då tror du mig inte längre. Om du bara trodde på mig... Jag skulle bli din trognaste man, jag skulle göra allt för dig, ty ingen på hela jorden har jag älskat så mycket. Och jag älskar dig än. Aldrig mer skall jag nu från dig få höra ett gott brodersord.

Valdemar hade satt sig ned hos Jutta. De visste icke själva, att han redan hade lagt sin hand i hennes. Den andra räckte han åt Magnus och strålade upp.

--Mellan oss är allt gott!

Men Magnus kunde icke mottaga den utan slog ned ögonen och red bort under de snöiga grenarna.

De båda på bänken släppte genast varann och makade sig förläget åt sidorna. Hade hon då ingen längre att få skydd hos, ingen som hon kunde akta och följa med tillförsikt? När Valdemar såg hennes hjälplöshet, blygdes han över sina ord till henne nyss. Det skedde en förändring med honom, och han förstod icke sig själv. Det blev lugnt och stilla i hans sinne, och det fanns ingenting längre, som gjorde honom sorg. Visserligen hörde han ännu i sin själ ovädret, som drog bort, men det var redan övervunnet och långt på avstånd, och milda och mjuka strängar, som han icke förr vetat något om, begynte darra genom hans tankar. Han sade sig:--Varför hyser jag inte längre samma ångestfulla längtan att hålla henne kvar? Varför får jag en sådan plötslig lust att bli hennes bästa hjälpare och inte begära annat än att få rida framför henne som en riddare med draget svärd? All lycka, som hon önskar, skall bli hennes, och intet förtal får sudla henne. Nu först skulle min broder på allvar frukta för mitt hjärta. Sannerligen detta måste vara kärlek.

Han satt och såg i den nedtrampade snön, men hästarna väckte honom med sitt skrapande.

--Lindelöv, Lindelöv, viskade han. Du får inte smyga dig bort som en rymmerska. För vem skulle du fly? Dag för dag skall jag följa dig till landamäret i hertigens ställe. Om nätterna skola herr Svantepolk och jag sova på granriset och hålla vakt.

--Jag får då fortsätta min färd? frågade hon hastigt. Du, som befaller här i landet, är det du, som lovar mig det?

--Ingenting, som du önskar, kan jag neka dig. Försök att tänka dig, att jag är en vän och frände, som för dig till klostret.

Hennes ögon krympte ihop och tindrade, och den spensliga gestalten reste sig från bänken med en stillsam glädje, som hade foten redan stått på klosterkyrkans gravhällar.

--O, hur lycklig skall jag inte kasta mig i de goda systrarnas armar! Hur skall jag inte där få smaka friden... friden, som vi så innerligt ropa efter, vi stackars betryckta människor. Hur lugnt skall inte doket kyla över pannan. Tänk, tänk, att väckas om nätterna av klockringning, att aldrig mer se världens ondska i sin närhet och att sista gången under ottesången få somna bort på halmen med det tända vaxljuset mellan händerna, rättfärdighetens ljus.

--Känn dig redan i de goda systrarnas armar, åtminstone i en broders. För mig är du redan en fridlyst nunna. Det var för att försöka glömma dig jag satt här med Yrsa-lill. Det var illa av mig, men nu har jag mod att säga dig det.

Han följde henne ut i det klingande solskenet och lyfte henne i frusadeln.

Yrsa-lill var i färd med att rulla det skylande höet tillbaka över sina dyrbarheter, men hon lyssnade hela tiden med skärpt hörsel. I hennes stilla drömliv var det bara en ny och vacker syn, att så höga gäster en stund dröjde

hos henne och att det var för att glömma en så änglaren varelse, som han hade gått i vänskap med henne. Hon var lycklig över att få stå så nära den välfostrade jungfrun, att hon ibland kom åt att stryka över hennes ärmfållar. När hon såg, att Valdemars häst hade gått undan bland träden för att nafsas från grenarna, tog hon en hötapp och lockade honom tillbaka. Men stiglädret hade brustit och Valdemar vinkade på henne.

--Du måste hjälpa mig, Yrsa-lill. Du förstår, att jag har bråttom. Jag skall ju följa min älskade.

Då böjde hon sig framåt, så att han fick trampa på hennes rygg, när han skulle stiga upp på hästen.

--Bliv god mot henne, lekare, sade han, medan han red bort på den slingrande stigen.

Efter överståndna faror och strider började småningom sinnen att slå om i sorglöshet. Det var icke bara det sagda utan lika mycket det utsagda, som sjöng om sin glädje i det vackra vintervädret. Skratt och oskyldig lek skallade genom skogen. Nu var allt igen som den kvällen i den månljusa svalgången, och herr Svantepolk nickade segernöjd åt sina skyddslingar.

11.

De övernattade i en själastuga vid ingången till Holaveden. Åt Jutta bäddades på laven, och männen lågo i granriset på golvet. Men det blev icke mycken vila, ty hennes danska småtärnor och många av Valdemars svenner efterskickades från Bjälbo och anlände flockvis under hela natten. Dörren gick oupphörligt upp, och de unga människorna kommo in snöiga, muntra och hungriga. Då det därför blev mer talande och skrattande än sömn, bröt man upp tidigt. Men det gick icke fort att få de fyrtio hästarna sadlade, och några av dem skulle lastas med sovtjäll, bolstrar, stekpannor, säckar och tunnor med matförråd. Därför gingo Valdemar och Jutta ett stycke i förväg uppåt skogen.--Följ bäcken!--sade tavernaren och räckte honom sin stav.

Det var ännu mörkt. Stjärnorna blänkte, och det klara och svala vädret gjorde de båda vandrarna glada. De mindes den föregående dagens färd som något oskyldigt och vackert och önskade, att det skulle bli en rad av sådana dagar ända till landamäret. De jollrade och småsjöngo som den bäck de följde, men deras osaliga kärlek växte bara dubbelt bakom de bekymmerslösa orden. Ingen kunde motsäga den andra. Vad den ena ville, det ville strax också den andra. De läste alltid varandras tankar, fast de förställde sig med sin lek och låtsades både blinda och döva.

De märkte, att snön blev djupare och tyngre och att vägen stupade. Slutligen var det icke längre någon väg, knappt en stig, ty de måste vädja för granar och stenblock, och bäcken störtade sig utför allt brantare hållar.

I gryningen kommo de ned till en liten gård, vars lantliga skönhet ett ögonblick förstummade dem. De hade förut gått och gått utan att tänka på, att tiden led och att deras följe kunde oroas.

Ekar, oxlar och himmelshöga askar växte i en sådan yppighet, fast allt nu var klätt med rimfrost i stället för med löv, att där knappt fanns rum för ett plogland. Stenrös och skidgårdar gömdes under snöiga hasslar, nyponkvistar och hallonbuskar. Stugans ena gavel var begravd i en driva, och vindskedarnas ormhuvud hade höga mössor av snö. Ett par ugglor, som under natten värmt sig vid takljuren, sutto lugnt kvar mitt i dagsljuset. Röken steg rakt upp genom den vita lummigheten. Det fanns ingen vind, inga segel på den ändlösa Vättern, som svindlande djupt nedanför klippbranterna än blånade fram, än försvann som genomskinlig och tom luft. Långt borta lågo några runda moln, väldigare än fjäll och överst soliga som högslätter.

Den lilla gården beboddes av en frigiven träl, som varken hade någon kvinna eller några tjänare. Han stod i dörren till nöthuset med stävan och en tranlampa, som han av förvåning glömde att blåsa ut. Mest häpnade han över att den unga kvinnan bar en dräkt, som påminde om en nunnas.

Han berättade dem, att de hade råkat vilse genom att följa bäcken nedåt i stället för uppåt, men han bad dem vänligt att stiga in och spisa med honom.

Treenighetsljuset, som ännu stod kvar mitt på bordet sedan julen, blev tätt och elden brann på härden. Valdemar kände sig så väl till mods, att han började leka och gyckla också med trälen. Han beskrev vitt och brett, hur han hade fört bort Jutta från ett kloster och ännu hade förföljarna i sina hälar. Hon vände sig åt sidan för att bonden icke skulle se, hur hon log, och det sporrade Valdemar att förvillia honom ännu mer. Det gick dem som i en springlek, där man blir ivrigare, ju yrare allt virvlar omkring, ända till dess man icke längre vet, var man står, och då jublar allra mest. En måltid hade aldrig smakat dem bättre än den tarvliga, som de nu förtärde med träsked.

Innan de hade slutat, hördes rop från höjden ovanför stugan, och de kände igen herr Svantepolks förskräckta röst.

--Träl, du skall gå ut och svara dem, att stugan är tom, sade Valdemar. Han kände att han plötsligt menade, vad han sade.--Du skall visa våra förföljare uppåt utefter bäcken och locka dem att skynda sig inåt skogen på den rätta farvägen.

Han såg, att hon ville säga något, och tog henne förvirrad om handen.

--Vill du, så gå ut med trälen och visa dig. Ingenting hindrar dig... liksom ju allt mellan oss började ur ingenting. Vad vi än lova, vad vi än försöka, alltid är det ändå något, som för oss samman. Men vill du, så släpper jag din hand.

Trälen såg förgrymmad på henne.

--Vem är du, som inte är trofastare mot den, som vågat liv och lemmar för din skull? brummade han. Det föreföll henne, att hans enfaldiga fråga, som hon ännu nyss skulle ha lett åt, hjälpte henne från att behöva svara. Hon satt alldeles stilla.

Måltiden var just slut. Trälen steg upp, och det var sed bland de fattiga att kyssas efter handtvagningen. Att kyssa den fula och skrynkliga trälen gick lätt, men när de skulle kyssa varann, var det icke längre som i svalgången på jarlagården, utan båda rodnade.

Han höll henne kvar om huvudet och fortsatte att kyssa henne på ögon och kinder utan att akta på trälen. Han mindes vart ord från den föregående morgonen vid skogsladan, men det var en annans röst. Och hon glömde, att det var vänner och icke fiender, som nu letade efter dem. Hennes innersta själ talade ännu lika klart om sin längtan till friden hos de goda systrarna, och ändå föreföll det henne, att allt, som Valdemar nyss hade inbillat trälen, var den naturliga och enkla sanningen.

Lågorna på härden ryckte sig från de sotiga bränderna och svingade sig vinande upp i den höga luften över taköppningen. Fast hjärtat fortsatte att slå som en tung sten, fick hela hennes väsen eldens lätta vingar och genombävades av svallande glädje. Nunnekläderna vecklade in sig i Valdemars mantel, och han höll fram hennes fingrar över elden och värmde dem, när blodet drog sig från dem.

Trälen klarnade upp, när han såg, hur de flyttade ihop sig på bänken och knappt längre märkte honom.

--Så vill jag, att det skall vara! sade han, men stod ännu och menade. Vad lön får jag, om jag nu hjälper er mot de hjärtlösa förföljarna? Jag är en utblottad stackare.

Hon for samman med en blick av återväckt besinning.

Valdemar tog kniven, som låg på bordet, och började sprätta av ett av spännena på hennes skor.

--Det är för sent nu, mumlade han. Vi skulle aldrig få en ångerfri stund, om vi fortsatte att fly varann i stället för att fly de andra.

Då böjde hon sig också ned och slet själv ut de sista trådarna. Hon kastade först det ena spännet och sedan det andra i trälens förkläde.

--Ja, du måste hjälpa oss, gamle man, stammade hon, utan någon redig tanke med sina meningslösa ord.

Trälen gick ut.

De hörde, hur han stod en stund vid husknuten och ropade till herr Svantepolk, att kojan var tom. Sedan gick han upp till honom, och det blev tyst.

Från nöthuset ljöd ibland ett gällt slag i en skälla, och snön rasade med buller från ett tak. Annars låg hela gården som utdöd och Valdemar drog henne till sig i en yra av utsäglich lycka.

Först fram på dagen närmade sig åter röster. Från höjderna urskildes det klingande och hasande, som brukar höras, när hästar ledas utför hala ställen.

Valdemar tog upp manteln, som låg kastad på golvet och hade blivit sotig. Han såg sig omkring som efter ett vapen, sköt upp den låga dörrluckan och böjde sig. Herr Svantepolk stod redan mellan hästarna på tunet, men hade blicken fäst på sin egen skospets. Var skrynkla darrade och ryckte i hans ansikte.

--Här är ingen bostad för konungar, sade han. Hästarna vänta. Du har gått vilse. Den enfaldige trälen tordes inte berätta det. Lyckligtvis hittade vi slutligen dina egna spår.

Valdemar var ännu yr av lycka. Den virvelvind, som ilade genom hans lätta sinne, kunde ha lockat honom att på trots kasta sig utför ett bråddjup eller stöta ett spjut genom sin egen hand. För honom, som aldrig kunde säga nej till vad livet bjöd, lät den gamle riddarens stämma spröd och ömklig. Han sprang ut över tröskeln och tog ett hårt tag om hästtygeln, icke av harm utan i känslan av sin makt.

--Du har rätt, din tok, svarade han. Men jag har flera gårdar och befästa hus utmed vägen, och i det första bästa stanna vi på allvar. Jag vill se den, som kan hindra mig.

Jutta satt kvar på bänken. Han måste ropa flera gånger, innan hon kom ut. Hon gick mycket hastigt, förd framåt av hans uppmaning och av sina egna steg mer än av sin vilja. Den försagda tystnaden bland de kringstående tvang henne att tala, och hon steg raskt i sadeln, blek, med heta fläckar på kinderna och glänsande ögon.

--Vi skickade trälen för att kalla på er, sade hon med ett kallt och låtsat leende.

När de hade återfunnit vägen, fortsatte Valdemar att rida bredvid henne som dagen förut och visade sin kärlek öppet för alla. På det sättet gick färden framåt under tystnad från följet och glada rop från de båda unga i spetsen. När bönderna sågo dem, trodde de, att hon var drottningen. Herr Svantepolk red efterst, och det var omöjligt att få ett ord från honom. Vid måltiderna höll han sig undan och lät bära maten till sig eller nöjde sig med en bägare mjölk och ett kallt stycke fågel.

På var kungsgård gjordes ett uppehåll för flera dagar, och Valdemar var alltid i Juttas närhet. Hon brukade stå i solskenet vid den öppnade skinnluckan i vindögat och mata sparvarna liksom för att dela med sig av sin lycka. Valdemar skänkte slösaktigt åt alla sidor sina egna prydnader för att få höra ett belåtet ord. Det plågade

honom att vara ensam om sin glädje, och i stugorna gav han de fattiga sina sista penningar. Om aftnarna satt han ensam med henne och spelade harpa. Eller också samlade han svennerna och de danska tärnorna. Det kunde lekas och dansas ända till midnatt, men det blev aldrig någon riktig munterhet. Fotstegen hördes, men i övrigt var det tyst.

Vid var ny gård gingo alla i undran, om färden skulle avbrytas, men alltid kom slutligen ett uppbrott igen, som hade någon osynlig makt oroligt drivit dem framåt. Och avståndet till landamäret blev allt kortare.

När eldar gjordes upp vid vägen och stekpannorna kommo fram, skötte var och en sitt göromål tigande och med ängslig brådska. Också Jutta blev småningom mer fåordig och satt ofta tyst och såg åt sidan, som om hon hade lyssnat efter något.

Det hade kommit en rad av ljusa dagar, men ofta blevo de ändå långa. Han uppfann oupphörligt nya tidsfördriv för att förströ både henne och sig själv, ty deras kärlek hade blivit ett rus, som anade sin egen kortvarighet och därför måste fånga vart ögonblick. Men när han red bredvid henne på skogsstigen, var deras glättighet icke som förr utan mer låtsad och förlägen. De kunde icke längre leka och skämta med varann om de obetydligaste ting, utan de hade långa stunder intet att tala om. När de försökte drömma om sin lycka, blev det aldrig om det närvarande, utan om de drömmar, som de förr hade drömt om varann, eller om den första resdagen i det soliga vintervädret, då allt ännu var oskärat och vackert. Så fort de började tala om den dagen eller om månskenskvällen i svalgången, hade de åter något att säga och ofta något alldeles nytt, ty var liten småsak blev framletad ur minnet och förklarad och var gång från någon alldeles ny sida.

De hade nu bara ett litet stycke kvar till landamäret, och en afton stannade de utanför ett befast, fyrkantigt hus. Fogden kom ut och lyste på dem, men Valdemar tog facklan och höll den under hans ögon.

--Om jag släcker ut din syn, kan du ändå betjäna mig? frågade han den darrande gubben, som kände igen honom. Inbilla dig, att du redan är blind, och se inte alltför nyfiket på nunnekläderna bredvid mig utan blunda!

Fogden slöt genast ögonen och kände sig för med handen på muren, medan han visade vägen för de oväntade gästerna. Han förde dem genom spetsbågiga portar till de små rummen. Där satte han facklan i järnhållaren på väggen och gick sedan ned i källaren efter vin. När han kom upp med tre tennkannor i vardera handen och satte dem på bordet, blundade han igen. Småtärnorna skrattade åt honom.

--Jag ville bara visa dig min makt, sade Valdemar och satte sig hos Jutta i spishörnet. Må hertigen så länge styra riket bäst det lyster. Här har jag fasta murar och stannar med dig, om du vill.

Hon skakade på huvudet.

--Du har inte mitt trots, jungfru Lindelöv, fortsatte han. Lindelövet är för lent och mjukt att hålla sig rakt i isblåsten. Men varför sitter du och lyss? Är det fogden, som du fruktar?

--Nej, inte honom.

--Är det nattstrykarna ute på vägarna?

--Inte dem.

Då hon icke svarade annat, slutade han att fråga. Det fanns hos henne något osinnligt, så att hon älskade mest med tankarna, och hon var en längterska.

Nedslagna och oroliga började svennerna att duka bordet. De gingo tyst, ty när de skulle fylla bägaren framför henne, märkte de, att hon sov. Plötsligt spratt hon upp.

--Nu hör jag det! sade hon och reste sig, och den hänryckta klangen i stämman var åter en ung nunnas.

Valdemar lade armen om hennes axlar.

--Vad är det, du hör? frågade han. Det tunga lugnet i frustugan tog ifrån mig min drottning, skogen behöll Yrsa-lill och människofunder locka bort den enda, som jag verkligen har älskat.

--Nej, inte människofunder, Valdemar. Människofunderna har du lärt mig att trampa på... Men nu hör jag det! Ja, det var det, som jag under alla dessa dagar väntat på och längtat efter och fruktat. Ibland blev min längtan så stark, att jag knappt visste, hur jag skulle få timmarna att gå.

Hon pekade mot vindögat, där skinnluckan upplystes utifrån av ett svagt gulaktigt sken. Tärnorna öppnade luckan, och sjungande barnröster hördes från vägen. Det var en ung kvinna, som hade somnat i Gud och bars till graven i sin vita kista.

--Jag visste, Valdemar, att så snart jag fick höra någon av de fromma sångerna, skulle jag bli liksom kall och död och allt, som varit mellan oss, en sådan sorg, att jag inte längre kunde stanna i den, inte en enda dag. Jag är född till att lycklig gå omkring och ansa ljusen på små tysta och rosiga altaren, inte till jublet i ett brott. Jag är för svag, Valdemar. Hjälp mig till frid.

Hon försökte att giva honom en smekning, men den blev lika förlägen som hans egen.

De visste icke vad de skulle säga varann och icke hur de skulle taga farväl, ty att räcka handen, det var dock för litet. Det sade dem deras hjärtan. När de tänkte därpå och på den första resdagen, begynte deras kärlek återigen att blossa upp. Det snyftade och kved inom henne, och hon ville slå armarna om hans hals och trycka sig till honom med en fullare hängivenhet än någonsin. Men den underliga blyghet, som hade smugit sig in mellan dem, gjorde henne försagd, så att hon talade med ett lugn, som hon icke kände.

Om han på nytt hade bett henne att stanna, skulle hon besinningslöst ha gjort det. Det anade också han, men hans tunga var lika bunden som hennes, och han skulle kunna ha talat tio gånger varmare till en annan alldeles obekant kvinna.

Hon anfölls av skärande samvetskval. Varför hade hon gått in i törnsnåret? Hade hon då verkligen inbillat sig, att det som började ur ingenting aldrig heller kunde bli något annat än ingenting? För första gången tänkte hon med ånger på systemen. Hade hon då så alldeles glömt henne? Ja, under alla dessa dagar hade hon varit död för henne. Och nu stod hon där alldeles inpå henne som ett mörkt öde, mot vilket hon icke hade någon makt. Hon nästan skrek till, medan hon drog sig baklänges utefter väggen.

--Valdemar, viskade hon, du skall sätta dig här på bänken. Vad natten är stjärnfager och hög, Valdemar! Du skall sätta dig här... bara för en stund... så att jag får gå ned med tärnorna och lämna en skärv åt fattigbarnen i likföljet. Sedan kommer jag tillbaka.

Han nickade och satte sig ned, fast han mycket väl förstod, att hon icke skulle komma. Han såg icke efter henne, fast han hörde, hur hästarna leddes upp till porten och att bara hans egna män stannade kvar.

Herr Svantepolk kom fram och kastade sin handske mitt i hans bröst.

--Jag uppsäger dig tro och loven, konung! ropade han. Så länge jungfrun var kvar, fann jag det höviskt att tiga. Men allt vad jag har lärt dig om kärlekens rätta väsen har du kränkt. Därför sitter du nu olycklig. Lev väl. Du är ingen rätt riddare, och Svantepolk Knutsson kan inte längre tjäna dig. Min väg går till Nyköpingshus.

Men de andra männen samlades omkring bänken och Karl Algotssons ljusa ögon blänkte som blåaktiga

mjölkdroppar i det rödbruna ansiktet. Han sparkade till bränderna på spisen, så att glöden stänkte över plankorna.

--Jag önskar, att det brunne ned, hela nästet! Sorg pryder dig inte, herre. Vakta er nu för kung Valdemar, ni kvinnor i Sveriges land! Småsvenner, var ha ni hans röda hatt med tofsar och hans kedjor med silverfalkarna och allt, som en kung behöver, när han skall ut på äventyr? Dåliga svenner, som inte tänka på att medföra sådant. Se här, Valdemar. Bågar och pilar, det finns det åtminstone, och i dagningen gå vi på jakt.

--Ni tro, att allt blir lugnt, bara man ser blod, svarade Valdemar och tog bågen.

12.

Den gången då Valdemar och Jutta redo bort från skogsladan vid Bjälbo, stod Yrsa-lill drömmigt och tyst länge kvar och såg efter dem. Hon skakade bort den jordblandade snön, som hade fastnat på skjortan över knäna, och började locka på getterna. De hade sprungit ut, då dörren blev lämnad öppen. Då såg hon, att det kom beväpnade män från jarlagården.

--I drottningens namn! sade de och omringade henne. Du är vår fånge.

--Den goda drottningen? Skulle hon befälla något sådant?

--Hon är inte längre god. Hertigen talade med hennes tjänare, innan han red sin väg. Var har du tjuvgodset?

--Gåvor äro inte tjuvgods.

Medan de tvistade, lyckades det lekaren, som stod kvar inne i ladan, att ösa in smyckena i Månegarm och gömma hornet i en grop, som han makade jord över. Själv ställde han sig ovanpå. För de smyckena tänkte han köpa gård och grund åt Yrsa-lill, och han stod just och grubblade på, hur han skulle lägga sina ord för att ännu en gång våga bedja henne att bli hans.

Skall jag också fångslas? frågade han. Men vaktkarlarna skrattade åt honom och svarade, att han väl icke hade vållat drottningen någon hjärtesorg att hämna.

De revo upp höet och hittade snart de dyrbara dräkterna. De kastade dem över axlarna och tänkte, att det var allt.

--Kom nu, du lilla tjuvkulla, sade de och stötte Yrsa-lill i knäveckan med spjutskaftet. När getterna sågo, att hon begav sig bort, följde de också med bakefter. Den, som bar skällan, gick främst och försökte att stänga sig fram för att komma ännu närmre henne. Det pinglade och klingade, när den lilla skaran av män och getter närmade sig gården.

Vid sidan om ingången stod en låg bod, som kallades tjuvkällaren. Den var ända till takresningen av sten, och några trappsteg ledde ned i det halvmörka rummet. Längst in var en järnbur. Där satte de Yrsa-lill och låste väl igen om henne, och vaktfogden stoppade på sig nycklarna.

När hon hade hämtat sig från den första skrämelsen, sjönk hon åter i sin drömlika dvala, och svarade ingenting på väktarnas många hånfulla tillrop och frågor. Mellan burens och trappans var det rum för dem att sitta, och de byttes ut mot nya män, var gång timmeträlen gick förbi och ropade ut tiden.

Getterna höllo sig troget i närheten. De nappade till sig den föda, de kunde komma åt från buskarna eller under den glesa och upptöade snön, och de läto icke driva bort sig. En gång sprungo de i en vettvill flock till ladan, men när de hörde, att det icke var Yrsa-lill, som lockade dem från dörren, vände de och skyndade åter

till sluttningen utanför tjuvkällaren. Då gick lekaren också bort från ladan, plågad av saknad och oroliga tankar, och följde dem.

Han hade sin lilla harpa vid sidan och satte sig ofta hos väktarna och spelade för att Yrsa-lill skulle förstå, att han icke glömde henne utan på avstånd vakade över henne.

På det sättet förgick mer än en hel vecka. Ibland såg han ryttare återvända, som drottningen hade skickat ut för att speja på Valdemars långsamma färd. Väktarna berättade för varann, att det var slut med sömnen i drottningens sovstuga och att hennes steg kunde höras hela nätterna. Hon hade slutat både att äta och att kläda av sig. En tärna, som lyssnat vid dörren, hade hört henne utbrista:--Så länge jag hade honom, förstod jag inte, att det var honom, som jag älskade, men nu vet jag det!--En annan tärna hade sett henne rycka av sig fingerguldet och trampa på det och hört henne säga:--Varför smyckar jag mig med guld? Jag trodde också på min syster som på guld.

Hon hade också ett bröstspänne med en ametist. När hon höll upp den mot solen, tyckte hon sig se inne i stenen en liten maninna, som dansade och fröjdade sig åt ljuset. Tärnorna brukade få komma fram och se på.--Hur kan den lilla danserskan vara så glad? sade nu drottningen och skickade tärnorna med bröstspännet till gårdssmeden för att han skulle slå sönder det.

En morgon kom hon ned i tjuvkällaren, men på de få dagarna hade hon blivit så förändrad, att väktarna i förstone voro nära att taga henne för någon av trälinnorna. Kläderna hängde vårdslöst halvöppna, den ena skon var sönderbrusten, och det nedfallna håret föreföll okammat och hopsnärjt och hade liksom mist både färg och glans. Hon gick tungt och stödde sig på en käpp.

Då hon kom ned för de hala trappstegen, som vållade henne lika mycket besvär, som hade hon redan varit till åren, ställde hon sig nyfiket framför buren. Först granskade hon noga den fångnas ansikte och gestalt från huvudet till fötterna. Sedan blev hon stående och tycktes grubbla på något.

--Gråter och kvider hon aldrig? frågade hon, ty det, som förvånade henne, var att Yrsa-lill satt med ögonen slutna.

Väktarna nekade till att ha hört någon klagan.

--Vrider hon aldrig händerna? Går hon inte ångestfullt av och an på järnspjälorna? Det brukar ju till och med ett vilt djur, när det inspärras.

Väktarna nekade ännu en gång. Då gav hon buren ett hårt slag med käppen, så att Yrsa-lill spratt till och öppnade ögonen.

--Du har det gott, du vallkulla, bättre än jag, sade hon med ett främmande och elakt löje. Jag kom annars inte hit ned för att pina dig. De första dagarna kunde jag nog haft lust därtill, men sedan ha mina budbärare skaffat mig annat att grubbla på. Jag tänkte bara, att det skulle trösta mig att se en annan, som led och sörjde ännu djupare än jag... Jag tror, att om du hade gjort det, skulle jag nu ha velat hjälpa dig och själv haft hjälp därav.

--Är du inte den goda drottningen? frågade Yrsa-lill sakta. Inte talade du förr så, då du mötte någon av oss på vägarna.

--Det är lättare att tala vackert i lyckans dagar än att fortsätta därmed också i olyckans.

Yrsa-lill satt med ryggen och nacken mot järnspjälorna och fötterna rakt utsträckta. Armarna lågo nedsjunkna utefter sidorna med öppna och tomma händer.

--Nåväl, drottning, sade hon. Tiden blir mig lång.

--Kan du sömma?

--Ingen har lärt mig det. Men skänk mig ett nystan att nysta på.

Drottningen skrattade till igen, hårt och elakt, och vände sig om till vaktfogden.

--Tag en spade och gräv under den murkna alen, som står nedanför vägen, så hittar du nog ett nystan åt Yrsa-lill. Kom med mig ut, så skall jag undervisa dig, hur du skall bära dig åt.

Han följde med drottningen ut, och hon talade en stund med honom, innan hon gick tillbaka till sin sovstuga.

Det dröjde länge om, innan han kom igen, mer än halva dagen. Då bar han framför sig en spade, som han höll med båda händerna, och på den låg det ett nystan av vintersömniga ormar. Han gläntade på buren och kastade in det.

Det föll i hennes knä och var mjukt och tungt, och hon stelnade av fasa.

Då begynte hennes drömvärld att vackla och klarna under ett egendomligt kallt och tunt ljus, så att hon plötsligt blev fullt vaken och såg livets öknar och människornas hårdhet. Hon såg Valdemar, som sorglöst red bort med sin älskade, och hörde ännu drottningens skratt. Men det varade endast ett ögonblick, ty ljuset var för skärande klart. Det blev hastigt mörkt omkring henne, och hon gled ned innanför järnspjälorna i den djupaste vanmakt.

Ormarna, som kände värmen från hennes kropp, lyfte dåsig sina huvud och slickade i luften med tungorna. Sedan drogo de ännu hårdare åt på knutarna, men löste dem igen och hela nystanet rörde sig. Ett par av de största sträckte ut sig till sin fulla längd, liksom gäspande, och runno tröga och valna in mellan vecken i kläderna och i hennes armar. Om hon det minsta hade rört på ett finger eller en arm, skulle de ha huggit, men hon låg lika livlöst orörlig.

Gistre stod i dörren och vågade knappt tigga vaktfogden om misskund för att icke hans röst skulle väcka henne. Det båtade heller icke att nu rycka upp dörren, ty ormarna skulle ändå hellre stanna i värmen, där de voro. Och faran skulle ha blivit ännu större, om någon försökt att draga ut henne ur buren. Allt fler och fler av ormarna rätade på sig och började leta sig in mellan kläderna.

Han knöt de starka händerna utan att kunna hjälpa henne, och det glimtade i hans ögon. Förgäves genomgick han i minnet de besvärjelser och svartkonster, som han var så kunnig i, och han vågade icke förråda sin kärlek till henne för de andra. När de hånskrattade, drog han också på munnen. Men den stunden kände han, att hans gamla lust att se barn och kvinnor korsa sig av skrämsel för hans svarta kåpa för alltid slocknade, att det icke längre fanns något annat för honom än hon, som låg där i ormburen. En enda, åtminstone en enda, skulle kalla honom god och älska honom. Han grubblade fram och åter, hopsatte de äventyrligaste planer och glömde icke att emellanåt le ett brett och instämmande leende med de andra.

Slutligen hettade det till över pannan, och han tyckte sig ha funnit en utväg.

Det hade nu blivit skumt, och vid nedersta trappsteget brann en liten eld, på vilken väktarna kokade sin mjölk.

Han gick ut och skaffade sig en kälke, och den ställde han i närheten. Sedan gick han med sin harpa till brygghuset, och där beströk han strängarna med mjöd och hällde ymnigt med skum ovanpå. Därefter lade han harpan på snön ett stycke från tjuvkällaren och lockade sakta på getterna.

När han kom tillbaka, stodo väktarna ännu kring buren och drevo spe, men han sade till dem:

--Att stå här kring buren kan ju vara nöjsamt nog, men nu har det hänt något, som förefaller mig ännu ovanligare att se på. Nyss ställde jag ifrån mig harpan utanför väggen. Men när jag kom tillbaka, hade getterna tagit den, och nu hålla de på att spela och dansa.

Väktarna trodde honom icke genast, ty det var tyst ännu en stund, men snart började det spela--först med ett mjukt dragande över strängarna och sedan med fasta och hårda grepp. Det var getterna som slickade på strängarna, och ju mindre det blev kvar av mjödet och skummet, dess bullersammare gick den vilda låten.

Väktarna sprungo ut för att se. Som det var ett stycke att gå till harpan och getterna stångades och knuffades, som hade de verkligen dansat, vågade männen dock icke genast taga mod till sig och stiga ända fram. Härigenom vann Gistre tid.

Han sköt genast in mjölkgrytan under buren, och de ljumma ångorna väckte ormarna igen, så att de stucko fram huvudena ur kläderna och ringlade sig ned i mjölken. De trögaste, som ännu lågo hoprullade i ett nystan, sparkade han själv ned. Väktarna hade glömt att taga nyckeln med sig, så att han utan hinder kom in i buren. Marken under spjalorna krälade av skällade ormar, men han böjde sig in och viskade:

--Yrsa-lill, det är jag, och jag kommer för att rädda dig, om du vill följa mig och för alltid bli min. Svara, att du vill det!

Men hon svarade icke utan låg i samma dödsliknande orörlighet. Han skakade på henne, men huvudet föll viljelöst åt sidan. Då lyfte han försiktigt upp henne och bar henne till kälken. Han kände, att hennes hjärta slog lugnt och fast.

Som snön hade isat sig efter solbärgningen, behövde han icke frukta, att medarna skulle lämna några spår. Han vek genast av från vägen utåt fältet, helt på måfå utan att ännu veta vart. Han var nära att glömma de gömda smyckena, som skulle bygga hennes hem, men så kom han ihåg dem och stannade vid ladan. Väktarna hade dock ännu en gång varit där och hittat och tömt hornet, fast de sedan kastat det åt sidan som något värdelöst.

En suck pressade sig ur hans bröst, medan han gick ned till bäcken med hornet och hämtade vatten. Han gned Yrsa-lill med snö och gav henne att dricka. Ibland trodde han sig märka under fingrarna, att hon rörde på läpparna och svalde en droppe. Men hur ofta han än kände på ögonen, lågo de lika slutna, och hon vaknade icke. Han talade blott till henne och räknade upp allt, som han skulle göra för henne, om hon ville bli hos honom.--Jag är trött på skogen. Du har tämt vilddjuret, Yrsa-lill, klippt klorna på lokatten och gjort björnen spak. Jag skall lära mig ett yrke. Jag skall sitta som den tarvligaste skoflickare vid min läst. Och vet du vad jag längtar efter? Jo, att vid Helgalekamens ljuvliga vårfest få se dig gå framför mig bland de blåklädda hantverkarhustrurna, som hålla vaxliljor i händerna.

Han hängde hornet över axeln i snöret och bäddade under henne med hö. Vid gårdarna stannade han och lät henne få några droppar mjölk eller vatten, och kvinnorna försökte väcka henne med löften om granna band och en ny fårskinnsströja. Men när han långt fram på andra dagen kom till nunnorna i Vreta, sade de till honom:

--Du skall fröjda dig med oss och lämna henne här, ty just med de hårdast prövade sker det under, och när det täckes, skall nog också hennes tunga lösas.

Ingrid Svantepolksdotter smög sig fram till honom och frågade om Folke Algotsson, och han lovade att hjälpa henne med brev och hälsningar, bara han emellanåt fick slippa in till Yrsa-lill.

Nunnorna buro in henne i en cell och vårdade henne ömt. De gävo henne rena kläder av vitt ylle, och många vallfärdade sedan dit för att få se den sovande vallkullan i Vreta.

13.

Varifrån ljuder sången i en så tidig timme? Vilka sjunga med så djupa röster om blodsdropparna i kalken Gral på Montsalvage? Hör allvaret, hör jublet! Det är icke två eller fem röster, det är femtio eller kanske åttio. Det är hertigens riddare och hirdmän, som feja sina kläder och drabbtyg vid Nyköpingshus!

De stodo i vita ylleskjortor med bara armar och gnedo och blankade, böjda över träbockarna, som voro uppradade utmed muren. De voro mycket varma, ty nyss hade de övat sig med att kasta spjut, hoppa, klättra och skjuta med båge. Men luften var ännu isande frisk, ty morgonsolen hade först nyss börjat glittra i istappar och skarfrusna drivor.

Vart dammkorn måste bort, var fläck. Brynjan av lombardiskt smide glänste redan som klart silver. Och svärdet, det tunga, stora svärdet! Två egg hade det, en mot de fattigas förtryckare, en mot kvinnornas och de svagas förföljare, båda till bävan. Hur lyftes det icke mot solen och synades, så att ingen rost fick äta sig fast i det skinande stålet.

Magnus log, då han tänkte på broderns ord om den unkna luften i ett hus utan kvinnor. Han steg just in i det lilla kapell, som gränsade till sovstugan och där han förvarade det heliga svärdet Gråne. Det låg på altaret, och när småsvennerna ibland stulo sig till att få trycka örat mot stålet, trodde de sig höra ett brus av väntande bragders vapendån. Var morgon, när han stängde in sig med sin bikt-fader i kapellet, sade de:--Nu prövar Magnus, om han ännu har samvetet så rent, att han kan lägga handen på svärdet, utan att det faller till aska.

Dominikanerbrodern Martinus från Skenninge var ännu hans bikt-fader. För att betunga sina egna steg, så att han icke skulle vandra sina dagar alltför lätt framåt, bar munken tunga järnbeslagna sulor under sandalerna. Sinnligheten brann i hans unga blod och att släcka den i smärta var för honom den största sällhet. Han var i stånd till allt, både att våga allt och begå allt och försaka allt, och han visste icke, hur han nog fort skulle få känna spikarna i köttet. Hans själ trivdes på helvetets rand just där bråddjupet reser sig så högt, att man på en gång hör både djävlnas skrik och tronernas körer.--Jag är den farligaste i hertigborgen, ropade han under sina egna gisselslag, och du, Magnus, du är min hjälte!

När järnsulorna om morgnarna slamrade i kapellet, steg hertigen ur bädden, så framt han icke hade vakat hela natten och glömt sig kvar hos sina teckentydare i tornet. Hans rediga och klara förstånd hade blicken fast riktad på livets torra verklighet, men där denna slutade i rymdens mörker, stod han kvar lika vetgirig och försökte genomskåda det ogenomträngliga. Allt av vidskepelse, aningar och syner, som följt med hans dvärgabörd, drev där sitt spel med honom och lockade honom att omgiva sig med stjärntydare och spåkarlar. Han var en lärd man och en misstrogen man. Men också spåkarlarna hade sin stora lärdom, och han var aldrig viss, att icke någon av dem möjligtvis kunde råka att se ännu djupare in i det fördolda än han själv. De vakade, när andra sovo, och sökte bädden, när andra gingo upp, och om morgnarna kommo de från tornet som en svärm av möss.

Så var det också i dag. Saturnus hade stått i Stenbockens hus, innan Jupiter höjde sig över skogskammen, och det syntes, att Magnus hade deltagit i någon besvärjelse, ty han höll ännu i handen ett blystycke, som var tecknat med siffror. Han bar alltid gråsvart mantel med bruna kanter, och den enda sten, som fanns i järnspännet på hans läderbälte, var en vaxglänsande, gråblekt ogenomskinlig onyx. Den skyddade honom mot själsångest och bevarade kroppens styrka. Han älskade bländande riddarprakt, men han ville se den omkring sig, icke själv lysa med den i vardagslag. Därtill var han alltför mycket kämpe.

Martinus väntade redan vid altarhörnet, men han var icke ensam. Bakom honom lutade sig en smal man tankspritt mot väggen och lekte med en liten tunn guldbelagd stav. Det var junker Erik. Och hjärtlig och blank

och frisk stod Bengt, den andra brodern, bredvid honom i sina mörka och runda prästkläder. Han hade skrivdon vid bältet och minst fem eller sex pergamentrullar under vardera armen. Men på samma gång som Magnus steg in, visade sig i den andra dörren ännu en besökare, och det var herr Svantepolk. Han var snöig och nyss kommen från hästryggen, och han hade bara en handske.

--Du har tappat din ena handske, började Magnus och såg på den blåfrusna hand, som räcktes honom.

--Jag har kastat den för bröstet på din broder. Giv mig du ett par nya i stället. Det är det gamla sättet att städja hirdmän, och nu stannar jag hos dig. I ett år lät jag handen frysa till straff för att den kränkte kungahelgden, men ångra... Nej, det kan jag inte.

Munken korsade sig och Bengt skrattade, men Magnus skyndade sig att svara:

--Godmodigt dra vi ibland på munnen åt dig, kära frände, men ingen skrattar elakt på din rygg. Det är skillnaden mellan dig och andra. Därtill är du en alltför rättskaffens man. Välkommen till mitt hus. Här spela friska vindar genom öppna dörrar och vindögon och inga nystan och askar stå i vägen på borden. Här går man bitti upp och tidigt till sängs och sover präktigt. Vi bo här nästan som präster, jag menar, präster efter skenningebeslutet, då vi togo från dem deras kvinnor. En präst med hustru, det är ingen präst. Det är en lekman framför altaret. Kärleksvisor får du inte höra här, min Svantepolk. Den, som lever för kärleken, tömmer en bägare, som aldrig släcker törsten och som oupphörligt måste fyllas på nytt. Det blev min broder Valdemars förbannelse. Men här viskas heller inte i ugnshörnet, och ingen frågar efter, hur det gick kung Valdemar på hans lustfärd till landamäret.

--Men ute i landet viskas det, hertig. Det går som en smygande skogseld. Minns, det är inte de bästa, som ha de onda tungorna. Det är de listiga och lurande och alla, som ha ögonen på folkungaarvet. För var dag växer stormen.

Hertigen mulnade.

--Allt skvaller har sin gamla gång. Det futtiga görs honungssött, det låtsade hedersamt, det mänskliga brottligt, det ohyggliga blir det skrattat åt. Å fy, att komma till mig med en sådan smuts! Har du då ingenting annat att säga mig...? Hur går det min vän, den gamle lagman Algot? Han är försvunnen sedan länge.

--Han fick hat mot dig på Bjälbo och läser nu lag för sina västgötar. När tid blir, tör du nog möta honom.

--Och Hulv Skumble, bergmästaren, som kom med järnet?

--Han har gömt sig i skogarna och skyr att se människor. Men jag tror, att vi ha annat att tänka på. Jag står här för att tala om din broder Valdemar... När hustrussystemen kom i klostret, födde hon en son.

--Jag vet.

--Valdemar har gömt barnet hos själva ärkebiskop Fulco i Uppsala. Det var att kasta det mitt i ulvens käftar. Ett övermod, som liknar honom.

--Men det var klokt. Fulco är en man, som förstår faran och vet att tåga.

Martinus korsade sig.

--Miserere mei Deus!

Herr Svantepolk räckte hertigen ett brev.

--Du känner ängelsvapnet i sigillet.

--Det är från Fulco.

Hertigen slet upp och läste det häftigt. Glömsk av stället kastade han det i vredesmod ifrån sig mitt på altaret. Hans ögon blixtrade.

--Det är för mycket av en broder. Vet du, vad Fulco skrifver? Valdemar är halvt besluten... alltid halvt... att plocka från mig jarlamakt och förläningar, att kränka död mans skrivna vilja, att... Två hov har landet inte råd att hålla, säger han, och mina utländska riddare vill han ha ur riket. Men jag är ordningsmannen i vår släkt, och allt går sönder samma dag jag går... Nej, det får aldrig ske. Någon vinter, när han far till distingen, tar jag med mig mina män och rider dit, och jag slår till. Jag måste ändå ofta till upplandsbygderna på lagfärd. Men den gången skall jag komma med storflock.

Bengt fattade om hans båda skuldror och ställde sig framför honom.

--Folkungaträta, bondeträta om gods och guld, sade han, tar du då aldrig någon ände! Spannmålsriddare, riddare av mjölsäcken, det är vad vi äro, vi alla av den förbannade ätt, som kommit upp på Svitjods gamla kungastol. Håll frid, och tag allt, som är mitt! Jag är en kyrkans man och behöver bara min svarta kjortel och mitt bröd.

Magnus slog handen i altaret.

--Bengt Alltförgod och Erik Allsintet, mina kära bröder! ropade han, och en ohygglig glädje bröt fram över hans ansikte som ett eldsken över ett mörkt svedjeland. Stanna ni i mässan, när jag handlar. Nu är det tid. Ulven flyr människor, tills han får smak på deras blod. Blås under skvallret. Släpp ut hela sanningen. Fulco, den sluge bispen, låtsas ingenting veta, men han skall sluta upp att tiga. Också jag skall sluta upp. Läger man bara en skärv i offerbössan, så blir där bara en skärv, men lägger man dit hela folkungaondskan, så blir där till sist både silver och guld. Har jag rätt, Martinus?

Munken böjde den bleka hakan och korsade sig.

--Om inte du handlar, så handlar jag för dig i lönn. Jag går i döden för dig, hertig. Longa est vita, si plena est.

Herr Svantepolks tunna hår skakade och fladdrade, och han gick upp på det lilla trappsteget framför altaret.

--Riddar Magnus, sade han, du har förstått mig illa. Att tassa kring med onda rykten om en kärlekshandel är ändå inte riddarskick. Till sådant kom jag inte i din tjänst. Själv menade du också annorlunda nyss, då du fick mig att rodna, jag gamle man. Då var du ärligare mot dig själv än nu. Men talas det om makt, då vet du inte vad du gör och säger. Då växer det eld och ånga inom dig och måste ut. Men riddarlagarna, hertig! Oböjliga stå de där som klippor, oböjliga också i nödens stund!

Magnus sänkte huvudet.

Bakom hans själs många utanverk och försåt fanns det en kämpes breda, godmodiga, omutliga hederlighet. Den tog aldrig ut sin rätt utan strid, men det var just i sådana stunder, då han stod med den mulna pannan fylld av åskor, som han växte och vann hjärtan.

--Lär mig att dämna svavelflödet, där det sipprar fram ur ena hörnet av mitt sinne, stormade och mullrade det från hans läppar. Det förpestar där inne allt gott och ädelt. En ljusets riddare framför sin härskara utan fläck på skölden, det är den riddar Magnus, som jag drömmer om. Sjung ännu högre om den drömmen, stolta ulvungablod! Dig hör jag och dig vill jag tjäna. Men var och när, ty nu försmäktar jag och tvinar bort? Att

vara född till handling och dömd att sitta stilla, det äter hullet av den tåligaste. Giv mig tio fria år, och på min faders stora riksbygge skall jag sätta tak och spira. Huvudet sprängs av planer... Kloster, kyrkor, riddarväsen, ett stort nytt välde bygger jag i tankarna... men också bara där!

Han trevade under vapenrocken på det stycke av Sankta Klaras mantel, som han alltid bar fastsytt vid fodret, och fortsatte med samma halvt trumpna, halvt hotande röst:

--Att stå här stark nog att lasta hälleberg på ryggen och bara känna tyngden av sina egna tomma armar... Plågorna i dödsriket äro vila mot ett sådant kval.

Han räckte sig fram och tog det heliga svärdet Gråne från altaret och fäste det vid bältet.

--Men jag är ju bara en vild Folkunge. Herr Svantepolk lär mig den nya seden! Vi måste vänta och tuga, tuga som riddersmän. En tjuv eller dråpare kan framlägga sin bötepenning, Valdemar kan göra penitens, men en försyndelse mot ridderligheten, det är det enda brott, som aldrig blir tillgivet. När uppfanns en friare och strängare lag än ridderlighetens! Jag har redan försyndat mig tillräckligt mot den lagen.

Han avbröt samtalet med ett tecken åt männen, att de skulle följa honom, och gick före dem ut på borgtrappan. Hornblåsning förkunnade redan, att Martinus skulle börja den sedvanliga morgonläsningen.

Männen höllo nu på att feja sina sköldar. Rött och blått och guld och silver blänkte utefter muren. Alla möjliga ting och djur från gård och skog och sjö hade dragits fram ur sin vardaglighet och adlats till märken. Där lyftes i solskenet icke bara halshuggna troll och grinande ulvar och björnar, utan där framträdde också bondens ox med sina långa öron och horn, och tuppen kråmade sig med sin kam. Båten och gäddan och simpan gingo i sin vågkrusning, duvan flög med sitt skogslöv. Rovfågeln högg med sin klo, påfågeln prålade, räven lurade, och den visa ormen höjde sitt huvud. Liljan och rosen blommade, sjöbladet och ekbladet grönskade. Där felades ingenting alltför gilletts dryckeshorn och riddarens vase till smedens hammare och barfotakrigarens klubba. Det var sägner och minnen och löften i var bild, och hertigen ljusnade, allt som han gick fram mellan sina tappra.

--Jag önskar er en god morgon, mina bröder, sade han. Vi skola fostra vårt folk till ett riddarfolk, som om det också råkar kränka mången god lag, åtminstone alltid håller ridderlighetens i ära.

Men de hörde honom knappt, ty Martinus hade stigit upp på en bänk och läste om hertigens blida skyddshelgon Sankta Klara och om storsinta hjältars vandel.

De tolvåriga småsvennerna, som nyss kommit till hovs, blevo då stående med gnidlappen i handen för att lyssna. Otåligt räknade de tiden framåt mot de år, då de äntligen skulle bli omgjordade med svärdet. Skriva och läsa var mer för kvinnor, men de kände prövande på varandras armar, och nu begynte ett allmänt ropande både bland yngre och äldre. Tyrgils Knutsson, som växt upp till en reslig man med ljusa blå ögon, lovade att han en gång skulle förtjäna riddarslaget.--Ståndaktighet, uthållighet, hörsamhet, det är mitt löfte! ropade han.--Vördnad för ålderdomen, aldrig dåliga råd till kvinnor, det är mitt ord! ropade den nästa. Och nu blandades de hänryckta löfterna till ett jubel från alla sidor.--Aldrig bondaktig dödsfruktan!--Aldrig vara i sällskap med män, som klaga över sina olyckor!--Jag skall friköpa trälar!

--Jag skall giva hälften av allt mitt åt de fattiga!

--Jag skall kväva min egen grymhet!--Vi skola samla oss till en ljusens här, för fridens skull! Brödraskap, brödraskap!

De utländska riddarna samlades i en flock för sig, och ny hornblåsning förkunnade, att dagens övningar på rännarbanan skulle taga sin början. Alla skyndade sig att påtaga de blodröda vapenrockarna och fattade med

vörndnad om lanssen, som ingen ovärdig fick hantera.

14.

Under strömmande ångertårar offrade Jutta de avklippta hårflätorna på den heliga Agnetas altare i Roskilde. I sin hänryckning glömde hon att höra sången till slut och sprang över gravstenarna för att som nyvigd nunna och priorissa få kasta sig till systrarnas bröst. Hur klart såg hon icke sedan i drömmen under den första natten i cellen den sköna och milda Agneta, mön, som inspärrades i lastens nästen och ändå gick i döden med aldrig fläckad oskuld. Och hur lycklig hon satt och lyssnade, när systrarna berättade om agnetadagen i Rom, då små lamm välsignades i kyrkdörren för art man sedan av deras ull skulle förfärdiga det vita pallium, som påven skickade ärkebiskoparna till bekräftelse på deras värdighet. Hon tyckte, att allt i hennes egen klädnad, som var av vit ull, också var en gåva av helgonet och renade henne från hennes skuld. Var timme hade sin stilla och högtidliga syssla, och jorden låg så långt borta. Sju gånger om dagen fick hon sjunga Guds heder, och efter var ton hörde hon änglaskarornas jubel under valvet.

--Lyckligt det folk, som har kloster, där den betryckta och trötta kan få en fristad! viskade hon var natt, när hon väcktes av klämtslag och huttrande tände sitt ljus för att följa systrarna och höja glädjerop.

Men jorden var ännu icke så långt borta, som hon hade trott. Mullen satt fast under sandalerna, och skuggan av det, som skett, krympte icke utan växte och blev allt längre. Ännu åratals efteråt kunde hon sitta och stirra i minnet på de dagar, då hennes aningar blevo mer och mer bestämda och hon darrande och med ansiktet gömt i händerna anförtrodde sig åt syster Hillika, den äldsta av nunnorna, som hade att vägleda henne den första tiden. Hon kom ihåg, hur hon snart icke vågade visa sig längre utan stängde in sig i sin cell och skylldes på sjukdom. Allt, som sedan hade följt, försvann i töcken. Hon mindes bara den morgon, då, medan den fridsamma matutinan ljud från kyrkan, barnet, som hon aldrig fick se, vecklades in i ett hölje och hissades ned från ett vindöga i en korg.

Hon var mäktig inom klostret, och ingen vågade något mot den högbördiga priorissan. Men hon kunde icke glömma, hur närsynt alla böjde sig och sysslade med sin sygärning, när hon sedan åter kom ut ur cellen. Hon försökte ännu intala sig, att de ingenting visste, men hon trodde icke sina egna ord. Därför blev det aldrig mer som den första tiden, utan hon var åter längterskan som såg bortåt mot något annat. Fast nunnedräkten aldrig tryckte hennes spensliga axlar, kom det långa och stillastående år.

Det fanns i klostret bara ett vindöga med fri utsikt till molnfläckarna och flyttfåglarna. Hur kunde hon icke stå där och längta till sin grav, till änglarna i himlens blå och till människorna, till den ensamma och förorättade systemen, ja, till harpbruset i Folkungarnas ålderdomliga sal, där hon hade suttit så främmande och skrämnd. Men mest tänkte hon på barnet, som hon aldrig hade fått ha hos sig. Hon hade bara sett en skymt av korgen, då den bars förbi celldörren. Hennes hjärta stod stilla av längtan.

--Syster, sömna och bed! sade Hillika och sköt litet på pallen, så att det gnisslade mot stengolvet.

Då skyndade hon sig genast att arbeta och log vänligt mot Hillika, ty hon kände, att hennes egen vilja var luttrad och ren.

På sin osaliga kärlek tänkte hon aldrig mer, och om hon någon gång mindes Valdemar, då var det endast som hon hade sett honom bredvid sig på den soliga första resdagen eller när de lekte i den månljusa svalgången. Men kunde det vara orätt att tänka på det barn, som var fött i synd och levde utan mor? Skulle då icke Gud förlåta henne, om hon ville återse sin egen son och med honom på sin arm kasta sig i stoftet för den goda drottningen och bedja henne om tillgift? Icke en hälsning, icke ett ord hade hon fått från Sofia, och hon såg henne för sig, nedböjd, åldrad, förgråten. I allt annat fick hon ofta frid, men när hon var ensam med sig själv spratt hon upp och viskade kvidande hennes namn. Var hon såg en grånad kvinna, tänkte hon på henne. Var gång hon låg i bön, inblandade hon ett ord också för henne. Och under fritimmarna efter aftonvarden satt hon

och sömmade med sitt eget hår och med silke på ett långt band till hennes drottningmantel, fast hon aldrig tordes skicka det.

--Hillika, sade hon. Det skall nu firas en stor högtid i Uppsala för helge Erik. Efter det råder fred mellan landen, har det bestämts att fem av våra nunnor skola vallfärda dit med någon enkel gåva till hans nya altare. Låt mig bli en av dem, så att jag får ödmjuka mig i stoftet och kyssa min goda systers klädningsfäll, ty utan hennes förlåtelse får jag varken ro i livet eller i graven.

Hillika flyttade om nålarna på sydynan och teg en stund.

--Vi befalla inte över vår priorissa, svarade hon slutligen en smula osäkert, men om du kallar oss till rådplägning, får du väl höra vår mening. Med din snabba och obetänksamma föränderlighet, som ena stunden fyller dig med glädje inför ett altarljus och nästa inför sorlet från en springlek ute på ängen, kan du ännu hinna att begå många dårskaper. Guds tjänstekvinna, här skydda dig murarna åtminstone mot de farligaste.

Men så ångrade hon sig och lyfte huvudet. När hon såg den uppriktighet och det rena samvete, som lyste ur Juttas ögon, ve knade hon.

--I helgonens namn, gå som botgörerska till den, som du har vållat så mycken sorg!

Det beslöts då, sedan biskopen och de andra nunnorna också blivit rådfrågade, att priorissan själv skulle anföra vallfärden till helge Eriks ben. Det långa band, som hon hade sömmat av silke och sitt eget hår, skulle bli offergåvan till hans nya altare.

När det led ett stycke in på hösten och de mindre vattendragen i Sverige begynte att frysa, begåvo sig nunnorna åstad på den långa vandringen. De blevo icke heller ensamma och behövde ingenting frukta, ty de sällade sig till hemvandrande skaror, som kommo söderifrån. Det var pilgrimer och det var grånade riddare, som stritt under de sista Hohenstauferna och stått kring Ludvig den heliges bår på den afrikanska sanden. Hör i de småländska skogarna psalmen av klara och hessa röster, hör slamret av stavar och knarrandet i skräpporna! Palmgrenarna från Jerusalem prasslade mot pilgrimsmärkenas blybilder på hattarna, mot den nyckelbärande Petrus från Rom och musslan från Compostella.

Stugor och visthus öppnades med from gästfrihet, men längterskan från Agnetaklostret kunde sällan förmås att stanna. Så snart hon kom in i en by eller köpstad, talade hon genast om den nästa, alltid fylld av hoppfull tro på det, som låg bortom stunden. Omsider anlände pilgrimerna i ökstockar till Föresåns mynning, där en skyhög kyrka höll på att resa sig bakom murställningar och befästningar, och sedan voro de om en stund i ärkebiskop Fulcos gamla Uppsala. Jutta visste, att barnet var gömt hos Fulco och att drottningen säkert måste infinna sig till en så stor högtid för allt folk. Obemärkt och utan att giva sig till känna för någon--och nunnorna hade hon ålagt tystnad--tog hon in i pilgrimshärbärgen. Snart satt hon med de andra framför eldarna på gården. De begynte att sprätta av blybilderna för att hänga upp dem i kyrkan, och en av de äldsta pilgrimerna, som länge hade sett på henne med vänlighet, vände sig till henne.

--Osynligt bar jag egentligen detta pilgrimsmärke långt innan jag gick hemifrån, ja, i alla mina dagar, sade han och föll långa stunder i tankar. Jag fann ingen ro, förrän jag fick staven i handen och började gå. Och osynligt kommer detta tecken alltid att sitta kvar på min hatt som det stora märket över mitt lif. På samma sätt har var och en något inom sig, som inte unnar honom lugn, innan det får flyga ut och bli märket över hans jordevandring, hans pilgrimsmärke. Skall det också kosta hertigen hans salighet, kommer han inte att hålla frid med sig själv, förrän han har makten i sin hand och får styra och omskapa. Det är hans pilgrimsmärke. Sedan blir han, tro mig, en stor man och en ädel man. Innan en människa hinner fram till sin rätta bänkplats vid bordet, sopar hon många skedar i golvet. Och Valdemar uthärdar inte en dag, om han inte får föröda allt, som blev hans. Det är hans pilgrimsmärke. Och du, nunna, du längtar. Det är ditt pilgrimsmärke.

15.

Vinterblåsten rasslade ödsligt över ättehögarna och kastade in snö genom det trasiga brådtaket på den gamla, av brand förhärjad kyrkan. Fast påven länge hade utlovat fyrtio dagars syndaavlösning åt den som besökte stället, infunno sig allt färre vallfärdare vid den årliga midvinterfesten. Och ändå hade den älskade konung Eriks ben blivit upptagna ur kyrkgolvet och med den låga guldbelagda kopparkronan om huvudet uppställt i ett skrin, vid vilket det skedde stora under. Därför hade man nu också börjat att uppföra åt honom den nya kyrkan vid åmynningen, där skeppen gingo in och handelsbodarna stodo fyllda. Där hade Valdemar också byggt sig en kungaboning. Sofia och hennes tärnor togo in där under kyrkfesterna, men själv stannade han hellre i det förfallna drotthus, som ännu stod kvar vid ättehögarna i det gamla Uppsala. Det var nedtill av bullersten och ovan av timmer, och allt var bågnat och murket. Träden utanför den sneda och bräckliga svalgången voro svedda av eld och åska. Det var knappt annat än några väldiga stammar med sönderbrutna, avstubbade grenar. Han trivdes icke längre hos drottningen som förr, och här kunde han sitta fri med sina jaktbröder och Ingrid Ulvas skogsgångare, hans livkarlar i björnskinns med yxhammare och spjut.

I början efter avskedet vid landamäret tänkte han beständigt på Jutta, men helst endast på den första tiden i jarlagården, då de lekte och skämtade i månljuset. Det var en stilla glädje att minnas sådana sorglösa och oskyldiga timmar. Men människan blir till sist van vid glädjen, så att hon icke märker den; endast all oro märker hon. Därför märkte han vida mer de småsår, som han fick av andra skönheter. Jungfru Lindelöv blev för honom en tyst och blek ande, som med sitt framåtsträckta huvud följde honom och vakade över hans väg. Först gick hon vart ögonblick alldeles bredvid honom. Sedan blev hon småningom mer och mer efter, och slutligen drunknade de avlägsna och lätta stegen nästan alldeles i årens buller. Han trodde, att det var hon själv, som nu ibland flera dagar i rad och till sist hela veckor glömde att tänka på honom och följa honom i sin genomskinliga och ändå alltid förnimbara andehamn, skapad av kärlek och minnen. Och just därför att hon var kärleken och allvaret i hans liv och betydde så mycket mer för honom än någon annan människa, tyckte han, att det var bäst så, ty på andra kunde han tänka med lätt sinne.

Han var heller aldrig stilla utan red från kungsgård till kungsgård på jakter och gillen. Händes det ändå någon gång, när han om julen såg in i treenighetsljuset, att hon visade sig för honom, såg han nu bara hennes fel eller det, som han kallade hennes fel. Varför hade hon varit så vacklande och svag och icke stannat och följt honom? Nej, det mjuka lindelövet var icke till för att grönska i isblåsten. Han hade dock velat våga rike och krona och i nödfall lägga järn i leken mot de lagkloka och envisa, och hon hade flytt! Han förbittrades och ville aldrig mer se henne i sina tankar utan vinkade åt sina livkarlar att de skulle stämma upp sina bergslagssånger. Nu hade han kommit till eriksfesten och för att bese det halvfärdiga byggnadsverk vid åmynningen som var Fulcos lust och själafröjd. Men efter den förstnämnda dagen ämnade han åter sätta sig på hästryggen eller karmen och uppsöka en mindre dyster ängd.

Fulco bodde i en huslänga vid sidan om kyrkan. Redan första gången Jutta gick ut ur härbärgets, fick hon i hans dörr syn på en liten gosse i grön kjol, som satt på tröskeln och öste snö med en tennsked. Det lockiga, rika ljusa håret och kanske också hennes eget hjärta sade henne genast, vem han var. Hon skyndade sig fram förbi de andra nunnorna och omfamnade honom med en ömhet, som genast gjorde den lille till hennes förtrogna vän. Det förvånade ingen, att en from pilgrim smekte ett barn och att hon sedan under de andra dagarna, så ofta det blev lägenhet, satt hos gossen eller varsamt och småjollrande ledde honom fram och tillbaka på snön. Han hade en korg med dockor av tyg och trähästar, som han räckte henne, och ibland följde han henne ända upp på den största ättehögen, där det var vid utsikt över slätten.

En afton i skymningen, när hon stod med honom vid den sönderfallna trappan till drotthusets svalgång, kom Valdemar tillbaka från en utflykt med sitt hov. Redan på avstånd hördes ett glatt sorl. Flöjternas och gigornas toner stego allt tunnare och vassare i rymd över rymd, som hade de aldrig mer behövt sänka sig efter nytt fotfäste, medan däremot trummornas och säckpipornas bockbråkande fortsatte sin tunga dans på jorden. Hur väl kände hon icke igen, att det var Gistre Härjanson, som ledde det spelet! Och bakom musikanterna kommo jägarna med falkar, bågar och vargnät.

Valdemar höll armen om en ung tärna, som han oupphörligt ropade vid namn.

--Jag kallar dig Glimma, sade han, därför att det alltid glimmar till i dina ögon och smycken, när du tänker på nöjen och dans.

En mörk lock hade halkat fram under hennes ljushåriga skönhetsperuk, som var inströdd med glitterstoff. Öronen voro något stora och framåtböjda men lika mjällvita som hennes bara hals, och naglarna på fingrarna voro genomskinliga. På hakan var en liten grop med ett ärr, och de tunna små läpparna voro öppna och fuktiga, som om hon nyss hade druckit vatten. Hon kastade en flik av manteln över nacken, midjan rörde sig, och den nedhängande gördeln var sirad med venusstjärnans lyckosamma och havsögda smaragder. Ärmarna släpade på marken, och yr av kärlek och medgång, såg hon upp mot Valdemar och svarade oupphörligt:

--Ja, Glimma heter jag, Glimma, Glimma!

Han hade lindat om sig den röda manteln för köldens skull, men dolkskidan, som stack fram, var omspunnen med ett bladverk av guld, och hattkullen var en enda krona av jupitersstjärnans segerbringande krysoliter. Då han lade handen på räcket och snuddade vid Juttas huvudlärf, såg hon, att den hade blivit bredare och vitare. Och hans blick var oroligare och kallare fast upprymd. Den gled förbi utan att känna igen henne i den framåtböjda nunnan med det klippta håret och stannade med större välbehag vid de yngre och vackrare i hennes sällskap.

Han vinkade med handsken åt folket, och framför honom dansade den galne Karl Algotsson baklänges, rund och röd, och slog takten med en bjällerstav. Genast svarade harporna inne i salen så tonfast, som hade de stått i ring ute i det fria kring spelmännen i konungens följe. Svalgången knakade och gungade under de glättiga stegen, och snart hade hela skaran ända till de sista svartraggiga björnskinnskarlarna försvunnit i salen.

En tung beklämning lade sig över hennes bröst. Hur olika, hur dött allt mot förr, trots ädelstenarna och de gnisslande strängarna! Svalgångens torftighet och det förfallna huset! Ingenting påminde om de stränga belätena på ekstöttorna i jarlagården. Männe det fanns en enda lycklig i den sjungande och skrattande flocken? Jo, en enda, Glimma. Men bland de andra? Var det kanske förtvivalde människor, som tömde över sig en ärvd skattkistas alla härligheter för att söka glömska aftonen före domen? Eller var det bara hon själv, som missundsamt ville tro så för att trösta sig?

Slättens blåst skar genom märg och ben. Hon visste icke, om det var hennes osaliga kärlek, som åter genast blossade upp vid första återseendet, eller om det var hat och harm. Hon hade så säkert trott, att de brottsliga känslorna för alltid blivit utsläckta. Och det var ond kvinnosed att lasta, där man själv varit med om att locka. Det var livets egen hårda gång över igenmurade grifter, som skakade hennes hjärta. Hon hade icke ställt sig där för Valdemars skull. Hon hade icke önskat, att han skulle lägga märke till henne. Hela tiden hade hon tvärtom böjt sig så djupt ned, som hon kunde. Och ändå grämde det henne och sargade så svårt i bröstet, att han kunde snudda vid henne utan att känna mer än inför vilken annan som helst och utan att genast förstå, att det var hon, om hon också hade betäckt sig aldrig så väl med doket. Var hon då redan så alldeles borta ur hans minne? Skulle hon i flera dagar andas och röra sig några få steg från honom och höra samma rassel i träden och se upp i samma vinternätter som han, utan att en enda aning förmådde säga honom, att de voro varann så nära?

Hon släppte gossen och vände tillbaka till härbärgat. Men där fick hon ingen ro, ty hon hörde hela tiden det välbekanta harpbruset från folkungafesten. Det var det enda, som var sig likt.

Då gick hon in i kyrkan med de andra nunnorna. De stannade alla fem orörliga nere vid dörren och flyttade kulorna på sina radband och rörde hastigt läpparna. Men läpparna bådo om ett och det bultande hjärtat om ett annat. Om hon bara hade fått ett enda sakta hjärteord från honom, en god blick, som hemligt hade sagt henne, att han känt igen henne!

Hon föll på knä, och fast det värkte att ligga så, reste hon sig icke.

Kyrkan var full av pilgrimer, och ljusen omkring Eriks silverskrin på altaret fladdrade i draget från det trasiga taket, ofta nära att slockna. Från muren bakom altaret hängde de röda och gula flikarna av hans baner. Överallt voro hällarna bortlyfta från gravarna, som omslöt de forna ärkebiskoparnas kroppar, ty längre fram skulle de också flyttas till den nya kyrkan. Det var håliga ögon och kinder och knäppta händer i halvförmultnade handskar. Om halsen på var och en bredde sig ännu det vita pallium, som efter att ha legat en natt på petersaltaret i Rom skänkts av påvarna. Hon kom ihåg systrarnas berättelse om Agnetas små lamm, som välsignades i kyrkdörren, och hon skulle velat få kyssa det gulnade yllet för att bättre kunna anropa sitt helgon om nåd. Men kedjor voro uppspända på båda sidor om mittgången, för att ingen skulle komma åt att stjäla av de heliga relikerna.

Hon böjde sig ned och tryckte pannan mot golvet och makade sig långsamt framåt utan att lyfta huvudet. Hon kände, hur stankanterna repade i pannan, och för att plåga sig fortsatte hon att krypa vidare ända fram mot altaret. Men ändå hörde hon harporna och säckpiporna från drotthuset. Hon frågade sig:--Är jag då så mycket oansenligare och fulare än andra, att han därför inte ens märkte mig? Har klosterluften gjort mig så gul och gammal, har bönläsandet grävt så djupa fåror om den stackars mun, som förr var så lockande? Jag skall tvinga honom att se mig, tvinga honom, om han också har hinnor över ögonen som de döda här omkring mig.

Hon steg upp, och hon var så yr i huvudet, att hon måste taga fast i järnkedjan för att icke vackla. Återigen knäföll hon, men hon var icke längre sig själv, och hon visste icke, vad hon gjorde. Hon kände blott, att hon aldrig mer kunde uttala en enda from och ödmjuk bön, aldrig gå och gå den långa vägen hem till klostret, aldrig med uppriktig ånger kasta sig till drottningens kjortelfäll, om han icke först med ett för andra omärkligt tecken hade visat henne, att hon ännu fanns för honom i hans minne.

De andra nunnorna stodo ännu lika orörliga nere vid dörren, men hon hörde icke längre till dem, och hon glömde att lägga en skärv i offerstocken.

Där ute var det redan mycket folk samlat för att få se konungen, när han gick till sovstugan. Lycksökare, som friade efter ämbeten och gunst, hade ställt sig uppe i svalgången utefter väggen.--Han måste vara trött, viskade de, och måltiden blir kort. Han går tidigt till sängs.--De fingo ett smilande och mjukt sätt, gingo på tåspetsarna, vände ögonen uppåt och voro i ett tillstånd av största spänning och salighet. De påminde om gamla gubbar, som göra sig till för en flicka.--Nu dricker han! sade de och tittade i dörrspringan och klunkade och visade med munnen, hur han bar sig åt. Om de själva hade tömt bägaren, kunde det icke ha smakat dem bättre. Plötsligt veckade sig deras panna och de blevo allvarliga och betänksamma, ty de kände med sig, att de skulle gå och hänga huvudet i dagar och veckor, om de icke fingo en nick eller lyckades utfundera ett fint smicker. Det enklaste var att tala illa om hertigen och råda Valdemar att knappa in på hans fädernearv och makt och låta allt gå vind för våg. Ordet »kittelbotaren» tisslade och tasslade redan på svalgången, som om de därmed hade stämt strängarna.

Nedmörkt som det var, behövde icke Jutta frukta, att någon skulle ana, vem hon var. Den fullständiga likgiltighet, som alla tycktes visa den ensamma nunnan i den blåsiga natten, smärtade henne till sist också mer, än om hon skulle ha överraskats av en förundrad hälsning. Om någon hade givit akt på henne, skulle han ha märkt på den hastiga gången och det framåtsträckta huvudet, att det var ett stundens barn, som såg sig blind på ljuslågor långt borta och omkring vilken det därför alltid klirrade i fängselås och bål, men som Gudsmoder i sin himmel bad varmare för än för någon annan. Tallriksslickarna makade sig emellertid endast litet åt sidan för henne, och en av dem mumlade:--Här kommer en nunna för att tigga allmosor, men jag har ingenting på mig.

Ödmjukad, förnärad och upprörd trängde hon sig in mellan männen vid en av dörrarna. Men den gav efter för hennes rygg, och hon måste taga flera steg baklänges, allt efter som dörren gled undan. Hon såg då, att hon befann sig just i den loftkammare, som var sovstuga. Sängen stod bäddad med sindalstäcke och

fågeldunskuddar. Ett par vaxljus brunno på bordet, och en småpiga höll på att rada upp Glimmas många klädnader på en bänk. Hon strök över dem och slätade ut skrynklorna.

Jutta följde en stund det omsorgsfulla pysslandet med dräkt efter dräkt och såg villrådigt från det ena tyget till det andra. Så öppnade hon påsen vid bältet och drog upp det långa bandet, som hon hade sömmat med sitt eget hår och lovat åt helge Eriks nya altare.

--Se här! sade hon och mätte det med armarna. Vilken vacker törnslinga med rosor och taggar! En aln, två alnar, tre alnar... fyra och fem alnar. Det är hela längden. Den är din, småpiga, om du för i afton, bara för en stund, en kort stund, lånar mig den gula rock med liljor, som ligger där ytterst på bänken.

Hon räckte bandet åt flickan och slet av sig huvudlärtet och den tunga kåpan med de tarvliga träknapparna. Alltsamman kastade hon framför sig på golvet. Vilken sveklig frid hade icke under de kläderna omhöljt hennes sinne i töcken, medan världen runt omkring fortlevde i sin ondska. Varför hade hon späkt sig och fastat och barnsligt lättroget lyssnat till de fromma legenderna? Den, som hade berett rum i sitt hjärta för en Folkunge, kunde aldrig bli en god människa. Hon hade redan glidit ned bland de fördömda och hade ingenting mer att förlora. Hennes rätta plats var bland de föraktade i skampallen vid kyrkporten. Varför gömma sig för de rena och icke lida en synderskas straff? I hennes själ bar den himmelska sådden ändå inga blommor. Men en sak hade hon lärt hos nunnorna, och det var att skriva. Redan nästa morgon skulle hon sätta upp ett brev till klostret och påtaga sig all skuld och skam och avsäga sig renlevnaden och återkräva sina ägodelar.

När hon märkte, att småpigian stod med bandet utan att röra sig från stället, började hennes röst darra:

--Det bandet där är ett heligt och kostbart verk, som har kommit trötta ögon att svida. Hur många timmar och hur många tusen stygn har det inte kostat. Om din matmor får veta, att du olovandes lånat mig klädnaden, och blir vred, så klipp bandlängden mitt itu och giv henne hälften. Det är nog betalning åt en sådan som hon... Men vad är det du har där i de små silverbägarna? Är det inte skönhetsmjöl? Du skall hjälpa att måla mig, men inte så starkt som hon vant dig, utan som det brukas bland de högsta. Vet att jag är av kungabörd och har rätt att sitta överst vid bordet hos din herre. Men allra först skall du två min panna, ty jag har sårat den mot kyrkgolvet och känner, att den blöder.

Småpigian hjälpte henne nu att träda på kjorteln, och de öppna ärmarna släpade förnämt på mattan. Sedan tog hon silverbägarna för att måla henne, men Jutta grep henne om handen och lyssnade.

--Nej, vi ha inte tid.

I nästa ögonblick skyndade hon ut. Hon drog igen dörren bakom sig, ännu halvt blindad av vaxljusen, och ställde sig mellan de andra. Men den lilla gossen, som sprang omkring i svalgången, var med ett glatt rop vid hennes sida utan att skrämmas av den förändrade dräkten. Hon hann icke att frigöra sig från hans smekningar, innan fackelbärarna trädde ut och konungen kom i dörren. Han var upphettad och viftade med handskarna, och då han såg, hur alla männen, så pass det lät sig göra, försökte att böja ett knä, grep honom en lust att begyckla sin egen makt och det, som var heligt för de fromma. Han höjde armarna på det sätt, som påvarna brukade, när de utdelade välsignelsen.

Därvid kom hans blick att vila på den praktfullt klädda kvinnan, och armarna sjönko igen, fast förläget och långsammare än de hade lyfts. Han såg genast, vem hon var, men det var icke enbart förundran, som darrade över hans ansikte, utan också en illa dold misstämning. När de, som ha dött, resa sig ur sin grav, äro de vålnader, och då skrämna de. Och han såg genast i full klarhet var förändring, som tiden hade ristat i hennes drag.

Besinningen svek henne och hon lyfte upp barnet framför honom.

--Guds frid, kung Valdemar, viskade hon. Känner du igen oss?

Han knöt handen och kastade huvudet stolt bakåt.

--Guds frid, frussyster. Jag känner igen både dig och barnet... mitt barn och ditt.

Om de gamla träden hade brustit från sina halvdöda rötter och fallit över hopen, som stod nedanför, skulle förvirringen och skriandet icke ha blivit häftigare. Pilgrimsskarorna böljade ut från kyrka och härbärke, och ända bort till ättehögarna skymdes snön av folk. Den dystra hemlighet, som smugit kring från gård till gård, gömde sig då icke längre utan blottades av vinfuktade läppar och stod där nu med kött och blod mitt i fackelskenet.

--Dödssynd, ropade mängden, firnarverk!

--Är det julnatt, efter jag ser spöken? frågade Valdemar och skakade sitt ljusa hår. Af er, som skria värst, lärde jag mig aldrig, att brott behöva spöka. Eller blev min fader jarlen hängd, när han red hem från Herrevadsbro! Han sover gott och lugnt i gamla Varnhem. Giv er till tåls, låt tiden gå. Skuld är ett kravbrev mellan människor. I graven finns det inga gäldenärer.

--Till Rom! svarade folket. Till Rom!

De, som voro beväpnade, skakade sina spjut och bågar.

Då lyfte han upp gossen och höll ut honom över deras huvud.

--Ja, ropa, svear, ropa som det hövs kring era fäders tingshög. Hög gossen här på sköldarna. Välj honom till min efterträdare. Han skall föra er till större segrar än fordom läspe Erik och alla, som föddes er av äkta, ruttet kungablod... han, mitt trotsarbarn, horsbrottets, blodskammens son. Se här, hur frisk och röd han blir, när jag nyper honom i kinderna.

Han satte ned gossen, men en rysning gick över mängden. Pilgrimerna vände sig bort, och som en suck, som ett djupt andedrag framviskade kvävda och klanglösa röster:

--Han är Den fallna morgonstjärnan. Lucifer är vår konung. Penitens! Till Rom, till Rom!

Ett par tysta klättrare hade redan svingat sig upp på räcket med sina spjut, och en pil ven fram och fastnade sjungande i stolpen. Det hördes i stillheten, hur bågarna spändes, först två eller tre, sedan allt fler och fler.

Fulco kom ut ur sitt hus, föregången av ljus, men de släcktes genast i blåsten. Han bar varken ämbetskrona eller stola utan höll endast ett litet kors, som han ivrigt räckte åt alla sidor till kyssning. Han gick så krokig och sned, som om han med de långa armarna hade plockat något från marken, men huvudet var upprätt. Ovanför den grå skäggbotten och den som en krumstav svängda näsan brunno två mörka och skarpa ögon.

--Misskund, misskund över alla syndare! Liljan och ängeln i mitt signet håller jag i ära, men biktens insegel var mig ännu heligare. Jag har tegat. Nu ropar till och med marken. Men ännu går det många vägar till Mora stenar, konung, och orätt handlar du. Konung? Din fader jarlen hade gjort bättre, om han satt sina lagar i helgd genom att förbjuda konungar och fostra sina söner till hederliga husfäder på sina gårdar. Kristus är den rätte härskaren. Hur ha vi vårdat oss om hans tron, som låtit honom dela den med er, konungar?

Hans och Valdemars ögon möttes. Det blev en kort och tyst tvekamp.

Valdemar drog dolken, men stack den åter i skidan.

--Nej, inte blod. Åtminstone en enda Folkunge skall kunna gå i graven utan att ha dräpt. Hitåt, ni arma syndare och undersåtar! Vem har orätt? Vem har rätt? Säckpipan eller flöjten, harpan eller basunen? Jag tänker, att spelmannen där ovan rätt härligt fröjdar sig åt samklang. Det är det präktiga med oss, vi konungar med lejonklor, att vi sen gammalt äro upprorsflammorna ur jordens inälvor. Kom, mina barn, och låt oss glädja oss en stund i ondo, om vi omöjligt ändå kunna vara goda!... Men träng mig inte in mot väggen, släpp manteln... Lagkränkare, som själva bryta distingsfrid och kungsfrid! Jag ville återskänka er den forna friheten och bli en god husbonde, men era axlar orka inte längre bära den.

Fulco steg fram till trappan för att skydda honom mot folket. Han höll korset utsträckt.

--Förvillelserna omtöckna hans förstånd. Han talar som en drucken.

--Som druckit så mycket, att han säger sanningen rakt fram, svarade Valdemar över hans axel. Kom ut, Karl Algotsson, med vakten och jaga undan folket! Det var det sista, som jag drömde mig att någonsin behöva säga... Men varför hugger du så häftigt, att du stänker ned min ärmkant? Ännu har jag inte hunnit vänja mig att sova en god kungssömn med fläckar av det slaget. Jag tror vi hellre sätta oss igen vid bordet. Hur många följa mig? Så få. Och nyss så många!

Han tryckte skakande handlovarna mot sina ögon, och ingen visste, om han grät eller skrattade.

--Är då detta ett människoöde? frågade han och gick häftigt in i salen, mitt öde, tröstlöst, utan nåd och hjälp! Din största grymhet, Birger Jarl, var att du gav mig livet. Spela, Gistre Härjanson! Det misspnyder kung Valdemar att snyfta. Goda och ömsinta människor få inte unna honom en stunds lisa. Då blir han föraktad. Han måste hatas för att hedras. Nå, han är läraktig, kung Valdemar. Han skall snart bli, som ni begära för att i fröjd få hata honom. Spela, Gistre Härjanson, på de sprödaste strängarna, de vassaste, de strängarna, som barnet i vår själ gräter med!

Jutta stod ännu vid väggen i svalgången, och den förskrämda gossen klängde sig fast om hennes arm. Glimma hade också kommit ut. Hon såg nyfiket på den forna nunnan och gungade på foten i takt med strängaspelet.

--Jag känner igen dina kläder, jungfru, sade hon. De äro mina. Behåll dem. Och tag dem med dig till ett minne av Glimma.

Sedan sprang hon glatt tillbaka in bland de många vaxljusen.

Jutta kände, att en uppsträckt hand sökte hennes mellan spjalorna på räckverket.

--Gud skall förlåta dig, stackars arma, liksom en gång också honom, hördes ärkebiskop Fulcos fasta röst. Men din plats är inte här. I afton är det gott om sadlade hästar, och jag skall taga några beväpnade karlar med mig och för säkerhetens skull själv följa dig det första stycket. Vart vill du hän?

--Helst till min olyckliga syster, svarade hon och gick ned till honom utan att släppa gossen.

Hästarna buro snart alla tre över den stenlagda väg, som ledde till kungshuset på ängen vid Östra Aros. Ingen av dem talade, men de måste rida försiktigt och långsamt för mörkrets skull och lita på hästarna.

Hon mindes, hur tidigt den makliga drottningen förr brukade söka sig till sovstugan, men fast det var mycket sent, gingo ännu alla spinnrockarna. När hon kom i salsdörren, tvärstannade den mittersta spinnrocken, sedan ännu en och slutligen alla. Drottningen, som satt på mittbänken, släppte spinn garnet i knäet och hukade sig för att se bättre. Det var en gammal kvinna med stora drag och trötta ögon.

--Vem står i dörren? frågade hon.

--Din fallna syster.

--Min fallna syster bär en nunnas dräkt och är i kloster.

--Jag var inte värdig de vita kläderna.

--Säkert inte.

--Min tanke gick tillbaka hit.

--Vem söker du?

--Dig, syster, för att kyssa din klänningsfäll och bedja dig förlåta och glömma.

--Och vems är gossen?

--Mitt barn, som hädanefter följer mig.

Drottningen lade handen på spinrocken för att åter sätta den i gång. Men då kände hon, att många vintrars stickande stjärnljus hade skinit in i hennes ögon och lagt frost över hennes kval, så att det blivit stilla och vitt och fagert. Allt blev så smått och litet, som hon hade gråtit över, att den vänskap, som en gång varit mellan dem båda, syntes henne hundra gånger mer värd att minnas. Hon tänkte:--Så klart måste människan se tillbaka över livet i dödsstunden, när evigheten plötsligt lånar henne sina ögon.

--Min klänningsfäll är inte till för att kyssas av en syster, svarade hon lågt. Men du skall stanna här med barnet... Kom hit och sätt dig hos mig här på bänken.

De andra spinnerskorna fingo en fuktig rodnad över ögonlocken, böjde på huvudet och satte med en darning i gång sina hjul. Först var det bara två eller tre, men småningom surrade återigen alla spinrockarna. Det var bara drottningens, som stod stilla.

Men Jutta lydde henne icke utan dröjde nere vid dörren och såg på henne med systerlig kärlek.

--Nej, nej, svarade hon och måste höja rösten en smula för att höras. Det vore att fresta. Låt mig hellre gå nu, just nu, då allt är ljuvligt och försonat.

Drottningen tog kryckkäppen, som låg på bänken. Hon kom ned till henne över enriset och drog henne till sig. De båda systrarna stodo länge tryckta intill varann med kind mot kind, och under glädjefulla snyftningar påminde de varann om gamla hågkomster, om barnsliga sorger och skenbart likgiltiga ting, som nu fingo en ny betydelse.

Fulco, som hela tiden stannat i det mörka förrummet, närmade sig småningom. Jutta vände sig mot honom och räckte fram händerna som för att låta binda dem. Men han tryckte dem faderligt och förde henne med sig ut.--Laudo Deum verum!--viskade han och lyfte vänligt upp gossen framför henne i sadeln. Hon såg, att hon omringades av de väpnade männen nästan som en fånge.

--Fulco, frågade hon, vart låter du föra mig för den lilla tid som jag kan ha igen? Till någon fridsam borg, säger du, till trakterna kring landamäret... Men, jag lyckliga, jag har ju fått min systems förlåtelse! Var finns då målsägaren?

--Där!--Han pekade inåt gränderna på folket, som höll på att samlas till distingen. Månglarna spikade på sina stånd, lekarna kommo med harpan på ryggen och blosset i ena handen och björnkedjan i den andra. Klockorna

klämtade. Vid eldarna framför härbärgena, som hade pratande människor i vart vindöga och var dörr, pinglade slädarna, fyllda med präster, munkar och köpmän i tjocka djurfällsrockar med håret utåt.--Och här under korset på mitt eget bröst! tillade han hastigt.

Orden gledo förbi henne i mörkret och hon hörde dem icke utan fortsatte bara att upprepa:

--Jag lyckliga! Det är som skulle änglarna gå framför hästen och sjunga och spela. Men det är bara en synderska som jag, som kan se dem. Min syster, min storsinta syster, i natt har jag återfått både dig och mitt barn.

16.

Den sovande vallkullan i Vreta blev emellanåt utburen i klosterträdgården, där nunnorna lekte och dansade med de unga jungfrur, som de hade till fostran. Så ofta Gistre Härjanson fick några dagars ledighet från sin tjänst som spelman, kom han dit på en löddrig häst. Han ställde sig väl med nunnorna genom att stränga deras harpor och skriva på bly till bot för deras tandvärk. Och till den alltid lika glättiga Ingrid Svantepolksdotter smög han hårringar och andra små gåvor från hennes blyga vän i konungens följe. Den enda lön, lekaren begärde, var att ibland få sitta några timmar i Yrsa-lills närhet.

En sommardag, när bin och humlor surrade, begynte plötsligt hennes dödliga blekhet att skifta om i rodnad, och alla nunnorna samlades omkring henne för att bevittna det under, som nu skulle ske. De voro redan vana att från hennes mun höra förkunnelser och att hon somliga dagar satt upprätt i sin bädd. Hon rörde en smula på händerna, och den drömaktigt töckniga och sjungande rösten uttalade högt och klart följande ord:

Den man skall varda herre i Sveriges land, som får Sankt Eriks fana ur mannajungfrurs hand; men bär han in den fanan i femmila skog, Gud hjälpe då den broder, som broder bedrog.

Hon slog upp ögonen och såg sig yrvaket omkring, och då hon mötte så många goda ansikten, blev hon genast lugn. Men hon mindes knappt något av sitt föregående liv.

--Minns du inte Yrsa-lill, som bodde i skogen? frågade de henne, men hon skakade på huvudet. Hon tog nyfiket på deras bälten och kläder, och då de berättade, att de voro nunnor, trodde hon, att hon också var det.

På samma sätt hade det gått till, var gång hon vaknade, men nu blev hennes blick lugnare och klarare, och efter några dagar kunde hon med systrarnas hjälp sakta gå omkring i trädgården.

Fast hon från den stunden förändrades och slutligen tycktes nästan lika frisk som de andra, kände hon likväl icke igen Gistre utan skrämdes i början av hans dystra och bleka huvud med de bandvirade svarta flätorna. Men vilka lyckliga timmar kom det icke sedan mitt i den blommande sommaren, när han märkte, att hon blev mindre rädd för honom. Han hade fått en ny och mjukare klang i sina strängar, och de ohyggliga dockor, som han förut trädde upp på fingrarna, omkläddes småningom till änglar och korsriddare. Hon var hans, icke klostrets; det var det enda, som han sade henne nära nog med stränghet. Men nunnorna svarade:

En lekare har varken hustru eller hem. Blir han bestulen, är tjuvgodset tjuvens. Blir han dräpt, ligger han ogilld. Kom igen och hämta henne, om du lyckas skaffa dig egen härd. Till dess måste hon stanna.

Med det hårda beskedet fick han åter rida sin färde till hovet. Men var han kom, berättade han om hennes spådom, fast ingen blev klok på de mörka orden. De spriddes från gård till gård, och när de hunno till Nyköpingshus, hade de blivit en visa, som flitigt sjöngs vid spinnrockar och vävstolar.

Då folket nu samlades i Uppsala till distingen och för att vara med om överflyttandet av Eriks ben, kom en gång en flock av bredskuldrade mör på sandåsen framför det gamla drotthuset. Först lekte de en stund med

varann på unga kvinnors vanliga sätt, men småningom drogo de sig hand i hand ned mot kyrkan, som höll på att smyckas och därför var tom på människor. Där funnos inga andra än ett par gossar, som höllo på att fästa upp tapeterna.

Karl Algotsson stod i svalgången med en falk, som satt i en träring och som han höll på att straffa.

--Vid Sankt Ovidius, de dövas botare! utbrast han. Varför sjunga inte kvinnorna, när de dansa? De tiga som träbilder. Men aldrig såg jag ståtligare och resligare mör. Kom ut, Valdemar! Det här är något för dig.

Valdemar kom ut på trappan. När han märkte att kvinnorna mer och mer försökte närma sig kyrkan och böjde sig åt alla sidor för att se in genom dörren, som om de på avstånd letat efter något, skyndade han sig ned och hejdade dem med muntra rop och tecken.

--I dag är dansdag och ingen helg!--Han ställde upp dem till en springlek, fast de voro motsträviga och fast han knappt kunde rycka dem från stället.--Aldrig har jag känt duktigare kvinnohänder! Men nu börja vi. I snöig skog, i snöig skog går ulven fram...

De gingo nog in i leken, så att marken skakade, men hur mycket han än sjöng, var det ingen, som sjöng med. Och hur han än förde dem under kärligt skämt, fick han aldrig ett ljud till svar.

--Stackars barn, sade han, de äro för blyga att dansa med en så hög herre. Låt hämta ut mjödhornet! Slå inte ned ögonen. En klunk mjöd lossar på tungbandet.

Så snart den första fick hornet i sin breda hand, tömde hon det genast begärligt i ett drag. Detsamma gjorde också alla de andra, så att hornet sexton gånger måste bäras in och ut. Då kastade sig Karl Algotsson med ett språng från svalgången och försökte att lägga armen om midjan på den mest högväxta. Men hon grep honom vid skuldrorna och höll honom så fast, att han icke kunde röra annat än den häpet öppna munnen.

I detsamma började falken att piska ringen med de smala vingarna. Det var en stor falk, bortåt åttio eller nittio år och vitnad som en gammal gubbe. Han sänkte det skarpögda huvudet och högg efter remmen om benet, var stund nära att slita sig.

Då glömde sig den högväxta tärnan och gick fram och lugnade honom med några kloka visslingar och kluckanden. Till sist blev han så stilla, att hon kunde stryka honom över nacken.

--Din fågel har ju inte grönaktiga fötter utan de äro bleka, sade hon förtrytsamt med den djupaste mansröst. Vad äro ni för jägare här i drotthuset, som inte veta, att en så gammal hök kommer man ingen vart med annat än med godo?

Hon tvärtystnade och lade handen över munnen, men det var så dags. I nästa ögonblick voro de alla sexton redan på flykt, och vapen rasslade i kungsgården. När kläderna slog upp på de springande, syntes det, att de hade strumpor av blankt brynjetyg. Men när de kommo upp på sandåsen, kunde de icke motstå att ännu en gång vända sig om. Den spensligaste av dem, som hade en påfallande likhet med hertigens unga dominikanermunk Martinus, knöt handen mot drotthuset och ropade:

--Det lyckades oss illa, men vi ses igen, kung Valdemar. Med sådana mannajungfrur dansar din broder på Nyköpingshus.

Därefter togo de varann i handen igen och fortsatte utför åsen på andra sidan.

På kullarna vid gårdarna sutto bonddöttrarna, linhåriga, med klara pannor och fingrarna om kinden, och sågo bort efter den döende dagen, som svenska kvinnor bruka aftonen före en helg. Vad tänkte de på? Vad drömde

de om?

Munken och de förklädda småsvennerna från Nyköpingshus rådslogo en stund i en skogsdunge. Sedan spridde de sig och gingo in i olika gårdar. Där satte de sig på kvinnobänken utan att till en början säga något.

Samma envisa tystnad behöllo de också, när maten blev inburen, fast det hände, att de glömde sig i annat och åto läns på faten. Men när så döttrarna i den största gården togo upp spåvisan från Vreta, stämde Martinus i med mansröst. Kvinnorna reste sig förskräckta. Då steg han också upp och berättade om sitt ärende.

--Ni skola ingenting frukta, sade han, fast vi äro män i kvinnokläder. Mer än vårt liv älska vi vår allvarlige hertig, och nu är han på lagfärd inte långt härifrån i sigtunabygden. Därför smögo vi oss hit och tänkte på spåvisans ord om baneret och mannajungfrurna. Allt är i förfall. Prästerna skymfas framför altaret. Maktgiriga Folkungar äro redan i antågande med sina flockar. Skola de få lyckan på sin sida genom att också bemäktiga sig vårt förnämsta baner? Valdemar besvärjer inte stormen. Det är ju hans egna dårsaker, som väckt den. Det finns bara en, som kan det. Men vi ha tytt visan orätt, då vi trodde, att kvinnokläder voro nog för att få spådomen sannad. Håll kvinnoting och samla er! Det blir en farlig här. Valdemar kommer att tvärt giva sig fången om han möter den. Eller också bli ni fångarna. Men det är heller inte honom ni skola besegra. Ni skola göra, vad vi inte kunde. Ni skola hämta åt hertigen helge Eriks baner.

När kvinnorna hörde sådant tal, blevo de än mer förskräckta och ville icke lyssna utan prisade kärleken och Valdemars mildhet.

--Vi få se, svarade de. Ni ha handlat obetänksamt, som unga svenner bruka. Det tål att begrunda spåvisans innersta mening och höra, vad som har hänt. Det ena ryktet motsäger det andra. Vem som helst rycker inte utan vidare landets heligaste baner från kyrkväggen.

--Det är väl svarat, menade svennerna och avkastade sina kvinnokläder. Sedan blandade de sig i folkmängden på marknadsvägen. Ända till hundra dagars avlat hade utlovats, och gårdar och härbärgen kunde snart icke rymma fler människor.

Äntligen grydde den stora dagen, då helgedomsskrinet skulle bäras över slätten till den nya kyrkan.

Det blev aldrig något slut på det långa tåget av hjässor med den apostoliska hårkransen och av svarta eller vita slöjor. Kåporna voro nedstänkta. Det hade varit lång färd från Sko och Sigtuna, från Gudhem och Varnhem, från Alvastra och Nydala. Slamret av träsulorna, som voro bundna under skorna, överröstades av pilgrimernas rop.--Kyrieleis! Kyrieleis!--Det betydde ju Herre förbarma dig! men på de vallfärdandes mun blev det ett glädjerop. En stund blev vägen alldeles svart av latintalande magistrar, som nyss återvänt från kollegierna i Paris. Där kom Karl Algotssons broder Brynjulv från Skara, och den drömmande Petrus de Dacia gick omgiven av svartklädda kvinnor, som oupphörligt höjde klingande kyrierop. Särskilt var det en bland kvinnorna, som alla försökte att få se en skymt av. Var hon icke redan ett helgon, så tycktes det blida ansiktet vittna om, att hon åtminstone var nära att bli det. Alla visste, att det var den fromma Ingrid från Skenninge, som höll på att grunda ett kloster och bereda sig för en pilgrimsfärd ända till Den heliga graven. Det blev tystare, där hon gick fram, ty de, som fingo plats därtill, knäföllo och kysste på händerna efter henne, lyckliga att för en gång ha mött en av de ofläckade, medan hon ännu gick levande på jorden. Hon ingav dem sin egen rena kärlek, sin åtrå till allt ödmjukt och gott. Många röda munnar, som hade bitit i livets frukter, stammade allvarliga löften. Vildmarken upplystes, så att bråddjupen blottades men också den säkra stigen.

Så länge hennes lilla svarthöljda huvud ännu kunde urskiljas, fortsatte handkysssandet, och klämtslagen kunde höras från kyrkan. Men sedan blev det oro bland folket.

Ett stycke framför helgedomsskrinet kom Valdemar med Eriks baner. Han halkade på stenläggningen, så att han stötte banerstängen i marken, och det tog folket som hån, ty han log hela tiden. Vakten måste omgiva

honom på båda sidor och hålla i vardera ändan av de sänkta spjuten, så att han gick inom ett skyddande stängsel.

Larmet blev slutligen så hotande, att Fulco måste ropa till honom att hålla sig närmre intill helgedomsskrinet, ty var det bars fram, spreds det genast lugn.

Folket strömmade med in i den nya kyrkan, som ännu var utan tak. I mitten var rest ett träkapell, upplyst med vaxljus och klätt med tapeter. Där blev skrinet satt på altaret. När mässan var läst och sången sjungen, som Fulco hade diktat till Eriks ära, ringde en liten klocka och det blev en stunds vila. Fulco förde då omkring konungen.

--Tonernas andakt fyller mig med fridsamhet, begynte han. Och det är en sällsynt händelse, att du beträder en kyrka. Låt mig visa dig det bygge, som är mitt livs kärlek. Jag vet, att rundelns tecken överallt går igen i skapelsen, i himlarnas gång, i solen och månen, i timmarnas ring på solvisaren. Också bävade jag i början för att bryta den stränga rundeln, men så hörde jag hymnerna och kyrrieropen, som stego och stego. Själva mullen längtade uppåt. Då förstod jag den nya andan och lät stenskogen växa. Och nu står den här med sina stammar, sina spetsbågiga grenvalv och rosverk och korsblommor. Dina skogar ha flyttat hit in, Valdemar. Det är en kyrka för dig. Se här på stenarna, som muntra hantverkare hålla på att hugga under vardagarna och som skola läggas överst på stöttorna! Jägare och ulvar, riddare med korsfanor, lekare och brottare, barn, som kasta snöboll, feta borgare, sjöfolk, älskande, som famna varann, krigare som döda... alla vilja de uppåt, uppåt med klockklangen. Alla kommo de med sin skärv till min kyrka, och därför förtjäna de också att få vara med.

De gingo från sten till sten, och på var och en fanns det någon sinnrik bildgåta att tyda.

När de kommo tillbaka in i kapellet, fattade Fulco plötsligt om hans handlove.

--Gud är över mig och mitt verk, och folket är med mig, viskade han sakta. Vill du ännu försöka att rädda din krona, så lyd. Du ämnar bryta upp redan i morgon. Men vart?

--Till din primas, bisp, för att få hjälp. Till Lund går färden.

--Nej, längre.

--Du menar?

--Den helige fadern vistas i vinter i Lyon.

--Gott! Hos honom skall jag utverka ett varningsord till dig och hertigen.

--Det är sent att varna, när golvet redan brinner.

Han tryckte Valdemars hand mot helgedomsskrinet och vände sig till folket.

--Vid Vår fru och helge Erik svär konungen och lovar att redan i morgon dag börja en ångrande botgörars färd. Drabbe annars bannstrålen den förlorade!

--Du kastar dristigt dina tärningar, bisp, mumlade Valdemar mellan tänderna och höjde sedan något rösten. Spela, mina musikanter, en sista gång för helge Erik. Gå sedan hem till välbehörlig vila, ty i morgon vid min avfärd skola ni också spela. Eller säger inte David om sin gud: lovsjunger honom till cittra och harpa, lovsjunger honom till puka under dans!

Med de orden gick han nedför trappan och lämnade kyrkan, följd av ett förvirrat sorl.

Nästa dag blev det liv och rörelse i kungsgården, ty allt skulle i en hast ordnas och anskaffas för den långa resan. Flaskorna fylldes med vin, fågeldunskuddar och täcken instuvades i säckar, som bundos över klövjesadlarna. Hela marknaden flyttade småningom med sina varor till platsen framför drotthuset. De pilgrimer, som, för att få skydd, ämnade sluta sig till den glada skaran, stodo försagda och väntade på avstånd med sina påsar på ryggen.

Glimma sprang ut på trappan, lockad av allt mellan himmel och jord, som kunde fresta. Blodet sjöng av levnadslust och hälsa, och livet yrade för hennes ögon som luften på en het vårdag. Hon hade icke givit sig tid att påtaga skönhetsperuk och högtidskläder. På fötterna hade hon ett par röda halvstövlar. Det rika bruna håret hängde utslaget över den bruna rocken, och hon kastade händerna bakåt, så att tyget slog upp från de nakna armarna, som hade gropar vid armbågen. Kölden kände hon icke.

Försäljarna rullade upp hela regnbågar av tyger och kläder.--Köp grönt tyg, merkuriusstjärnans färg, ger tur i spel! Något för dig, Karl Algotsson. Men för dig, Glimma, sköna härliga Glimma, för dig duger bara det yppersta. Här har du en tråd ur Sankta Klaras täcke. Botar för röda och rinnande ögon. Betänk, du blir ensam nu och sorgsen. Eller hur behagar dig denna saracenska rock och detta skrin från Damaskus? Känn så det doftar. Blommor mitt i vintern. Kom och köp! Köp kamelintyg, som legat en natt på Eskils altare i Sigtuna. Vaxfläckarna äro kvar. Här är droppar för dina småtärnor, om de ha trasiga tänder. Köp alfors, smidda under tre torsdagsnätter av silver från nio olika håll. Min salighet på att det är sant. Köp hubertusnycklar! Köp abraxastenar från det egyptiska landet! Kom hit och se. Det är skrivet demoner i dem, människor med ormhuvad. Med en sådan på fingret kan du ta emot en åskstråle i handen och kasta den ifrån dig, som en istapp. Kom och köp!

Glimma trampade och trampade av iver med de små röda halvstövlarna, jublande över att stå omgiven av så många bedjande människor. Hon ville älskas, synas, glimma.

Martinus hade trängt sig in mellan åskådarna och kunde icke rycka sina ögon från Glimma. Han närmade sig henne som i en dröm. Småningom kom han ända fram till henne. Vilken omätlig salighet att få gå ut med en sådan följeslayerska i världen, om också med en tiggarsstav. Men han hade dömt sig till sin svarta kåpa och till att offra sig för hertigens sak. Alltid brottades han med sig själv utan försoning. Hans själ irrade åter på bråddjupet vid helvetets rand, där han hörde både djävlarernas skrik och tronernas körer. Han önskade, att demonerna skulle sno ett rep om honom och Glimma och binda ihop dem med mun mot mun och hålla brinnande beck över dem, så att han finge jubla och kvida i samma rop. Kyrkan, kyrkan och hertigen, det var det enda, som han fick tjäna. Under kåpan kände han det hemliga brev, som han förde med sig från honom till Fulco, men också hjärtat, som slog med hastiga slag så att bröstet icke kunde andas. Han drog ned huvan, så att endast den smala hakan och de vita tänderna ibland skymtade fram i solskenet, och han knöt händerna.

--Glimma, sade han, och han stod nu alldeles bredvid henne. Du är farlig för män. Du är fruktansvärd, där du står, och jag skulle lyfta upp dig och bära dig med mig, om jag inte vore född att sarga mig. Men hur skall du nu få veckorna att gå, Glimma, när konungen lämnar dig för så länge?

--Det vågsamma lockar mig, svarade hon med en förvånad blick.

--Vad ämnar du då våga?

--Speja, hålla vakt, skicka bud på bud till honom, medan han är borta. Så länge jag är levande, skall jag hålla lyktan mot hans fiender, så att de måste sitta lika stilla som hans vänner. Bär fram det svaret till din herre.

--Glimma, det är ett ljuvligt namn! viskade munken. Jag ryser för att se en människa ha mod att stå så fylld av levnadslust och lycka.

Men försäljarna omringade henne, och han trängdes in bland spelmännen, där Gistre Härjansons harpa

klagade. Fulco kom just på väg till salen, och Martinus smög hertigens brev under hans bälte.

--Fader, här skriver han och förebrår dig strängt att du i en så ängslig tid har skickat konungen ur landet. Så måste en riddare tala. Men vi andra, vi välsigna dig för att du skaffat hertigen fria händer. Han kommer att bli herrarnas herre och kyrkans lydiga son. Nu mognar skörden.

--Om inte Glimma låter frosten glimma. Hon är faran.

Munken svepte om sig kåpan och drog sig intill väggen.

--Hon skall gå bort ur drotthuset, mumlade han. Hon skall bli tyst och stilla, om det också kostar mitt liv och jag aldrig får någon lön. Det var inte nog att ströva kring med några yra svenner för att röva en fana.

Han följde med in i salen, och Glimma kom också i dörren.

Valdemar stod framför Folke Filbyters skattkista, som han förde med sig till de olika kungsgårdarna och som natt och dag omgavs av vakt. Locket var uppslaget, och där lågo de dyrbarheter, som hade samlats under släktled efter släktled, än genom ospard möda, än genom svek, än genom vapenbragder.

--Herre, började Fulco, en botgörare skall gå barfota och torftigt klädd med skräppan på sin axel, men du beger dig av som till ett gille.

Valdemar höll på att häkta manteln.

--Jag beger mig av som den enda hederliga i min ätt, med mina synder utanpå.

Fulco såg ned i den öppna kistan.

--Min herdestav är av ben med några förslitna silverskollor, sade han efter en stunds tystnad. I många kyrkor ute i bygderna få de bränna tran i stället för olja, ja, kalken är i mångt fattigt tempel av trä. Men här hos dig dricks porsölet ur silver.

--Har jag förbrutit mig, når mig nog mitt straff, svarade Valdemar. Det kostar mig kanske min krona, bisp, men mutor har jag inte ens för helgonen. Jag kan blott fråga: till vem skall nu jag lämna nycklarna, när jag far bort?

Glimma gick fram.

--Till den du tror på.

--Slå igen kistan, vakter, befallde Valdemar, och om här finns en enda människa, som jag kan lita på, så giv henne nycklarna.

Vakterna räckte genast nyckelknippan till Glimma. Hon trädde ringen om gördeln, men de gammaldags nycklarna voro så stora och tunga, att hon måste hålla i dem.

--Många vackra radband och kors skall jag ha med mig åt dig, när jag kommer tillbaka, sade han och kysste henne till avsked.

Sedan gick han ned till släden, som redan väntade framför trappan. Den var blå, och överst på tjället satt en guldbelagd sol med storleende människoansikte. De tre hästarna voro översållade med bjällror, och han bäddades in mellan täcken och fällar. Algotssönerna redo på sidorna, och trumpeterna smattrade från

svalgången. Men Fulco kallade på pilgrimerna och ställde sig hindrande med dem alldeles framför hästhovarna.--Det första vägstycket åker vår herre och konung i vördnadsfullt gående, sade han, och började långsamt att gå framåt med pilgrimerna.

Glimma stod hela dagen i dörren och stirrade på de tomma medspåren. Tidigt nästa morgon var hon åter på tröskeln. Det glödde i snön på taket och istapparna, som droppade för tövädret.

Hon märkte, att Martinus hade kommit tillbaka och stod vid en av stolparna.

--Det röda skenet gör dig blek, Glimma, sade han.

--Jag bleknar, därför att jag har blivit ensam.

--Du har skäl. Jag kan mitt kalendarium. Det var i går en av de svarta egyptiska dagarna, då allt, som börjas, slutar illa. Prima et septima äro dåliga dagar i torsmånaden. Och det är en farlig hedersgåva du bär vid gördeIn. Frestande för dig, frestande för andra.

--Den är för tung. Jag är redan trött.

--Och ändå för värdefull att kastas på bänken. Du kommer att få en orolig sömn.

--Visste jag bara ett gömställe!

Vakterna och spelmännen bytte en blick, när de gingo förbi och sågo de båda samtalande, men det ökade hennes lust att trotsa. Hon förstod, att munken sökte hennes närhet, och det brann något i hans ögon, som nästan såg ut som kärlek. Det behagade henne, fast han var henne likgiltig och fast hon med saknad tänkte på sin herre.

--Du vet, sade han och vred och kramade sina gulvita fingrar, att bakom de mossiga trämurarna mellan kyrkan och bispgården finns det många gamla straffhålur och instörtade rum, som ingen längre törs beträda. Har du hört om Den heliga kerubens kapell? Här bodde inte alltid en sådan rättskaffens man som Fulco. Jag tjänade här som gosse och hittar därför någorlunda bland ruinerna, som nu få stå och ramla som ett sista minne från mörkare tider. Men där lura farorna, och det är ingenting för dig, Glimma.

--Det säger du! svarade hon klingande klart och gjorde lös nyckelknippan och räckte honom den. Bär du den tunga bördan och gå förut och hjälp mig att leta upp ett säkert gömställe. Sedan får du svära tystnad på krucifixet. Tror du, unga broder, att du kan skrämra Glimma med sagor!

Han strök sig ångestfullt över pannan, men lydde och gick före henne över gårdsvallen.

--Jag har varnat dig.

--Just därför väckte du min lust.

Han öppnade en liten dörr, och de kommo in i trånga rum och gångar. Väggarna voro av runda stenblock med ojämna ytor, barken satt kvar på bjälkarna, och tövattnet droppade in genom vassen och grästorven på taket. En trappa förde ut på en gård, som genom en halvrasad mur var öppen åt slätten. Under ett försvarstorn borta i ena hörnet befann sig ett runt kapell, som knappt var tre steg djupt. Han vältrade undan en lucka, som var ställd för ingången. På altaret stod kerubens stenbild med lejonhuvud och ett hjul mellan tassarna och ögon på vingarna. Hon såg, att altarskivan var höljd av kalkgrus och inblåsta löv och att en spindelväv hängde mellan bilden och väggen. Och icke var den spunnen i går, ty den var dammig och lika tät som en grå tyglapp.

--Hur vårdas det altaret? frågade hon och vände sig litet åt sidan, så att hennes andedräkt strök över munkens ansikte. Han insöp den och blundade.

--Här går ingen människa någonsin in, Glimma. När en brottsling fordom dömdes till en lätt och tyst död, skickades han hit för att lägga sina kedjor på altaret. Men han kom aldrig tillbaka.

Martinus kastade nycklarna på altaret och pekade efter dem.

--Där ligga de säkrare än bakom både järn och sten, och du kan inte längre nå dem, Glimma. Nu skall skattkistan stå låst intill upprorets dag, då hon blir buren till min hertig. Han skall sira kyrkan med pärlorna och guldets och själv ställa sig med Mikael's svärd vid ingången.

--Du drömmare! svarade hon och tog ett par steg in i kapellet, dansande på foten. Tror du jag låter nycklarna ligga kvar här i öppen dag!

Hon hann knappt att fatta dem, innan en sjungande knäpp som från en bågsträng ljöd under golvet och en lucka öppnade sig på sin svängaxel. I en blink skymtade hon ögonen på kerubens vingar och halkade sedan ned i djupet. Luckan blev stående på tvären, ty hennes ärmsnibb hade fastnat i en av nitarna på den sönderfrätta svängaxeln och hon hängde över mörkret. Men när nyckelknippan föll, hörde hon, att det plaskade, och några vattendroppar stänkte på halsen.

Martinus sträckte fram huvudet för att se efter, varför luckan icke lade sig ned på sin plats, och bådas ansikten voro varann nära. Men hon kunde icke få fram några begripliga ord, knappt en tyst bön i sitt hjärta. Hon kände bara, att hon skulle ha strött omkring sig sina rikedomar som en handfull sand, om hon hade fått en enda stund till skänks, om hon för en enda afton hade fått stanna hos bonddöttrarna, när de sutto utanför gårdarna och sågo efter den döende dagen. En röst sade henne:--Allt annat har du ävlats att vinna, blott icke den lilla solstrimma av lycka, som var ny morgon låg in över ditt täcke.--Hon kände sig som ett hjälplöst barn, som fallit ur modersfammen. I ett snabbt ljus urskilde hon sin mor, den svartklädda änkan, som stod på sin borg vid en avlägsen havsvik och såg och såg bortåt vägkröken och väntade, om hon aldrig skulle komma.

--Jag vet, munk, att du älskar mig, sade hon och återfick för ett ögonblick makten över sin tunga. Om du räcker mig handen och hjälper mig, skall jag följa dig ut i världen, vart du vill, om också i fattigdom och som din trälinna...

Men ärmtygat knakade och gav efter. Slutligen brast också fällkanten, och hon försvann.

--Stackars liten, viskade han, så ensam du var mitt i din ståt och så ensam nu! Ingen att luta dig till med ett: förlåt mig! Och hur ensam jag står här med mitt brott! Men jag skall följa dig, Glimma. De skola tro, att vi ha stulit oss bort samman och skratta åt oss på vår rygg. Ingen skall någonsin få veta, hur allt har tillgått, och min hertig skall förakta sin hängivnaste tjänare. Det är gott och lugnt så. Det är försoningen, och jag är lycklig.

Han kastade sig efter henne och luckan lade sig ned på sin plats med samma sjungande knäpp som från en bågsträng. Det blev stilla igen, och de torra löven dansade på altaret.

Småningom började vakterna och småpigorna under spe och kvävt skratt att leta efter de försvunna, och det blev oro i drotthuset. Gistre Härjanson var den ende, som sökte på egen hand. Van som han var att upptäcka spår i skogarna, igenkände han snart i snön några märken efter de spikar, som Martinus hade under träsulorna för att de skulle bli tunga. Han följde dem steg för steg ända till Den heliga kerubens kapell. Där stannade han och stod och lät fingrarna leka på harpsträngarna, som han brukade, då han var ensam, utan att rätt veta, vad han spelade. En skara av unga kvinnor drog förbi ute på fältet, men han kunde icke rycka sina tankar från kapellet. Han följde tonerna och böjde sig åt sidorna och talade halvhögt till den försvunne munken, som hade han ännu stått framför honom.

--Jag vet inte, vad som har skett, broder Martinus, och det förblir väl alltid en gåta. Men när jag hörde, vad du mumlade vid salsväggen om att offra dig, måste jag tänka på en bygdesägen från min egen trakt. Du har aldrig hört den, broder Martinus. Du har aldrig hört om en gammal from predikare, som hette Jakob och som talade mot människornas okloka längtan efter lön för sina gärningar. Hur olika voro ni inte, du och han. Irrblosset och stjärnan! Men jag tackar dig, broder Martinus, för att jag genom dig lockas att grubbla på de kringströdda sägnerna om honom. Medan jag står här och spelar, känner jag hur de samla sig till ett klart ljus i mitt hjärta, och jag skall sprida det ljuset genom att själv gå ut och predika det bland både riddare och fattiga. Det skall bli den forne gycklarens botgöring.

Kvinnorna sågo honom över den rasade muren och sade till varann:--Det är likt Valdemars hemska spelman att hålla sin andakt vid Den heliga kerubens kapell.

Sedan tänkte de icke mer på lekaren utan fortsatte med rask gång framåt mot den nya kyrkan. Andra flockar närmade sig också från gårdarna och slöto sig till skaran, som böljade och växte. Det var unga frida mör med friska drag, och de möttes av ett beundrande sorl under kyrkbågarna. Pilgrimerna beredde villigt rum för dem, så att de snart fyllde hela koret, utan att någon annan längre kunde komma fram.

Fulco, som lämnat konungen och på återvägen stannat en stund vid helgedomsskrinet, hade nyss rest sig från trappstegen framför altaret. Den resligaste och vackraste av de unga kvinnorna var redan utsedd till förespråkarska, och hon gick fram till honom.

--Vi komma för att hämta helge Eriks baner, började hon, men blev förskräckt över sin egen begäran och slog ned ögonen. I våra mödrars ungdom blev det ofta buret av dem över markerna till god årsväxt.

Han granskade dem skarpt och länge.

--Blott kvinnomunnar kunna uttala något så orimligt, svarade han. Knappt en konung eller hövitsman skulle våga komma med en sådan begäran. Det är en korsfana, vigd att föras mot hedningar.

--Det, som var våra mödrars rätt, kan du inte neka oss, vördade fader.

--Så får jag villfara er önskan, sade han aningsfullt och tog ned baneret och räckte henne det. Jag sätter det med tillit i oskyldiga kvinnohänder. Mer vill jag inte veta. Gån i frid.

Fliken svepte över deras ljusa hår, när de buro baneret ut ur kyrkan, och pilgrimernas rop skallade omkring den vördade relikten och följde den borttagande kvinnohären.

Den drog sig över bron och gick fram utefter åkanten, där båtarna stodo uppdragna, stöttade med vedträn. Det sken och glittrade i den våta snön, och fast ännu mitt i vintern, blåste det vårvind med ljusblå fläckar mellan skyarna.

På eftermiddagen blev hertigen synlig, där han red i sin mörka kappa med sina män. Han var redan på hemväg söderut, och förundrad höll han in den stora hästen och reste sig i stiglädret.

Kvinnorna samlades omkring honom i en tät ring, och förespråkarskan räckte honom baneret.

--Tag det ur mannajungfrurs händer till en god skörd, när sommaren kommer, sade hon, och ring, och förespråkarskan räckte honom baneret, nu slog hon upp ögonen frimodigare och tryggare än nyss. Under en så orolig tid står det inte säkert i den nya obefästa kyrkan.

Baneret gled ned mot hans axel, och han slog armarna om det, som hade det fallit till honom från höjden. Sedan kysste han duken och vecklade vördnadsfullt ihop den.

--Jag tackar er, ni kvinnor, stammade han. Vart han såg över hela ängsbacken växte ringen av linhåriga hjässor, och bara armar sträcktes i höjden och viftade med vita huvudkläden.

17.

Budkavle skars och skickades mellan gårdarna. På de öppnare bygderna, där kyrkbyarna lågo tätt, samlades bondemännen för att svara, om de ville hjälpa Valdemar eller icke. Ofta svarade de nej. Jakade de med slag på sköldarna, togo deras hustrur av dem örringarna och alla dyrbarare knappar och spännen och läto dem sedan gå.

I de djupa skogarna, som skilde landskapen, måste de ibland stanna flera dagar och jaga med snaror och nät eller sätta ut fiskdon i sjöarna för att icke svälta ihjäl. När hungern blev för svår, bakade de bröd av näckrosstockar. De hade mycket att bära, vapen, skor och skräppa, och deras små rödbruna hästar hade på vardera sidan om klövjesadeln en tunna med pilar. För att komma över mossarna, blevo de barfotade krigarna ofta tvungna att stå stilla och fälla timmer, och de hade god tid att talas vid.

De berättade varann, att Valdemar hade återkommit från sin botgöring med ett hotelsebrev från påven mot de upproriska och att Bengt Alltförgod ohörd talade för brödrasämja. Nödd att handla snabbt hade Magnus med stora löften skaffat sig dansk hjälp. Med sin lysande skara och ett hundratal danska ryttare och alla deras vapensvenner tågade han nu söderifrån genom Västergötland mot Hova, där farvägen upp till svearnas land ledde in på Tiveden.

Valdemars klubbbehär stannade därför i de magra ängsbackarna och hagarna vid Hova. Vårdkasarna, som oaktadt de ljusa försommarnätterna flammade på höjderna söderut, förkunnade, att fienden blivit sedd. Kvinnorna höllo också redan på att utrymma stugorna, rädda att skyttar skulle klättra upp till ljuren på taket med sin båge och att träväggarna skulle omgivas med rishögar och antändas. De plockade hop sina tillhörigheter i säckar, skyndade sig till kyrktornet och halade upp stegarna efter sig. Men då hördes en morgon härblåsning på avstånd. Det lät som råmande kreatur. Gripna av skräck, klättrade de ned igen och ryckte bommen från kyrkporten. De flydde, sprungo, halkade, med barnen hängande i händerna och sjuka och orkeslösa mellan sig i guldstol. Andfådda hejdade de sig ibland för att lyss, men åter bölade lurarna i fjärran. Åter fortsattes den vettskrämda flykten inåt skogen till de små skyddsborgar, som bakom träsk och förhuggningar sedan urminnes tid funnos på de otillgängligaste bergen. De bestodo endast av en låg ringmur, upplagd av så pass stora stenblock, som kunde lyftas i en mansbörd. Men kvinnorna lastade trädstammar och grenar ovanpå muren och bakom sig lade de igen stigen med mossa. Deras största fruktan var, att de skulle behöva törsta, och de starkaste bland dem voro i en ständig vandring mellan borgen och den närmsta tjärnen med ämbar och såar. Vattnet tömde de i en fördjupning uppe på berget och täckte med näver och torv. Det blev unket att dricka, men de vakade ändå över det som över en oersätlig skatt. Det skulle räcka också åt männen, ifall de kommo. Emellanåt kläpte det i klockan nere vid kyrkstaden och prästen begav sig ut i vit skjorta och stola med en vägvisare för att bära sakramentet till någon döende i skogsfästena.

Kring Magnus samlades från alla håll de sluga och beräknande och de fåfängliga, som älskade utländsk sed, men också de allvarliga och dugliga, de som hade svurit sin riddared med samma hänförelse som de fromma gingo i kloster. Det var den nya tidens och de nya lagarnas stolta härskara.

Valdemar däremot hade sin klubbbehär. Och han följdes av förrymda munkar och präster, som låtit sin tonsur växa ihop, lekare, jägare, lösvitningar och vilda skogsgångare av alla slag, men mest av sådana som hade hjärtat varmt under äventyrardräkten och som förtjänade ett handslag likaväl som repet. Där funnos de män, som voro de galnaste under ett upptåg, de muntraste på ett gille och de bästa i vänskap, men som icke döggo till mycket i farans stund, då det gällde att handla förtänksamt och uthålligt. Här och var i skogen bodde ännu människor, som aldrig blivit döpta och aldrig hört en mässa utan trodde på hult och högar och hemligt blotade åt källor och stenar. De slöto sig till Valdemar, som lugnt låg kvar nordanskogs i Ramundeboda och höll gästabud med sitt hov.--Vi släppa ingen genom skogen, sade de, och begynte leta efter ett tjänligt

samlingsställe innerst i den djupaste Tiveden mitt emellan Hova och Ramundeboda.

Tiveden var hedningarnas och häxkarlarnas skog. Händelser, som till och med trälgummorna skulle ha skrattat åt, om de berättats från andra trakter, upplevdes här av var vägfarare. Lövkvinnor och alfer mötte han icke ofta, men tjutande och rytande väsen ströko omkring på myrarna som vilsekomna hundar. Vid Ramundeboda fanns det en mycket stor själstuga med tavernare och drängar och en hel by av bodar för hästar och vagnar. Där var också ett urgammalt drotthus, utvändigt täckt med skallar av ihjälslagna vargar och omringat av murar. Konungarna togo in där vid sin allrikskata. Valdemar och Sofia vilade sig nu efter resans mödor vid de dukade borden i salen. Men det, som särskilt var egendomligt för Ramundeboda, var ett litet kapell, vaktat av en ensittare. Det hade icke bara som andra skogskapell sin offerbössa och dörrstolparna fullhängda med stavar och små helgonbilder av bly till tack för lycklig färd, utan svarta långskaftade kors stodo utefter väggarna både inne och utanför och voro i stor mängd faststötta i torven ovanpå taket. Många hundra sådana kors voro också nedstuckna runt omkring i den mörka mojorden, så att stället, omgivet som det var av en karg obygd, liknade en dyster kyrkogård. Det var de kors, som vägfararna hade burit framför sig genom Tiveden till skydd mot hedniska makter.

Hulv Skumble, den gamle bergmästaren från Ingrid Ulvas tid, bodde sedan många år med skogsgångarna inne i Tiveden utan att vilja se några andra. Han stödde sig på kryckor och gömdes nästan under sitt vita skägg och hår. Det var en sägen, att den sista jätten ännu levde i det närmsta berget. Natten före drabbningen vid Hova, hörde Hulv Skumble ett häftigt stenregn. När han tittade under dörren framför sin klyfta, trodde han sig se, hur jätten låg uppe i bergsskrevan och räknade in sina vita getter. Ju längre jätten fortsatte att räkna, dess mer blåste han upp sitt huvud. Slutligen var det större än de största klippblocken omkring honom. Men så snart han hade räknat den sista raggiga geten, släppte han ut luften genom näsborrarna, ända till dess huvudet föll ihop som en påse av sladdrigt tyg. Och då drog han sig in i berget efter sin hjord.

Nästa dag tog Hulv Skumble sina kryckor och gick ut.

--Hur länge jag än bor här, lär jag mig ändå aldrig att hitta, sade han. Var dag upptäcker jag svarta tjärnar, som jag aldrig fiskat i, myrar, som jag aldrig vetat om, örter, som jag aldrig plockat. Där var afton en så stor hjord av getter går fram, måste det finnas ett ställe, på vilket all ungsbogen är bortbetad och bara högsbogen står kvar. Och där bör det också vara utrymme för oss skogsgångare att samla och rusta oss.

Han fortsatte därför sin vandring runt berget, som helt och hållet bestod av mossiga, hoprullade block. Alldeles som han hade förmodat, kom han också in under sådana jätteturor, att han aldrig hade drömt sig slika träd. Stället tycktes honom mindre likt en skog än en oändlig hall på skyhöga stötter. Inga djur kunde han upptäcka, inga myggor eller flugor, ingenting flygande och lätt, ingen solglimt, knappt någon grönska. Åt alla sidor syntes bara grått och grått. Den berriga marken var jämn och slät som ett golv, men i höjden brusade det och dånade i kronorna, som knöto sina rödaktiga armar och brottades. Det var dock så högt dit upp, att suset ibland föreföll helt avlägset, och nere vid marken var det stilla.

Han andades djupt i högtidlig glädje och ropade några gånger till tecken åt de andra. Det gav eko som i en stensal.

För att icke förvilliga sig släpade han en gren efter sig, som skrapade upp en fåra i den på undersidan fuktiga och mörka barmattan. Det var gott rum mellan stammarna, och då han hade fortsatt ännu ett stycke framåt, fick han oförmodat syn på en källa. Här låg solen in, och här var icke lika ödsligt. När han makade med foten bland blodnävorna och älggräset, fann han, att källan hade räta och jämna bräddar med små stenskarvor inmurade av människohand. Det stilla och rena vattnet var så klart, att han kunde se en offerpenning, som stack upp mellan barren på botten. Men då han räckte ned handen för att dricka, drog han den tillbaka för den spegelbild, som visade sig över hans skuldra. Han vände sig häftigt. Kryckorna hade han släppt, stödd på dem endast med armveckan, och han böjde huvudet.

Han stod framför guden Ti, som de andra skogsgångarna i mansåldrar letat efter utan att någonsin lyckas hitta. Beständigt hade de likväl sagt varann, att han ännu måste finnas kvar på något gömt och bortglömt ställe i sin skog.

Det var en alldeles övermossad stubbe med kornblå vassa spetsar och omgjordad med ett järnband för att icke falla i sär. Ovanför bältet var upptäljt en mun, som såg ut att ha flera rader av sneda och maskfrätta tänder. Det var armpipor av offrade människor, ty Ti var en stridsgud och armen var människans medfödda vapen. Överallt i barken, som var sönderborrad av gravstickare, sutto torsviggjar, rostiga knivar och avbrutna spjutspetsar, så att hela guden var klädd med taggar. Mot sidan hade myrorna stöttat en hög stack. Och mitt bland förgängelse och vittrande mordverktyg klättrade bekymmerslöst guldpyttorna, vårgudinnans skalbagge med sjustjärnans sju svarta tecken på sina gulröda vingfjäll.

Hulv Skumble tänkte, att det var en god varsel, då han gjorde ett sådant fynd. Ännu en gång ropade han, men höll för öronen för att slippa det förfärliga återskallet.

De andra hade dock redan hört honom och började småningom att samlas kring källan. På ett snöre, som spändes mellan stammarna, hängde de upp sina kappor till ett tjäll åt kvinnorna, ty det hade varit sen vår och luften var ännu sval. Sedan gjorde de upp eld och kokade och brynte. Längre bort arbetade de yngre med förhuggningarna, och klangen av yxorna och braketen av de fallande träden ekade genom den väldiga skogssalen. Då det blev stilla en stund, sade en av männen:

--Det ringer i Hova. Slaget har begynt, och prästen står framför altaret. Men Valdemar sitter lika lugnt vid gästbudet i Ramundeboda. Det gör han rätt i. Han förlitar sig på skogen och oss.

--I dag är det efter alla gamla tecken en av årets lyckodagar, svarade Hulv Skumble. Men för vem? För Magnus eller Valdemar? Det kan bero på oss. Månen, som bestämmer tiden, är i ny, och ni skola tälja upp bloss åt er till kvällen. Det finns bara ett, som säkert skall giva segern åt de våra, och det är ett människooffer.

När det blev afton och blossen voro tända, tillsade han kvinnorna att bland sig utvälja den vackraste och föra fram henne till källan. Knappt hade hon likväl närmat sig, innan en malmklar stämma hördes från den arbetande flokken vid förhuggningen. Det var Gistre Härjanson, och han kom springande med sin yxa.

--Vid helgonen, bergmästare, känner du inte igen henne... min kvinna, som Valdemar nyss tog ut åt mig ur Vreta med makt, när vi redo förbi. Vår gode Valdemar! I dagar och år har jag stritt och långtat för hennes skull... och nu...

Det var trängsel omkring källan, och röken och lågorna från blossen slog honom i ögonen. Hulv Skumble hade redan knutit upp hennes skjorta och vikit ned den till gördeln. Hon var lätt gulaktig i huden. Han grep henne om händerna, och två andra män togo henne om fötterna och hjälpte till med att lyfta henne ut över mossbädden och sänka henne i källan. Hans skägg gömde hela hennes ansikte, så att knappast mer än ett sakta huttrande hördes, då det kalla vattnet slog ihop över henne. Tre gånger släppte han henne och försökte att trycka ned henne under vattnet, men var gång flöt hon upp igen.

--Ti vill inte taga henne, sade den gamle. Han bryr sig inte om annat än mör. Men var står en sådan att finna, där Valdemar håller läger med sin här? Stig upp, vallkulla, och gå till din spelman. Ni äro bestämda för varann, hur många prövningar som än kunna vänta er. Men till dig, Ti, säger jag: Du har blivit orkeslös. Ingen har på länge givit dig sitt blod och sina lemmar. Hur skall du kunna hjälpa oss, om du inte, när solen rinner upp, kan se mot fienden utan att blinka? Jag skall skänka dig mina ögon. Jag har levat länge nog och har inte mer någon glädje av dem, bara bitterhet och harm.

Han ryckte lös ett par torsviggjar, kände på deras kanter och valde ut den skarpaste. Sedan lät han binda sig vid stubben med händerna på ryggen. Under det att en finngubbe tog ut hans ögon, uppgav han anden, och när de

kastades i källan, sjönko de genast och blevo liggande på botten stora och klara och utan att blinka för elden.

Då grepos alla, både kvinnor och män, av yrsel och svingade blossen upp mot nymånen, och häst efter häst blev framledd och offrad under besvärjelsesång. Blodet ströks på trädstammarna och flöt åt alla sidor i mossan. Ingen tvekade längre, att icke de gamla växtandarna nu i Sankt Hans tid, då allt grodde och spirade, skulle upptaga en sista förtvivlad strid och i natt korsa sina mariga spjut med riddarnas svärd.

Slipdonen framtogos, och skogsgångarna vässade sina yxor. De voro illa rustade, många utan brynjor och ingen med stålhuva. Men de visste sedan gammalt, att skogen säkrast försvarades genom att förvirra den inträngande hären och sprida skrämsel. Därför flådde de offerhästarna och lindade in sig i deras hudar med den blodiga sidan utåt. Hästkallarna, som de också togo huden av, höllo de över sig på stänger. Andra slet upp sin skjorta ända till naveln och målade ett grinande ansikte på bröstet och magen. Sedan kastade de över sig kappan, så att de sågo ut som kringhoppande stora huvud. Detta hade deras föräldrars föräldrar lärt av finndvärgarna, som stridde på det sättet i den tid, då tuppen ännu allmänt dyrkades som gud. Det var långt före Tor och hästguden.

Några bondemän kommo springande på det vassa barret med små korta steg och krokiga knän, barfotade, barhuvade och tomhänta.

--Hertigens folk syns redan ute på myren! ropade de. Hela Valdemars här är slagen vid Hova! Vi äro förlorade!

Det prasslade och smällde mellan grenarna i den förut tysta ödemarken. Uppskrämda fåglar och rävar flydde förbi. En fårscock rusade fram med långa språng, följd av en brun ko, vars skälla pinglade ursinnigt.

Skogsgångarna förstodo, att fienden var alldeles inpå, och de bästa skyttarna klättrade upp i talltopparna på sina yxor. De andra ställde sig med kvinnorna och piltunnorna bakom stammarna. Facklorna blevo nedstuckna i marken kring källan i lutande ställning, så att elden skulle falla i vattnet och icke tända barret. Fast inga människor längre kunde upptäckas, förblev skogen därigenom ljus som en upplyst men tom sal.

Det dröjde en stund. Sedan närmade sig en vägvisare med några väpnade män. De tittade sig oroligt om åt alla sidor, men när de begynte halka i blodet, togo de sig om huvudet och flydde. Vägvisaren korsade sig och stod kvar ensam.

--Gud, min droten! stammade han. Vi äro i Tis skog. Vi äro på de sista hedningarnas hemliga offerställe. Hjälp oss, hjälp oss!

I detsamma sträckte en tyst pil honom till marken.

De väpnade männen kommo snart tillbaka med hundratals spjutbärare, men alla stannade skräckslagna och bleknade. De främsta veko baklänges och trampade de andra på järnskorna. De sågo allting tydligt och klart framför sig i den ljusa skogen, blott icke några människor, och oupphörligt stupade en efter en för tysta pilar.

Då var där en dansk riddare, som ledde fram sin häst till källan och sparkade undan ett par av facklorna. Men när han fick se de två ögonen, som stora och klara betraktade honom ur källan, brast han i skratt. Det lät icke mänskligt, utan vansinnigt och hest, som när en hund faller i raseri.

Under tiden stod Gistre bakom en av de tjockaste stammarna. I ett snöre om axeln bar han som vanligt hornet Månegarm. I handen höll han en kniv, som han hade tagit från Ti.

--Det är det underliga med detta horn, sade han, att det också kan brukas till annat än att dricka. Här i spetsen sitter en träplugg. Hårt sitter den, men nu ger den i alla fall vika, och nu skola ni få höra.

Han täljde en stund i pluggen, ända till dess han förvandlat den till ett munstycke. Sedan satte han hornet till läpparna och blåste.

Först kom det bara ett sakta väsande ungefär som från en ödla, som väcktes ur en lång vintersömn men helst kände sig hågad att fortsätta den. Då försökte han för andra gången. Och då hördes ett smeksamt och sorgesamt sjungande, som när dvärgarna fordom i högen lekte med sina hustrur och döttrar och läste sejd över dem för att få dem tillgivna.

Han insöp ny luft i lungorna och lyfte hornet ännu en gång. Då begynte det vissla och skria, först som ett djurläte men sedan som ett oväder. Nu hörde han att skogens alla hemliga makter vaknade för att upptaga striden. Hans fromma löften och kärlekstankar voro för ett ögonblick sopade ur sinnet, och han glömde till och med att vakta över Yrsa-lill. Han var åter besvärjaren från fordom. Skogsgångarna omkring honom böjde sig som under ett hårt vingslag och stämde i med ett förfärligt härskri. Ett rop på havet flyger bort, men här lät det som hade de begravna i en kyrka ropat av fasa. Och nu framstörtade hela spökhären av hoppande jättehuvud och grinande hästskallar, och bakom följde i tät fylking krokarna, som skulle draga ryttarna ur sadeln, och bredyxorna, som skulle klyva deras hjälmar. Spikklubborna svängdes, spjuten stungo, och länge behöll valdemarsfolket övermakten.

Men då strök en grå rad av helt och hållet järnklädda män fram vid ena sidan som en rad av ulvar.

De sträckte sig utefter marken. De togo höga språng framåt, trots den tunga rustningen, och alltid träffade deras svärd. Ingen kunde motstå dem. Yxorna slogos ur händerna, spikklubborna slungades upp i luften, pilar och spjut brötos mot deras brynjor som vass. Men när de stötte på en åldring eller halv vuxen, höllo de in sitt vapen och slogo honom på skuldran med orden:--Gack i frid! Jesus Kristus lever.

Och genast skallade bakom dem under tivedstallarna från hundratals munnar--Kyrieleis, kyrieleis!

De ryckte av spökerna deras klädsel. Men när de kommo in bland de ursinnigt hotande kvinnorna, som hade trängts samman i en flock för sig, vände de svärdsknappen uppåt och böjde på huvudet.

Den, som gick främst, var både den resligaste och en av de skickligaste. Han hade en tarvlig slät hjälm med en liten mörk springa framför vardera ögat. Hans huggande svärd klöv Ti ända till roten, så att de murkna benen och barkstyckena föllo åt båda sidorna. Det var lätt att känna igen, att det var hertigen själv. Bakefter följde hans häst som en trogen hund, utan att han behövde hålla honom i tygeln.

Småningom hade det dagat igen, och valdemarsfolket rusade i vild flykt från stam till stam. De kände, att besvärjelser och trolldom ingenting längre förmådde, att hedendomen var slagen, att de vilda skogsgudarna flydde liksom de själva och kröpo in under stubbar och rösen som grävlingar och rävar för att dö eller klaga i de långa vinternätterna.

--Ve oss, förlorade! ropade flyktingarna. Nu taga riddarna landet. Se, se, det flyger duvor över deras hjälmar!

Hertigens skara växte beständigt. I mitten vaggade på fyra stänger en liten himmel av svart tyg. Under den bars sakramentet åt de döende och en hoprullad fana, omlindad med ett förseglat silkestyg. Det var det heliga eriksbaneret. Men det blå magnusbaneret med det gyllne lejonet och snedbalkarna fördes av Tyrgils Knutsson. Han var omgiven av riddare. Knappast någonsin förr hade så ståtliga män varit sedda i landet, så värdiga och ändå ödmjuka i var åtbörd, så fyllda av det ädlas naturlighet. De sjöngo på några flockar, som Magnus själv hade upptecknat till sin stridssång en stjärnljus natt på Visingsö.

--Kristus, hör dina riddares böner. Spegla ljuvligt din mildhets stjärna i det stål, som vår panna kröner, faderlösa och arma att värna!

Så snart de hade slutat, fortsattes sången av de eftersta riddarna nere vid myren.

--Kristus, hör dina riddares böner, hör oss alla, som ropa ur tiden, människors döttrar, människors söner! Giv oss friden, friden, friden!

Magnus band av hjälmen. Han hade skrubbsår och damm i pannan, men det prydde endast en kämpe. De brunsvarta ögonen hade ett högre skimmer än annars, och i sin tacksamhet gav han sig själv tysta löften. Han lovade Sankta Klara ett kloster. Han skulle gå till Heliga graven, om hans år räckte. Lås skulle han sätta för ladorna, och var och en, som kunde rusta sig och sin häst, skulle bli hans ryttare och frälst från skatt som hans hirdfolk. Lag, lag, det lovade han först och sist. Men hur mycket han än lovade, föreföll det honom, att det ändå icke var nog, utan att han måste giva sig själv ett sår, hämnas gamla dagar, tvinga sig till det hart när omöjliga. Han vände sig åt alla sidor mot riddarna, och kärvt och buttert kommo slutligen orden som hugg av trubbiga slagsvärd.

--Jag var den falskaste i jarlagården. Jag var den trolösaste i kungsgården. Nu skall det bli slut på den skammen. Jag ville ofta ingenting gott eller stort därmed. Må Gud fördöma mig, må människor straffa mig. Jag kunde inte annat.

Riddarna, som ett ögonblick hejdat sig för att hjälpa och förbinda de sårade, kommo fram till honom.

--Vi sågo och visste det alla, svarade Tyrgils och räckte honom handen. Det var väl att det blev sagt. Det skall bli bättre nu.

Magnus kände, att hans händer trycktes stadigt och fast från alla håll. Hans axlar skakade, och tårar började rinna på kinderna. Det var första gången han stod som en ärlig man och kände ärliga handslag från människor, som trodde på honom. Han behövde icke längre lura på deras viskningar och bedyra, att han var god och menade väl. Han gav dem tvärtom rätt i deras misstro och onda tankar. Och just därigenom blevo de med ens hans förtrogna och litade för första gången på honom. Så länge det ännu fanns en hand att trycka, stod han kvar, fast tiden var mer värd än guld. Det föreföll honom, att om han också snart finge stå på Mora stenar och väljas och hyllas, skulle den stunden bli blek mot denna. Han kände, att nu växte han så samman med sina bröder av svärdet, att ingenting mer kunde skilja dem åt, och nu var det slut på skammen. Han trodde att ingen såg, hur våta kinderna voro, och han blygdes att lyfta handen och torka dem. Men hornen började ljuda igen, och hans väl inlärdade springare, som visste vad det betydde, spetsade öronen och ställde sig självmant tvärs framför honom för att mottaga sin herre i sadeln.

Det flyende valdemarsfolket högg sig fram genom marskogen och spred sig över de vida myrarna med sönderslitna kläder och ansikten. Enstaka låga klippor stucko upp som holmar. Där växte skvattram och stjärnstarr, och de försåtliga svarta kärrvattnen med sina dubbla bottnar voro täckta av snärjande näckrosor. Det var lika omöjligt att vada som att simma. Men ryttarna vågade sig icke ut på gungflyet, och många räddade sig genom att lägga sig ned mellan tuvorna. Luften var alldeles vit utan både sol och skugga, och det stack i ögonen, så att det var svårt att sikta. De sista förföljda av huvudskaran från Hova kröpo bakom ängsullen med bågen på ryggen utan att skjuta och flydde sedan uppåt Närke. Men de, som hittades i träden, skötos som fåglar. Kvinnorna däremot blevo hopsamlade i en flock och ridderligt skonade och vaktade. Platsen omhänades med skinnsnören.

När Gistre såg, att hans älskade Yrsa-lill var räddad och i bättre förvar än hos honom själv, gav han sig ingen tid att grubbla på ödets envisa lek med hans lycka, utan kastade sig på en herrelös häst och red det fortaste han förmådde på stigarna till Ramundeboda.

Slutligen urskilde han mellan tallarna de många hundra svarta korsen vid kapellet och steg av.

Där var en öppen gräsvall mellan själastugan och bodarna, och drottningens tärnor höllo på att bränna

svartkummin och enris mot myggen. Själv satt hon i gräset bredvid elden och lekte schacktavel med den tyste Folke Algotsson. Valdemar låg utsträckt på hennes kjortel med fötterna bland tusenskönor och Jungfru Marias nycklar. Karga och dystra obygd bredde sig åt alla sidor, men här i sänkan blommade ändå en yppig vår. Slån och lönnar voro ännu sållade med vitt och honungsgult. Nedanför de nyutslagna hasslarna, där solen sken in, var det blått av styvmorsblommor, och nagelörten tecknade sina små vita kors på klippmossan.

Drottningen hade vägrat att vara skild från Valdemar i farans stund, och den mandeldoftande vårluften förde med sig en fläkt av försvunna dagars makliga ro.

Runt omkring sov hans vakt med solbrända ansikten och händerna under nacken. Lagman Algot, som skyndat i förväg till Ramundeboda för att möta konungen, var den enda, som satt upprätt och vaken. Med fingret ritade han upp i gräset traktens skogar och vattendrag, men Valdemar slöt ögonen. Vad brydde det honom att giva akt på kullar och kärr och ställa upp bönder och lysa som härförare. Vad betydde medgång eller otur för honom mot att få ströva kring som en fri människa! Han kunde ha skänkt bort sin krona åt en vacker hirdman lika sorglös som en hjälm, men han unnade den icke åt en förrädisk frände. Aldrig, aldrig! När hans bönder och skogsgångare hade hejdat det första anfallet, skulle han skicka sina bästa ryttare och låta dem fullborda segern. Och brodern? Ja, honom skulle han vinna tillbaka för alltid genom att förlåta honom.

Gistre Härjanson steg fram, sönderriven och blödande.

--Vintern är över och marken i blommor, sade han. Sätt dig upp, herre, och hör hur göken sjunger i sunnanskog.

Valdemar satte sig upp och skakade de ringlande lockarna ur ögonen.

--Du är blodig. Du kommer från striden.

--Jag kommer från din slagna här för att lyckönska dig. I dag kan du få dö en hjältes död. I afton kan du få sova skönare i blomstergräset än Magnus i sitt riddartjäll.

Med snabba ord berättade han om nederlaget och bad honom att samla de flyende till en sista strid. Valdemar steg genast upp och drog på sig ringhandskarna, och de väckta männen flockade sig skyndsamt omkring honom. Men den ene rådde ett, den andre ett annat. Hade de bara varit två eller fem, skulle han med lätt sinne ha kastat sig i ett handgemäng för att stupa. Men de långa förhandlingarna, de olika meningarna, de nästan befallande rösterna prövade hans tålmod och släckte hans iver i stället att sporra den. Han blev otålig i stället för beslutsam och tystade dem med vrede i stället för med skäl. Harmset slet han åter av sig handskarna.

Sofia satt upprörd och varm med fingrarna utbredda mellan kullslagna elfenbenshästar, biskopar och torn. Hennes kärlek till honom blev häftigare än någonsin. Som han stod där framför henne i vårgräset, tyckte hon, att allt, som fanns av ungdomlighet och hälsa, samlats just hos honom. Hon fasade för den tanken, att en sådan livslust skulle förgöras, att han kanske skulle ligga blek och stel redan till kvällen. Det var som att bränna upp hö och ängar och örtagårdar. Vem som helst annan kunde hon tänka sig som död, blott icke Valdemar. Hon kunde icke tänka sig honom uthuggen i sten på en gravhäll med knäppta händer. Och vem skulle med andakt kunna bedja vid en sådan grav?

--Nej, nej, flämtade hon. De gamla skola dö, inte du. Du är född att leva långt upp i höga år. Ditt rätta rum är inte i graven utan bland spelmän och glada handslag. Tag vår äldsta lilla son med dig och stig till häst och rid uppåt Norge efter hjälp. Så länge du lever, är kittelbotarens seger bara halv.

De kringstående männen tvekade, men lagmannen, som såg kallt och slugt på allt, hämtade den yrvakna gossen från drotthuset.

--Att lyda drottningens råd är det enda, som står oss åter, sade han. Men varifrån kommer all röken och den sura lukten? Skogen brinner.

--Det var jag, som satte eld på den, svarade Gistre och hängde ifrån sig hornet på den framledda hästens sadel. De onda andarna i Månegarm ha ingen makt över det heliga svärdet Gråne.

Sofia reste sig och omfamnade Valdemar lidelsefullt och tryckte honom till sin jättebarm.

--Nej, nej, upprepade hon och återvände till sin förra tankegång. Hur vore det möjligt att nu samla de flyende? Men jag har inte kraft längre att följa dig, Valdemar. Jag har lidit för mycket. Aldrig ro, aldrig vila. Låt mig stå kvar här. Ni få inte hindra mig. Sprid er åt olika håll och försök sedan att hinna upp Valdemar. Jag skall stå kvar här med mina tärnor, och taga mot drottsvikaren, brodersvikaren, med de hatfullaste ord, som en kvinnotunga kan hitta.

Hon försökte med sina omfamningar att återväcka en glimt av hans forna ömhet, men det isade genom armarna. Hon kände, att han icke hade annat att giva än en sval och vemodsblandad tillgivenhet. Hon lovade honom obrottslig trohet till det sista.

--Den, som har älskat Valdemar, kan aldrig älska någon annan, viskade hon. Jag har felat, men jag har också älskat dig, och jag var lycklig, bara jag visste dig lycklig och hörde harpbruset från ditt hov.

Båda frågade sig tyst, om det endast var ett avsked för stunden eller om deras stackars sargade saga nu brast sönder för alltid.--Han kastar sin krona för att leva, tänkte hon. Han gör så, därför att livet är honom kärast. Men på den sjuka och nedbrutna trycker döden i stället sitt märke. Och därför tackar jag. Jag går till skuggorna, och dit längtar jag.

Han steg upp på hästen med gossen. Algotssönerna följde honom med det hoprullade röda valdemarsbaneret. Så länge han var inom synhåll, stod hon kvar och kastade kyssar efter honom.

Skogen var nu höljd i gul rök, och brandlukten gjorde det svårt att andas. Men fast molntapparna uppe kring den klarnade solen fortsatte att gå söderut mot fienden, började en stark västan att blåsa utefter marken och klöv ett skår i röken.

Karl Algotsson, som red efterst, vände sig.

--Allt är oss emot, ropade han. Till och med vinden bedrar oss. Vid jungfru Ingrid, min broders hjärtebrud, har någon av er en kär vän som han, så fly, fly! Än lever Valdemar!

Inom en liten stund hade alla skyndat till hästarna, och Sofia stod ensam kvar med sina tärnor. Genom skåret i rökväggen skymtade rustningar och det blå magnusbaneret, fast nu sönderbränt till hängande trasor.

Så snart hertigen kom fram till drottningen, böjde han djupt på huvudet och hälsade henne med svärdskorset till tecken, att hon stod under riddarskydd. Hon stammade och sökte efter de hatfulla ord, som hon ville säga honom, men i stället blev det han som talade. Han stod med händerna på svärdet och såg ned i gräset.

--Vem kränker lagarna djupast, frågade han långsamt och mörkt, min broder eller jag? Vapenbröder och riddare, hjälp mig att bli en vis och god konung!

--Till Mora stenar, till Mora stenar! svarade de under skallande jubel och slog på sköldarna. De sågo, att nu stod där en ärlig man framför dem, och de tänkte bara på sin lit till hans kämpamod och hans duglighet i allt, som han tog sig an.--Lämna Valdemar några landskap, men svearnas rike, det är vunnet. Hell konung Magnus! Till Mora stenar, till Mora stenar!

18.

Var det kung Valdemars sista skara, den bedrövliga flock, som kom i dammande trav på byvägarna sunnan om det svenska landamäret? Hästarna voro inga folkungahästar utan sönderhuggna av sporren, oryktade, magra, med leriga ben, hängande huvud och uppbundna svansar. Livkarlarna, som skakade i sadeln, voro bättre fotgångare än ryttare och håret var avnött på deras björnskin.

Fremst red Valdemar på en brunröd bondhäst. Det hade varit strid och flykt med förlorade borgar och landskap allt sedan slaget vid Hova. Han mindes, hur vinterkallt dagarna hade lyst in genom de spetsbågiga portarna på Ragnildsholm, borgen med samma namn som hans följeslagerska då. Han kom ihåg, hur Ragnild, den forna hovtärnan, stred bredvid honom i karlkläder och fick handen avhuggen. Han tänkte också på Katarina av Gützkow, den saktmodiga omhulderskan, som red bredvid honom i släta, ofärgade tyger, men till sist dukade under för vedermödorna och gömde sig i ett kloster. Och han kunde ännu få färg i kinderna, när han hörde för sitt öra Erik Klippings vrede ord över att Magnus icke lönade den danska hjälpen. Då fladdrade Danebrog utanför Axevall, då ramlade murarna vid Ettak, och då brann det i Wäxjö. Men alltid behöll Magnus segern och gjorde fienderna till bundsförvanter. Och nu red hans broder på vägarna som en fredlös utan hus och hem. Men inga sorger kunde stanna hos honom. Han behövde bara se solen lysa och höra ett par drag över fidlorna, och allt var glömt.

Lantfolket firade som bäst Helgalekamens fest, och hostian bars kring åkrarna i ett kar av kristall, omgivet av guldbelagda strålar. Skuggor av lätta moln ilade oupphörligt över vägen, och färgkullor och skärvit åkervinda blommade på dikesrenarna mellan maskrosornas dunbollar. Längre bort bakom klipporna trängde sig den odlade jorden in i en dalgång, som vette mot havet. Där låg en liten borg omgiven av trädgårdar och hus.

Valdemar höll in hästen mitt framför festskaran och böjde sig åt sidan och kysste efter strålarna på monstransen.

--En uppriktig kyss vanhelgar inte solguld, sade han, fast jag är nedsölad av blod och damm. Vägstrykarkungen hinner knappt två händerna i en bäck, innan hans forna undersåtar äro efter honom med klubbor och spjut. Men varför maka ni er så bestört baklänges? Där stiger en i diket av förfäran och där en annan i sin åker. Snart kan jag inte tömma en oskyldig bågare vatten, utan att man korsar sig av fasa. Fly inte genast efter liarna och bågarna. Jag har en fråga till er. Lever hon?

Han pekade mot borgen vid havet.

--Nyss levde hon ännu, svarade en av bondkvinnorna.

Valdemar red då till borgporten och lämnade hästen åt Algotssönerna.

En gammal rödkindad man, som halvt såg ut som en fångvaktare, stod på trappan med sin halvtömnda kannan.

--Varifrån kommer du? frågade han. Vad heter din gård och vem är du?

--Jag kommer från alla väderstreck. Mina gårdar heta grus och aska, och själv är jag ingenting annat än en broder till svenskarnas konung.

--Då är du väntad, svarade mannen. Styrk dig med några droppar, kung Fredlös, men stanna inte länge. Jag vill inte se fläckar här på trappan av folkungablod. Det är ett ohyggligt blod, och jag vill kunna gå omkring i borgen mitt i mörka natten utan rädsla.

Han tog tillbaka kannan ur Valdemars händer, satte den på trappsteget och visade honom upp till en ekdörr.

Ett par nunnor öppnade den och bådo honom att gå tyst och på den stora mittplankan, som knarrade minst. Jutta låg avtärd och blek i bädden med håret utkammat över axlarna. Valv och väggar badade i solsken, men ena sängluckan skuggade henne, och ännu tindrade samma skärpa i hennes blick, som hade hon sett tvärs igenom murarna mot något oändligt avlägset.

Valdemar lyfte svärdet ur bältet och ställde det varsamt vid dörren. Det hade glidit upp ett stycke ur skidan, och det syntes, att det var sönderhugget utefter ena kanten.

--Vem skulle förr ha kunnat drömma, att detta är kung Valdemars svärd! sade hon med en darning över pannan och ryckte tillbaka tankarna från deras långa färd. Jag kände igen din röst redan i trappan. Du fick då min hälsning? Jag var inte viss, att du skulle komma.

Han satte sig på pallen bredvid sängen och sköt på luckan, så att han bättre skulle se henne.

--Alltsedan du hälsade mig, att du kände ditt slut vara så nära, har jag ridit genom natt och dag. Nå, det är ju mitt yrke nu.

--Du talade bittert sist.

--Jag talade som en förtvivlad människa. Men jag har ärvt en smula av den yra, som satt i bjälbojarlens blod. Ack, jungfru Lindelöv! Kung Valdemar var svag och styrde landet illa. Snart duger han väl knappast att skaffa litet foder åt sina magra hästar. Men i en sak är han lik sin far. Han kan inte sörja.

--Och din broder har tagit sig drottning. Han valde ju först en annan.

--Det gjorde han. Men sedan fann han klokare att äkta Helvig från Holstein, för att få bättre hand med danskarna.

Juttas tunna fingrar lekte med några väpplingar, som hon hade framför sig på täcket.

--Han övergav en kvinna för ett rike. Och du! Är han henne trogen?

--Och det frågar du om Magnus! Han bedrar inte sin drottning, han bedrar bara män.

--Männe det ännu är så, Valdemar? Jag hör bara ros över hans visdom och riddardygder. Förtjänar han det?

--Jag fruktar det nästan.

Han drog om sig den dammiga manteln för att icke brynjan skulle klinga mot pallen.

Klockringning förkunnade, att hostian åter bars in i byn. En doft av hö och blommor slog in genom vindögat, och havet rullade med jämna slag mot sandstranden. Rasslet i musslorna och stenarna, när vattnet sjönk tillbaka, lät som långa djupa andedrag från en sovande, och Jutta slöt ögonen. Hon såg redan sin egen livsvandring på ett sådant avstånd, att det, som hade överskuggat vägen som jätteträd, nu icke var annat än små obetydliga buskar.

Hon makade handen småningom över täcket, ända till dess den låg i hans. Den blyghet och förlägenhet, som hade funnits mellan honom och henne, var alldeles borta.

--Hon längtar, sade nunnorna och knäböjde vid den tomma spisen.

--Ja, jag längtar, eftersade hon med klar fast ändå tynande röst, men inte till harpbruset i folkungasalen utan

till den outsägliga glädjen att få dö.

--Och din son? frågade han sakta.

Hon lyfte litet på huvudet, och ögat sammandrog sig igen för att kunna se långt bort utanför jordens och dagarnas gräns.

--De togo honom ifrån mig, svarade hon, men det fanns något, som de inte kunde taga, något, som jag gömde som en sällsynt klenod. Vad två människor giva varann av gott hjärta är kanske till sist det enda lilla sandkorn, som blir kvar, där vågorna gingo som berg. Vet du, varför jag bad dig att komma, Valdemar? Det var för att få tacka dig för den första resdagen i det vackra vintervädret och för att det, också mitt under vår osaliga kärlek, alltid mellan oss rådde en sådan god vänskap. Det föll aldrig ett riktigt hårt ord mellan oss. Det är därför, jag vill tacka dig. Det är en väns tack till en vän.

--Är det då kärlekens sista och bästa ord? mumlade han och kastade sig ned över täcket med hennes händer mot sitt ansikte.

Ett växande buller närmade sig under tiden och det glimtade till i taket. Det var skenet från liarna och yxorna, som byfolket hade hämtat.

Den äldsta nunnan steg upp och drog Valdemar sakta i manteln.

--Du skall inte stanna längre, viskade hon, då han hade följt henne ut i trappan. Det sista och största har du redan fått. Jag hör, att folket är i rörelse. Du är en hatad syndare, och du skall inte samla harm och hämnderop kring det tysta sjukrummet.

Han gick då ned till sitt följe, och snart var han åter på vägen, som förde upp mot de svenska bygderna. Han brukade annars mitt i den vildaste flykt ibland stanna sin häst för att skratta åt livkarlarnas oviga ritt, men i dag lyssnade han icke ens till Karl Algotssons kärleksvisor. De stilla avskedsorden fortsatte att ringa bakom honom ur fjärran som en liten spröd fridsklocka från en ensittares kapell i vildmarken.

Han red upp på en höjd och höll stilla. Där satt han och stirrade på borgen, som ännu var synlig på andra sidan havsviken som en svart sten.

Några veckor därefter bars en kista genom bygatorna till hamnen. Ett skepp låg just färdigt att avsegla till Själland. Det var tidigt på morgonen, och de små stugorna lågo ännu i sömn med bom för dörr och lucka för vindöga.

Kistan var höljd av ett svart täcke, skrifvet med ett vitt kors. Framför gingo några sjungande fattigbarn och två präster med sina lutande och utblåsta ljus.

19.

Det var i Vreta klosterhärbärge. Svennen, som kom in med fatet, ropade medan han gick utefter bordet:

--Musköl... nya kakulägen vid var tallrik... Det är östgötarnas lagman, hövdingen på det förpantade Lödöse, vår vördade konung Magnus' mest betrodde storman, riddaren av hans råd, välbördige herr Svantepolk Knutsson, som är värd för den här omgången!

Där var alltid överfullt av besökande, som hade döttrar eller systrar under nunnornas ris. Abbedissans påbud, att allt skulle vara tyst efter nattsången och att sista ljuset skulle släckas, när sängklockan ringde, blev illa åtljtt. De mäktiga herrarna hade med sig egen kost, som anrättades i stekarhuset, och var och en bjöd alla de

andra på en rätt. Därigenom blev det ofta aderton eller tjugu rätter, och sovlådorna fingo stå tomma.

Eftersom herr Svantepolk hade gjort bot i sju dagar med att sopa nunnornas stall, satte han sig nederst vid dörren, ty badstugan var låst för kvällen och han var barfota och klädd i en smutsig tröja.

Utanför rådde djup dimma. Ingenting annat syntes än dörren till härbärgets och dörren till stekarhuset, som lyste mot varann som två brinnande gap.

Just när svennerna buro in kannorna hördes ett häftigt oväsen. Det lät som en marknad, ty somliga röster skrattade och somliga sjöngo, och trumpeter och pipor gnisslade. Hovar snubblade mot tröskeln, och några män kommo inridande i själva salen. De lågo framstupa över sina utmärglade bondhästar och skrapade ändå ryggen mot överbjälken i dörren. Den förstes fagerröda mantel var nära att rivas i stycken, den andra fick stålhuvan på nacken, men den tredje blev förlägen och steg av mitt i dörren.

Det var Valdemar och de båda Algotssönerna.

Valdemar hälsade vänligt och soligt på alla, fast de voro hans fiender. Karl Algotsson brydde sig icke ens med att skjuta stålhuvan till rätta. Men Folke satte sig på tröskeln och tvinnade sina ljusa skägglöckar.

--Än lever Valdemar! ropade Karl Algotsson och ryckte till sig en tennkanna. Än är hans tid inte förbi. Finns det här några unga, som älska, några modiga, som trotsa, några förtappade, som äro med om att vässa en mordpil åt lagmannakungen på Visingsö, ämbetsmannakungen? God kväll, Svantepolk! Vill du vara med om en sista valdemarsbragd?

--Unga, som älska, finns det alltid, svarade herr Svantepolk, fast de inte äro sådana som den ryttaren där.

Han drog handen ur sin illaluktande tröja och pekade mot Valdemar.

--Nej, tro inte att jag tänkte på ett handslag. Mitt handslag är för riddare. Men så länge den här rätten bjuds omkring, är jag värd i salen och vem som helst min gäst. Konungens broder må sitta ned överst vid bordsändan. Och till dig, unga Folke, som stannar så blygt och höviskt på tröskeln, säger jag, att jag gott förstår, varför ni kommit. Eller tror du, att jag inte anar det? Ryktet har berättat dig, att jag i morgon ämnar föra min dotter till den förnäma danska man, som jag utsett åt henne. Jag förstår, att du en sista gång vill inandas samma luft som hon och veta dig i hennes närhet. Ack, hur ljuv och stor är inte kärleken! Vore min botgörartröja inte oren, skulle jag gärna trycka dig till bröstet. Vet du, varför jag så ofta gör bot? Det är, när jag märker, att jag någon tid har tänkt alltför litet på den kvinna, för vars skull jag i min ungdom red på äventyr.

--Har du talat med Ingrid? vågade Folke kasta fram och bleknade över sitt mod.

--Ja, min son. Nyss mellan nonan och aftonsången, innan systrarna gingo att förhärliga änglaskarornas jubel över Guds moder, fick jag träffa Ingrid vid talporten. Jag befallde henne att göra sig redo. Gömd i härbärgets skall du i morgon på avstånd få se en skymt av henne, när hon rider bort till sin blivande husbonde. Sedan skall hon bo i ditt hjärta, och du skall spänna kärlekens dagglittrande spindelvävar över ingången, så att världen inte kan se dit in.

Folke stirrade förskräckt på honom och trädde fingrarna genom skägget som för att slita det från hakan. Men brodern viskade till Valdemar, medan han hjälpte honom från hästryggen:

--För dig gäller det nu att få herr Svantepolks värdskap att räcka så länge som möjligt. För mig? Jag måste under tiden hjälpa min broder. Ses vi aldrig mer, så ha vi åtminstone glada minnen att tänka på, herre.

Han tog Folke med sig och ledde ut hästarna. Valdemar satte sig överst vid bordsändan och tog för sig med en hungrigs matlust och törst. Han såg lika ung ut, fast rösten hade blivit litet hårdare, löjet litet bittrare, och fast ena kinden hade ett långt ärr efter ett hugg. Därför att han aldrig grämde sig över något, samlades inga ofriska vätskor i hans ådror. Men manteln var urblekt på axlarna och trasig i kanterna.

--Häll i åt konungens broder, rött vin eller blankt, allt efter tycke, befallde herr Svantepolk svennerna.

Så fort Valdemar hade tömt en kanna, begärde han en ny. Under tiden började han tala med riddarna, som drogo sig litet åt sidan från honom.

--Döden har gått fram bland fränder och fiender, sade han. Gamle Fulco, som krönte Magnus, och min broder Erik, som räckte honom kröningssvärdet, vad fingo de för sin iver! Båda äro döda. Och Erik Klipping, som än var mot mig och än med, fick mordstöten i Finderups lada. Min drottning är död, och död är också... hon, jungfrun, som jag följde till landamäret i det vackra vintervädrret. Snart blir det visst bara jag, som lever kvar och färdas kring nästan som en skogsridare.

--Hur vågade du dig ända hit? frågade herr Svantepolk med en glimt av hemlig beundran. Vet du då inte, att Magnus, vår store konung Magnus, har skickat ut ryttare för att taga dig?

--Jag vet det. Jag vet också, att han byggt ett nytt kor på klosterkyrkan och att han är på väg hit för att inviga det. Var bygger inte han på en kyrka? Men här är ett fridlyst ställe.

--Inte för Magnus, när han skipar ordning.

--Jag litar på ditt riddarsvärd, hånade Valdemar skrattande och letade fram ett par tärningar för att draga ut på tiden. Men han hade ingenting annat att spela om än guldnaglarna på sitt bälte, som han slet loss en efter en. Slutligen lade han upp själva bältet på bordet och spelade bort också det. Riddarna sutto med rynkade pannor, men de kunde icke hjälpa, att deras groll småningom började tina. Det kändes ändå glatt att sitta som i gamla dagar. Det gick slutligen hett till, och de stötte ihop bågarna och drucko bjälbojarlens minne.

De äldsta sjönko nickande ihop mot bordskanten, och sömnen började också att överväldiga Valdemar. Han sträckte lugnt ut sig på halmen i sovlådan bakom bänken.

--I morgon få vi se till, att vi bli riktigt goda vänner och... Han somnade utan att fullfölja meningen.

När han begynte andas djupt och jämnt, så att alla hörde, att han sov, reste de sig, men tyst och försiktigt. De ställde sig i en ring omkring honom.

--Nattdrycken är botten tömd och ditt värdskap är slut, herr Svantepolk, viskade de och pekade och stötte med tummarna över den sovande som med knivar. Vi äro alla Magnus trogna, och han skall tacka och belöna oss.

--Har han svärdet hos sig?

--Under den sidan, som han ligger på, svarade de. Vi få hämta hit snören, så att händerna fort bli bundna. Det går lätt. Han håller dem på bröstet.

Därvid märkte de, att han var utan fingerringar och att mantelfodret var lappat och stoppat.

Då kom det ett ljult lugn över herr Svantepolks många vissna rynkor och skrynklor, en blid, men fast manlighet.

--Den, som sover, är under en riddares skydd, sade han. Nu är han inte bara min gäst, utan också er. Inte ett

hår får krökas på hans huvud.

De veko åt sidan för den vördnadsbjudande makten i den lilla vitlockiga riddarens ord, vana att småle åt honom utan elakhet och att böja sig med den uppriktigaste aktning och fruktan.

--Magnus ser klokt på människor. Det visade han, när han gjorde en så omutlig riddare som du till sin högra hand, svarade de, och några av dem kastade sig i sovlådorna. De andra satte sig med herr Svantepolk, och nya kannor togos in.

Utanför på vallen stod salernet på fyra höga stolpar. Innan männen gingo till sängs brukade de gå dit i olika lag, fem i vart, och sutto där sedan och pratade och sjöngo och dundrade med hälar. När nu det sista laget gick dit och de andra hade lagt sig, var herr Svantepolk med. Men knappt hade de hunnit in i salernet, så smögo sig Algotssönerna fram ur dimman och hade med sig hela Valdemars följe.

Ljudlöst lindade de starka rep både över taket och framför dörren och om sidorna. De fäste dem med stadiga knutar, ända till dess hela byggnaden var insnodd i ett nät. Därefter sköto de in en väldig timmerkälke under golvet och snodde också fast några av repen om kälken.

Den var förspänd med tre av deras hästar. Riddarna innanför voro för högljudda och bullersamma att höra något, och först när hästarna började draga, anade de oråd och sprungo upp. De försökte att trycka ut dörren och lyfta av taket, men överallt höllo repen emot, friska och sega. De tumlade kull om varann för stötarna och herr Svantepolk dunkade i golvet och ropade:

--Hade jag bara mitt svärd! Vid linnen på min hatt, vid min ära...

Men Karl Algotsson manade på hästarna, så att det gick med god fart, och svarade andfådd:

--Knut av Revals son, de danska Valdemarernas oäkta ättling, du fader för vårt ridderskap! Här kuskar jag landets finaste adel.

För att riktigt höras, sprang han upp på bakmeden och sträckte sig till en glänta mellan stockarna.

--Nu skall du känna gadden i ditt ätteblod. Men sitt du vackert kvar på hisken! Nu skall du bli i släkt med de oansenliga Algotssönerna. Din dotter är ju kanske inte längre så ung och skön, men jag är trött på allt ditt lösläte. Och nu skall du dela med oss. För pto och hopp, mitt trespann! I natt rövar jag Ingrid Svantepolksdotter åt min broder!

När han hade hunnit utom hörhåll från klostret, stannade han så nära kanten av en ström, att släden skulle glida utför, om riddarna icke höllo sig stilla. Sedan spände han från hästarna och letade sig tillbaka genom den täta dimman.

--De farligaste äro nu ur vägen, och de andra sova, sade han till brodern. Om du tar mod till dig och i det minsta lyder mina bestämmelser, lovar jag och svär, att innan hanen spelar, skall du ha Ingrid framför dig på sadeln.

Så fort han sedan hade utdelat sina befallningar, höljde han Folke i ett svepe och lät två män bära honom på en stege till klosterporten. Det tövade en stund, innan väkterskan öppnade. Då hon fick se, att det var en förolyckad, blev hon hon villrådig. Till sist knäppte hon ett par slag i den lilla klockan, som hängde vid muren, och abbedissan infann sig yrvaken och missnöjd.

--Fromma moder, började Karl Algotsson. Det har gått alltför glatt till i härbärgat.

--Ingen aktar på mina förordningar. Därför kommer också straffet.

Karl Algotsson skyndade sig att läsa tre aven. Då måste också abbedissan bekväma sig att göra detsamma, fast hon var mäkta ond.

--Du säger alldeles sant, stränga moder. Men det var min egen älsklingsbroder, kanske den oskyldigaste, som fick sota för oss alla. Han halkade ute i slagsmålet och dimman och bröt nacken. Bed för hans själ.

Abbedissan mjuknade en smula och måste åter läsa tre aven.

--Och nu bönfälla vi dig, vår goda moder, att få sätta in hans lekamen i likboden intill morgonen och att den hedersamt måtte få två ärliga ljus... ett på den högra sidan och ett på den vänstra... och att ett par systrar bli tillsagda att vaka vid bären.

--En så rimlig begäran har jag fått villfara förr, svarade hon. Det är helt enkelt en systerlig plikt.

--Det är en tröst i min sorg att höra dig tala så moderligt, abbedissa. Och jag har ännu en sak att bedja dig om, inte för min räkning, men för den vördade herr Svantepolks. Du vet, hur högt han aktar en oskyldig kärlek. Säkert vet du också, att hans dotter Ingrid och min salig broder alltid varit i vänskap med varann... ja, på höviskt avstånd! Nu låter herr Svantepolk ödmjukligen hälsa dig, att det säkert skulle vara till stort själågagn för hans dotter, om hon den sista natten i klostret finge vaka vid bären under allvarliga betraktelser över alltings förgänglighet.

--Så skall det ske, svarade abbedissan bestämt. Herr Svantepolk är en god och vis människa.

Den döde blev nu inburen i den mörka och hemska likboden, som befann sig nära innanför porten. Han skalv på den hårda stegen av köld och rädsla, medan de båda männen ställde den ifrån sig på två bockar. Och han tänkte:--Kära jungfru, endast för din skull kan jag genomgå en sådan plåga.

Karl Algotsson och bärarna fingo genast begiva sig ut igen. Det blev noga låst efter dem, och portväkterskan trädde nyckelringen på armen.

När Ingrid kom ned alldeles förgråten, hade hon med sig en mycket gammal nunna, som åtnjöt abbedissans fulla förtroende. De satte de båda ljusen på sidorna om stegen och knäböjde. Ingrid ville lyfta på höljet, men den gamla nunnan sade till henne:

--Ingrid, abbedissan förbjöd dig att röra vid honom eller se på honom.

Därmed slöt den gamla ögonen och började tumma på radbandet.

Träpinnarna gjorde ont i ryggen, och han darrade, då han hörde, att Ingrid stod så nära.

--Men syster... han rörde sig! stammade hon.

--Blunda och bed att förskonas från anfäktelser.

Ingrid hade vuxit upp till en högbröstad och kraftig kvinna. De bruna ögonens glättighet skymtade fram mitt genom tårarna, men hade blivit fastare och klarare. Hur väl mindes hon icke leken på tunet vid Bjälbo, när hon icke kunde motstå att räcka Folke handen, just därför, att han med sin skygghet var så olik henne själv och de andra. Den handtryckningen var det enda. Och ändå nitade den en kedja mellan dem, som åren icke förmått slita. De långa åren! Nej, de hade ilat. Var fredag hade hon gisslat sig i kapellet, vänd mot öster. Hon hade ätit bjuugg kokt med vatten och slagit åder på armen tre gånger vart år och sett det hetsiga sverkerska

möderneblodet spruta i träfatet. Och var timme hade haft sitt verk, fast hon ju icke hade något rätt sinne för sygärning och läsning utan helst skulle ha levat i karlkläder, skjutit med båge och anført härar. Allt detta sade hon sig vid bären. Varför hade också Folke varit en sådan svag man och aldrig bánt i klosterporten med ett svärd? Men då hade det icke varit han.

Hon var så upptagen av sin sorg och sina betraktelser, att hon knappt gav akt på portväkterskan, som ännu stod kvar. Det var en mycket nyfiken liten rund kvinna. Slutligen kunde denna icke motstå att lyfta en smula på höljet, men hon släppte det ännu fortare och föll med den slamrande nyckelknippan avsvimmad raklång på marken.

Den gamla nunnan på andra sidan bären sprang ut, oupphörligt åkallande helgonen. Folke hade satt sig upp med sitt allra förlägnaste leende. Ögonen stodo vidöppna och frågande.

--Ingrid, Ingrid, sade han, allt detta har jag utstått för att taga dig ur klostret. Gläd dig. Jag är lika sund och levande som du.

Hon blev icke rädd, men icke heller glad genast utan misstrodd sina egna sinnen. Hon försökte höra, om det icke knäppte och knakade, då han flyttade benen från stegen och reste sig. Och hon forskade tveksamt i hans ögon. Hon kände på honom för att övertyga sig, att han var varm. Men när han då ville fatta om hennes hand, ryggade hon ovillkorligt baklänges.

--Du måste följa mig nu genast, bad han förtvivlad. Min broder väntar med hästarna.

Ännu visste hon icke, vad hon skulle svara eller tro. Hon drog nyckelknippan från portväkterskans arm och pekade åt honom, att han skulle gå framför henne genom det mörka portvalvet, ty hon var ännu icke säker på sina sinnen och fruktade att ha honom bakom sig. Men när porten gled upp och hon såg så många hästar och män, blev hon åter den modiga Ingrid Svantepolksdotter.

--Jag trodde så visst, att jag drömde, sade hon och slungade nyckelknippan med hela sin kraft i porten. Vakna, kära systrar! Nu rider jag bort med min brudgum. Än leva Valdemar och hans vänner!

Dimman skingrades först i soluppgången. Alla hästar voro bortförda ur stallet, och den stormande abbedissan måste skicka gångbud till Magnus.

På härbärgets tröskel satt herr Svantepolk, gulblek, med skymfad riddarära. Åter hade det tempel, som han byggt åt kärleken, ramlat till sand med alla sina himmelssträvande spiror och korsblommor. Hans huvud darrade, och hans tjänare voro ivrigt sysselsatta med att två honom och kläda honom i en anständig dräkt. De andra riddarna voro samlade omkring honom. Ovanför dörren glimmade på timmergaveln klostrets märke: Den heliga jungfrun med barnet och en höjd fackla.

Inne vid bordsändan i det halvmörka härbärget satt Valdemar helt lugnt bakom tallrikar och mataskar och åt med god lust. Han hade icke en enda kvar av sitt följe. I dimman och villervallan hade hans män, som trodde, att han var med, förskräckta kastat sig på hästryggen och följt klosterrövarna uppåt skogarna.

--God morgon, riddare och drottsvikare! ropade han ut till dem. Jag hör, att i natt ha mina Algotssöner hedrat sig.

Riddarna stodo med dragna svärd.

--Konungens broder sover inte längre, ropade de om varann. Vi skola hämnas dig, herr Svantepolk.

--Stick järnet i skidan, svarade herr Svantepolk och steg upp färdigklädd. Om konungens broder hade sina

män kvar... om han åtminstone stode fullt rustad framför oss... Men en ensam man utan brynja! Han är fortfarande gäst under vårt skydd.

De voro hungriga, men de makade ihop sig kring bordet på så stort avstånd från Valdemar som möjligt.

--Varför äro ni inte glada som jag över att veta två människor lyckliga? frågade han och såg upp. Inandas det härliga solskenet och låt hjärtat hoppa av lust. Finns det inga harpare och flöjtare här i gården? Ärligt sagt, riddare, ert sällskap blir tråkigt i längden.

Herr Svantepolk satt utan att röra vid maten.

--Du gjorde bättre att sörja din förlorade krona.

--Min krona är mitt ljusa hår, som varken grånar eller vitnar. Den bär jag, antingen jag sover på silke eller halm. Hur mycket, som togs ifrån mig, har jag alltid mig själv kvar.

--Våra svenner få hjälpa att passa upp honom, avbröt herr Svantepolk och vände sig bort. Vi kunna inte göra annorlunda. Vi äro nödda därtill, fast vi äro hans värsta fiender.

Kanna efter kanna blev inburen, och Valdemar talade oavbrutet och drack för sina värdar. Han liknade dem vid olika fåglar eller blommor. Hans oemotståndliga leende förtrollade dem småningom, utan att de märkte det. Liksom kvällen förut flyttade de sig småningom närmre och närmre, och åter kommo tärningarna fram. Han spelade bort sitt svärd och till sist sin urfärgade mantel.

Dag efter dag hela veckan igenom satt han kvar på samma sätt i härbärgat. Utan att ha något att betala med, lät han passa upp sig av sina fiender, som satte fram för honom sina bästa anrättningar.

Ibland glömde de sig, tryckte till och med hans hand och tävlade om att få fylla hans bägare. Det var isynnerhet när han talade om forna ungdomsdagar. Om han hade orätt eller rätt frågade han lika litet efter, som en svala frågar, om hon har rätt att flyga.

--Ädla riddare, sade han, om man lever för en enda sak, kan man bli lycklig. Och jag har levat för kärleken. Men om Magnus, som hade annat att uträtta i livet, hade varit tillräckligt mycket människa att också tänka på kärlek, skulle förbannelse och ve ha följt honom till hans sista stund.

Det var en sällsam händelse i Valdemars liv, att han satt där utan kvinno-sällskap. Stundvis kände han oro och ångest. Det fattades det mjuka och lena i luften. Allting var hårt, kantigt och tungt med lukt av vin och stall. Det var som att skrapa sig mot barkiga stammar och stickiga timmerväggar. Icke heller var det någon verkligt vaknande hängivenhet, som lockade riddarna att stöta mot hans bägare. Utan de gjorde det, därför att han var en sådan mästare i att förströ och roa dem. Därför trivdes de lika väl med honom, fast de voro hans fiender.--Du har din visdom, broder Magnus, tänkte han, men jag har min för mig.

Det kom emellertid många offrande till klostret, och bland dem var en ung änka, som hette Luitgard.

Hon var blåaktigt blek med svart hår och en liten skuggning på den tunna överläppen. Halsen och händerna voro väl magra, men ögonen bländande. Och hennes blekhet framhävdes vackert av den veckiga svarta dräkten. I handen höll hon ett ridspö.

Han strålade upp, genast som han fick se henne, och utan att fråga sina värdar, inbjöd han henne gästfritt att stiga in till måltiden och slå sig ned vid hans sida. Att intaga platsen bredvid honom på bänken syntes henne för hedersamt, men hon satte sig på en pall nedanför honom. Hon rördes över att finna sin forna konung i en sådan torftighet och förnedring, fast han uppenbart förlustade hela sällskapet.

Då måltiden hade fortgått en stund och munterheten var som störst, höll herr Svantepolk upp ett brev över bordet. Han var den enda som hela tiden förblev lika allvarlig.

--Valdemar, nu har du gästat oss en hel vecka utan att vi varken ha kunnat få dig härifrån eller fångsla dig. Och själva ha vi inte heller kunnat rida vår väg eller förfölja klosterrånarna, eftersom de stulo alla hästarna. Nu måste det bli ett slut. Här är en befallning från vår store ordningsman och konung, vår välgörare, att du skall tagas och inspärras. Ingrid och Algotssönerna ha sluppit undan åt Norge till, men hela den andra sista skaran av ditt vilda anhang har han redan i galgarna. Han är knappt en dagsresa härifrån. Vi bedja dig därför att lämna oss och inte utsätta oss för händelser, som kunde söla våra sköldar.

--Med resan är det inte brått, svarade Valdemar. Och ännu en gång frågar jag, om det inte finns några spelmän här i gården?

Men fru Luitgard slog dristigt med sitt ridspö i bordet.

--De eländiga! Har du inte nog på dem? Jag har bara tre ridsvenner med mig, men jag ber dig, herre, att följa med oss. Och när en kvinna ber, svarar kung Valdemar ja.

--Ja, svarade han klingande och kysste henne på ärmsnibben och på händerna, glad över hennes närhet. Han såg ingen annan, och salen skulle ha blivit tom och kall, om hon hade gått.

De bröto upp efter måltiden, men han gjorde sig ingen brådska. Hon berättade, att det var lång väg till hennes gård, och de förkortade timmarna med att rådgöra om vad som var klokast.

De redo raskt framåt. När det blev stjärnklart, upptäckte de, att de närmade sig en stad. På vägen syntes en lång rad av facklor, spjut, lansar och hoprullade baner.

--Vill du ännu en gång göra mig till viljes, bad Luitgard, så stanna vi här bakom kullen ett ögonblick och låta skaran tåga förbi. Vilka dessa ryttare än kunna vara, dina vänner äro de knappast. Stackars herre, dina vänner hänga med rep om halsen.

Han grep henne om handen så hårt, att hon drog den tillbaka med ett lätt rop.

--Ser du den ryttaren, som viker ut där ur raden? frågade han. Jag vet, vem det är. Jag kände genast igen honom bland de andra. Det var på honom jag satt och väntade dag efter dag i Vreta.

--På den farligaste av alla? Jag känner igen honom också jag.

--Jag trivs inte med mig själv, om inte jag går ut, där isen är skörast.

--Men så betänk då, vad det gäller. Han har ett hårt hjärta den ryttaren.

--Det hårda hjärtat kommer att bulsa häftigare vid mötet än mitt.

--Och om han sätter dig i fängelse.

--Ja, så sover jag inte bättre i själastugor och härbärgen.

Valdemar steg ur sadeln. Han kastade tygeln åt svennerna, men hästarna ströko baklänges, så att han blev stående alldeles ensam. Han höll ännu fru Luitgards ridspö, som han hade lånat under färden.

Överst på kullen flämtade en glödhög med små lågor, och en skepnad rörde i den och läste besvärjelser.

Ryttaren red, stor och svart, uppför kullen, och Djurkretsens stjärnbilder stirrade över honom med grönvitt eller rödaktigt blänkande ögon. Han blev större och större, ju högre upp hästen steg, och skölden och det tunga fladdrande täcket skymde natthimmeln.

--Har du allt färdigt? Begynn! sade han.

Skepnaden vid elden gjorde en avvärjande och bedjande åtbörd och steg sedan med vred hastighet mitt in i lågorna.

--Ja, en sista gång skall jag visa dig, vad jag förmår, du Satan i riddarskrud, svarade han och stack händerna i den brinnande högen. Han strödde ut elden omkring sig, och den droppade från fingrarna utan att sveda dem. De breda och osäkra stegen tydde på, att han började falla i yrsel, och en vit rök omsvepte honom småningom alldeles.

Det rasslade i ryttarens järndräkt.

--Jag vill veta om framtiden, om min kära dotter Ingeborg, som jag har lovat åt Erik Menved, den unge.

Röken stod nu rakt upp i höjden som en fura, och ur toppen sjöng en späd och gnällig stämma:

--Jag ser, jag ser. Hon skall föda elva ofullgångna foster och aldrig få omfamna en vuxen dotter eller son, och själv skall hon förgås av sorg.

Det klirrade åter i rustningen.

--Att jag har tålamod att höra er, eländiga spåkarlar, som jag i grund föraktar! Att vidskepelsen sitter mig så djupt i blodet! Sak samma. Fortsätt! Jag har väl andra barn än flickebarn. Jag har också söner.

--Jag ser, jag ser, sjöng den gnällande stämman. Jag ser döda unga kroppar, och din änka gömmer sig av fasa. Allt ont, du gjorde Valdemar, skall gå igen. Men en av dina söner, en enda, vill jag ändå prisa lycklig.

--Det är Birger, min älsklingsson.

--Nej, det är din förstfödde, som redan är död.

Ryttaren red fram mot rökstoden med knuten hand, men hans röst stockade sig, så att han knappt förmådde mer än viska.

--Erbarmliga gyckelspel! Och mitt ridderskap... Ser du ingenting mer?

--Jag ser, jag ser. Jag ser ljugande svärd och hör segerrop och klockringning... Men därom unnar jag dig inte att veta något. Gud förlåte mig en sista gång för min trolldom. Min kraft är slut. Jag kan inte mer.

Röken slog ned i marken som ett regn.

Valdemar kände ett par starka armar slutas om hans knän, och ett stort huvud tryckas mot hans sida. Det var skepnaden, som kastat sig ut ur röken.

--Min forne husbonde, viskade han, känner du inte igen din spelman Gistre Härjanson. Skenet föll nyss hitåt ett ögonblick, så att jag såg dig. Hjälp mig härifrån! Här hålls jag sämre än en fånge och får blott livet skonat för min svartkonsts skull. Men jag har blivit en kristen man, Valdemar. Och Yrsa-lill... Jag vet inte, var hon lever nu.

Valdemar sökte i sin tomma rocksäck och under kläderna.

--Smyg dig fort bort i mörkret och leta sedan upp din Yrsa-lill. Tag ridspöet här. Det är belagt med silver och med stenar och blir duktigt betalt hos en guldsmed. Mitt är det inte, men allting är ett lån, din kropp, ditt liv. Ett lån för några år är till och med det stora stolta Bjällbo.

--Vem där? frågade ryttaren, som hörde rösterna.

--En man, som förr var din konung och alltid förblir din broder. Böj på huvudet!

Ryttaren satt orörlig och tyst. Slutligen sade han:

--En dyster mötesplats för bröder. Här vitna sedan tio år benen av skälmar, som ha tjänat dig. Vore det inte mörkt, skulle galgarna skrämna dig.

Valdemar gick upp på kullen.

--Bröstkorgarna knastra under fötterna som torra såll, sade han, och fingrar och tomma skålar ligga kringströdda. Är det lämningar av mina forna vänner? Arma syndare, jag lovade er ett frihetsrike, som inte finns. Och ni följde mig. Det var ert brott. Hade jag inte nyss skickat bort min lekare, skulle han få stå och spela för er hela långa stjärnenatten. Det vore väl den enda heder, som jag hade kunnat visa er. Jag är en fattig ensam man och blir snart ett föraktat stoft som ni. Vi voro alla av de fördömdas skara, för vilken ingen förlossning finns. Men jag får leda för mina egna klagoord. De röra andras hjärtan mer än mitt. Det gläder mig att se dig, broder. Är du lycklig nu?

Magnus mästrade med hästen, som stampade och frustade under täcket och järnhuvan.

--Den frågan har du lärt i frustugorna, Valdemar. Jag lever för att slita en hund. Det är min heder. Men varför kommer du godvilligt till mig?

--För att tala ut. Krypjakten bakom buskarna har slitit ut mina kläder. Och snart har jag inte ett gömsle kvar.

--Är du från dina sinnen? Du står ju ensam och vapenlös.

--Vapenlös är ingen, som har svar på tal. Jag kommer för att gästa dig som i de gamla dagar, Magnus. Vänd om och följ mig till ditt Nyköpingshus, så att du kan taga mot mig hedersamt med facklor kring väggarna. Jag behöver vila ut en tid på stoppade dynor.

Kullen hade småningom omringats av de väpnade männen, som bestört och medlidsamt lyste på Valdemar utan att hälsa. Men han gick fram till dem och slog dem över bröstet eller armen. Den ena kallade han en svart malm, som han nog skulle smälta, den andra ett hjul, som han nog skulle smörja. Hur det var, blev det livligt i ringen, och ett par av männen erbjödo honom sin rock och sin mantel.

Magnus vände bort huvudet och red ned till en vagn, där Bengt satt med sina pergamentrullar.

--Jag kan inte möta hans ögon, sade han, och inte längre höra den välbekanta stämman. Vad lönar det att tala förnuft med honom, solmänniskan, som aldrig förstått mörkrets allvar. Allt, som var hans, har han strött ut på vägarna. Och nu kommer han, lättrogen, vapenlös, med armarna i kors, för att besegra mig med ord.

Bengt lutade sig framåt och sökte bland rullarna.

--Du menar väl ändå inte...

--Jo, kansler Alltförgod. Jag menar, att du skall leta fram det brevet, som vi båda redan skrivit under. Det brevet, där det står, att han skall sättas in i skonsamt fängelse till sedernas förbättring. På Gottland jäser det. Och vad skedde inte nyss vid Vreta! Än lever Valdemar! ropa de oroliga i landet, när de stöta hop bågarna, och lagman Algots hela släkt är med honom. Frikostig som han är, vår broder, har han lovat öar och landskap, om han får utländsk hjälp.

--Var skall han sättas in?

--Han önskar att få gästa på Nyköpingshus. Jag tänker, att det blir ett mångårigt värdskap för mig. Tornkammardörren är av järn. Räck brevet nu åt härolden och låt honom läsa upp det. Själv tar jag några svenner med mig och rider helst i natt en annan väg, där det är tomt på folk och stilla.

20.

Midsommarsolen gassade över Stockholms torvtak och väldiga borgtorn. På en liten trång gård, som knappt var större än en skämma men ändå hade rum för ett körsbärsträd med en fågelbur, satt Gistre Härjanson och sydde skor. Hans Yrsa-lill stod i portvalvet vid ett bord och skar rött fodertyg. Huset låg intill stadsmuren, och kvarnhjulens dunk hördes från strömmen utanför. Genom porten syntes de översta björkruskorna på byggställningarna kring den halvfullbordade kyrkan åt Sankt Nikolaus.

Yrsa-lill hade blivit mer undersätsig, och i sin snygga och prydsamma vadmal hade hon ett tycke av välförsörjd borgarhustru.

--Vila dig en stund, kära husbonde, och kom hit och se, bad hon. Nu vända alla riddarna och fruarna tillbaka från klosterinvigningen.

--Magnus höll ord. Sankta Klara har fått grundstenen under sitt hus.

--Så det myllrar av folk! Varför ropar bonden, som står där och prutar, efter skoskådarna och vakten?

--Gesällerna hade väl tärningarna framme. Det blir att sova i stocken. Det är lag på det.

--Nej, det är själva mästaren, han hytter åt.

--Försöker någon sälja dyrare än tillstått är, gripes han som tjuv. Det är lag på det. Och skriver någon lekare nu i bly eller läser besvärjelser, då blir det hugg och hängning och torv och tjära. Kung Magnus blev botad den gången på galgbacken.

Hon gick fram och strök honom över pannan.

--Den tiden är förbi då du sysslade med sådant. Du har blivit så fagert slätkamrad och klippt som en predikare. Och det är du ju också.

--Vore jag också välbeställd gesäll! Men det kan jag aldrig bli, vanbörding som jag är. Varken gesäll eller mästare. Det är lag på det. Finge jag åtminstone sitta gömd med mitt hantverk i en stuga på landet, men det får jag heller inte. Det är lag på det. Här skall jag arbeta i smyg, som om jag gjorde något ont, och om natten bära mina skor till mästaren. Och farligt är det för honom att köpa dem. Nu är det lag på allting, Yrsa-lill. Jag får inte en gång slå knogarna i bordet och sjunga ut om konungen, för då blir jag utesluten ur församlingen. Men det gör ingenting, Yrsa-lill, bara jag har dig. Med flit och strävsamhet ha vi redan hunnit långt, och jag är den lyckligaste av människor.

Hon fortsatte att smeksamt stryka över det stora huvudet, som hade mist sina svarta flätor.

--Jag tror så fast, att allt skall gå oss väl.

--Du vet, varför jag trälar.

--Vi ha redan två marker silver i källaren.

--Det räcker inte... Men om några år har jag samlat så mycket, att jag kan köpa oss ett gravställe på solsidan om Sankta Klara. Det är också för tanken på det köpet, som jag strävar. Och så har arbetet blivit mig en sådan glädje.

--Vem kunde ha trott det om Gistre Härjanson.

--Jag var en ond människa då, därför att ingen gjorde mig annat än ont. Signe Gud den välmenande Valdemar, som skänkte mig dig till ärlig hustru. Han gav mig ingen lag att lyda, men det, som var bäst för mig, frid, hem och något att omhulda. Och därför blev jag god.

Gistre såg upp och tillade:

--Självf fick han den tyngsta arvelotten. Yrsa, Yrsa-lill, du kan tala frimodigt till mig. Jag är inte missundsam. Tänker du ännu på honom?

Ett ögonblick dröjde hon med svaret som för att reda ut sina halvglömda drömmar. Hon fick åter något sömngångaraktigt över sitt väsen.

--Nej, sade hon lugnt efter en stund och hade redan nyfiket vänt sig åt gatan till.

På andra sidan hängde skomakardöttrarna över den nedslagna bodluckan för att komma åt att se på de kungliga fruarna och fröknarna, som just gingo förbi. Magnus' lilla dotter Rikissa, som skulle vigas till nunna i det nya klostret, gick redan höljd i ett vitt dok, men hennes syster Ingeborg, som var lovad åt Erik Menved, skrattade av förtjusning, var gång hon snavade på sin långa rock. Mellan sig hade de Erik Menveds lilla syster Märta, som redan hämtats för att fostras till drottning åt den svenske trontagaren. Men hon ville icke hålla dem i handen, hur ivrigt de bådo, utan såg från den ena till den andra litet främmande och kyligt. Bakom henne kom den höftsmala drottning Helvig, fager, saktmodig och skygg, som en hustru åt Magnus måste vara. Och hon märktes icke mycket bredvid sina muntert bullersamma fränder från Holstein. Herr Svantepolk, som hade en jättehögt vajande grön fjäderbuske på stålhuvan, ledsagade henne på tvären, nästan baklänges, med hennes mantel och handskar på armen.

En svärm fromma ensittare från sandåsen på norra malmen sprungo på sidorna och tiggde allmosor, nakna som Johannes Döparen, med kors av hopbundna trädgrenar, djurfällar om höfterna och skägg, som räckte till naveln. Ett par vilsekomna kalvar, som stannat vid en av brandtunnorna för att dricka, kesade i väg och jagade framför sig höns och nakna barn. Gömd vid hörnet av ett hus stod en kortväxt ensam man, klädd nära nog som en munk med en simpel läderrem om livet, men han hälsade som en hövding. Det var den fredlöse Alv Erlingsson från Norge.

Ensittarna blevo efter i trängseln och skyndade sig att anropa de med silverlov bekransade borgarhustrurna. Nästa stund omringade de johanniterna från Eskilstuna och ryckte i deras mantlar, som vände sina åttaspetsiga kors av vitt linne mot solen. Johanniterna hunno knappt annat än att buga och bedja, ty på husknuten vid överskärarnas gata stod ärkeängeln Mikael med sin själavåg, och på guldsmedernas hörn gnistrade Sankt Loyus' biskopsmössa och hammare.

Men nu blev det rörelse uppe på det trånga torget, där tiggare och sjuka lågo på sina trasbylten och vandringskvinnorna, som knuffades om brunnskaret, oblygt ryckte i sär den röda skjortan över barmen. Nu

gällde det att bereda rum, ty hela den buktiga gatan började fyllas av rustningar och böljande hästtäckan. Det var marsk Tyrgils Knutsson och den unge väpnaren Matts Kettilmundsson, som kommo med riddarna. Marsken hade nu omsider fått sitt riddarslag.

Silverrassel i trumpetsmattret, silverklang i klockorna, silverglans över brynjorna, silverfjäll på tyglarna, som ringlade i solskenet! Kyrieleis, kyrieleis! Några av de utländska herrarna hade bisonhorn på hjälmarna eller utstående spröten med små fanor. Men de flesta svenskarna voro barhuvade och läto svennerna bära deras hjälmar. Ett helt nytt folk hade vuxit upp ur kloster och städer. Det var samma resliga män, samma klara pannor och ljusletta kinder, men det hårda vecket kring munnen hade blivit mjukare och oroligare och blicken mer uppåtriktad.

--Gistre, kom och se! ropade Yrsa-lill.

--Tyst, tyst! Det är mycket bjälbofolk i staden och man kunde få syn på oss, svarade han. Och snart stod Yrsa-lill åter vid sitt fodertyg, utan att någon av dem nändes spilla mer tid på det ovanliga liv, som hela dagen fortsatte att fylla gatorna. Aldrig hade en man och hans hustru trivsammare och med gladare flit hållit ut i sina sysslor än de båda avkomlingarna av våld och vildmark.

--Kära husbonde, sade hon, när det skymde och hon såg, att han reste sig från arbetet. Fast nätterna blivit ljusa, har jag inte glömt att hålla tran på lampan åt Sankt Markus. Jag har till och med klätt honom med friska blommor. Det har varit min lilla kärlekstjänst åt vår skyddspatron. För hans skull behöver du inte oro dig. Du kan se här, hur lampan lyser utanför porten.

Gistre tvådde händer och armar och spände åt bältet.

--Det är heller inte på honom, som jag nu tänker. Men jakobsbröderna skola i natt ha möte. Det är därför jag måste gå. Så pass skumt är det ändå, att ingen nu lär känna igen mig. Du vet, hur jag under dessa år har strövat omkring och predikat och hur vårt brödraskap har vuxit. Nu består det inte längre av bara timmermän, kyrkspännare och fattiga. Själva marsken brukar ibland komma till våra hemliga sammankomster. Och nu i natt skola vi gå in i kyrkan och tala för de nya riddarna. Ser du, där komma de!

Han pekade utåt gatan. De, som nästa dag skulle få riddarslaget, voro där redan på väg från riddarbadet till gråmunkarnas kyrka på Kedjeskär. De buro vita skjortor och hade mjuka sandaler av ylle, så att det lät, som om de hade gått barfota. Den första av dem var en liten, mycket spenslig och mycket blek, knappt nioårig gosse med rödaktigt hår och röda ögonlock. Det var Birger, trontagaren, och till namnet var han redan fadrens medkonung.

Gistre kysste Yrsa-lill. Sedan kastade han om sig en kappa och följde efter dem.

Några av stadsborna hade gått upp på murställningarna kring kyrkan åt Sankt Nikolaus. Träplankorna och timmermasterna lyste friskt och blåaktigt vita i den klara midsommarnatten. Nere i kyrkan var det fullt av ställningar. Vid den kungliga borgen, som med sin väldiga kärna blickade ned på kyrkan, reste sig också ställningar med bruntorkade björkar. Vid norra stadsporten och vid gråmunkarnas kyrka var det ställningar. Och där Klaras kloster skulle uppföras, hade redan en del virke upptravats. Allt det myckna friska virket sken i halvskyminnen. Så såg det ut, där ett nytt rike höll på att byggas. Det användbara blev hugget och tuktat, det odugliga förgjort, och det kom lås för ladorna. Sankta Klara hade hjälpt sin skyddsling kung Ladulås, och nu var det bådads segerfest. Från en predikstol på kyrkogården utropades med jämna mellanrum Sankta Klaras namn, var gång hälsat med basuner, och själva sommarnatten tycktes lik en rosig och ljuv kvinna, som slöt jorden i sin modersfamn. Höjderna omkring strömmen och fjärdarna sjönko mer och mer undan i rödaktigt töcken och kunde knappt skiljas från luften. Men var kåre, som med sitt glitterstim ilade fram över Mälaren, lyste upp oanade sund och vikar med mörka holmar och vassar.

Ett sus av sång och jubel steg från staden. Hantverkarna kommo från sina olika gator med lövkransade helgonfanor. Bältare och remslagare, skinnare och fatmakare, gulddrivare, pärlstickare, svärdslipare, alla hade de sitt särskilda helgon och sin särskilda sång. Vilken surrande munterhet, vilket dansande, vilket oväsen av fidlare och pipare--och ändå förbands vart ord, var handling med tankar på det, som låg bortom stunden! Skeppsmännen, som nyss fått sin gudspenning i lega, korsade sig, innan de gingo in hos tavernaren. Och första kannan gällde Gudsmoder. Fiskarkarlarna från Södertörn, som sålt ut allt, vad de hade med sig på skutorna, kommo med Sankt Botvids fana, trummade på tomma tunnor, och ställde sina första steg till det lilla kapellet vid stadsporten. De vandrande gesällerna drucko varsamt vid brunnen, för att icke vattnet skulle orenas för andra törstiga gesäller. Och de aktade sig att missbruka heliga namn för att icke locka de yngre till en sådan osed. Vilken andaktsfull och glad tillit över allt det dagliga i en värld, som hade en gud! Var timme, var syssla, var lek fick en djup och högtidlig mening och sjöng hans lov i hantverksstugan och bondgården likaväl som i klostret. Hur utvalda och trygga kände sig icke dessa människor, som till och med i tyget på sina kläder hade slagit in var tolfte tråd under averop. Vaxljuset framför vaggan och båren hade det blivit läst över efter kyndelsmässans ljusgång kring kyrkogården. Saltet hade blivit signat på psalmsöndagsmorgonen under pilgrimernas gulnade palmkvistar från Rom. Helvetets bål dånade nog under gravarna, och borta på sandåsen skymtade groparna sedan helge torsdag, då häxmästarna haft fullt upp att sköta. Men på åkrarna syntes kors vid kors med den dödsbleke, fastnaglade frälsaren. På de tjärade, brunsvarta ladorna, där säden skulle vattenstänkas på vårfrudagen, blänkte mariabilderna. Det fanns inga tvivlande, inga fiender att frukta, inga brott, som icke ånger och bot kunde försona. Småningom blev luften lik skinande guld, och på gator och kyrkogård vändes alla ansikten uppåt, hänryckta, beundrande, själva upplysta av skenet.

Nattvandrarerna på murställningen fortsatte från stege till stege, fast med bävan, när de sviktade. De längtade att komma högre och högre. Det föreföll dem, att guldvalvet delade sig över dem, så att de sågo upp i kretsande himlar, som oupphörligt öppnade sig för nya och högre ända upp till den rundel av vingar, där tre eldslågor hoprunno i ett vitt och stilla ljus. Och för ingen var det eviga, härliga ljuset skönare än för den, som hade följt mörksens stigar och länge sett nedåt.

Midsommarvakan sken in i tomma sängar och vidöppna stadsportar, hur länge natten än skred framåt. Till och med de kungliga fruarna och fröknarna syntes emellanåt på torntaket.

I gråmunkarnas kyrka däremot var det mörkt. Blott några enstaka lampor brunno över de små sidoaltarna, där de blivande riddarna lågo försänkta i bön. På högaltaret, som höll på att siras med uthuggningar och små pelare, låg stendisken skjuten åt sidan. I mitten var en lång fördjupning för relik.

Kyrkvaktaren höll bara en liten sidodörr öppen. Så snart ett större sällskap närmade sig, sköt han igen den. Men då och då släppte han in en vandrare, som gjorde ett särskilt tecken. Det var jakobsbröderna.

De hade redan ställt upp sig i en ring nederst i kyrkan och voro omöjliga att känna igen i skymningen. En efter en steg in i ringen och predikade ödmjukt och sakta, fast med flit ändå så pass högt, att det alltid kunde höras av de bedjande riddarna.

Efter en stund tryckte en stark hand befallande upp dörren. Riddarsporrar klingade vid de fasta och tunga stegen. Den nykomna stannade styv och rak som en järnbild med fingrarna utbredda på svärdskorset, och en stark doft av rökelse slog ut från hans kläder.

--Vem är du? frågade marsken och gick emot honom.

--Den herre i eget hus, som i morgon utdelar riddarslaget. Men du, min marsk? Om vem predikas här i en hemlig krets av sammansvurna?

--Om en fattig predikare, som hette Jakob och satt fastkedjad vid väggen i dina fäders gård. Det utströmmade ett så kärleksfullt och varmt sken från honom, att det blev ljust och gott, var han steg in. Hans utplågade kropp

kom aldrig i något helgonskrin. Ingen vet var han vilar. Allt, som fanns kvar, var några skrivna ord på väggstocken. Den blev länge gömd, men Birger Jarl lät bränna upp den.

--Jag frågar inte efter öden utan efter lära.

--Detta skrev han, herre, bland många andra fromma tankar. En god gärning, som ingen vet om, är en glädje över all glädje. Försök blott en gång, och du får svårt att sluta. Om jag dricker av ett friskt vatten, läskar det mig inte mindre, om ingen ser på. Det goda skall lönas med ont för att tindra, men är då en sådan lön så ond? Onnda människor klaga alltid över andras ondska. De se sig omgivna av försåt och falskhet. Bliv själv god, så hittar du ingenting ont.

--Och den läran vill du göra till din.

--Så långt en världslig krigare förmår. Är det dig emot, så straffa mig.

Det hade börjat ljusna i kyrkan, och Magnus fattade Tyrgils om huvudet, såg länge på honom och kysste honom på båda ögonen. Slutligen sade han:

--Om någonsin ett ont vederfares detta huvud, då vill jag kalla det en skam att vara svensk född... Låt hämta hit min son, min älsklingsson, han, som skall råda efter mig, att jag får lära honom lyssna till en sådan man.

Några av jakobsbröderna gingo bort och hämtade den lille Birger, som knäböjde vid ett av de översta altarna. Vakan hade gjort honom ännu blekare. Han tassade mycket fort över golvet och litet krokig. De irrande ögonen tycktes säga:--Jag är mycket, mycket äldre än mina år.

Magnus öppnade armarna för att taga mot honom, men de sjönko igen, och han stötte gossen häftigt och omilt ifrån sig.

--Det ljusa håret, de ljusletta kinderna, stammade han och värjde sig med handen. Att jag inte har sett det förr. Och honom har jag älskat som min ögonsten. Min samvetsångest gör mig plötsligt klarsynt. Så lik Valdemar som barn... bara inte lika frisk och fager! Jämt förföljde mig Valdemar i mina tankar. Var afton såg jag honom framför mig i mörkret i sovstugan, när jag sträckte armarna efter Helvig. Det är därför han går igen i min son. Led bort gossen, för undan honom, säger jag! Fortare, längre bort... så att han inte hör, vad han ännu inte förstår. Vad skall det bli av det barnet, avlat i samvetskval och klokenskap utan kärlek? En dåre, men inte en solögd som Valdemar? I det barnet kommer jag att straffas. Jag ryser för att tänka framåt. För Guds skull, mina vänner, hjälp mig, hjälp mig! Den smärtan som jag har i bröstet här, den våndan... Och den beska smaken i min gom... Den sjukan lindras bäst med handpåläggning, handpåläggning av medlidsamma människor. Jag vill er intet ont. Tag upp mig i ert brödraskap.

Tyrgils log vemodigt.

--Du i vårt brödraskap! Ja, du har blivit oss en vördad fader, en riksbyggare och ordningsman och en riddare utan like sedan mannaminne...

Konungen gick ångestfullt uppåt koret, följd av de andra, och fortsatte att tala, ibland häftigt tvärtystnande för att lyssna på honom, ibland utan att höra på.

--Ja, jag har ökat kyrkans domsrätt, friat hennes gods från skatt. Och håller jag inte nu på att bygga också åt gråbröderna i Enköping! För friköpande av mitt kors till Heliga graven, mitt löfte vid Hova, har jag lagt av silver... Nyss skänkte jag bort tre korkåpor och ett ciborium av elfenben... Jag har inte längre nog för egen hovhållning. Jag har givit långt över mina tillgångar.

--Över sina tillgångar kan ingen giva, svarade Tyrgils, hela tiden med samma sorgset lugna stämma. Magnus, ett hänryckt hjärta kan du inte skänka.

Konungen ryckte otåligt svärdet ur bältet och lade det ifrån sig i fördjupningen på altaret.

--Du säger alltid rena sanningen, min frispråkiga marsk. Jag duger inte till en jakobsbroder. Med alla mina folkungamutor står jag här fattig som en tiggare. Svärdsfästet hettade under fingrarna. Jag börjar tro på sagan, att det kan falna bort till aska i en oren hand. Mitt gamla riddarsvärd, här skall du ligga väl förvarat och vänta in din tid. Ni äro många nog att maka stenskivan över det nu genast.

Männen grepo fatt i stenskivan och tryckte skuldrorna mot kanterna. Mullrande gled hon tillbaka på sin rätta plats över altaret.

Tyrgils stödde sin herre under armbågen och torkade över hans panna.

--Ha ni känt, vad det är att aldrig sova utan drömmar? frågade Magnus och fortsatte att gå framåt över golvet. Att mitt under gästabudet se blodfläckar på duken och tårar i skeden? Ännu ett långt år, det härdat jag inte ut. Den nymurade kyrkan här utan gravar tycks er tom och glad som en sal. Men här, just här, där jag står, skall snart jag bäddas ned. Det blir bättre då. Mitt namn skall ändå inte dö med klockljudet. Och jag skall samla er omkring mig, alla, alla, mina riddare, mina stormän... du själv, Tyrgils. Det skall bli håll vid håll ända till trösklarna och över hela holmen... Mitt hjärta drar ihop sig, och jag kan knappt andas. Jag är sjuk, min marsk, och jag har helsot. Längre har jag redan känt det, fast jag är i mina bästa år. Jag tål knappt längre brynjans tryck. Här nedanför det vänstra revbenet sitter det. Det är döden, som redan spunnit in sin larv i mitt kött.

Han stannade med handen stödd på en pelare och vände sig mot fönstret.

--Har ingen gått till sömns där inne i staden? frågade han. Vem är det, som är så tidigt uppe och sjunger så bekymmerslöst och klingar på sitt städ? Är det så brått att smida lås och nycklar till min kista? Vem är det, som låter vävstoln dunka på en så vacker helgdagsmorgon? Väva de redan på min svepning?

21.

Det skoglösa Visingsö simmade på den höstblå Vättern som ett skepp, och skummet slog högt upp om förstammen. De långa plogfårorna liknade tiljor. Däcket var tomt, som ett däck brukar vara i hårt väder. Ibland blänkte där till, som när en liten fisk efter att ha halkat ur nätet börjar kasta sig på plankan. Det var ett plogblad, som träffades av en solstråle. Själva plogkarlarna och deras ök syntes knappt mot den mörka jorden. Jägaren på de avlägsna bergen väntade nästan, att ett scharlakansrött hövdingasegel skulle springa i höjden och taga fullt och föra bort hela synen.

Men det var riddarkonungens och ämbetsmannakonungens hemfasta skepp utan mast. Och i lyftningen akteröver stod hans stenmurade skeppstjäll. Det var en tung och tornliknande borg med få och smala vindögon, och de branta väggarna stupade rätt ned i bränningen. Måsarna kämpade om de utkastade smulorna nedanför stekarhuset, vågslagen dånade, och grusbädden utanför den höga stranden var full med nät och uppdragna båtar. Söderut omslöt sjön av den småländska bergskammen. Men åt öster, där näckar och trollkarlar huserade i skogsklyftorna, bröt solen fram genom morgondimman.

Magnus satt överst i tornet med en hammare i vardera handen och slog en psalm på ett klockspel, som han hade fått av en fransk ädling. En förhärjande magerhet kom hans axlar att synas ännu bredare och rakare, och de svartaktiga ögonen voro insjunkna och glänsande. Han älskade toner, särskilt från klockor, och var morgon, innan han gick ned i rådssalen, ljöd hans klockspel över vattnet. Det var tecknet, att han var uppstigen. Alla, som hade något att andraga, skyndade sig då till sin plats på bänkarna.

Plågad av sina kroppsliga smärtor, lade han ifrån sig hamrarna och lutade sig en stund i händerna. Han tyckte, att han hörde klockklangen över sin egen kista, som med locket uppslaget nyss blivit nedsatt framför altaret hos hans gråbröder i Stockholm. Han hörde, hur de kallade honom en stor konung och hur bönderna, som hade burit honom, gräto och klagade.

Men så gingo de sin väg, och Satan kom fram till kistan, hjulbent och vaggande. Han var icke större än en halv vuxen gosse och alldeles luden utom på de mörka händerna. Det mjuka tassandet hördes knappt, men klorna kraspade mot stengolvet. Den hemske människoplågaren vek i sär hans skjorta och stack in handen mellan revbenen djupt i bröstet och tog i hjärtat och kände på det. Småningom knöt han handen hårdare om det och höll fast det liksom för att pröva, hur det var beskaffat. Det kunde icke slå längre utan stod stilla. Vart ögonblick växte det fruktansvärda kvalet.

Skulle det fortgå så i evighet, fast bara en timme framåt syntes honom omöjlig att uthärda? Han ville skrika, men luften flög utan ljud genom halsen som genom en flöjt utan munstycke.

Då försökte han att blunda. Men tvärs genom de blodröda ögonlocken såg han, att han redan låg nere vid svavelsjön i dödsriket. Kanske hade det förflutit mansåldrar sedan han levde. Han visste det icke. Han märkte endast, att rummet, där han befann sig, påminde om en frustuga uppe på jorden. Skillnaden var bara, att svavelfloden vällde fram över golvet och att det silade blod och tårar genom taket och att det fanns både män och kvinnor. De sutto uppkrupna utefter väggarna som arbetande kvinnor, men likbleka och nakna, och synade närsynt var droppe, som föll i deras hand från taket. Det var förbannelsen över dem, att var synd blev något helt för sig utan förklaring och utan sammanhang med annat, liksom taggen i fingret sitter lösryckt från busken. Den, som hade dräpt, mindes icke varför utan hörde bara döds skriket. Den, som hade svikit, såg bara den bedragnas förtvivlat stirrande ansikte. Och var och en såg allas pina utan att kunna glömma sin egen.

--Brodersvikare, manbedragare! läspade Satan och tungan föll sluddrigt ut mellan betarna. Hur vågade *du* tala om lagar?

Han släppte för ett ögonblick sitt tag, och Magnus återfick andningen, fast darrande av fruktan, att handen åter skulle slutas om hjärtat.

--Ett är att se ledstjärnorna, frestare, och ett annat att själv kunna följa dem.

Satan runkade och kastade en smula på huvudet, som mycket kloka bruka, när de tänka på något och tro sig säkra på sin sak. Han hade ett svins små människoögon, och huden rynkade sig till ett leende.

--Vem ser inte ledstjärnorna, som de äro, utsatta av gycklaren där ovan! Till och med jag kan se dem och gå omkring och säga mycket vackert om de stjärnorna. Ännu kan jag skänka dig ett sista prövoår på jorden, men på ett enda villkor. Slå ned vad du har byggt, och ångra dig! Eller vill du hellre... Han smög fram handen.--Välj nu själv.

Magnus kände, hur plågoanden böjde sig över honom, och allt ville han avsvärja och slå omkull, för att icke samma kval åter skulle begynna. Men ändå utropade hans läppar högt och tydligt:

--Så tag mig då, Satan!

Genast vid de fem orden löste sig hans förflamning, och han andades in den friska sjöluften.

Drottning Helvig stod redan i torntrappans dörr och väntade undergivet och stilla. Han steg upp från bänken framför klockorna, och hon strök ömt och lugnande över hans huvud.

--Hav tålmod med mig och mina syner, sade han. Satan var den enfaldigaste av änglarna, den som hade mest

av människa inom sig. Han förstod icke Gud. Därför blev han nedstörtad till sina gelikar. Jag förstår blott inte, varför han mister sin makt, just när jag svarar: tag mig! Men kom, kära drottning. Vi ha ingen tid att spilla på en sjuklings anfall. Dagen är full av göromål, och jag skall ut på färd. Jag måste återse min broder än en gång. Den hedrade kung Ladulås får söka upp en hatad fånge för att själv få frid. Nyss har jag befallt, att han skall sättas i strängare fängelse. Jag får ju tänka på vad som kan ske, om jag faller ifrån. Hur bär han nu sitt öde, ett storordigt barn som han är med alla sina synder? Lider han som jag? Har han blivit gammal och livstrött?

Från sin öborg styrde Magnus hela landet. I nedersta tornvalvet gömdes skattkistan och regalierna. I valvet ovanpå lågo räkenskaper och handlingar packade ända till taket. Översta rummet, som han nu hastigt gick igenom med sin drottning, var ett kapell. Därifrån kom han ut i en loftsall, som var byggd av trä som ett skrin på ett undre stenhus. Väggarna, klädda med vävnader, hade knappt manshöjd, men det spetsiga ryggåstaket lyfte sig som en kyrka. Allt, ända till bjälkarna, var där täckt med skilderier i guld och färger, fast mörkt av rök.

Som han blev synlig i dörren, hälsades han av rop och ett hundratal lyfta händer. Här väntades han av sitt råd och de förnämsta, som voro delar av hans kropp. Det var ett nytt slag av män. De slöto sig omkring honom, arbetsamma, plikttrogna, myndiga, stolta över sina ämbeten. Lagmännen, som nu voro hans talmän och icke folkets, räknade på ett bord upp hans andel i indrivna böter. Fogdar och bryter kommo med räkenskaper över skatterna, och sändemän och andra utländska herrar skyndade fram för art möta riddarkonungen i Norden, den frejdade och fruktade.

Men längst ned vid dörren stod i kedjor en vithårig gubbe, förkrossad, oigenkännelig, med vassa drag och sammanbiten mun. Rocken var fläckig av mögel. Fuktig fängelsejord satt kvar under sandalerna. Det var den åldrige Algot Brynjulvsson, och kedjorna skallrade, medan han räckte fram ett brev.

--Det är från min son Brynjulv, skarabispn, sade han med låg röst. Gömd i ett kloster ber han dig förlåta all den skam vår släkt har dragit över dina lagar.

--Är det inte nog att Folke och hans Ingrid hittat en fristad bland de norska fjällen! svarade Magnus och lade brevet åt sidan. Dina andra söner når jag.

--Dina forna lekbröder, dina ungdomsvänner...

Rösten svek den gamle, och bortvänd kröp han ihop i vrån med händerna framför ögonen.

Men en av vakterna sköt undan locket från en trälåda, som halvt var fylld med kryddor, och lyfte upp ett huvud.

--Här, gubbe, ser du huvudet av Karl Algotsson, den gladaste av dina barn. Ännu är han lika rödaktigt mörklagd i skinnet.

Magnus ställde sig vid vindögat.

--Ångrade han sig, när han omsider blev gripen? frågade han och såg blint ut i luften.

--Nej, herre. Det var vid Lindö, som vi togo honom efter hans trotsande återkomst från Norge, och han sjöng en munter nidvisa om kung Kittelbotare, ända till dess...

Vakten gjorde ett hugg genom luften med handen.

Drottning Helvig hade tillbakadraget stannat uppe vid tronen, en bänklik uppbyggnad med trappsteg och små bågar och torn, spiror och korsblommor. Allt var guldbelagt och översållat med ädelstenar, och dynorna voro

gulddragna med baldakin. I sin mörka dräkt märktes den tystlåtna drottningen knappt bredvid en sådan prakt. För att icke ägna hela sin uppmärksamhet och hyllning enbart åt Magnus, måste sändemännen påminnande viska till varann:--Där kommer hans drottning.

När hon märkte, att Magnus dröjde vid vindögat, drog hon sig småningom ned genom salen, ända till dess hon stod bredvid honom. Kärlek lyste icke ur hennes lugna ögon, men väl en mild och fast önskan att lindra de plågor, som tärde honom. Slutligen fick hon honom med sig ut på den stora trappan. Nedanför fyllde vågorna luften med brus och stänk.

--De dödstankarna, vad de göra allt förvänt och svart! sade han och stödde fingrarna på hennes gördel. Men en krigare, som klagar! Nej. Marsk, låt sätta ut båtarna. Och stäm så många riddare, som du kan nå med bud, att nästa söndag före mässan möta mig vid Nyköpingshus. Jag vill ännu en gång se dem samlade omkring mig.

22.

Följd av endast några få ryttare anlände Magnus obemärkt till Nyköpingshus. Han ville icke genast bli igenkänd utan själv övertyga sig, hur brodern hade det.

Han lindade manteln ett varv om hakan och nacken, och handen darrade en smula vid tanken på det förestående mötet. I trappsmygen hejdade han sig ett ögonblick, ty dörren stod på glänt till borgarestugan. Småsvennerna trätte där inne.

--Blygs att skryta över din egen matmors gunst! löd det från ena sidan av bordet.

--Skryta? Det skulle du nog också kunna, om du hade mod att sjunga ut, kom det från andra sidan.

Magnus stötte upp dörren.

--Vem tala ni om? frågade han. Hur våga ni?

En av svennerna, som upptäckte riddarsporrarna, vinkade åt honom.

--Kom med, skall du få se något, sade han och förde honom över golvet till en låg dörr. Här i järnbeslaget ha vi plockat bort en av nitarna, och du kan titta i hålet. Vi bruka stå här och se på.

Från fängelset innanför hördes en kvinnoröst och bullret av en bänk, som föll i golvet. Magnus böjde sig och såg in genom hålet.

Det var en stor välvd tornkammare utan sol med vindögat mot norr. Valdemar satt mitt i rummet vid ett bord, som var dukat och brödat och rett med några skålar och ett dryckeshorn.

Som det blivit honom förbjudet att ha något eggjärn i sin närhet, hade han på länge varken skurit skägg eller hår. Båda växte fritt och yvigt. Fast ännu knappt över femtio år, var han mycket vitsprängd. Därför såg han ut som en gubbe, men ansiktet var ännu lika friskt med samma färg av skära rosenblad.

Olyckorna hade blåst förbi över honom som tomt väder. Fängelseluften hade icke åstadkommit annat, än att han blivit frusen och satt i en lång djurfällsrock. Den hade den vita fårullen utåt och var fasthållen om livet med ett stickat rött band. De stora, men tarvliga tofsarna hängde ända ned på golvet, där ett halvätet bröd låg i enriset.

Han hade vänt sig litet åt sidan. Framför honom stod den bleka Luitgard, som frivilligt hade följt honom i hans fångenskap och som han därför låtit viga sig vid. Påtagligen hade hon nyss rest sig från den kullslagna

bänken. Hon bar fullt med hängsmycken och knäppen av silver på den svarta dräkten. Ett kallt och otåligt veck lade sig mellan hennes tunna ögonbryn. Han höll fast henne i ärmen utan att vilja släppa henne.

--Jag vet ju, att du har lov att fritt komma och gå, sade han bedjande och såg sig ängsligt omkring. Men tiden blir så lång, när du är borta.

Hon gav med sin hoprullade ridpiska ett slag över hörnet på hans djurfällsrock, och småsvennerna skrattade ute i borgarestugan.

--Lås upp dörren! befalldes Magnus. Fort. Jag är en budbärare från Visingsö.

Han stängde den efter sig, så snart han hade kommit in.

Valdemar släppte Luitgard och mötte broderns blick. Tummen följde utefter bordskanten, och ett par gånger öppnade sig läpparna för att säga något.

Magnus gick fram och reste upp bänken och satte sig på den. Luitgard kände rökelsedoften från hans kläder.

--Jag har något att tillstå för dig, broder, började Magnus och slog ned ögonen. Minns du, hur försonligt du räckte mig handen den gången vid skogsladan? Jag kände, att hade jag då mottagit den, skulle du ha haft mig igen för alltid. Och så red jag bort.

Valdemar makade skålarna från den ena sidan till den andra utan någon mening, slätade på duken, strök ihop brödsmulorna, såg efter i hornet att det var fyllt och sköt fram stolen.

--Jag minns också vår första tvist, svarade han efter en stund. Det var på arvsstämman. Den gällde detta värdelösa horn. Må det stå kvar här. När dina söner en gång hålla gästabud på Nyköpingshus, skola de dricka Folkungarnas minne ur det hornet.

Han såg forskande och liksom uppvaknande på Magnus.

--Varför red du hit? Vad vill du här?

--Träffa dig, innan du dör.

--Jag dö! Jag med min hälsa. Jag, som aldrig haft en dålig natt och inte vet, vad en krämpa är. Jag blir gammal, gammal.

Han räckte armen efter Luitgard, och hans röst blev varmare.

--Du skall sätta dig här, Luitgard, som du brukar, när allt är väl mellan oss. Här i min stol, så att jag får ha huvudet i ditt knä. Bara medan vi spisa, min broder konungen och jag. Hos dig är lugnet. Du gör allt gott och ljust omkring mig. Så, nu är det, som jag vill. Nu skola vi en stund ha det som i de gamla dagar, broder, och få tiden att gå. Tag för dig. Du är törstig och hungrig.

Valdemar sträckte ut sig på golvet med nacken i hennes knä. Hon strök kallt och frånvarande genom hans hår.

--Men räck fram dina händer, Magnus, bad han plötsligt. De äro fuktiga. Och se här. Naglarna börja kröka sig. Undrade jag inte nyss på din magerhet. Du är sjuk, och ditt blod är i onaturlig kokning. Mina skogskarlar lärde mig att förstå sådant. Du är en märkt man, och du överlever inte året.

--Du ser det då. Du också.

Magnus vek undan manteln och visade på en rundel, som var uppskuren i brynjan nedanför vänstra revbenet.

--Jag tål inte längre tyngden av järnringarna. Det är något här inne i min sida. Kunde jag bara öppna den och slita ut det, skulle jag bli sund igen.

--Men det kan du inte, och därför måste du dö. Det är ingenting att blekna för, Magnus. En gång måste det ske. Det har du alltid vetat. Varför skulle det då skrämma dig just nu?

Magnus lutade sig över honom, lågmäld, nästan viskande.

--Befall, och jag skall låsa upp fängelsedörren för dig.

Valdemar fick ett förskräckt uttryck. Han såg sig förvirrat omkring och räckte sig efter Luitgard.

Magnus märkte hans oro.

--Men om du är mig en god broder, fortsatte han lika sakta, så önskar du inte något så dåraktigt. Utan då låter du mig än mer förstärka vakten, så att ingenting händer, när jag inte mer finns till.

--Jag gå ut! svarade Valdemar med samma ängslan över sina drag. Jag stred ju i det längsta för min sak, men nu! Vart skulle jag gå? Mina forna undersåtar skulle kasta sten efter mig och riva kläderna av mig. Nej. Jag har det bättre här. Murarna äro tjocka, och det är vitt skinn för vindögat. Bara jag får behålla Luitgard. Och låt mig ibland som förr få sitta ute i borgarestugan. Den är åt solsidan.

--Jag skall säga till därom. Bara jag nu inte glömmer det, så mycket som jag har att styra med... Och mycket borde vi väl också ännu ha att tala om med varann. Svara mig på en sak, men helt och fullt. När du grubblar på ditt liv och på förflutna dagar, blir inte kvalet till sist så stort, att det vill spränga bröstet?

Valdemar låg ännu med nacken i Luitgards knä och såg upp i valvet.

--Du glömmer något, svarade han. Jag är en människa, som har frid med världen.

Magnus måste le.

--Vår saga är fullskriven, Valdemar. Den ene kan inte längre rubba den andres öde. Men förstå mina ord. När det är mörkt... när du sitter ensam... Reser det sig inte syner och minnen omkring dig? Plågas du aldrig av samvetsångest?

Valdemar slog med tofsen på sitt bälte. När han tappade den, tog han åter upp den och låg länge och tänkte.

--Kanske var jag för vänlig mot människorna. Däröver rodnar jag ibland.

--Och det är allt, du har att säga? Du står för ditt och jag för mitt. Nu, broder, börjar jag förstå, varför Satan mister sin makt, när jag svarar: tag mig!

Det kom en glimt i Magnus' ögon, och tankspridd tömde han hornet till hälften.

--Ett mannaord intill döden, sade han och reste sig upp, det är en nyckel till himmelrikets port, till och med för två förtappade!

Han tog upp manteln, som hade glidit ned på bänken, och häktade den.

Det ringde redan till mässan, och hovtrampet på torget förkunnade, att hans riddare samlades.

Bländad av solskenet steg han ut i borgarestugan. Först småningom vande han sig att se. Han ställde sig vid det öppna vindögat, och de svartgrå flikarna fladdrade i draget.

Det tog aldrig något slut på den oupphörligt växande skaran. Det var landets hela ridderskap, hans edsvurna vakt, som han hade frammanat ur de vilda hoparna och fyllt med ädel vilja. Där lyftes handsken, som aldrig fick höjas till en kvinnas kränkande. Där blänkte ringen och bältet, trofasthetens sinnetecken. Den svarta randen på sulan under järnstrumpan minde var stund den övermodige om gravmullen. Och märket på skölden tillät icke längre någon försåtlig strid i det fördolda. Alla ryttarna voro barhuvade och sågo tryggt och tillitsfullt framåt. De hade släppt tyglarna och höllo svärdet upprätt mellan händerna som vaxljus, och överst i spetsarna lyste stålets lågor till krigets och våldets utrotande. Ju fler ryttare, som samlades, dess fastare ljud i den klara höstdagen segersången från Hova.

--Kristus, hör dina riddares böner, hör oss alla, som ropa ur tiden, människors döttrar, människors söner. Giv oss friden, friden, friden!

End of the Project Gutenberg EBook of Folkungaträdet, by Verner von Heidenstam

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK FOLKUNGATRÄDET ***

***** This file should be named 13371-8.txt or 13371-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.net/1/3/3/7/13371/>

Produced by PG Distributed Proofreaders.

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright

holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. **LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES** - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. **YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.**

1.F.3. **LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND** - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. **INDEMNITY**

- You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pgla.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pgla.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pgla.org>

For additional contact information: Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director gbnewby@pgla.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pgla.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pgla.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

Folkungaträdet

A free ebook from <http://manybooks.net/>